HASZNOS
MULATSÁGOK.
A' HAZAI 'S KÜLFÖLDI
TUDÓSÍTÁSOKHOZ
TOLDALÉKÚL

ALAPÍTOTTA

NÉHAI TÁBLA BÍRÓ

TT. KULTSÁR ISTVÁN ÚR,

'S FOLYTATVA ADJA ÖZVEGYE

SZÜLETETT

PERGER ANNA MARIA.

1832.

Első Félesztendőre.

PESTEN,

NYOMTATTATOTT PETRÓZAI TRATTNER J. M. ÉS KÁROLYI ISTVÁN BETŰIVEL.

30298

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 1. Szám. Jan. 4kén.

Az Új Esztendőre.

Mattics Imrę.

„Ditsértessék a' Teremtő,
Áldja meg a' jó Magyart!
Itt az új év hát barátom
Éljünk míg éltünkbe tart:
Adjon Isten a' magyarnak
Bort, buzát, békességet—
Lelkének ez élet után
Majd örök üdvösséget!"
Igy köszönte hajdanában
A' némes lelkű Magyar,
Szíve szólt, ha kiszorítva
Össze ért két bajnok kar.
Most már a' művelt világban
Nintsen e' szép üdvözlés;
Ékesen szóll a' finnyás száj,
Haszon vágy 's hízelkedés;—
Pedig ti még jámbor apák'
El nem fajult gyermeki!
Be édesen hangzik szájtok
Ha ezeket mondja ki:
Dítsértessék a' Teremtő!
Áldja meg a' jó Magyart,
Sohajtozó inségiben
Nyujtson neki védő kart.

Éljenek az édes Haza'
Gyámolyai, Védei,
Munkás öregi, — ifjai
Serdülő reményei!
Tartsa meg Isten a' Magyart
És éltesse Királyát,
Hogy szereti 's üdvözíti
Lelkes hű Magyar nyáját!
Adjon Isten a' Magyarnak
Bort, búzát, békességet,
Lelkének ez élet után
Majd örök üdvösséget!
Adj Isten! a' bús Magyarnak
Kedvet komoly szívébe,
Eggyességet, szeretetet
Önts idegen lelkébe!
Mosolyog neki szegénynek
Kelni látszó tsillaga,
Melly sok századig homályban
Elburkolva pisloga:
Adja Isten felderűljön,
Régi fényét hozza el
Új ditsőséggel, egéről
Oh ne tűnjön soha el!
Ott ragyogva kintse fényét
Messze hintse térsége,
Töltse el egész világot
A' Magyar ditsősége.
Adja Isten e' szép Haza
Boldog légyen békében,
Adja Isten! világ végig
Álljon örök diszében.

A' Magyar nyelv ügyében.

(Közlés végett beküldött.)

Midőn 1822-dik eszt. a' Tudományos Gyűjtemény 1-ső Kötetének első Értekezésében Méltóságos Báró Mednyánszky Alajos úr hazafiúi gondolatjait a' Magyar nyelv ki terjesztése dolgában a' Hazával közlötte, és arra, hogy a' Magyar nyelv Oskolák által az egész országban elterjesztessék, eggy alkalmatos, 's előre jól kiszámoltt módról értekezett; reményleni lehetett, hogy azok, kiknek e' szentséges ügy talám hivataloknál fogva is szíveken fekszik, a' módot figyelemre méltatják azt vagy használván, vagy módosítva mást gondolván. Azonban, fájdalom! ekkorig a' dologban nem történt semmi.

Most, midőn T. N. Pest Vármegye eggy Ki küldöttséget rendelt az iránt, hogy dolgozná ki: Miképpen lehetne a' Magyar nyelvet legkönnyebben, legbizonyosabban, béhozni a' tót nyelvű falusi oskolákban, 's így idővel miképpen lehetne az egész tót Helységeket meg magyarosítani; bátorkodom alázatos, és a' dologhoz szolgáló észre vételeimet figyelem gerjesztés végett a' nagy érdemű Ns Közönséggel közleni, annál inkább, hogy én, azok közűl való vagyok, kiket a' Gondviselés ollyan helyre tett, a' hol tót nyelven kell szolgálni, 's így a' dologban tapasztalásom lehet, és van is.

Ha e' részben nyertt minden tapasztalásomat elmondhatnám, de nem engedi a' hely

szűk vólta, meg győznék mindenkit, hogy a' tót Helységek az által, hogy a' gyermekek magyarúl olvasni, 's írni tanúlnak; és a' magyar Katekismust el mondják, soha sem lesznek magyarok tsak azon eggy okból, mivel a' gyermekek othon sem apjoktól, sem Anyjoktól, vagy házi tselédtől eggy magyar szót se halván, eggy két esztendő alatt mindent el felejtenek, a' mit az oskolában tanúltak, 's örökké tsak tótok maradnak.

Az én be látásom, és tapasztalásom szerént ezen az úton nem boldogulhatunk. Azon kell tehát lenni, hogy a' gyermekek tanúlás mellett magyarúl folyvást beszélni is, és érteni tanúljanak, e' pedig ítéletem szerént leg rövidebben, leg ótsóbban, de eggyszer'smind legbizonyosabban így történhetnék:

I-ször. Ha a' Ns Vármegye a' Papi Rendel, és Méltóságos Földes Uraságokkal eggyetértőleg hozna olly végzést, melly szerént a' tót helybeli gyermekek adatnának tserébe magyar helységekre p. o. Issaszegh (eggy helyről szóllok, többire is lehet alkalmaztatni) határos Dány, Valkó, Sz. László Magyar Helységekkel, már Issaszeghről 20 gyermek adódna a' meg nevezett Helységekbe, de: a) egész esztendőre, b.) olly kötelezéssel, hogy ott oskolába járjanak, valamint a' meg nevezett helységekből jött gyermekek is oskolába járjanak, Issaszeghen. c.) hogy fele férjfi, fele leány legyen a' tserébe adandó gyermekeknek.

(Folytatása máskor.)

Földalatti tűz.

Baku, vagy Badku városa a' Kaspium tengere mellett, gyönyörű tájon feküszik, mellynek eggy részét rósa paraditsomnak nevezik: régtől fogva ösméretes ezen város szurkos gyantájának bővségéről. Tőle fél mérföldnyi távolyságra esik keletre az atoschja = katlan, vagy tűzhely, mellynek közeledését a' kénkő szag jó előre megjelenti. Száraz időben nagy láng lobog ennek a' közepén, Innen nem szinte nagy távolyságra lakoznak a' Geberek, vagy tűz imádó Indusok. Házok alljadzatán valamelly nyilás vagyon, melly fölött étkeiket főzik. Ha ezen nyilás fölé égő gyertyát tartanak, azonnal láng támad, addig lobog, még az ember akarja; de ha eggyszer a' tűz szükségtelen, be borítják a' nyílást valamelly födővel, mellyre a' tsudálatos láng azonnal kialuszik. Szinte ezen módon használlják a' föld alatti örökös gőzt ezen Geberek világosíttásra is; ugyan is: eggy mind kívűl, mind belől agyag iszappal bemázolt tsővet tűznek által valamelly anyag födőn, és azt a' nyilásra alkalmaztatják: mihelyest a' nádtső fölé égő világot tartanak, azonnal meggyúllad a' felütődő gőz, és mind addig világít égő métsként, valameddig a' lakosok kívánják. — Vagyon még ezen földalatti tűznek eggy más, szint' olly tsudálatos neme Baku környékében az őszi meleg estvélyeken; de ennek már gyúto, vagy égető ereje nintsen, hanem, a' körűl feküvő tájak mind lángban

látszanak úszni. Gyakran úgy tetszik, mintha valamelly nagy tűz gombolyagok irtóztató sebességgel gördülnének le a' hegyekről; az egész nyugoti hegység lángba vagyon illyenkor borúlva.

Éjszak Amerikában az orvosi Tudomány előmenetele.

Minthogy az ember valójában, sok nyavalyák, nem testi =physika, hanem lelki =psychika okoktól származnak, melly utólsókat testi orvos szerekkel sem el nyomni, sem meggyógyíttani nem lehet: tehát a' Massechusetti és Új Jerseyi Orvos Kar Éjszak Amerikában azt határozta, hogy az Orvos Tudomány két részre osztattassék, testire t. i. és lelkire, és mind eggyikre nézve alkalmas módok nyomoztassanak fel, 's foganatos orvoslások taníttassanak; melly okra való nézve nálok az Orvos Doctorok jövendőben ezen tiszteltetéssel fognak különbböztetni: „Mind a' két Orvos Tudomány Doctora."

Rejtett szó.

Eggy pár tagból áll a' szó, jelenti
Országunk eggy várossát;
Ha pedig főbbik, részét elveszti
Minden élőknek anyját.

Héttsaláry 'Sigmond
2-dik évi Törvény-Halgató.

Az 52-dik számbeli Mese: Hónap.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 2. Szám. Jan. 7-kén.

A' Székes Fehérvári Eggyházi Megye Fő tiszteletű Kanonok Urainak, midőn Ő Felségétől nyert melj-tsillaggal díszesíttetnének; tisztelkednek a' fent nevezett Megye Pesti Nevendékei.

Hol a' Királynak népeiért ditsőn
Gyúló szívét a' Mennyei bölts Atya
Vezérli; hol fénylő sugár ként
Kellemivel ragyog a' mosolygó

Szent béke: ott a' bús zivatar dühös
Hatalma meg szűnt, ott az arany napok
Bájolva kelnek, 's szállanak le
Tiszta egéről az ős Hazának.

Minden vidám ott, és rebegő öröm
Feszíti keblét a' Haza Angyala
Kedvelte népnek; mert kegyelmes
Títusa, jussait őrzi, 's védi.

Nem vad hadak közt nyújt amarant füzért
Ő a' ditsőknek. Nem tsak erős atzél
Szerez babért. Büszkén virít az
Minden erény' fija izzanatján. — —

Hős vértől ázott drága Magyar Hazám!
Melly boldogok hát nyílt szivü Gyarmatid!
Kiket ditső felkent Ferenczünk
Vas keze véd, fedez, és jutalmaz.

A' béke bokros lombjai függenek
Bús térideu, hol hajdan erős tsaták
Közt hultak a' lelkes leventák,
És siratád elesett vitézid'.

Vér gőzt lehellő sűrü patak helyett
Áldás fakad most árva vidékiden.
Polgári hűségért szerette
Gyermekid' élteti jó Királyunk.
Majd itt jutalmaz; majd meg amott kötöz
Tekertset a' hív, 's ritka tulajdonú
Magyarnak. Ismét majd az Eggyház
'S a' Haza védinek ápolója. —

Eltűnt Királyink hajdani lakhelye
Székes Fejérvár szinte ma szórja le
Gyásszát. Veres biborát ma
Ölti fel; és öröm énekek közt

Fogadja a' Honn atyja ditső Ferentz
Nyújtotta függő tsillagokat; 's velek
Keblébe' fénylő Káptalannak
Melchisedekjeit ékesíti. —

Új fény ragyog hát ős Eleink nemes
Ön másai! Honnunk' díszei! szent hitünk
Meggyőzhetetlen pajzsi! tisztes
Meljeitekről! — Ez ép erénytek

'S példát sugárló nyílt sizvüségetek
Hírlője lészen. — Majd az utóbbiság
Könyvébe ez tsillag betűkkel
Vés neveteknek örök Jelenkort!!

Tudományos dolgok.

„A' mívelt-érzékeny Társalkodás, Tisztelkedés, Üdvözlések, a' magasabb tsinosságú Társaságba feljelenő Ifjúság számára Kiadták Sebők Jósef Ügyvéd, Gróf Forgách Úrfiak és Moth Endre hites Jegyző Br Forray Úrfi Nevelői. Pesten 1832. Nyomtatta Fűskúti Landerer, tsinos borítékban 1 for. ezüst p."

Ajánlva van a' munka Soborsini B. Forray András titt. Özvegyének, született Korompai Gróf Brunsvik Julia Asszonynak, tsillagkeresztes, ts. k. Palota, Ő Fő Hgsége Országunk Nádora Hitvesse Udvari Dámájának, a' magyar nyelv nagy lelkű Pártfogójának, Kedvellőjének, mély tisztelettel. — Ha már illy fő-fő Helyekbe be ment az ősi-nemzeti Nyelv; vallyon kételkedjünk é még tovább is ennek köz keletbe jöveteléről? Távol légyen tőlünk az a' gyaníttás; tsak hogy magunk ne adjunk okot a' vissza lépésre: melly úgy bizonyosan megfogna történni, ha a' tsinosúlásnak lehető és törvényes módját mindenben el nem követnénk. A' nagy társalkodásbeli tsinosúlást tárgyázza már ezen új esztendő napjára megjelent tsinos munka; vajha szándékát és szent arányozatját senkire nézve se hiházza el! Nem az ugyan is ennek kiszabott pályája, hogy egyedűl a' nagyokat és fénylőket óhajtassa; leszáll a' kissebb társaságokba is, még pedig ezeknek amazok felett, ha nem elsőséget, de gyönyörködtetőt bizonyosan többet tulajdonítva; melly világosan kitettszik im' ezen szavaiból a' 81-dik lapon: „Magányban élek — Ne légyen vétek e' gyön-

geség; de engemet a'kissebb örömek mindenkor édesebb gyönyörködtetéssel mulattak, mint a' lármás vígadozások, 's a' t. Helyünk szűk volta nem tartóztat bennünket még azt a' különösséget megjegyezni, hogy minden közneveket nagy betűvel nyomtatva ád. Ez, a' nyelvet tanúlni kezdőkre nézve, tagadhatatlan könnyebbség, mint a' Kiadó urak igasságosan vítatják; mert nálunk igen gyakorok a' két értelemben vétetődő szovak, mint p. o. „nevet mikor ollyan Nevet hall." — Az e'féléket sokkal könnyebben értheti helyesen a' még gyengébb tanítvány is, mintsem ha eggyformán iródnak.

A' Magyar nyelv ügyében.

(Folytatása és Vége.)

Ezen végzésnek ezek volnának áldott következései: 1ször, hogy azon tserébe adatott 20 tót gyermekek esztendőt által minden bizonnyal magyarúl beszélnének. 2-or, hogy azon magyar Helységekről jött 20 gyermekek által az egész tót Oskola magyarrá válhatnék. Kétség kívűl itt azt értem, hogy a' Plébanusoknak, és Kántoroknak kötelességűl hagyatna, hogy Oskolában a' gyermekeknek tsak magyarúl volna szabad beszélni, hasonlóképpen eggyütt járnának mulatságra játszani, 's ott is a' Præceptornak felvigyázása alatt tsak magyarúl beszélnének; így divatba jöhetne a' gyermekek között a' magyar szó. 3-or Ezen rendelésnek még az a' nagy hasznú és boldog következése lehetne, hogy leányok is tanúlná-

nak magyarúl, résszerént tsere által, résszerént otthon az Oskolában. — T. Közönség! úgy hiszem még az anyák, és leányok magyarúl nem beszélnek, addig hasztalanúl fárasztjuk elménket, hogy tót helyeken anyai nyelvvé váljon a' magyar nyelv. De már az általam fel vett úton a' leányok is magyarúl tanúlnának, kik előtt különbben minden út el van zárva; mert nagy Oskolákba nem járnak, nem kereskednek, nem fuvaroznak, nem katonáskodnak, 's a' t. 4-er Hogy, ha a' tsere kezdődnék 1832-dik eszt. már 1833-dikban Isszaszeghen volnának 10 férfi, 10 leány magyar nyelven beszéllő gyermekek. 1834-ben 20 férjfi, 20 leány 's a' t. úgy hogy 10 esztendő alatt az egész felserdűlt ifiúság, ha mindjárt nem magyar is, de minden bizonnyal magyar nyelven beszéllene, annál inkább, hogy otthon a' tsere által is gyarapodna a' szám. 5-ör Hogy a' szomszéd Helységek nagyobb ösméretségre, szorosabb összveköttetésre jönnének. Mert, vallyon lehetséges é, hogy a' tót anya esztendőt által a' szomszéd magyar Helyen meg ne látogassa gyermekét, és viszontag? Lehetséges é, hogy a' két különbböző nyelvű anyák eggymás köztt ne beszéljenek? Hogyan? minden bizonnyal magyarúl, ha törve is. 6-or Hogy a' két helybeli gyermekek gyermekségekben megösmérkedvén, idővel talám házasság által is nagyobb öszve köttetésbe hoznák a' két Helységbelieket, 's így is terjedne a' magyar nyelv. 7-er Ezen rendelésnek még az se volna utolsó következése, akár erköltsi, akár polgári tekin-

tetben veszem, hogy ezen tsere által a' gyermekek erköltse, vadsága, szilajsága szelídűlne; mert magunkról tudjuk, hogy idegen helyeken nem olly bátrak voltunk, mint az anya mellett, és az alázatosságot, engedelmességet, 's a' függést jobban megtanúltuk. 's a' t. Ennyi a' gyermekekre nézve.

II-szor. Ha az ember korú, 's magyarúl beszéllő lakosokra a' T. Ns Vármegye, a' Földes Uraságokkal egyetemben, akár mi néven nevezendő kedvezéseket tenne; p. o. mai naptól fogva 5 esztendőre (mert hirtelen nem lehet) senki ne lehessen Biró, senki Törvény Biró, sem Hadnagy, sem Polgár, de még Csősz, vagy Pásztor sem, a' ki magyarúl nem tud, kivált azon okból, hogy a' megnevezetteknek sokszor hol Úri-Szék előtt, hol Szolga-Biró, Eskütt, Comissarius Urak előtt, hol igazság kiszolgáltatás, hol tanú bizonyság tétel, hol panasz, hol kérelem képpen kötelességből kell megjelenniek.

Van okom reményleni, hogy a' T. Ns Vármegye Rendei kegyesen fogják venni alázatos felszóllalásomat; mert valóban tsudálkozásra méltó dolog, hogy Orszagunk fő Várossa körűl, az Ország közepén, legtöbb tót, 's német helységek találtatnak, mellyeket azonban az általam fel vett úton legkönnyebb megmagyarosítani.

Ezt azon ösztöntől lelkesítve bátorkodom a' nagy érdemű N. Közönségnek ajánlani, mellyel keblem ég a' Magyar Hon boldogsága, 's nyelve terjesztése iránt, 's mellyet Gróf Széchenyi szeretetre, tiszteletre, 's vajmi

figyelemre, és követésre, ismételve mondom, figyelemre, 's követésre méltó ritka nagy Hazafi így fejez ki: Véntől fiatalig, dústól szegényig, a' legjelesebb férjfiaktól legbájolóbb hölgyeinkig, ki tsak honnunk éltét, nemes emelkedését, 's eggykori ditsősségét szomjazza, tegyen anya nyelvünkért, a' mit tehet; mert vele mindent a' mi nemzetünk, sőtt az emberiség diszére méltó kivihetni, nélküle semmit. Kérem a' T. Ns Vármegyét, méltóztassék ezt iránta való mély tiszteletem bizonyságául kegyesen venni.

A. F.

Hiú képzeletek a' másoknak tett szolgálatokért.

Cicero Quaestorsága Szicziliában olly időben esett, mellyben Róma szűkött látott gabona dolgából. Cicero látván azt, hogy az ő Tartományjában elegendő gabona légyen, olly bővséggel szállíttatott Rómába, hogy a' Szicziliaiak szinte megsokallák, és nyilván zúgolódni kezdének. Letsillapította mindazonáltal a' lármás indúlatokat Ciceronak az a' gondoskodása és szorgalma, mellyet más oldalról mutatott Sziczilia boldogságára; megnyerte a' leg szilajabb elméket is az a' nyájassága 's igazság szeretete, mellyet minden ember iránt mutatott, és állhatatosan gyakorlott: úgy hogy, ezen tulajdonságaiért neki különös megtiszteltetéseket rendeltek, 's midőn hivatalbeli esztendeje letelt, közönséges köszönő beszédet tartott hozzájok a' bútsút vevő Cicero.

Midőn azon képzelődéssel menne haza felé, a' hívatalt dítséretesen viselt Qvaestor, hogy Rómába most semmiről sem folyik gyakrabban a' beszéd, mint az ő érdeméről, melly szerént a' várost eleséggel gazdagon betőltötte, a' Tartományt pedig kívánt tsendes és boldog állapotra vitte. Puteoliban némelly Fő Romaira, de mind ösmerősseire talál, kik szokás szerént az ottani vizet használták, ollyan formán, mint mi a' Füredit szoktuk. A' magával megelégedett Cicero mind úgy nézte őket, mind jóakaróit, ugyan azért közelebb botsátkozik hozzájok, és az eggyik megszóllítja: Mikor indúltál ki a' városból; és mi újság ottan? Cicero bámúlva felel: Én a' Provinciámból jövök. — Talám Afrikából? Kérdi viszont eggy másik. Ej de hogy is, Szicziliából, úgymond a' már nyughatatlan Cicero. Hát nem tudjátok így szóll a' dologba eggy mindent jobban tudni akaró negyedik, hogy Szirakuzában Quaestor vólt? Ott pedig Cicero talám egész életében sem fordúlt meg; 's bosszonkodva ment tovább, hogy Hazájának fő emberei olly keveset, vagy éppen semmit sem tudnak az ő jeles tetteiről; és ez nem kevessé törte meg, a' maga megvallása szerént, benne azon képzeletet, hogy a' helyes tetteket mindenkor illő jutalmak kövessék; de tsillapította benne a' nagy ditsőségre vágyást is, mint ezt Plutarchus feljegyzette róla.

Rejtett szó.

Két tag az én nevem; és ha te hasznom' venni kivánod,
Második' elsőjén adsz nekem állni helyet.

Jegyzés: Az első számbeli Mese: Léva.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 3. Szám. Jan. 11-kén.

Bútsú vétel,

mellyel

Méltóságos, és Fő-Tisztelendő Horváth János Urat, Isten kegyelméből Székes Fehérvári Püspököt, fényes beiktatására késéri a' Veszprémi Nevendék Papság.

Vig artzot ölts fel, 's könnyeid' árjait
Édes Honunknak hajdani fény helye
Székes Fejérvár! gyász ruhádat
Vetve töröld valahára már le!

'S hogy három ízben bölts, kegyes, és szelíd
Fő Pásztoridtól úgy szakadál el, a'
Mint eggy kesergő bús Atyának
Karjaitól szeretett szülöttje.

Ne küzdj az éggel: szentek az ő tsuda
'S megfoghatatlan művei, mellyeket
Vastag sötétség rejt előlünk
Mellybe szemünk soha nem tekinthet.

Titán az elvert fergetegek' dühét
Szebb súgárokkal váltja fel. A' kemény
Télnek felolvadt mérge által
Kellemetesbb az idő, tavaszkor.

Igy neked is az már a' sok beborúlt üdő
Után reménylett szebb napod eljöve;
Mert századunknak ritka fényű
Dísze FERENTZ kegyesen tekintett.

Reád—sokallá Róma virányinak
Felkent urával sebjeidet, 's hamar
Küld el sötétült napjaidra
Fényt, örömöt, derűlést, malasztot.

Hő lángra gyúlj hát, 's Fő-Papodat fogadd
Kitárt karokkal: a' magos érdemű
HORVÁTH ez, a' kit harsogással
Csóka ködös foka rég jövendölt.

Horváth, kinek mély, 's bő tudományjait
És a' világnak példa tűkört adó
Erköltseit nem képes elmém —
'S nintsen elég szavam itt le írni.

Tudjuk, mi hévvel gerjedezél, ha szent
Aklodnak álnok tselt vete a' Pokol
Tyránnja: a' veszély remegve
Félre vonúlt jelenésed által.

Veszprém tanú itt 's most is öröm ragyog
Nedves szemünkben, hogy ha eszünkbe tűn:
Mint buzdulál a' köz javáért
Áldozatunkra. — Nem eggyszer áldott

Az Árva példás bőkezüségedért
'S folyatta hálás könnyeit: a' hív
Kintsnek le lántzolt rabja bámult
Tetteiden, 's epeďett magában.

Tudjuk, mi szép, és bőv haszon áradott
A' Hitre, szint úgy drága Hazánkra is
Te általad, ki műveiddel
A' Tudományok egén lebegsz már.

Menj hát szerelmes Fő Pap! öröm között
Foglald el ékes tisztedet, és szíved
Eggy nyári napként boldogítván
Hints örömöt szeretett Megyédre.

'S ha majd ragyogván Pásztori székeden
Szeretteidtől áldva imádtatol
Gondolj reánk — hogy vannak itt is
Kik Nevedet szíveinkbe írták.

Tudományos dolgok.

„Calendariu Romanescu pe Visectul de la Cristos annu 1832. In Buda cu tipariu Cr. Tipografii.“ Igen tsínos római betűkkel nyomtatott oláh zsebkönyv, tsínos rézmetszésű borítékkal, 's Corvinus Mátyás Királynak Lenhart úr által nagy szorgalommal metszett szép melj képével; az ára 24 xr. ezüstben. Találtatik Eggenberger és Wigand Otto könyvváros uraknál.

Talám botránkozva veszik némelly szerfelett buzgólkodók ezen jelentésünket, midőn eggy felől a' nemzeti nyelvnek mindenféle lakosainkra kiterjesztendő ösméretét sürgetjük; más felől pedig illyen, azt ellenzeni látszó, előmeneteleket emlegetünk: de gondolják meg az illyenek, hogy a' különbbféle nyelveknek ki írtása az Országban soha sem vólt tzélja az uralkodó Nemzetnek; hanem tsak az az igen méltó kívánatja, hogy őtet rendeléseiben értse minden, akármelly születésű lakosa. Egyéb aránt, a' tudományok kezdetét mindenkor anyanyelven kell a' gyenge elmékbe tsepegtetni; és ha már azon némi nemű előlépéseket tett, tsak akkor várhatunk tőle

az idegenekben is foganatos előmenetelt. Mennyire legyenek ebben hátra Oláh eredetű lakosaink, nints a' ki ne tudná: mennyi kárt okozzon ezen elmúlasztás; nints a' ki ne érezné. Most íme, Fesslernek lelkével kezdi azt ösmérkedtetni ezen zsebkönyv. — Mi tehát, tiszta szívünkből óhajtunk a' nemes törekedésnek szerentsés előmenetelt; de vegyék tőlünk a' kiadó társ urak a' Nemzet részéről azt a' kérelmet, hogy a' magyar nyelv ösmeretének terjedését, hasonló buzgó hazafiúsággal eszközöljék, a' hajdan ditső Romának közöttünk megmaradt tsemetéi között.

A' Kő és Fövény nyavalyáról.

Hogy talám a' más mezejébe kapás adatja velünk ezen tárgyat, azt legrosszabb akaróink sem mondhatják rólunk; mert múlt esztendei Leveleinkből tudja a' világ, hogy ezzel régen megvagyunk bízva: hanem, adatja az emberiség, melly szerént, több folyamodók által szóllíttattunk fel a' közlésre. Ezen felszóllíttások közűl a' legközelebbi, múlt Karátson Hava 23-dikáról, ím illyen: „Én is a' legkegyetlenebb kínokat szenvedem a' kő miatt, elannyira, hogy életemnek 47-dik esztendejében örömmel 's talám erőszakos halállal is feltserélném ezen múlandóságot az örökké tartó nyugodalommal, ha öt élő, és még neveletlen gyermekeimet feleségemmel egygyütt nem látnám ez által az utólsó inségre jutni; és ha azoknak esedezések, és a' kétségbeesést a' maga valóságában ábrázoló síránkozások meg nem tartóztatnák nyugodalma-

mot kereső, és ezen rettenetes kínok alól felszabadíttani akaró kezemet 's a' t." — Efféle kínoknak reménylendő enyhíttése tehát az, melly velünk a' jelenlévőt adatja.

E' nyavalya két féle lévén, két félének kell orvoslása módjának is lenni.

a.) *A' hólyagban termett kő és fövény nyavalya orvoslása.*

Kikeresi az ember a' földben, a' legvastagabb tormát, 's felásván azt, jó két hüvelknyi hosszú darabokra elvagdossa. Vízbe nem kell tenni, hanem, kivéve a' földből, megkell tisztítani felső héját levakarva, hogy semmi motsok ne maradjon rajta. Az így megtisztított tormát megkell reszelni; öt meszszelyes üvegbe két ittze jó fehér bort kell reá önteni. A' bor legalkalmatosabb hozzá, melly homokban, vagy pedig köves helyen termett. Nyárban a' napfényen, télben pedig meleg kementzén kell tartani 24 óráig. E'ből vegyen a' szenvedő reggelenként, még pedig: első nap négy, második nap öt, harmadik nap hat, negyedik nap hét, ötödik nap nyóltz, hatodik nap kilentz kanállal, mindenkor éhomra; de úgy, hogy a' bevétel után, se ne egyék, se ne igyék két óráig. Hetedik napon ismét kilentz kanállal, a' következendőkben vissza felé, mint előbb felfelé számlálva nyoltz, hét, hat, öt 's végre négy kanállal. Mire ezen napok során végig megy a' sinlődő, akkorra bizonyoson kitisztúl a' hólyagban termett kőtől vagy fövénytől: de ha még is érezne valamit magában, várakozzék eggy hetet, akkor

kezdje a' fentebb írtt módszerént az orvossággal élést. A' palatzkot bedugva, 's kötve kell tartani, hogy az ereje el ne röppenjen a' tormának. Ha a' bor hamarább lefogyna róla, mintsem a' szenvedő kigyógyúlt, tiszta ruhán által kell fatsarni a' tormát; annakutánna felényi mértékben lehet reá ismét bort tölteni; melly hasonló szolgálatot teend.

b.) *Kő, vagy fövény, melly a' vesén szokott termeni.*

Ezt a' vizelletről lehet megtudni; ha t. i. a' sínlődő tiszta üveg edénybe vizell, annak üllepedése veres színt mutat; de a' lágyék fájdalmak is megtanítják erre a' szenvedőt.

Orvoslása módja: Szedj kerti tsigát a' mennyit akarsz, elevenen szedd ki héjjából; a' héját tisztítsd ki jól, úgy hogy, legkevesebb motsok se maradjon rajta: rakd ezt olly tiszta tserép edénybe, melly még égő kementzében nem volt, és ugyan ollyan nyers föld födővel född be, körűl is mázold be jól, hogy semmi el ne párologhassék. Az után égesd ki; minekutánna kiégett, vedd ki a' fazokat, 's födelét levéve, szeddki a' megmaradtat; és ha lehetséges, üveg mozsárban, törd porrá. Ekkor végy tsanált, vagy tsanalat, még pedig ha az idő járása engedi frisset; de ha ez nem találtatik, jó a' száraztott, és a' patikabeli is. Készítts belőle fűvizet — herba thee — igyad find'sánként; előbb a' tsigaporból ostyában, eggy-eggy jó késhegynít bevéve. Venni kell pedig vagy estvéli lefekvéskor, vagy pedig reggel felkeléskor éhomra; de utánna 2—3

óráig enni vagy inni semmit sem kell. E'zel így eggynehány ízben élve, a' veséről kitisztítja a' követ, és fövényt.

Ezek mellett az élet mód = diæta — ez: Semmi etzetes ételt, füstölt húst, sajtot, kemény tojást; sem szelet okozó zöldséget, vagy főzeléket enni nem kell; egyébiránt borotskát vízzel ihatsz, jó ételt gyömbér és bors nélkűl, ehetsz.

Foganatosságáról így ír a' közlő: T.T. Tábla Bíró Tihany János úr: Hogy ez hasznos, és valósággal így légyen, tulajdon szemeim látása után bizonyíthatom: úgymint, a' ki magam láttam eggy szelentzében azon fövényt, mellyet a' vizelletéből felfogdosott, eggy most már 62 esztendős férfiú; a' ki előbb, ezereket költött haszontalanúl e' nyavalyától leendő szabadulásra: 's végre is tsak azt a' szententziát mondották reá; hogy: vágni = operálni, kell. E'től tsak az a' szerentsés történet mentette meg, hogy ezen orvosló szerre talált.

Hosszú élet példája.

A' lefolyt 1831-diki Dec. 6-dikán halt meg a' Brüni Kerülethez tartozandó Nagy-Pawlowits közönségben Cseh Országban, 103 esztendős korában Schimik Borbála, született Wiskoczil. Született 1728-ban, férjhez ment elősször 1748-ban, 1750-ben gyermektelenűl maradt özvegységre; 1751-ben lépett másodszori házasságra Schimik Ventzellel, a' kivel 11 eszt. elfolyása alatt 4 gyermeket szűlt, kik közűl az első szülött fiának már most házas fia vagyon 's annak is gyer-

meke; a' mi élete módját illeti, nagyon takarékosan élt, itala tsak víz és téj vólt, igen igen ritkán, és akkor is tsak mértékletesen bor: beteg soha sem vólt, a' templomot haláláig szorgalmatosan gyakorlotta, hova unokái vezették, mert 96-dik esztendeje óta szeme világát veszejtette. Fiának a' háza elejébe nyáron által kiszokott űlni, 's ott énekelgetni; hangja mindent figyelmezésre ragadott.

Étlen soká élés példája.

Szmyrnában eggy státus fogoly éhelhalásra vala kárhoztatva; de megitéltetése után 28 nappal még életben lelték. Halálos büntetését tehát megváltoztatták, 's hosszas ideig tartott életének okát nyomozván, megvallotta a' szerentsétlen, hogy eggy iskátula ostyával tengette életét, mellyben még eggy darabka spanyol viasz és gumi elasticum is volt. Minekutánna amazokat lassanként megeddegélte volna, elkezdette a' kemény papirosból készűlt iskátulát is enni; tsak a' tetejének valamelly darabja vala még hátra, midőn 28-dik napon reá találtak.

Rejtett szó.

Az egész szó, nem idegen,
Hím állat másod tagja,
Melly nem kevés fordítva.

Csókáról, Demény István.

Jegyzés: A' 2-ik számbeli Rejtett szó: Nyakló.

Igazíttás: Legközelebbi Mulatságunkban, a' 10-dik lap. 15-dik sorában a' veres helyett vereslő bíborát igazíttani meltóztassanak Tit. Olvasóink.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 4. Szám. Jan. 14-kén.

Új esztendőre

Tekintetes Sárdi Somssich Miklós Úrnak.

Eggy igaz tisztelője.

Éljen az, a' ki nemes szívvel buzog ősi sorában,
Somssich, ezek közt fényt szórsz tieidre—virúlj!
Éljen az, a' tudományt ki szivéből űzve bötsűli:
Fő gyönyörűséged' helyhezed abba'; — virúlj!
Éljen az, a' ki bötsűl tudományos férjfiat áldva
Benned Maecenást szemz ki Minerva; virúlj!
Éljen az, a' ki okos nyugalomban tölti magányját:
Tuscusokat látok Sárd' kiesébe'; — virúlj!
Éljen az, emberben testvért ki ölel szeretettel:
Ember társaidért élsz te buzogva; — virúlj!
Éljen az, a' ki erőnyt csak erőnyből tisztel, imád, tesz:
Tiszta erőnyöknek vagy te tsudája; virúlj!
Éljen az, a' Honnak ki derék nagy férjfiakat nemz:
A' Haza nagy tagokat vár tieidbe; — virúlj!
Éljen, fő tisztét ki Hazája javára kivívja:
Vas pályád illyen munka vivása; — virúlj!
Éljen az, a' ki Hazánk' bölts atyjai közt kitűnő Fény:
Fénylél ott, Ister hirdeti szerte; virulj!
Éljen kit tudomány, tűz, szív, szabad elme tsudáltat
Vagy te Hazánk lelkes, 's bölts Cicerója; virúlj!
Éljen lántzra rugott szolgát ki kerűlteti gonddal:
Illyre nemes lelked honnyosid' inti; virúlj!
Éljen az, a' ki Hazát, Istent, Fejedelmet erőnnyel
Eggyeztet: Somssich! —képed ezíme —virúlj!

Szívem többeket is, nagy Férjfi! — ötsetre vehetne,
Hogy helyesen kitalált képedet adja elő.
Úgyde szerénységed tilt illyest. — Engedek annak
Többi erőnyeidért tisztel imádva szivem.
'S hogy ne? ki a' tudományt, 's tudományost tiszta baráti
Érzéssel szereted, — hogy ne imádna szivem?
Hogy ne, ki a' Honnért és emberiség igazáért
Ontani vért kész vagy, hogy ne imádna szivem?
A' könnyen hajló nádot leteríti dühös szél,
Millyet minden nyom földre terítve tapod:
A' gyökeres gallyas nagy tölgy Boreásnak üvöltő
Vésszét századokon víva kiállja, 's virúl.
A könnyen hajló, sírjába temetve kialszik; ?
Álhatatos lelkű századot élve halad.
A' ki Hazája ügyét könnyen veszi, eldül az azzal:
'S a' késő maradék átka tapodja bűnét.
Lelkes Férjfi! — nem így te, kiálsz vala vívni viharral
'S mind ezekért nevedet fény veszi eggy ha körűl.
Nem törekedsz Tisztért; de magányod néma öléből
Éjszaki hajnalként törsz ki az éji ködön.
A' mikor a' közjó lelkes segedelmed' ohajtja
Láng eszed áldásit hintve javára kikel.
Illyen vagy Somssich! — bámulsze ha téged imádlak;
A' nagyot és szépet, 's jót ki imádni tudom.
Hogy ha Somogy minden fiait Somssich-nak erőnyje
Tölti: Cato, Themis és Zrínyi hazája marad.

Tudományos dolgok.

„Orvosi Tár. Havonként kiadják Prof. Bugát, és Dr. Schedel. IV. Kötet 10 és 11. Füzet. Pesten 1831. Az Orvosi Tár hivatalban. Leopoldváros, rakpiatz, Deronház 2-ik em. Esztendei ára helyben 5 for. c. p. póstán 6 for. 24 kr.“

Ha a' Köztársaság által megösmért érdem valamelly igyekezet mellett jótáll, jótáll az ezen Folyó írás mellett; midőn a' Nagy mélt. Magyar Kir. Helytartó Tanáts, Nov. 29-kén 1831. olly rendelését tevé közönségessé 30820 szám alatt kőlt Irományjával, hogy ez az orvosi és seborvos tudomány elő mozdíttására igen hasznos és ajánlatos légyen, ugyan azért a' Hazában kihirdettessék. Felséges jutalom; de a' legszebbet még is a' maga kebelében hordja ez. Millyen tárgyakat érdeklettek az előbbi Kötetekben volt előadásai, tudják nagyon tisztelt Olvasóink; figyelmünket a' jelenlévő Kötetre k'terjesztenünk most nékünk elégséges. 1-ső Értekezés Dr. Reisinger János úré, érdekli Magyar Országnak legnevezetesebb bögölyjeit. —A' ki marha tartó Tanyáinkon tsak eggy nyári forró nap állott, és a' pokolbeli kínra kárhoztatott nyomorúlt barmot valaha szemlélte vergődései közben, az ezen Értekezést aranyon megvásárolni késsz, ha tudja azt, hogy ebben az ökör, ló, juhbögöly mind természet történeti renddel adattatnak elő; annyival inkább midőn azt is tudja, hogy ezek nem tsak mint a' szállongó bögölyök, hanem még mint bögöly álképek is kínozzák már a' nyomorúlt barmokat; és a' 22-dik lapon ezen vi'sgálatra talál: Mi képpen lehet az állatokat tőlök menteni? Nem merítti ki mindazonáltal ez még mind a' tudós Értekező úr érdemeit, által megy ugyan is még arra is, hogy vallyon a' bögölynek álképei = larvae — vernek é az emberben is fészket? melly kérdést igen is nagy figyelmet gerjesztő észrevétellel és tapasztalással fejez be.

2dik Értekezés, a' Mákonyról Dr. Hufelandé, mellyről nem hasznosat, tsak gyaníttásképpen sem gyaníthat senki is. Továbbá vannak a' Kötetben, Orvosi Literatura 's vegyes Tudósítások. Zárja az egészet azon örvedeztető nyilatkoztatás, hogy a' hasznos Tár, 1832-dik esztendőben, bizonyosan fog folytatódni.

„Leontina Román. Kotzebue után Deáky Fülöp Sámuel. Első 's Második Kötet Kolosvárott Burián Könyvárosnál 1831. — A' két Kötetnek ára tsínos borítékban 2 for. p. p."

„Érzéken Történetek. Németből. I. A' szegény Dorkó, való Anekdot. f. S. után Almásy Balogh Sámuel által. II. Margit. Valóságos Történet. Kotzebue után, Almási Balogh Sámuel által. III. Nina, vagy az Arany Mennyegző, Huber Therézia után, Abrudbányai Szabó Anna által. Kolosvárott Burián Pál Könyvárosnál 1832. Az ára tsínos borítékban 36 xr. p. p."

Míg az erősebbre termett lelkek azon tudós igyekezetek által haladnak előbbre az ösméretek után, mellyeket a' Tudományoknak tsaknem minden ágában adnak Tudóssaink; a' gyengébb elmék sem maradnak minden gyönyörködtető tárgyak nélkűl, mind a' tsinos Zsebkönyvek, mind az itt nevezettek által ébresztetve azok, mind az erköltsnek követésére, mind azokkal ellenben álló tettek kerűlésére emlékeztetve. Kotzebue, mint az illyenek festésében eggy leg jobbnak ösmért, nem várja a' mi dítséretünket; a' nemzeti nyelvre

által tevők sem hagytak hátra semmit a' felvett Darabokban, a' mit a' nyelv tsínossága meg kíván.

A' föld legnagyobb 's legnevezetesebb folyói.

Az ösméretes föld részeiben legnagyobb az Amazonok vize Amerikában, mellynek hossza 1000 német mérföld. Második nagyságú folyója földünknek ugyan ott, a' 800 mérföldnyi hosszú Missisippi. Ezeket követik a' Yang tse Kiang 650 m.f. Chinában; a' Wolga 570 m.f. az Orosz Birodalomban; az Ob 590 m.f. ugyan ott; a' Nilus 500 m.f.; a' Niger 500 m.f.; a' Niagara 500 m.f., amazok Afrikában, e' pedig Amerikában; Ásiában az Eufrates és Jordán, hossza mindkettőnek 460 m.f.; ugyan ott a' Jenisee és Léna, Amerikában a' La-Plata, mind hárman 450 m.f. hosszúságúak; Ásiában a' Ho ang Ho 400. Európában a' Duna 390, az Indus Ásiában 370, az Oronocko Amerikában 370, a' Ma Kom 350, a' Ganges 340, a' Buremputer 321, a' Pegu 300 Ásiában, — az Ural 300, az Orosz Bir.; ugyan ott a' Dniper, Don, Drinn 250; a' Senegal, — Afr. 250, az Ohio Amer. 200, az Irawaddy 180, — Ásiában, — az Albis Eur. 160, a' Rhénus 152; az Amur, Ásiában 150; a' Loire Eur. 144; a' Gambia Afr. 140 m.f.ket futnak. A' többi nevezetesebb folyó vizek Európáéi, 's folyások kiterjedéséhez képest illy renddel követik eggymást: a' Dwina, Tajo, Odera 130; a' Visztula 108; a' Seine 100; a'

Rhone 90, az Ebro 88, a' Tisza 88, a' Sereth 72, a' Száva 65, a' Ménus 60, a' Moldva is 60, a' Mosel 55, a' Weser 45, a' Dniester 40, a' Tiberis 36, a' March 35, a' Themse 30, a' Skaldis 30, a' Memel 18, az Eger 17, a' Néwa 8 m.f. hosszúságúak egész folyamatjokban.

Népességi nevezetesség Chinában.

A' Chinai Birodalom lakosainak száma, ide értvén adózó tartományjait és gyarmatait is, 184 milióra megyen; az az: 134 milióval többre, mint az Orosz Birodalom lakosaié, és körűl belől a' világ népességének negyedrészét teszi China népessége. Vannak 1659 városai; ezek közt 214 első rangú. Hadi ereje öszvesen 3,708,878 emberre tétetik.

Kitalálni a' lónak belső hályogját, a' nélkűl, hogy azt látná a' vi'sgáló.

Bizonyos öreg embert, a' ki egyébaránt vak volt, megkértek némelly fiatal emberek, talám enyelgésből, hogy azon lónak, mellyre nézve már alkuba ereszkedtek, hibáit nékik jelelné ki. A' vak reá állott kérésekre, 's megvi'sgálta a' lovat, és tsak hamar azon vélekedését jelenté, hogy annak éppen az a' hibája, a' mi neki; hogy t. i. vak legyen. Elbámúlva az öregnek ezen itéletén az ifjak, szorosabb vi'sgálat alá vették a' lovat, és az öreg értelmét helyesnek találták. Megkérdezték azután, mi módon fedezheté fel olly könnyen a' nevezett hibát. Erre az öreg következőleg fe-

lelt: minekutánna a' lónak lábszárait megtapogattam, és azokat egésségeseknek találtam, szívére tettem eggyik kezemet, a' másikkal pedig ugyan akkor szemei előtt hadaráztam; de ez által a' lószívének verése nem sebesült, 's abból következtettem azt, hogy annak vaknak kelletik lennie.

Szembekötősdit játszik a' sors az emberekkel.

Berlinben a' legközelebb húzott Kassza-Lotteriából 150 ezer tallér aranyban, visszavonás almája leve, a' mennyiben eggy ottani dohány fabrikáns a' Húzáskor birtokában tartotta a' szerentsés számot, de azt fizetés helyett eggy költsönözője küldötte neki, ő pedig a' küldés valósága ellen protestált. Már most az igazság kiszolgáltatását fárasztják, hogy mellyiké légyen közűlök a' szerentsés sors, és mellyik elégedjék meg a' puszta tartozással?

Különbféllék.

Eggy Angliai Dáma, a' ki Cettében hirtelen halálozott meg, szép summa pénzt hagyott barátnéjának azon nyilvánságos feltétel alatt, hogy papagájját, és lovát tartsa. Megengedte néki, hogy a' lovat, ha igen elvénűl, megölethesse; de hogy akárkinek is eladhassa, azt világoson megtiltá.

Anglia felé útban van most eggy Kalkuttában hajóra szállitott szarvorrú, =rhinoceros— hossza 11, magossága pedig 8 lábnyi:

szánva van a' Surreyi állati kertnek. Ezen állat 1,500 font sterlingért van bátorságosítva.

Londonban, mind a' beállott, mind az ezután következő esztendőkben rendesen halász-tsónakokkal versent-hajózás fog tartatni. Az első nyertes-jutalom eggy-eggy fontot nyomó aranyhal. Ugyan ott az élet-bátorságosító- és mentő-intézet azt határozta, hogy esztendőnként versent-úszás is állíttassék fel, és a' nyertes, a' köz buzdítás végett, holtig való jövedelmet kapjon.

Éjszak Amerikában, Új-Yorkban mostanában vas pléhből készíttetett eggy kereskedő hajó, melly azon tulajdonsággal bír, hogy a' tengeri-szélvészeknek akármelly viharait kiállja, a' nélkűl, hogy vagy megrepedne, vagy széljel zúzódnék, elsűllyedne, vagy a' haboktól elnyelettetnék.

Nem régiben a' Londoni fogházak eggyikében meghólt eggy ollyan rab, a' ki minteggy 200ft adósság miatt 16 és ½ esztendőkig tartatott bezárva.

Rejtett szó.

Két elsőjét földböl veszik,
Ott ered két vége is;
Hármas vége szőllőket ront;
Tart attól a' kertész is.
Az egész, az elejével
'S füsttel készült magyar étel.

a' Vmf. T.

Jegyzés: A' 3-dik számbeli Rejtett szó: Lakos.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 5. Szám. Jan. 18-kán.

Tudományos dolgok.

„Az Atya Szava. Magyarúl írta Kováts Beniámin, a' Lossontzi Ref. Oskolában a' felsőbb Tudományok Köz-Tanítói közűl, a' Vallást tanító Professor. Pesten, nyomtattatatta Trattner J. M. és Károlyi István 1831."

A' ki a' nagyot, tsak az Ivekre, vagy talám éppen Kötetekre telő Munkákban keresi, annak a' kivánatja itt kielégíttést találni nem fog; hanem a' ki a' felségest eggy szóban, eggy charakter vonásban fel lelni képes, ahhoz van intézve ezen mi jelentésünk. — Népeinek atyja, a' kegyes Ferentz, azon állásában vagyon itt rajzolva, midőn az élete bátorsága felől aggodó Hívei azon ajánlatjokkal közelíttenek királyi székéhez, hogy a' még öldöklő nyavalya által meg nem szökött kis Tartományjába vonja magát. A' Felség nem mond nekik szembetünően ellent; hanem kétséget támaszt, hogy: talám meg nem fog ott gyermekeivel férni? A' Hívek, gyermekeinek száma alatt, tsak a' természet rendén adottakat értve, mérészen erősíttik, hogy gyermekein kívűl, még hív szolgái is elegendő tért fognak az ajánlott helyben lelni. Bővebb maga kimagyarázása végett az ablakhoz vezeti Híveit a' Felség: „Nézzétek, úgymond, tsak itt 300 ezer gyermekem van, kik örömeimben velem örűl-

tek, szomorúságaimban eggyütt sírtak velem; mellyekre nézve, bár melly sors érje is őket, érzékeny szívem velek eggyütt osztozik abban" — és ezen elhatározásánál fogva, előbb lakta helyében maradt. — Jobbágyi hála lelkesítette az Iró pennáját az érzékeny, szelíd versek írása közben, a' hódolás buzdította a' Kiadónak forró érzését ezeknek kinyomtattatására; ne hibázzák el ezek kebelünkben az irányozatot, a' Felségnek mélto bötsülésében!!!

Canning életének rövid rajzolatja.

Korunknak ezen ditső, kormányra termett fija született Londonban Apr. 17. 1770. Attya középszerű Költő volt, 's idővel olly nagyra ment fiját Etonban, és Oxfordban taníttatta. Már Etonban folyó-írása és különösen a' Görögök rabszolgai elnyomattatása ellen intézett költeményei által jó hirt szerzett magának. A' ministerium értelmében irott némelly elmés versei Pitt kedvellését nyerték meg néki: azonban kellemetes társalkodása is sokat tett arra, hogy hirtelen mozdíttassék elő.

1792-ben a' „Hetenkénti vi'sgálódó" czímű folyó-írásával nevelte hirét.

1793-ban már parlamenti-tag lett a' Wight szigetén fekvő Newport részéről: 1796-ban Al-Státustitoknok: ugyan ezen idő tájban főgyámola a' Pitt ministeriumának. Gyakran beszélt lelkesedéssel a' rabszolga kereskedés eltöröltetése mellett. Fellengős, és nem ritkán a' görög, 's deák literatura válogatott helyeivel diszes kifejezések bélyegezik beszédjeit: de mivel azokban a' tanultság erővel kerestetni

látszik, nem kerülheté el azon bosszantást, hogy elmetehetségének olaj lámpás szaga van. Csipős elmessége, 's ritka ékesszóllása által későbben ellenségeket szerzett magának. — Frantzia Ország iránt mindég ellenséges indúlattal viseltetett.

1801-ben Pittnek a' ministeriumból lett kilépésével Canning is megszűnt közhivatalt viselni; de a' mint Pitt újra fellépett a' kormányra, ő is nevezetes hivatalt kapott.

1806-ban Pitt halálával elveszté az Ország ügyeibe való befolyását; 's Fox alatt az o, positiohoz állott.

1807-ben Percival foglalván el a' Fox helyét; Canning a' külső dolgok ministere lett. Ő vitette el erőszakkal a' dánus hajós sereget Kopenhága alól.

1809-ben Spanyol Ország és Nagy Britannia közt szövetséget kötött. Majd tisztitársa Castlereag helyben hagyása ellen a' Walcherenbe küldött expeditio miatt kilépett a' ministeriumból.

1812-ben Liverpool városa parlament tagnak választotta; a' mikor tüzesen védte a' kathol. felszabadíttatását, 's ellene volt a' Norvégia függetlenségének.

1813-ban Követnek neveztetett ki Lizabonba; a' honnan 1816-ban vissza térvén, Liverpooli barátjai újra parlament tagnak választák; de a' mi Canningnak majd életébe került.

1817 ben ismét a' ministeriumba lépett, 's az indiai ministeri Osztály előlülője lett; de mivel a' Királyné 's a' kathol. ügyében

Liverpollal ellenkezően gondolkozott, Olasz Országba ment. Helvetziában is volt egyideig Követ a' nemzeti gyűlésnél.

1820-ban vissza tért Londonba; hol előbbi befolyását a' ministeriumba folyvást megtartotta.

1822-ben a' brittus kelet indiai társaság tartományjai főkormányozójának választatott a' Ketet-Indiából visszatért Marquis Hastings helyébe; de oda el nem ment: mert minekutánna Londonderry magát megölte; a' külső dolgok Státus-titoknokja lett. 1825-ben már megösmérte a' Spanyol-amerikai Köztársaságok függetlenségét; de a' mit későbben tett nyilvánossá Európában. Maga ezen tette örök hirt szerez Canningnak a' világ történeteiben; valamint az is, hogy:

1827-ben Jul. 6-dikán a' Görög Ország szabadsága alapítására Orosz, és Frantzia Országokkal szövetségre lépett. Majd mikor a' kath. felszabadíttatása mellett kinyilatkoztatta magát; Wellington és a' Toryk mindent elkövettek megbuktatására. Végre nem győzte egéssége a' szörnyű erőlködéseket, 's megholt Aug. 8-dikán 1827. — Nem volt Angliában soha Canninghez hasonló minister, ki az uralk. Ház hasznait a' nép kivánságaival annyira megtudta volna eggyeztetni; hogy az Alsó-Házban alig találkoznának ellenkezői. — Özvegye 1828-ban pairi méltóságra emeltetett 's 3000 font esztendei fizetést kapott. Legidősebb fija, Canning W. tengeri kapitány Madeira szigeténél vízbe fúlt fördés közben 1828-ban; 's így második fija örökösödik a' pairi méltóságban.

Beszédjeit kiadta Therry Londonban 1828. 6 kötetekben „Specches with a memoir of his life" Czím alatt.

Az Új-Foudlandi kutyafaj.

A' különösen ki tetsző kutya fajok között, mellyeknek lehetős eredetiséget nem minden ok nélkűl tulajdoníthatunk, méltán említtést érdemel az új foudlandi. Hogy szigeti származásnak kelletik lennie meg tettszik abból, hogy nagyon örömest eszi a' halat, víz alá bukni jelesen tud, 's még úszó hártyája is vagyon a' láb újjai között. Míg el nem kortsosodik, termete nagy, szőre fekete, apró fehér pettyekkel. Tél felé közeledve az üdő, bőre minteggy hüvelyknyi vastagságra födődik goromba gyapjúval, mellynek színe verhenyegés; sűrű, goromba, hosszú szőrei hasonlóképpen ezen színt veszik fel ollyan magosságig, mint a' gyapjújok nevekedik, ottan kezdve felfelé tiszta fehérekké változnak.

Ezen állatnak az okossága szinte bámulandó, 's beszédje nem létét más módon pótolva, érthetővé teszi magát. Új-Foudland szigetén, mint a' legalkalmatosabb házi állatot, úgy használják, és sok dologban pótolja ki a' lónak nem létét. Nagyon törlészkedő, a' gyermekeket nyalogatja, 's a' viszont ölelgetéseket kedvelli, az embernek átaljában hívséges barátja. A' hal húlladékot, akár főve akár nyersen, vagy besózva, a' kolompért és főtt káposztát elégli tápláltatására; de ebben hamar elenyésznek az ő jó tulajdonságai, mindjárást t. i. mihelyest az ő rendes adatát ki nem

kapja. Ekkor minden tartózkodás nélkűl neki megy a' vödörben besózott halnak; elfogdossa a' baromfiakat, mellyekkel előbb játszadozott; sőtt elfogja a' juhot is, és annak a' vérét szívja ki. Ezen végre kiszakaszt a' nyájból eggy tsapatot, azt maga előtt űzi, majd eggyet különösen űzőbe vévén, azt a' tengernek szorítja, bele ugratja, 's ott elfogván eggy harapással felnyitja annak torkát, 's így minden vérét kiszívja, de a' húsát nem bántja.

Úgy látszik, hogy az az alfaj, mellyet Angliában a' tengerbe húlló hajós legények kiszabadíttására nagy szerentsével szoktak használni, ezen foudlandi kutyának az európai juhász ebekkel való párosolása által származott. Ezen alfaj megtartotta az ő eredeti nemzőinek jó tulajdonságait; de hibáikat nem. Igen szükséges ezen faj kutyákat vizekhez vinni, mellyekben le szoktak bugdosni; és egyébütt nem is igen élnek meg, mint de Puymaurin úr próba tételéből ki tetszik. Ő ugyan is 1788-dik eszt.ben Langudokban akarta honnyosíttani; míg a' tó kinem száradt a' melly mellett éltek, addig semmi bajok sem vólt: hanem a' forró nyár kiszárasztván a' vizet, megkopaszodtak, elsoványodtak végre elvesztették hangjokat, láttásokat 's utoljára életeket.

Az Angoly újságok 1819-dik eszt. emlegették, hogy valamelly hajó elsüllyedvén, mellynek segéllésére menni nem lehetett, eggy illyen Uj-Foudlandi faj kutya elsőbb kihozta a' kormány alá akadt hajóst, annakutánna sok más jószágot. Eggy más alkalmatossággal nem régiben eggy ugyan illyen faj kutya 5 embert

szabadított ki a' vízből, és még hatodszor is körül úszkálta a' hajót, hogy nem lelhetne é még valakit, a' kinek hívszolgálatot tehetne. Az Angoly hajókon rendszerént mindeggyiken vannak illyen kutyák szükség esetére.

Különbbfélék.

Paganini a' múlt esztendőben Párisban öt kontzertért **90,000** frankot kapott. Nem régiben Bathban hallatta magát; a' hol telhetetlen magaviselete miatt a' köz kedvességből kiesett. Igen különös azonban, hogy más nagy városok ez által nem idegenednek tőle. Igy már legközelebb Liverpoolban és Manchesterben hat konczertért **1000** font st. minteggy (**10,000** fr. p.p.) fog kapni.

A' mostani politziát kormányozó Párisban felszámíttatta a' fő városban kóborló mu'sikásokat, énekeseket 's a' t.; a' mellyből ki jő hogy Párisban **106** orgonások, **135** útféli éneklők, **271** kóborló muzsikások, és **220** hirdetők, declamatorok 's a' t. vagynak. Ezeknek $\frac{3}{4}$ nem a' fővárosban születtek; és tsak **150**-en vagynak közülök Frantziák. Mivel ezen emberek a' halmozott halgatók tsoportja által alkalmatosságot szolgáltatnak a' zsebelésekre, szükségesnek látszott őket szorosabb felvigyázás alá vetni; mellynek következésében télben hat, nyárban nyoltz órakor végét kell szakasztaniok mesterséges munkálódásaiknak.

Eggy Párisi kertész dolgozás közben 30,000 frankot ásott ki gazdája kertjében azon fa alól, hova ez azt rejtette. A' kertész kísértetbe jött a' szép sommát hasznára fordíttani; azonban helyére eggy pár pápa szemet ásott el.

A' múlt hónap 24-dikén hólt meg Mainzban Helwigin Klára 77 esztendős korában, utolsó azon 32 apátzák közűl, kik a' Dahlheimi klastrom eltöröltetésekor 1802-ben a' világi életre vissza léptek. Ezen 1230-ban alkotott klastromnak már egyebütt nyoma sintsen, hanem némelly oklevelekben, a' Gróf Kesselstadt rajzolatja után készített rézmettzésben, végre a' „Herfort és Klárika" nevű siralmas románban.

Jeles mondás.

Ollyan az ember hit nélkűl, mint eggy pohár vizben a' szép virág, gyökér és tartósság nélkűl.

Rejtett szó.

(Közlés végett beküldött)

Első tagom vonva, űzik és kergetik,
Legfőképpen akkor, midőn hasznát veszik.
Két első tagomat a' törvény üldözi,
Tudtával jó gazda tselédnek sem veszi.
Harmadik tagomat eszik sűlve, fűve;
Nem kell földből ásni, mert feljűl van nűve.
Az egész megterem szőllődben, kertedben,
Legtöbb hasznát veszed ha bor van pintzédben.

Jegyzés: A' 4-dik számbeli Rejtett szó: Sódér.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 6. Szám. Jan. 21-kén.

Az Orosz első Lándsás.

Ád a' kor, a' maga gyermekeinek, annyi jutalmat a' mennyi tehetségében vagyon; a' következendő nevelje azt annyira, a' mennyire néki tettszésében fog állani. A' frantzia tábor, eggyik hőssét, első granatérosnak nevezte, 's a' szívét, mint az Ezered ereklyéjét, annak zászlójával eggyütt tartja, és minden felolvasáskor a' nevét elmondatja: úgy megérdemli az Orosz első Lándsás a' köz emlékezetet; megérdemli, hogy a' hol neve fog neveződni, ott a' férfias szív leventa ütésekkel jelentse magát a' bajnoki kebelekben.

Schindler a' neve a' hősnek, születésére nézve Erdély országi. Mind szabad akaratu Apród = Junker — lépett Orosz szolgálatba a' nagy Fejedelmek háborúja idejében. Deli termete, különösen szembetűnő férfias szép artza, de mindenekfelett vitézi tulajdonai: maga elszánás, bátorság, vitézség, sokat győzés, eggyszóval a' legnagyobb mérésztettek, a' millyenekre alig emlékezett az Ezered, sebes előlépéseit eszközlötték, és Cezarewitsch Nagy Hgnek az Ezeredében Ordonantz Tisztje lett. — Katona tettjei sgájról szájra mennek az Ezeredben, az őszbe tsavarodott 's kiszolgáltokról az újontzokra: mel-

lyek közűl eggyet vagy kettőt ide jegyeznünk engedjék meg Olvasóink.

A' kulmi táborozásban lehetett, hogy az Ezered éjjeli vígyázatra ki volt állítva, 's ott Schindler, közönséges szokása szerént, a' maga Nagy Hgje körűl forgolódott. Messziről valamelly puska ropogások hallatszottak, mellyre a' Nagy Hg megszóllítja a' maga lándsását: „Schindler! szeretném tudni, hogy ki lövöldöz ottan, lovagoljál oda, és tekintsd meg." — Schindler a' ki nem most elősször küldettetett ki illyes szaguldozásra, szabadságot nyert vólt már előbb hogy maga mellé két Lándsást választhasson az Ezeredből; ezeknek a' lovai az övé mellett mindenkor nyereg alatt állottak; most tehát, a' Nagy Hg felszóllítására mondja nekiek, hogy menjenek vele, 's megindúlnak a' hely felé, a' honnan a' puska lövések hangja jött. Szemlélődő lovaglása közben, reá bukkan eggy ellenséges osztály hátúljára, melly úgy látszott hogy elől tűzben vólt. Megkettőztetett vígyázattal megy be bátor követőivel eggy közel lévő erdőszélébe, onnan szemügyre vévén a' legközelebb álló Frantzia előőrt, katona szerentsére neki vágtat. Közeledve hozzá, a' mint Schindler előre gondolta, — az reá lő; de ez Schindlert hátra nem tartóztatta, hanem sarkantyúba kapván lovát még minekelőtte a' Frantzia másodszor tőlthetett vólna, mellette toppan, lapotzkájára jót szel kardjával, úgy hogy a' puskája mindjárt ki esett kezéből. Erre felmarkolva gallérjánál fogva, 's nyergén keresztűl vetve, sebes nyargalvást vágtat el véle,

semmit se gondolva az utánna puskázó előőr vonattal. A' lesben lévő lándsásait megközelítve, kiáltja nekik: utánnam! 's így szerentsésen elért a' Nagy Hg sátorához, a' hol a' vérző Frantziát letéve ezt mondja: „Itt van eggy azok közűl a' fiúk közűl, a' kik amott lövöldöznek; ő maga többről tudósíthatja Magosságodat, én különbben sem tudok frantziáúl.

(Folytatása máskor.)

Levegői kő.

A' múlt eszt. September 9-dikén Wessely mellett Morvának Hradischi kerületjében sebes szél 's annak csak hamar bekövetkezett letsendesedése után, az illyen történetekkel eggyütt járó tünemények, — menydörgések és a' levegőben hallatszott zúgások között, leesett eggy 6 $\frac{1}{4}$ fontot nyomó levegői kő a' mezőn két tanú szeme láttára, kik azt leesése után mindjárt felvették, még melegnek és füstös szagúnak találták. Az említett Kerületnek fő Kapitányja nem késett ezen követ, mint a' természetnek valósággal tsudálatos, — bár a' mióta nagyobb figyelem fordíttatik reá, nem ritkán tapasztalt — tüneményjét, a' cs. k. Morva-Sziléziai Előlülőségnek általadatni, melly azt Bétsbe az Udvari Kantzelláriához küldötte.

Minekutánna Ő Felsége a' Császár ezen történetről tudósíttatott, 's a' követ meg is tekintette volna, felséges parantsolatja követ-

kezésében a' cs. k. udvari ásványi Gyüjteménybe tétetett, a' hol illy kimagyarázhatatlan természeti testek, azokon kívűl, mellyeket a' Birodalom különbböző részei küldöttek, (illyenek a' Tábori 1753, és Lissai 1808 Cseh Országból, a' Stannerni 1808 Morvából, a' Zágrábi 1751 Horvát Országból, és Lenartói vasmasszák, Magyar Orsz. bizonytalan időről, valamint az Ellboogeni és Bohumilitzi is Cseh Országból) szám szerént 35-en tartatnak, mellyek különbböző időkben, és Európa különbböző tartományjaiban sőtt más világ részekben is estek le. Az előre botsátott ásványi vi'sgálat, és az említett hasonló eredetű kövekkel lett eggybehasonlíttatás szerént ezen kőnek is ugyan azok a' tulajdonai, mellyek közönségesen a' levegői köveknek =aërolithen —; áll t. i. ez valamelly homok kő nemű, igen finom kékes szürke masszából, melly sok vas színű, még több tzín fehérségű, fényes értz szemeket foglal magában, kivűlről pedig vékony, barnás fekete, halavány értzsalak nemű héjjal van behúzva; mellynek felületjén olly tsekélyebb vagy mélyebb benyomások látszanak, mint a' millyenek a' lágy masszákban tett újjak nyomásai. Formája a' szóban lévő kőnek hasonló eggy rendetlen, négyszegű, görbén vágott, a' felületjén és szegletein a' benyomások által igen elhibázott kúphoz =pyramis.— Ráviteles nehezsége =specificum pondus — ezen kőnek 3,680. Legnagyobb hasonlatossága van a' Birodalomban leesttek közűl a' Lissaival, sokkal kevesebb a' Taborival, és még kevesebb a' Stannernivel.

Más természeti különösség.

Londont a' múlt eszt. Karátson hava 28-dikán olly sűrű köd boríttá, millyenre a' leg éltesebb emberek sem emlékeznek. A' fő város útszáin égő gáz világítók közűl tsak eggyet se lehetett észre venni. A'kotsisok kéntelenek vóltak fáklyákat gyújtani, és lovaikat gyeplőjöknél fogva vezetni. Szembetűnő volt hogy míg a' gőzkör = atmosphära illy sötét homályba borúlt, az alatt a' felső ég tiszta és vereses színt mutatott. — Városunkat is (Pestet) a' fent említett hónap vége felé nyomta olly sürű és nehéz szagú köd, hogy dél előtt 8—9 óra tájban 30—40 lépésnyire, a' jövő menő ember eggymást nem láthatá.

Legdrágább könyv.

Soha még talám olly drágán könyv nem fizettetett, mind azon Foliánt, melly Boerhave híres Anglus Orvos halála után annak nagy könyvtárában találtatott. Boerhave 70 eszt. korában holt meg 1738-ban. Eltemettetése után, midőn könyvei árverés útján adattak el; véletlen akadt azok között eggy erőssen bepetsételt 's következő czímű nagy könyv is: „Az orvosi tudománynak egyedűlvaló, és legmélyebb titkai.“ Minthogy Boerhave rendkívűl híres orvos volt, minden azt hitte, hogy a' talált, 's szembetűnő nagyságú könyvben czímje jelentéséhez képest valósággal még eddig ösméretlen orvosi rendszabásoknak kell lenni az élet könnyítésére és hosszabbítására nézve. Ezen okból ezt minden ember kivánta meg

szerezni; sok árverői voltak hát a' nagy könyvnek, 's úgy eggymásra verték azt, hogy végre 70,000 forinton kőlt el! Tulajdonossa azt hitte, hogy ezzel az egész világot megnyeri, 's nagy kivántsisággal bontá fel annak petsétjét. De mit talált abban? Minden levelek üressek voltak, kivéve az első lapot, mellyen ezen szavak jegyeztettek fel nagy betűkkel: Tartsd fejedet hidegen, hasadat lágyan, lábaidat melegen, így minden orvosokat kinevethetsz." E' kevés az a' mi Boerhave vélekedése szerént teszi az orvosi tudománynak leg nagyobb titkait.

Különös bátorságosító Intézet.

Santa-Feben eggy különös, tzéljára nézve egészen új, asszonyi szépség mentő társaság állott fel. Fő rendszabásai ezen eggyesületnek a' következők: minden asszony, a' ki szépségét bátorságosíttani akarja, leg virágzóbb korában legyen; maga szabja meg szépségének bötsét, azon bötsűhöz szabott mennyiségű pénzt fizet esztendőnként a' társaságnak. A' bátorságosítás 15-dik eszt. koroktól a' tagoknak tsak 30-ig tart; világos innen hogy későbbi korban a' szépségnek semmi bötse nintsen az amerikaiaknál. Hogyha már a' bátorságosított asszony szépsége fogy, vagy egészen elvész, annak a' társaság előbbi fizetéseihez képest egész életében tartó hópénzt rendel.

Rettentő képzelő tehetség.

Spinello Aretino a' többek közt lefesté a' gonosz angyalok veszedelmét. Ezen festésben a' Lucifernek olly undok szörnyű képet ada,

hogy attól maga is iszonyodott. Ezen kép üldözte azután őtet, és éjjel nappal gyötrötte. Eggyszer megjelent neki álmában az ördög éppen azon formában, mellyben azt festette 's rettentő fenyegetések között rázta fel álmából, kérdezvén tőle; hol látta őtet, hogy olly igen eltalálta? Spinello annyira elréműlt ezen jelenettől, hogy szemei ettől fogva mindég felfordítva maradtak és eszét soha tökélletesen vissza nem nyerhette.

Nauraschi hajó építtő Indus.

Kalkuttában a' múlt eszt. Bőjt más havának 14-ikén eggy 84 ágyús hadi hajó eresztetett a' tengerre, mellyet Nauraschi Schamsatschi Indus, a' kelet-indiai társaságnak fő hajó építő mestere készített. Jóllehet ez tsak 84 ágyúra van építve, mindazonáltal szükség esetében 96-tot is elbír. Ez a' negyedik különös szépségű línea hajó, mellyet Nauraschi, és előttvalói a' Bombayi hajó építő helyben Anglia részére készítettek. Lady Malcolm Kalkutta nevet adott azon hajónak. Nauraschi vólt építő mestere az „Asia" nevűnek is, melly a' navarini ütközetben örök ditsőséget szerzett magának.

Jeles mondások.

Négy dolgok vagynak, mellyekkel magunknak soha nem hízelkedhetünk: a' nagyoknak szerfeletti bizodalma, az asszonyok nyájaskodása, ellenségünk mosolygása, és a' téli meleg nap. Mind ezek hirtelen múlnak el.

A' ki kivánatjait az óhajtott tárgynak birtoka által kielégíthetni véli, hasonló ahoz, ki a' tüzet eloltani szalmával akarja.

Ezt mondja Quevedo Villegas Spanyol iró: ha minden nyelveket akarsz tudni; ollyan emberek előtt beszéllj, a' kik azokat nem értik.

Apróságok.

Eggy szép fiatal asszonykától, ki már több esztendő óta élt férjével, kérdezték a' társaságban: mint vólna háza népe? Én a' férjemmel eggyütt jól vagyok, felele az asszony, de házam népe nintsen. Ugyan hogy esik, kérde ismét valaki, hogy illyen szép ifjú asszonykának gyermekei nintsenek? E' már természete az én nemzetségemnek, — felele boszszúsággal telve a' kérdezett, — az anyámnak sints eggy gyermeke is.

Eggy szerelmes, de tudatlan ifjú gyakran alkalmatlankodott valamelly tudományos folyó írás szerköztetőjének azon kérésével, hogy kedveséhez irtt versezetét venné fel gyűjteményjébe. A' szerköztető tsak hogy szabadúlhasson tőle, végre kívánatja teljesíttését megígérte, de a' költő neve aláírása nélkűl. No jó monda a' szerentsétsen verselő; de hát nem választhatnék legalább eggy betűt, melly az olvasókkal a' szerzőt kitaláltatná? Igen is, felele a' szerköztető, írjon az úr versezete alá B. betűt.

Rejtett szó.

Két tagú szó; az egész táplálja utól nevezetjét.

Irta Török Lajos.
N. T. U. Sz.

Jegyzés: Az 5-ik számbeli Rejtettszó: Lopótök.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 7. Szám. Jan. 25-kén.

A' Bétsi-Jég-kár-mentő Intézet.

A' földművelés ád a' népeknek eledelt, ruházatjokra, lakásokra, és az élet minden szűkségeire, könnyebbségeire műveszközöket; ez azon legszorosabb kötél, melly a' Státusok tartósságát bátorságba helyhezteti, és minden rendű lakosok jóllétét örökítti. De hányszor semmivé teszik az üdőn kívűl járó fagy, dér, jég, áradások és más történetek a' földmivelő munkáit; hányszor okoznak szűkséget és nyomorúságot, és a' köz-boldogságot hányszor hátráltatják?

A' történet-tudományban örökre nevezetes kérdés megfejtése a' mi korunknak maradt: miképen lehetne t. i, az éltető eleveket =elementum— megakadályoztatni, hogy az emberi iparkodás gyömöltseit semmivé ne tegyék; vagy az azok által okozott károkat, hogy lehetne legkönnyebben tűrhetőkké tenni?

A' tűzi veszedelmek ellen több esztendők óta szerentsés következésekkel folytatja rendszabásait a' Bétsi tűz-kármentő társaság: ámbár a' tüzet szemes vigyázat, jó rendtartás 's pontos oltó intézetek elhárítani, vagy legalább annak terjedését meggátolni képesek.

Sokkal közönségesebbek a' jég által üdőről üdőre okoztatni szokott károk, mellyek nem csak az eggyes lakosokat taszítják gyak-

ran a' legnagyobb nyomorúságba, hanem a' mennyiben a' belső elélésre=consumtio, — a' mesterségekre, kereskedésre szükséges művészközöket kevesebbítik, az egész Státusra is felette ártalmas befolyással vagynak.

Mind ezeknek meggondolása arra indított némelly hazafi gondolkodású Férjfiakat, hogy minden fizetési haszon várás nélkűl, tsupán hazájok iránt való szeretetből Heintl Ferentz úrnak előlülése alatt Alsó-Austriara nézve eggy jég-kár-mentő intézet alkotását vegyenek munkálatba. Ennek már némelly rendszabásai ki is nyomtatódtak, és tsak a' tagok szaporodásától függ, hogy a' tzélba vett jóltévő következéseket a' károsottakkal éreztetni elkezdje.

Nem tzélja pedig a' nevezett Eggyesületnek tsak a' mostani szoros korlátok közt tartani magát, sőtt mihelyt a' cs. k. Birodalom akármelly részéből elegendő számú lakosok jelentik magokat vetéseiknek, boraiknak és gyűmöltseiknek bátorságosíttása végett, váltságbértől mentt levelekkel, Bétsben Spengler Gasse 563 szám alatt a' Jég-kár-mentő-intézetnél; azonnal tanátskozás alá veszi a' Bétsi Fő igazgatóság az azon tartománybeli tagok kiküldöttségével, hogy ott mikor kezdje el munkálatjait az Intézet, és miképpen légyen azon tartománybeli Eggyesület a' Bétsi fő 's középponti Igazgatósággal eggybeköttetésben?

Most, midőn a' hazafiúi buzgóság legnagyobb törekedésben vagyon a' Nemzet boldogíttásának örökíttésére nézve, nem tehetünk vélekedésünk szerént eggy-eggy hasznosabb

szolgálatot, mintha ez iránt köz figyelmet gerjesztünk; mert valóban kivánatos dolog, hogy hazánkban is minél előbb, 's minél sikeresebben terjedjenek ezen újonnan alkotott Intézet hasznos következései!!

Egyiptom előmenetelére eggyik tsalhatatlan eszköz.

Hogy népének előmenetelét annál bizonyosabban eszközölje az egyiptomi Vice-Király, tanuló Ifjakat küldött Párisba; ezekről Jomard úrnak, mint Nevelőjöknek, ezen tudósíttását lehet olvasni a' Messagerben: Uram! 1826-ban 44 ifjú Egyptomiak küldettek az ottani kormánytól Párisba, hogy itt a' hasznos tudományokban és mesterségekben tökéletesíttsék magokat; ezeket azután tsak hamar követték még tízen; és végre még 34 fiútskák érkeztek ide a' múlt esztendőben, hogy különbbféle kézi mesterségekben gyakoroltassanak. Mind ezek hozzám valának útasítva. A' közönség üdőről üdőre tudósítást vett a' kezdők előlépéseikről. Most örömmel tehetem közönségessé, hogy 22-ten az említtek közűl, kik tudományaikat elvégezték, és Egyiptomba vissza térni akarnak, alkalmatosok arra nagyobb részént, hogy az itt szerzett ösméreteket ott tanittás által tovább terjesszék. Mivel a' Frantzia nyelvben jeles előlépéseket tettek, tanításainkból, könyveinkből a' leg nagyobb hasznokat vehették és vehetik. Politikát, Statistikát és Státus gazdálkodási tudományt tanúltak közűlök heten; Chemiát és Oeconomiát négyen; földmű-

velést hárman; különbféle mesterségeket öten. — Ezenkivül hárman a' Bresti hajózási oskolában neveltettek, kik már Chilitől a' Bourbon szigetéig, és így mindkét fél golyóbisán a' földnek tengeri útazásokat tettek. Hárman 1831-diki Juniusban mentek vissza hazájokba, hol nevezetes hivatalokat viselnek. Uram! Ez a' rövid átnézése a' 25 elsőbb Egyiptomiak által Frantzia Országban tett előlépéseknek.

Az Orosz első Lándsás.

(Folyt. és Vége.)

Beszéllik Schindlerről, hogy a' legvéresebb ütközeteknek közepette, megszóllította a' Nagy Hgje: „Schindler! Hozd ide nekem azt a' Huszárt amonnan; nézd, azt a' kitsint, látod, azt a' kinek a' mentéje már ki gombolódzott!" — Schindler, kevesebbre bötsülvén az életét, mint talám lovának eggyik patkó szögét, keresztűl vágta magát a' kimutatottig, 's azt élve, vagy halva, az urához vitte.

A' lánd'sa hajíttásban őtet megközelítteni kevés tudta, feljűl senki sem múlta; ennek bizonyságára eggy gazdagon aranyozott 's kirakott kopjával ajándékozta meg a' Nagy Hg, mellynek nyele bambusz nád vala. Midőn az Ezered győzedelmi fénnyel ment be valahova, ezzel lovaglott ő elől, mint valamelly hajdankori leventa, a' szép nemtől tsudálva, a' férfiaktól irigyelve. Meljén, gyűjteményje vala a' vitézi Rendek ékességeinek, azok között vala a' vas, vagy úgy nevezett Ulmai-kereszt is.

Az Ezereddel Varsóba ment ő is, és ott házasságra lépett; gyönyörűségét négy izmos gyermekében találta, különbben nem szerentsés házasságában; és apródonként Fő-Kapitányságra lépett. A' Nagy Hg, azon szolgálatjaira való tekintetből, mellyett a' háború alatt Személyje iránt számtalan esetekben mutatott, négyszáz ezüst rubelt adott neki esztendőnként, gyermekeinek nevelésére, mellyet ő, mint szerető atya, jó lelki ösmérettel fordított a' határozott tzélra.

Test alkotását rajzoltuk feljebb; de leginkább ösméretes volt az ellenség előtt nagy pofa-szakálláról, mellynél nagyobb, talám eggy sem találtatott az egész Orosz táborban. Valamikor Sándor Császár az Ezredet meglátogatta, mindenkor kérdést támasztott Schindlerről, a' ki szőrös ábrázatjával megtenni alázatos hódolását, soha sem múlasztotta el. Igy élt Schindler a' maga Nagy Hgjének kegyelmében mind addig, míg eggy pölyhös képű Angoly a' Nagy Hget eggykor Varsóban meg nem látogatná. Ez, britt elfoglaltsággal nevetkezett a' vitézi Rendek ékességeivel tündöklő szőrös Orosz tiszten. Talám eszébe sem ötlött néki, hogy illy helytelen gúnyolódásával, eggy legjelesebb embernek szerentséjét tette semmivé. A' Nagy Hg ugyan is parádé után mindjárt oda küldötte Hadi-Segédjét Schindlerhez, hogy pofa-szakállát borotváltassa le. Ezen parantsolat Schindlert legelőször tette Nagy Hgje iránt engedetlenné, és az ágyúk 's puskák füstje között nevekedett szakállát tsak annyira nyirette meg,

a' mennyire az Ezered rendszabása hozta magával; de ekkor is nagy maradt az még: melly a' Nagy Hgnek minden további kegyelmeit örökre elűzte. 1830-ban mint Ezered nélkűl lévő Obester élt még az Orosz hadi rendben.

Az élet hosszúságának számittása, az érütésből.

Bizonyos Iró, a' kit egyéb érdemei tettek hitelessé, azt állítja, hogy az érütések számából, meglehet határozni az emberi élet tartósságát. Tegyük fel, úgy mondja ő, az emberi élet tartósságát 70 esztendőkre, 's eggy pertzentésnyi érütést 60-ra, e' szerént a' szív, egész életében, 2,207,520,000-szer ütne; de ha részegeskedés, és más mértékletlenség által vérünket sebesebb forgásba hozzuk, p. o. eggy pertzentésnyi idő alatt 75-re szaporítjuk, a' fentebb említett szám már 50 esztendő alatt letelik, és így életünk az elmaradt esztendők számával rövidűl.- Nekünk a' tudós úrnak bölts és szoros vetegetése ellen kifogásunk semmi sem lehet; tsak azt óhajtanók, hogy a' természetnek illy meghatározott rovássával lépnénk az élet pályájára: de éppen ez a' nagy feltett kérdés. Eggyik ember el él 150 esztendeig, a' másik — jól megjegyezve, hogy nem tulajdon részegeskedése, 's más diätetikai vétke miatt — alig annyi óráig. Következésképpen elmésségnek hagyjuk meg előadását, mint M i k e s K e l e m e n leveleiben vagyon a' Muzulmánoknak azon vélekedések említve, hogy a' Gondviselés, kinek kinek letőltögettetett ide ennyi, amoda annyi kenyeret, és míg azt meg nem

eszi, addig ott kelletik neki maradni; de engedelmével legyen mondva, mi ő neki teljes hitelt nem adhatunk, hanem arra igen is méltó serkentő, hogy mértékletesek légyünk.

Meg szégyenült hízelkedő.

Halford Heinrich Londoni Orvos a' reform billnek a' Felső-Házban lett félre vettetése után tsak hamar, a' reform billnek egygyik barátjához Marquis Tavistock-hoz intézett levelében nagy fájdalmát jelenté azon, hogy olly jóltévő rendszabások el nem fogadtattak; az anti reformista Gróf Westmore land-nak pedig hálálkodott azon szerentsés történetért, hogy a' sok veszélyt okozható törvény javallat félre vettetett. De szerentsétlenségére a' reform védlőjéhez készített levelét azon borítékba tevé, melly Gr. Westmoreland-hoz vólt írva, és megfordítva. Hosszas tsudálkozás után észre vették a' nevezett urak, hogy a' feljűl írás van feltserélve, 's eggyik a' másiknak megkűldte a' neki szólló levelet.

A' savanyú képet, mellyet a' dolog megtudásakor kellett mutatni Halford úrnak, Cruitschank karikatura tárgyának használta.

Termékeny elme.

Eggy Költő sem hághat termékenységére nézve a' spanyol Lopes de Vega Carpionak elejébe. Ez 2,200 játékszíni darabjainak előadását érte meg, és az általa írott versek' teljes száma eggy újság kivonásból származott felszámítás szerént 21,316,000-re megyen.

Apróságok.

Eggy szép műveltségű, de nem felette különös muzsikai talentommal biró, kontzertet ada. Kemény vólt a' tél, nagyon téres a' palota. Midőn ezen okból a' halgatók közűl kiki a' szenvedhetetlen hidegre panaszkodnék, eggy tréfa űző így kiálta fel: ez legbizonyosabb eszköz a' tettszés megnyerésére; mert hogy kezeit megmelegíttse az ember, kelletlen is tapsolnia kell.

A' Párisi kir. Tudományos Akadémiának eggy levelező tagja nem régiben azt terjeszté elő, hogy ő, végre a' röpűlő sárkányt tsakugyan feltalálta, 's annak nagy gonddal lerajzolt fejét az Akademiának megküldte. Az ülésben Cuvier (híres természet-vi'sgáló) kivántsian kezébe veszi a' rajzolatot, pápa szemét felteszi, 's végre felette meg bosszonkodva kinyilatkoztatja, hogy az sem több sem kevesebb mint eggy disznó fő.

Rejtett szó.

Feje eggy betű, 's a' nélkűl
Négy lábú még sem mehet.
Ész is van benne; de vele
Hasznot soha nem tehet.
Az egész kurtán 's fordítva
G betűvel hosszabbítva,
Hal. — Az egész magában
Áll Városink sorában.

Veszprémből Papp Ignátz,
Kir. Oktató.

Jegyzés: A' 6-ik számbeli Rejtett szó: Sarju.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 8. Szám. Jan. 28-kán.

A' lelki ösméret ereje.

(Angoly történet)

Igen különös ember vala az én nagy bátyám, minden társaságot került ő, tőle is szaladt minden; mert ki ki tsudálatos természetűnek ösmérte. Én mint gyermek nem sokat aggódtam azon, 's felleltem örömömet, ha térdjein lovagolhattam, és ha nekem a' hosszú téli estvéken ollyan dolgokat beszéllett el, mellyeket éppen nem értettem, 's mellyek rendesen álomba szenderítettek. Egész háznépünk félt az ő tekintetétől, tsak én nem. Árván, és testvérek nélkűl maradva tsak annyit tudhaték, hogy nagy bátyám, atyám testvérje vala, és hogy szoros barátságban éltek eggyütt; azonban nagy bátyám szobájában tartá anyám képét.

Eggy fátyol rejté azt, a' szoba homályos szögeletében tsak kevés emberek láták, és nekem különbbféléket beszéltek szép komoly vonásiról, 's halavány ortzájáról. Eggy estvén, — szélvészes decemberi estve volt az — ültem olvasva, nagy bátyámtól nem messze. Olvastam, de nem érték semmit az olvasottakból, a' betűk felfordúltak szemeim előtt, mert eggy oldal-pillantással nagy bátyám borzasztó vonásait meglátám, 's észrevettem, hogy ő rángatódzva reszket. A' megrettenés erőt vőn rajtam, 's helyemből nem mozdúlhaték: ajakai kékek 's halaványok valának,

szemei mélyen beestek, — reám szegezte azokat, de tekintete hasonló volt a' holtnak meredt nézéséhez: Hirtelen megfordúlt ő, félre huzta a' fátyolt, melly anyám képét födözé, 's nekem úgy tetszett, mintha a' szép asszony soha olly halavány nem lett volna:

„Jőjj közelebb, leányka!" szólla nagy bátyám, olly hangon, melly engemet hideg borzadással futott keresztül, „jőjj közelebb" — ismételte még eggyszer; de sokkal lassabban, és vad tekintetével keresztül futotta a' szobát.

„Ezen asszony volt a' te anyád" igy kezde beszélni, „te az ő eggyetlen eggy gyermeke. Nagy Isten! láttam miként zárt ő tégedet karjai közé, mosolygott, de atyádat illette az, 's ezen mosolygás megháborítá gondolkodásomat.

Atyád testvérem vala, nálamnál sokkal szebb: azonban, nem szépségének voltam én irigye: hanem, kedves leányka! ezt, (a' képre mutatva) én is szerettem. — Bizonyosan forróbban, és sokkal előbb szerettem én; és azon szeretet vala életem lelkesítője. Atyád — atyád eljött, és nekem — nekem hátrálnom kellett; felesége leve, az én reménységem pedig sírba dűlt. — Ah! rettenetes pillantat! lelkem megzavarodott, vad gondolatok, pokolbeli vélemények kinozták szívemet. Másénak tudni azt, kit én imádtam! Egek! melly gyötrelem ez, — láttam, melly vidámor, nyugodtan űlt mellette bátyám, megelégedett vonásai gúnyolva tetszettek nekem ezt kiáltani: „Lásd! én vagyok a' szeretett". Elhagytam házunkat, hazámat, 's túl a' tengeren kerestem

nyúgtomat. De hijában, hasztalanúl. Szerelmem ott sem hagyott engemet el, emlékezetem igen hív maradt. Vissza jövék, még életben találtam őtet — te, leányka, hasonlítol atyádhoz. Imádta ő e' halavány képet — tanúja valék szerelmének, mellyet te koronázál. Bátyám igen boldog volt szerelmében.

Eggyszer eltűnt ő. — Hallod kedves leányka! eltűnt ő — megholt — senki nem tudta miképpen. Holt testét fel nem lehete találni. A' titok mind ekkoráig elrejtve maradt; de eggy lélek reá ösmért a' gyilkos kézre, melly bátyámat 's atyádat találta. — Anyád volt az, ki a' titkot felfödözé — megtébolyodott ő, nem atyád elvesztésén való fájdalmában; mert mindég reménylette még őtet valaha láthatni — nem, — a' felfödözés irtódzása okozá ezt.

Nagy bátyád vagyok én gyermekem, miért reszketsz, a' fátyol mozog — ne félj, tsak szélfúvás, zűrzavar az; én is ösmértem azon félelmet, de a' melly már régen elenyészett.

„Mindenható!" kiálta hirtelen a' kétségbe esés hangján, a' bátyám feltámad sirjából. Vas öklével bedugja torkomat! Segíttség! Segítség!"

Kiáltására emberek jöttek, és ágyba vitték nagy bátyámat. Rettenetes rángatódzások közt kiadta lelkét reggel felé. (Aláirás) Hedwig.

Természeti különösség.

The Lancet nevű orvosi Journálban Dr. Hoare ezen rendkívűl való természeti különösséget adja elő: Sommersetshierében,

Baltons-Boroughban, Higgins nevű árendásnak a' felesége, eggymás után háromszor betegűlt le leány gyermekkel, mellyre az atya annyira elkedvetlenűlt, hogy feleségének negyedszeri terhes állapotjában erős esküvést teve, hogy ha még most is leány gyermeket szűlne, soha se fogna vele beszélleni. Szűléshez közeledve az asszony, megújította előtte esküvését a' férj, 's tsak hamar, ennek nagy örömére fiúval betegedett le az asszony. De nagy szomorúságára az atyának, nem sok üdő múlva tapasztaltatott, hogy noha a' fiú igen könnyen tanúlt beszéllni, és testvér nénjeivel valamint minden más asszony nemen lévőkkel, folyvást beszéllett, semmi módon reá nem tudták bírni, hogy az atyjával, vagy más férfi személlyel beszéllett vólna. Ezen különösség = idiosynkrasis — egész 30 esztendeig tartott, mind addig t. i. míg az atya élt. Fenyegetések, a' legketsegtetőbb igéretek, siralmas kérések 's a' t. semmit sem használtak a' buslakodó atyának; gyermeke hallattára átkozta azon órát mellyben fenyegetődzését tette: mind haszontalan, ő fiának hangját soha sem halhatta. Higgins halála után minteggy két hónappal, mindeneknek nagy bámulására, elkezdett a' már 30 esztendős fiú beszélleni minden férfi neműekkel, 's az óta folyvást beszéll. Az ifjú ember egyéb iránt teljes egésséggel bír, és valamint édes anyja 's testvér nénjei, és más hiteles személyek is, készek ezen történetet akárkinek is elbeszélleni.

Farkas szelídülés.

A' mit ez előtt eggy-két esztendővel Hazánkban tapasztaltunk ezen ragadozó állat sze-

lídüléséről, tapasztalták azt nem régiben Frantzia Országban is. Ugyan is ott, Champignolles nevű faluban illyen különös történet adta elő magát: Eggy lakos, farkas vermet ásván, tsalogató étkűl eleven ludat tett a' felibe. Eggy más, ugyan azon falubeli ember, 's amannak szomszédja, észrevette messziről a' hánykodó ludat. A' sötétség elrejté előle a' tőrt, 's mikor mindinkább közelítene a' lúdhoz, a' verembe esett. Nagy vólt tsudálkozása, még nagyobb kétségbe esése az embernek; sok ideig kiabált segítségért, de hasztalanúl: végre elhatározta magában, hogy békességes tűréssel megvárja a' reggelt. Alig hogy megnyugova feltételében, tüstént nagy nehéz terhet érze vállaira rohanni: eggy farkas vólt az, mellyet a' préda kívánás tőrbe ejtett. Lehet képzelni mennyire megréműlt a' szerentsétlen ember. De a' farkas szint ollyan rettegésben volt, Meg vonta magát emberünk a' gödör eggyik szögeletében, 's reggelig többé meg sem mozdúlt. Reggel elő jő a' farkas fogó, szomszédját, a' farkas háló társát, inkább halva mint elevenen huzza ki: utánna a' farkast, de ez iránt már nem vala ollyan könyörűlő, mert azt agyon verte, semmit nem tekintvén egész éjtszakai tsendes maga viseletére.

Kelet-Indiának állapotja.

A' Kelet-indiai-társaságnak múlt esztendei jövedelme tett 17,936,217 f.; költsége 18,763,517 f. sterlinget; és igy ez 827,301 fontal kevesebb a' bévételnél. Öszveséggel a' három Előlülőségek adóssága 47,609,004 f. st.;

mellyből a' Bengálié 42,277,237; Madrasé 3,956,613; Bombayé 875,154 ft st.

Most Kelet India Európával újonnan olly öszveköttetésben akar hozatni, mellynek a' veres tengerre szüksége nem lészen. T. i eggy gőz-hajóval járható tsatorna fog a' Tigris és Eufrates közt készűlni. Helyben hagyta ezt a' Bagdadi Basa is. Ez által a' tengeri út 14 nappal rövidűl, és a' fekete tenger partjához való szárazi út tsak két napot kíván.

Általános leánykérés.

Eggy Alabamai újság (Amerikában) panaszkodik ezen most népesedő tartományban az asszonyi nem szükéről. Száz emberre esik ott eggy fehér személy, vagy úgy van a' férjfi az asszonyhoz; mint 100 az 1-hez. Az emlitett újság író bizonyosokká teszi az oda útazandó fehérszemélyeket, hogy ott rendkívűl hamar férjhez mehetnek.

Nevezetes Újság.

Éjszak-Amerikának Albion nevű városában a' fogházat haszonbérbe kiadták; mivel hosszabb idő óta senki sem találtatott, a' kit bele lehetett vagy kellett volna zárni.

Jó lövő.

Párisban a' minap C** és P** urak között kettős viadal történt. Az utóbbi eggy híres lövő, midőn már a' lövés sora rajta volt, az ellen félt, ki elhibázta a' lövést, így szólítá meg: „Uram! nekem köszönje életét.“

Ekkor jeladására az inassa a' tzélba állott, 's annak szájából ki lőtte pipáját. Ez után kezét nyújtá ellenségének, és megbékűlve mentek el a' viadal helyéről.—A' Journal, melly ezen történetet közli, azzal zárja elbeszéllését, hogy inkább szeretne P** urnak ellensége, mint inassa lenni.

A' békéltető Asztalos.

Nem régiben két Angoly öszve veszvén eggyik a' másikat halálos öklözésre hívta ki. Eggy asztalos, ki a' tzivakodáson éppen jelen volt, megkéri őket, hogy annak a' részére, a' ki elesik, ő készíthesse a' koporsót. Ezen kérés észre hozta a' veszekedőket, megengedtek eggymásnak, és eggyet értőleg az asztalost megajándékozták.

Újj találmány.

Bening, Londonban ollyan palatzkokat talált fel, mellyek magoktól kivetik dugójokat valahányszor bort vagy egyéb félét töltenek beléjek; és ismét magoktól bezáródnak.

Mértékletességi Eggyesület.

Londonban a' múlt hónap 15-dikén öszve gyűltek a' mértékletességi társaság tagjai, számszerént 20-an. Nem ittak meg többet mint 40 pohár puntsot, 50 butellia rumot, és 200 butellia champagnia bort.

Bútsú vétel.

A' Berlíni cholerai újság Olvasóitól következő jó kívánással vett bútsút: „adja Isten hogy örök időkre soha ne adassék alkalmotos-

ság hazánkban hasonló újság kiadására." Vajha a' mi politikai újságunk is meg menekednék már az ösméretes öldökl őnyavalya pusztításai felől való jelentgetésektől; és bár annyira távoznék ez édes hazánktól, hogy soha sem mi, sem a' késő maradék, még tsak hírét sem hallanánk!!!

Késői költő tűz.

Bosztonban él bizonyos Költő, a' ki már 80-dik évébe lépett be, 's a' kit tüzes képzelődéseiért mindenek tsudálnak; költeményjeinek tárgyai leginkább szerelmesek, nyelvek angoly, nevezetjek: „Ősz i rózsák" Életének 70-dik esztendejében fejledeztek ki költeményes lángjai.

Rejtett szó.

Heten, 's ha éppen akarod
  Nyoltzan leszünk eggy egész.
Ollykor használl ütő karod,
  De folytában sok művész.
Első hármom, jól meg húzva,
  Heves térén Helység lessz,
Közép hármom is megvonva
  Bodrog-közön nagy helyt vesz.
Látod öt elsőm a' szegén
Szint' úgy mint a' gazdag fején:
  Végső hármas kettőmmel
  Készítteted házod el.

B. S***né.

Jegyzés: A' 7-ik számbeli Rejtett szó: Eszék.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 9. Szám. Febr.. 1-sőjén.

Brereton Angoly Tiszt életéből valami, és annak halála, a' mai Újság felvilágosíttására.

A' Bristoli nép zendűlés múlt eszt. Octoberben az egész Európa figyelmét vonta magára: a' helyben volt katona őrizet Brereton Ob. Lieut. parantsolatjától függött, a' ki a' neki adattatott hatalommal élni nem tudott, és a' lázzadást annyira engedte menni, hogy a' fellázadt nép vólt darab ideig a' városnak birtokában. Az az alatt történt égetéseket, pusztíttásokat, adtuk akkor mi is közleveleinkben; most tsak a' dolog kimeneteléről szükséges szóllanunk. — Brereton Ob. Lieut. hadi törvény elejébe állíttatott gyáva maga viseletéért, folyó 1832-diki Jan. 12-dikén estve 11 óra tájban Bristolból kisérőivel jőve, érkezett mezei lakására, a' honnan, minteggy fél órával előbb indúlt ki. Házi tselédjei semmi különöst sem vettek észre maga viseletében; 12 óra után mindjárt hálószobájába ment; de ott még darab ideig kellett neki ébren maradnia, minthogy az asztalán írást találtak, mellyben az ő kétségbe esésének 's erőszakos halálának okát előterjeszti.

Pisztolyjai, mint ezek egyébbkor is, az ágya előtt álló asztalára voltak helyheztetve Reggeli három óra tájban lövést hall a' kapus mellyre az lármát üt a' háznál; a' Komornyik befut az Ob. Lieut. hálószobá-

jába, 's ott már vérében fetrengve találja szerentsétlen urát, a' nélkűl; hogy az életnek csak legkissebb jelét is adta vólna. A' golyóbis baloldalán ment be, 's szívének éppen a' közepén ment keresztűl. A' pisztoly is a' földön feküdt mellette. Házi környűlállásaira nézve özvegy vólt, 's két leány magzatot hagyott maga után.

Teljes életében, melly 52 esztere telt, fedhetetlen vólt; 33 esztendeig szolgált mint katona. A' szerentsétlen környűlállásokban, mellyek ellene a' vi'sgálatot határoztatták tiszti charaktere az emberi érzés által szenvedett. Nem tagadta el ugyan is egésszen katonai módra az érzést, és az Elöljáróságnak első felszóllíttására nem tüzeltetett mindjárt a' népre, mellynek vérét kíméllette; talám nem is gyanítva, hogy az első szempillantásban adott engedékenység millyen hirtelenséggel fog pusztíttóvá válni.

A' háládatos Olvasó.

Walter Scott — a' kit Ivanhoe nevezetű munkájából már Hazánkfiai és leányai is ösmérhetnek T. Thaisz András úrnak szerentsés fordíttásából — eggy angoly újságban következő történetet adja: Alig érkeztem Máltába, eggy hollandus kapitány azonnal jelentette magát nálam. Éppen ebédnél űltem nehány barátimmal, 's eggy pár palatzk foki bort iddogáltunk. Belép a' Kapitány; de olly mord, olly durva, mondhatom olly durva vólt, hogy tőle megijedtem. „Ki az urak közűl Walter Scott"? Fel áltam, én vagyok mondék, mit akar az úr? „Az úr írta Wayerleyt"? Igen is. „Széket ide! mellé kell az úrnak űl-

nöm." Széket hoztak. „Mitsoda bor az?" Foki bor. Tetszik? A' Kapitány ivott. „Nem sokat érő bor bizony ez, soha se látta ez a' jó reménység fokát. Szereti az úr a' Caplandi bort? Az úr már régi ember, nem illyen ízetlen bor való az úrnak, hanem St Maurici bor; 100 buteliával küldök. Én Ronsteet Kapitány vagyok: ritkán olvasok, de ha olvasok tsak Walter Scottot. Tíz minuta alatt itt lessz a' bor; de abból inni kell az úrnak; azon gyönyörűséget, mellyet az úr munkái szereznek nékem, másként nem köszönhetem meg. — Minden jókat." — Ekkor fel áll, 's hirtelen megy az ajtó felé. Szóllani akartam. A' Kapitány már eltűnt. Barátim nevettek; én magam sem tartóztathattam magamat attól Azonban tsak hamar elérkezett az ígért bor; finom ízű vala az. Kértem a' hajós legényt, a' ki hozta, hogy várja meg, míg új jóltévőmnek tartozott hálámat legalább írásban általadom. Ez éppen úgy viselte magát, mint a' Kapitány. „Én sem írásban sem szóval köszönetet el nem fogadhatok. Hát az úr Walter Scott? Ide a' kezét! Az úr derék ember. A' Kapitány gyakran olvassa előttem az úr munkáit, ha a' sok nehéz munka között valamit kedvére tudok tenni. Az úr írásai engem elragadnak. Volna tsak annyi borom, mint az uramnak, én is 100 buteliával hoznék az Urnak. Isten áldja meg az urat." — Walter Scott ezen tudósításhoz azt a' jegyzést köti hogy ezen történetet éppen nem hiúságból közli, hanem hogy nyilvánoson ellent mondjon azon írásaiban gyakran előfordúló állíttásának, mintha a' hajós nép

inkább szeretne hajó törést szenvedni, mintsem olvasni.

Az alkalmatossághoz képest jelenthetjük azt is, hogy Walter Scott eggy Edinburgba küldött levelében írja, hogy Grahams Island vagy Ferdinandea sziget — melly a' múlt esztendőben ömelődött ki a' tengerből Sciacca szomszédságában — ismét elsüllyedt.

Toro, újonnan feltalált város nyomai, a' föld alatt.

Zahn Professor több hetek óta Boscotre caseben (a' Vezúv és Pompeji között) ásásokat tétetett, mellyek alíg hagynak kételkedni a' felől, hogy itt is eggy város fekszik betemetve, (így hát Herkulanummal, Pompejivel és Stabiävel már negyedik), mellynek a' mint hiszik, Toro vólt neve, és a' láva amazokkal eggyütt temette el. Eggy az ásások között igen nevezetes. Bizonyos mélységben tornátzra talált a' munkás, melly oszlopokon áll. Innen 4 földalatti folyosók ásattak Nápoly Sarno, a' Vesuv és Pompeji felé. Az elsőben nehány szobák találtatnak, mellyeket különbféle festések és mettszések ékesítettek. Ezen már részént ki ásott szobák gazdag kintseket ígérnek. A' Pompeji felé vivő folyosóban eggy régi ország útat találni, melly Nápolytól Sarno fele viszen. A' más két folyosóban sok szép festett és kifaragott tárgyak találtatnak. Találtak embertsontvázra, és eggy disznóéra is; valamint sok szénné vált fára.

A' Jávai mérges völgy.

A' Londoni geographiai társaságban a' közelebb múlt esztendő végén felolvastatott

Laudon Sándor úrnak tudósítása azon utazásról, mellyet ő Java szigetén Guevo Upasban, vagy a' mérges vőlgyben tett. Ezen hely nevezetes gyilkoló erejéről; mellynél fogva gőzkörében az emberek és állatok rövid üdőn elvesznek. A' vőlgy tsak 3 m.földnyire van Baturtól. 1831. Jul. 4-dikén több barátinak kiséretében ment oda Laudon Úr. Midőn azon hegyhez értek, melly mellett fekszik a' vőlgy, lovaikról leszállottak, és eggy negyed résznyi óra alatt nagy fáradtsággal másztak fel a' hegyre. Nehány ölnyire a' vőlgytől kellemetlen és bódító szag jött feléjek, mellynek erejét azonban közel a' vőlgy méljéhez vagy éppen abban nem érezték. Borzasztó látás adta itt magát elő nékiek. A' vőlgy nem tökéletes kerek formájú, kerűlete fél mértfőld, mélysége 30—35 lábnyi; alja nagyobb részént sík és téres, itt amott köves. Hihetetlen sokaságban hevernek itt az ember, tigris, szarvas, madarak, és több állatok tsontjai. Sehol sem lehetett észre venni gőzölgést, vagy ködöt, sem nyilásokat, mellyekből valamelly láthatatlan mérges levegő kifolyhatott vólna; az óldalok fákkal és fűvekkel nőttek be. Minekutánna mindeggyik utas tzigarrót gyújtott, le mentek a' fenéktől húsz lábnyi mélységre, hol igen erős szag ütötte meg orrokat, a' nélkűl mindazáltal hogy lélekzetek vétele nehezebbedett vólna. Eggy kutyát bámbus nádon botsátottak a' mélységbe; az alatt mások, óra lévén kezekben, a' fojtó levegő hathatósságára figyelmeztek. 14 pertz alatt öszve rogyott a' kutya, 's nem mozdúlt, 18 mulván pedig meg döglött.

Eggy másik, magától leszaladt a' dögöt szagolni; ez 10 pertz alatt le esett, 's tsak 7 minutáig élt. Lelöktek azután eggy madarat, melly másfél minuta alatt kiadta páráját. Ezen hellyel által ellenben feküdt eggy ember tsontváz, fejével jobb karjára támaszkodva; tsontjai olly fehérek mint az elefánt tsont. Két óra alatt értek azon helyre. A' vőlgyben találtató ember tsontok hihető azon lázzítók maradványai, kik az üldözések elől szaladtak ide, 's a'hely iszonyú tulajdonságát nem ösmérték. Ezen tájékon lévő hegyek vulkán eredetűek, ámbár a' vőlgyben semmi nyoma sintsen a' vulkán kirohanásnak.

Nápolyban éppen illyen tulajdonságú a' Lago di Amsancto; tsak hogy itt nyilások is látszanak, mellyekből tódúl ki a' dögleletes levegő. Ezen tó felett, akármelly állati valóság igen hirtelen elvész.

Swaitzer sajt készíttésnek legkönnyebb módja.

20 itszényi tehén téjhez végy eggy diónyi borjú böndöjéből készített óltót, mellyet rongyba kötve áztasd eggy pohár vízben mint-eggy eggy óráig, és ezen vizet a' langyoson felmelegített téjbe kavard, 's várakozz mind addig míg máj forma keménységre meg nem aludt, és öszve nem állott a' tej; akkor tiszta kezekkel gyengén öszve morzsolgatván, ezen öszve ment túrót szedd öszve, és formába rakván valami teherrel nyomtasd meg, a' ruhát rajta mind addig változtasd, míg az teljességgel meg nem nedvesedik. Ekkor ki veheted a' formából, óldalait — a' mennyi sót

csak be vehetnek — sózd meg; öt vagy hat nap múlva pintzébe deszkára tedd, és legalább eggy hónapig érleltesd ott. Ha szükséged reá nintsen, minél tovább tarthatod, annál jobb 's kellemetesebb ízű lessz.

Lóvételbeli megtsalatás.

Kevéssel ez előtt a' kereskedői törvényszéknél Párisban eggy olly törvényes dolog jött kérdés alá, mellynek következésében több lókedvellők károsodtak meg. Lafitte Károly úr Cremleux lókereskedő özvegyétől vett eggy szép kantzát 3000 frankon; melly Merlin nevű ménlótól — a' legnevezetesebb futó lovak közűl eggytől — vette volna származását. A' vevő semmit sem kétkedvén lovának eredetén, a' Mars mezején tartatott futtatásra vitte azt; de minden más lovak által megelőztetett. E' történeteknek oka tsak ha már kivilágosodott: a' vett ló t. i. nem Merlin, hanem Morisco nevű Ménlótól származott. Lafitte Úr már most megtsalatása miatt pört kezdett az özvegy ellen. A' vádoltatott Schickler úrra, a' Glatignyi ménes tulajdonosára, e' pedig Seymour-ra, az eredeti eladóra, hivatkozott. A' törvényszék azt az ítéletet hozta, hogy Cremleux özvegye vegye vissza lovát ára megtérítése mellett, azonba a' tartás költséget is fizesse meg Lafitte Urnak.

Apróságok.

Most Párisban olly karszéket találtak fel, melly író széknek neveztetik. A' háta mozgatható, és abban mindent rakhatni szintúgy

mint eggy író asztalba: könyveket, írásokat 's a' t. Eggy illyen karszék 4—600 frankon kél.

A' Párisi dámák fejeken Cartier találmányi rózsákat hordanak, mellyekre világító és fénylő harmat tseppek vagynak festve, ezek éjtszaka gyémánt módra ragyognak.

XIV-dik Lajos idejében, ebből: Louis quatorizenne Roi de France et de Navarre=14-dik Lajos Frantzia Ország és Navarra Királyja, ezt keresték ki „Va, Dieu confondra l'armée qui osera te resister.=Menj, az Isten öszve zavarja a' sereget, melly ellened mér állani.—Berlin deák nevéből, = Berolinum, II-dik Fridrik idejében ezt fejték ki „lumen orbi" világ világossága. A' magyarban ezen szóból káposzta 28, ebből petrezselem 39, keresztényből 61, 's még ebből: szép leány tsókja 173, egészen más más értelmű szókat hozhat ki az azokkal időt tőlteni akaró.

Jeles mondás.

A' könyvszerző, hasonló a' bujdosó tsillaghoz, melly azon emberekre nézve, kik rajta állanak, tsak motsáros sötét főld, azonban hogy a' távollévő planéta olvasók körűl fénylő tsillagként kereng.

Rejtett szó.

Három szótaggal két szót mondasz ki nevemben.
Értz, és legtartósbb értz első szótagom; ásvány
Megfordítva is az, de ha nedvet kap, vele elfoly.
Két végső tagom, a' házadban férgeket öldös.
Hogyha egész nevemet veszed, az tsak víz fenekén jó.

Szegedről, Kassits János,
2-od évi Böltselkedést Hallgató.

Jegyzet: A' 8-dik számbeli Rejtett szó: Kalapáts.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 10. Szám. Febr. 4-kén.

Málcsihoz.

Hollósy Mihály.

Szende tűz tsillog szemeidbe Málcsi,
Máskor érzetlen gyönyör árja tűnik
Kellem artzodnak kegyelő vonásin —
Öntve el Édes!

Bájoló külsőd nyilakat röpít, — és
Édes érzelműn sebesíti keblem', —
Tűzre gyújt lelked' nagy erénnye, — 's unszol
Tiszteletedre.

A' varázs nézet lebilintsel, és köt, —
Kedves érzéssel melegít tökélyed.
Nem vagyok többé ura ön magamnak,
Fogva Te tartol!

Láng szerelmemnek lobogása készte
Jőni kérőként, epedezve várni
Válaszod', melly vagy teli üdvvel éleszt,
Vagy halaványít.

Lábaidnál kér szerető imádód
Málcsi! add angyal szivedet tserébe;
Szép kezed' nyújtsad remegő kezemhez,
Tőltsd be reményem!

Rohan Hertzegnek a' Conde Házzal való eggybeköttetése.

Azon Familia, melly most Frantzia és Spanyol Országokban, a' két Szitziliában, — és a' Luccai Hgségben uralkodik, 's üdőjártával Párma és Piazenzában is örökösödést reményl, Frantzia Országnak Bourbonnais nevű tartományjától Bourbonnak neveztetik. Ezen Familiából a' Bourboni Hgi titulust először I. Lajos viselte. Ennek fiai Péter és Jakab két lineát formáltak; az első és öregebbik Bourboni Károlyban 1527-ben kihalt; a' második 's ifjabbhoz tartoznak a' Familiának még most is fenn lévő ágai. Jakabnak eggy a' későbbi üdőkből származott unokája Károly nevezte magát először Vendome Hgnek. Ennek fijaival a' Familia ismét két ágra oszlik. A.) Antallal, kitől és feleségétől Jeanne d' Albrettől Navarrának örökösétől származott IV. Henrik Frantzia Király. B.) Lajossal, a' Condé Ház alapíttójával. Ez a' Condé Ház későbben II. Lajos és Armand által Condé és Conti Házakra oszlott el. A' Conti Ház Bourboni Lajos Ferentz Jó'seffel 1814-ben kihalt. A' Condé Ház pedig későbben Bourbon Hg Lajos Henrik Jóseffel 1829-ben. Az A. betű alatt említett királyi Ház a' XIII. Lajos fijai által eloszlik királyi Házra, és Hgi Familiára; a' királyi Házat ismét elszakasztják a' XIV. Lajos unokái 1ször Frantzia királyi Házra, melly az 1830, Juliusi revolutiókor kiüzetet,

X. Károlyig uralkodott. X. Károlynak fijai: Lajos Antal Angoulemei Hg a' Dauphin, és a' Berry Hg, kinek fijára a' Bordeauxi Hgre hagyták a' koronát X. Károly és a' Dauphin lemondtak midőn arról 2-or Spanyol kiralyi Házra. Ebből származott ismét: a.) A' tulajdonképpen való Spanyol királyi Ház. b.) A' Párma és Piacenzai Ház. c.) A' két Szitziliai Királyi Ház. — Az Orleáni Hertzeg Familiájára eggyesség szerént tsak akkor kellett volna szállani az uralkodásnak, minekutánna a' Frantzia királyi Ház egészen kihalt volna — De az emberi dolgokban nagy részt vevő sors úgy hozta magával, hogy az ebből származott Filep Lajos, amannak még életében jutott a' Frantziák thronusára. Ennek a' Filep Lajosnak fijai közül való az Aumalei Hg. a' kit a' feljebb említett Bourbon Hg. Lajos Henrik testamentomában örökösévé tett. Ennek a' testamentom tevő Bourboni Hertzegnek anyja pedig Karolina Rohan Soubisei Hertzeg Asszony vólt. Ebben áll a' Rohan Hertzegnek a' Condé Házzal való egybeköttetése; és éppen ennél fogva indított ő, — Rohan Hg. — örökösödési pört az Aumalei Hg ellen; igyekezvén megmutatni, hogy a' Bourbon Hg nem tehette a' Frantziák Királyjának említett fiát, maga örökösévé, vagy ha tette, erőszakkal vétetett arra. Ez az a' pör, melly most magára vonja Európa figyelmét; 's mellyről, ha eggyszer végződni fog, tudósítást vesznek Hasznos Mulatságainknak tisztelt Olvasói.

Aranjuez.

A' Spanyol Király mezei mulató kastélyja ez, több pompás kertekkel, szép szilfa sétáló helyekkel és eggy vadászó erdőtskével, Toledo nevü spanyol Tartományban, a' Tájónak, mellybe itt a' Xarama beszakad, — bájoló szépségű árnyékos völgyében, Madridtól 5 mfnyire. Ezen királyi mulatóhelyről Madridba eggy, VI Ferdinand által Római módra építtetett szép országút viszen; mellynek minden mfdje 3 mil. reálba, minteggy 190;000 tallérba került. A' spanyol udvar Husvéttól Junius végéig rendszerént itt szokott lakni, 's akkor népessége 2600-ról 8000-re hág fel. Már V. Károly mulatóhelynek szentelte e' kies vőlgyet; de a' kastélynak és kertnek talpkövét II. Filip tette le. Az utánna következők közül főképpen VI. Ferdinand, III. és IV. Károly szépitették és nagyobbitották leginkább. Az egész mulató hely hollandi ízléssel van épitve, széles és egyenes útszái vannak, a' hol eggymást keresztül vágják, mindenütt tökéletes szögeletet formálnak. A' kastélyt szép márvány léptsők, pompás St. Ildefonsi tűkrök, gazdag remek művek, — és valamint a' templomot 's a' klastromot is a' Spanyol és Olasz művészek sok szép festései ékesíttik; kiváltképpen gazdag a' IV. Károlytól nagy pompával épittetett Casa del Labrador. Gyakran éneklették a' Spanyol Költők a' kertjeire, sétálóhelyére és mesterséges vizvivéseire nézve híres Aranjuezt.

A' kertek tsillag formára vannak alkotva. A' szilfákból álló fősétálóhely 6—700 lépésnyi hosszú, 12 széles, és eleven sövénnyel van körűl véve. Minden 70—80 lépésnyire pihenő helyek vannak szökő kutakkal. 12 szilfa út eggy nagy kerek helyen ütközik öszve. Hajdan híres királyi ménes, öszvér és bivaltartás is vólt benne. Közel Aranjuezhez eggy forrás tsuda sót ád.

Ferdinandea sziget elsüllyedése.

Közelebbi Hasznos Mulatságokban említénk, hogy Walter Scott levele szerént a' Ferdinandea sziget elsüllyedt. A' múlt hónap 8-dikán eggy Syrából Marseillebe érkezett Brigg Kapitány is valósítja ezen hírt, mint a' ki azon tudósítást terjeszté el, hogy a' Sicilia mellett vólt újj vulkáni sziget valamelly erős földrengés következésében Decemb. 20-kától fogva elsüllyedt. Körűl belől eggy puska lövésnyire azon helytől, hol Ferdinandea feküdt, hajókázván el a' Kapitány, tsak valami kevés vízzel fedezett kőszirt formát vehete ott észre.

Sebes futók a' régieknél.

Macedoni Sándornak vólt eggy futója, a' ki 9 óra alatt — Plinius szerént — 12,000 stadiumot futott. Suidas azt beszélli, hogy Hamonius Görög olly gyors lábú volt, hogy az atheniek és Persák között folyt had

végződésével, kapott sebjei ellent nem állván, az ütközet mezejéről kevés órák alatt Athenéig futott. De alig érkezett a' tanáts házhoz, alig adta hírül az Athenebelieknek az ütközet szerentsés kimenetelét, azonnal halva rogyott öszve; ennek azonban inkább sebjei, mintsem futásbeli megerőltetése volt oka. Plutarchus azt mondja, hogy a' régi időkben, mivel a' gyors futók minteggy a' széllel futottak versenyt, a' különbböző szélekről neveztettek el. Solinus említt eggy Miletusi gyermeket — Polymnestort, — a' ki a' nyúlat leggyorsabb szaladásában utól érte, és a' kezével elfogta.

Legelső 'sidó ügyvéd.

Mint ügyvéd legelső lépett fel sorsosi közűl Beer Mihály Zsidó tudós Párisban, a' ki 1784-ben Nancyban született. Híres lett ő a' prókátori pályán, de tsak hamar a' literaturára adta magát minden más foglalatosságokat kizárva; 's szerentséje lett — a' mi még eddig Frantzia Országban Izraelitával nem történt — a' Párisi tudós akademiába felvétetni. Tagja leve azután a' Nancyi, Straszburgi, Nantesi és Göttingai Akademiáknak is. 1807-ben Napoleon őtet hívta meg az előkelő Zsidók nagy gyűlésébe, mellyben ezen nép javítandó sorsáról volt szó, 's ő itt Titoknoknak választaték. A' Westfali Királyság felállításakor, a' belső Ministeriumnál nyert hivatalt. Később-ben a' frantzia belső ministeriumnál alkalmaz-

tatott, 's letzkéket is tarta a' párisi Atheneeben a' német literaturából.

Nagy ehetés példája.

Az Angolyok átaljában minden Európaiak között legtöbbet esznek és isznak. Különös példáját említik pedig a' nagy ehetésnek némelly angoly újságok. Nevezetesen, hogy eggy szegény angolyt, a' kit már nagy gyomráról ösmértek, két hajós legény eggy estve a' hajóra vitt, és őtet a' mennyit tsak kívánna, annyival étette. Meg evett tehát 9 ½ fontos ürü tzombot, 4 ½ font krumplit, 3 font kenyeret, meg ivott 2 butelia porter-sört, mellyeket 3 fontba számlálván, az ember eggy ülő helyében 20 font eledelt és italt evett 's ivott meg, és más nap reggel azon panaszolkodott, hogy éhes.

Kigyók.

„Orinocco szigetéhez közel" így beszéll eggy útas, „több vízi kigyókat láttunk eggyik szigetből a' másikba úszni, és néha útjokat a' tsónakokon keresztűl vették az azokban vóltaknak nagy félelmekre, a' nélkűl mindazonáltal, hogy legkissebb kárt tettek vólna. Világos szürke színűek vóltak azok. 6—8 lábnyi hosszúságúak, úszás közben testeknek mintteggy harmadrészét a' vízen felyűl tartották, és farkoknak sebes habforma mozgása által eveztek. A' hajósok azt beszélék nékünk, hogy azoknak eledelek a' vízipatkányok és madárfiak. Mindenkor elkerűlik ők azt, hogy a'

vízre hajló fák alatt hajózzanak, ne hogy az ágakról az illyes kígyókat letaszíttsák az árbotzfa által. Több ízben láttunk illy fényes szinű kígyókat a' fákon ragyogni.

Természeti tsuda.

A' Hamburgi hegyen = Hamburgerberg — Rohlfs úrnál, láthatni eggy bornyút, mellynek két nyaka és két feje vagyon, lába négy, hát gerintze kettő, farka is annyi.

Jeles mondások.

A' bölts előtt nints az életnek tele, a' jelenvaló óra ő reá nézve mindég tavasz, mellyben hasznos magot vet, 's eggyszer'smind mindég ősz, mellyben előbbeni vetései megérnek.

A' sors, akár millyen érje is az embert,— soha sem rossz; tsak az ember igen rossz gyakran a' maga sorsához képest.

Alig lehet embert minden szerelem, és szánás érzése nélkűl (melly még a' legdurvább haramiában is felébred) gondolni. A' honnan helyesen határozta meg valaki az ördögöt így: „Az eggy ollyan valóság, melly semmi szerelmet nem ösmér.“

Rejtett szó.

Ártatlanságnak vagyok a' példája egésszen;
Ékeimet 's fejemet vesztve, imád sok ezer.
Szívem vedd ki, 's utolsó szótagomat rövidítve
Fordítsd; azt nevezed, hol születék im' igyen.

Jegyzet: A' 9-dik számbeli Rejtett szó: Vasmatska.

M. TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 11. Szám. Febr. 8-kán.

Alsó Dabasi és Gyóni Halász László Császári Királyi Magyar Lovas Kapitány úrnak folyó 1832-dik esztendei Januárius 11-dikén történt reménytelen halálát kesergi Horogszeghy Béla.

Óh! hát tsak alíg kesergettem
  Vitéz Nemedből származott
Ötséd' a' minap (*) 's könyezgettem
  Sírjánál a' kit halmoz ott
Eggy domb! eggy Cyprus árnyékában
  Fedezvén áldott Hamvait
Nékie, — melly szinte magában
  Ábrázolja fájdalmait;
Halász László! már nem találnak
  Téged is Élők sorában
Kedvesid, 's a' sáppadt Halálnak
  Nyugszol ón éjtszakájában.
Ott! hová minden föld' Naggyait
  Kiket Trón, Fény, Hír követett

(*) Czélozás van a' múlt 1831-dik esztendei 2-dik fél esztendő 37-dik szám alatti Hasznos Mulatságokban közlött versekre a' M. Nemzeti újságban; mellyről itt emlékezve, jegyezzük meg, hogy az ott kesergett Halász Gedeon úr Rév-Komáromban halt meg.

Böltseit és nagy Bajnokait
A' sors eltemet 's temetett
Hamar! — Élted még Hazájának
Használhatna, — melly nem vala
Agg és idő szerént korának
Nem tettszett fel Esthajnala.
Ah végzés! végzés hát nem érnek
Véget a' Bú tőlt kelyhei, —
Mindég tsak az eggy Halász vérnek
Hulnak sorba vitézei!
Mikor azok még a' Tábornak
Lehetnének bajnokai;
Mikor Rajtok az elmúlt kornak
Pisloghatnak Virányai!
Vitéz! — ki tsak azért maradtál
Élve a' Hartzok' mezején,
Hol a' Halálok közt forgottál
A' vérben fetrengők helyén:
Azért! -- hogy majd eggy ágyban végezzed
Kínok közt hadi Éltedet;
Idő előtt elhagyd és könyezzed
Árváid' és Hitvesedet.
Nyugodj! — követted jó példáját,
Hűségét és vitézségét
Úgy is nagy ősidnek, 's pályáját
Folytattad és Ditsőségét;
Eleget tettél az atyai
És minden kötelességnek
Bár a' halál hideg karjai
Határt vontak a' készségnek. —
Nyugodj hát! — 's a' setét kriptákon
Törjenek által Tetteid;
'S az Évrajzi — atzél — táblákon
Tsillogjanak Erényeid.

Hiszem! — nem eggyszer olvashattam
Bajnoki Emlékeidet,
Midőn örömmel bámulhattam
Nem tántorgó Fegyveredet.
Dísze valál a' kardra termett
Halász névnek, 's bátor Fia!
Óh sors! millyeket e' vér termett,
Teremjen sokat Hunnia!

Legújabb tudósítás az 1832-ben megjelenendő üstökös tsillagról.

A' Prágai tsillagvi'sgáló torony felvígyázója ts. k. Tanátsos David Lajos Professor úr f. h. 4-kéről, következő jelentését közli az ezen hónapban megjelenendő üstökös tsillagról:

Ezen üstökös tsillag megjelenéséről már darab üdő óta földünkre káros behatással fenyegető és némelly szerentsétlenségeket jövendölő hírek terjedtek el. Ideje tehát, sőtt meg is kivántatik: hogy a' világ megnyugtatására annak útja felől az itt következő tudósítás közönségessé tétessék.

Ezen üstökös tsillag mellyet előbb Pons, azután Encke talált fel, többször mutatta magát az előbbi esztendőkben, nevezetesen 1825, 's 1828-ban nem kerúlte el a' Prágai tsillagvisgálóknak figyelmét. Ez úttal pedig ezen hónap közepén, de tsak a' legjobb készületű messze látó tsőveken, a' hal tsillagzatban fog az látható lenni, az ég nyugoti részén, és estve kilentz óra előtt eggy negyed órával láthatárunkról már elenyészik.

Martiusban keresztűl futja a' tsillagzatot, Április elejével a' kosba megy által, és kilentzed fél órakor megyen le. Az alatt mig

ezen hónap vége felé a' bikába megy által, mind inkább közelítt a' naphoz, mellyel Majus hónap közepe után eggyütt enyészik el látásunk elől. Junius hónap közepe után közelítt leginkább a' földhöz, de igen déli állása miatt többé láthatárunk felett meg nem jelenik, ezért általunk továbbra látható nem is lészen.

Minthogy már ezen üstökös tsillag az említett időben délre 52° szélességen áll, és legközelebbi távolsága is a' földtől több mint öt milio német mérföldet teszen; minden által láthatja ebből, és azon porhanyós matériából, mellyből gondoltatnak állani az üstökös tsillagok, hogy ezen üstökös tsillag megjelenésének földünkre nézve semmi káros következései nem lehetnek.

Malibran Asszany.

Malibran Mária, a' ki 1809. Párisban született, évűnk leghíresebb énekesnéje; leánya a' híres férjfi hangon éneklő, (Tenorist) Componista, és felette nevezetes éneklést tanitó Garciának; atyjának legjobb tanítványja: de a' kinek, — a' mint beszéllik, — igen sokba került, hogy leányában kedvet 's ízlést szerezzen azon szép mesterséghez, mellyben az olly megkülönbböztetve fénylik. 13 eszt. korában kezdett atyja szép reményjeinek 's fáradozásinak megfelelni.

15 eszt. korában, az átaljában mu'sikális familiával Londonba útazott; — mert atyja, anyja, férfi és leány testvérei, mindnyájan virtuosok. Itt a' „Barbier di Seviglia," nevű

Operában a' Rosina rollját kellett néki adni, mellyet olly szembetünő elsőbbséggel teljesített is, hogy az a' beavatottnak valóságos remekje vala. Ezután mindég a' legfőbb személly viselések bízattak Máriára.

Idő múlttával atyját Új-Yorkba követte, hol Tankred, Malcolm és Desdemona személyeket, a' legfelségesebben adta. Beszéllik, hogy eggy próba tételkor a' leány hidegnek mutatván magát, atyja kemény büntetéssel fenyegette, ha a' Közönség előtt tüzesebben nem adja alakját. Használt az atyai intés; ugyan is olly lelkesedéssel viselte magát a' fiatal énekesné, hogy az előadás után örömeiben elragadtatott atyja forró tsókokkal, és nyájas ditséretekkel halmozná.

Amerikában eggy igen gazdagnak tartatott Malibran nevű kereskedő kérte kezét a' szép énekesnének. Atyja lehetett volna ugyan, de a' gazdagság meggyőzte az ezen eggybeköttetési akadályt. Meglett az öszvekelés; Malibran Mária oda hagyta a' játékszint; de férje tsak hamar megbukott, 's minden vagyonját elragadozák a' hitelezők. Közönséges hír az, hogy a' kereskedő előre látta veszedelmét, 's ebbeli kinézésből lépett Máriával házasságra. — Vissza kellett hát térni a' hires énekesnének a' játékszínre; de mivel férje hitelezői az ő jövedelméből akarák magokat kielégíttetni, félbe szakada a' házassági kötél. 1827-ben oda hagyta Amerikát 's szülötte földjére Párisba vissza jött. Minden mu'sika kedvellőket öröm lepett meg az ő vissza tértével; különös gyönyörűséget érzett pedig abban Meroni Grófné, a' ki a' Ma-

libran asszony megösmértetésére, érdemeinek elhiresztelésére igen sokat tett; valamint arra is, hogy 1828-dik esztendőben az Olasz játékszínre 50,000 fr. eszt. fizetéssel hivattatnék meg. Azon érzékeny veszteséget, mellyet 1830-ban Sontag hires énekesné hagyott maga után, tsak Malibran M. felejtetheté el a' Párisi Közönséggel. Már társalkodásában fénylenek azon ragadó kellemek, azon jókedvűség, és nyájasság, mellyek őtet a' játékszinen olly felségessé bájolják.

Portugalliában a' tudományok állapotja.

A' tudományok állapotját, akármelly Státusban az azokat illető Intézetekből itélhetjük meg. Portugalliában 873 kezdő, 266 deák, 21 görög, és rhétori, a' szemlélődő (theoretica) és erköltsi Philosophiára nézve 27 oskolák vagynak. Tudományok Akademiáji Lizabonában és Thomárban. Universitás Coimbrában 1600 tanulókkal és 84 Professorokkal. Hajózás és kereskedési Akademiák Portóban és Lizabonában. Királyi könyvtár (80,000 kötetekkel) Lizabonában; még eggy másik Coimbrában (38,000 kötetekkel) és sok nevezetes klastromi könyvtárak. 5 tsillagvi's-gáló tornyok, fűvész kertek Lizabonában és Coimbrában. Könyvnyomtató műhelyek tsak három városokban (Lizabonában, Portóban, és Coimbrában). Esztendőnként minteggy 100 munkák kerűlnek ki belőlök.

Statistikai Jegyzés.

Az egész föld felülete 9,261,900 négy szegű mfket tészen; lakható 's ösmeretes része pedig annak Hassel szerént 2,401,254 □

mfkre megyen. A' mondott számból Európára kerek számmal 155 ezer, Asiára 817 ezer, Afrikára 523 ezer, Amerikára 676 ezer, Australiára 157 ezer, a' polusi tartományokra 71 ezer □ mfk esnek. Lakosai pedig Európának 213 mil. Asiának 480 mil. Afrikának 109 mil. Amerikának 40 mil., Australiának harmadfél mil., a' polusi tartományoknak 71 ezeren vagynak. Öszvesen az egész ösmeretes föld lakosait 900, mások kerek számmal 1000 milióra teszik. Ki tetszik a' feljebb mondottakból, hogy Európában eggy négy szegű mfre 1376; Asiában 587, Afrikában 209, Amerikában 59, Australiában 17 lakosok esnek.

A' Timárok eredete Nemzetünk között.

Hihető hogy timárokat Asiából hoztak őseink magokkal; mivel ott, a' mint tudva van, a' bőr kikészítés mestersége előbb ment valami tökéletességre, mint Európában; a' timárok finom gyenge tapintásu fehér bőrt készítettek, mellynek neve magyarúl irha; innen osztán a' név is, a' mesterség is, által ment Német Országba, a' hol hajdan a' timár Irher név alatt jött, és Norimberga városában az az útsza, mellyben a' timárok laktak több mint 450 esztendő óta Irher-Gassenak, az az irha készitők útszájoknak hivatik; sőtt végre Frantzia Orsz. is által ment ez a' mesterség a' Németektől; a' honnan azt a' finom készületű bőrt, mellyet a' Németek Alaun-Ledernek nevezznek, a' Frantziák magyar bőrnek hívják.

Kézművi Nevezetesség.

Felső Egyiptomból most a' Frantziák eggy obeliscust akarnak országokba hozni,

1831-dik eszt. Augustus hónapban érkezett Luxorba a' hajó, mellyen ez szállíttatni fog, de előbb nem mint e' f. esztendő ugyan tsak Augustusán érkezhetik vissza Frantzia Országba. Az említett obeliscus 54 lábnyi magos, és az általszállításra szükséges fa borítékkal eggyütt 250,000 kilogramm nehézségű (1 kilogramm 1 font 25 lat bétsi mérték szerént.) Hogy régi állásából el hozhassák, 46 lakhelyeket kellett széljel bontani; két 90 lábnyi magos homok dombot sík térré változtatni, és 500 metres, (1 metres több mint 3 bétsi láb) hosszúságú útat készítteni.

Jeles mondások.

A' ki valamelly tárgyat felettébb tsudál, vagy tapasztalásának hijányját, vagy elméjének szűkét árulja el. Helyes rendszabások ez a' tapasztaltaknak: „nil admirari" semmit felettébb ne tsudálj.

Valamint tsak azon házi asszony érdemli meg egész dítséretünket, és figyelmünket a' tisztaságáért, a' ki a' háznak nem tsak vendég szobáját, hanem minden szegletét is tisztán tartja: úgy tsak az az ember méltó valódi tiszteletre, kinek legmélyebb lelkében sints bűn.

Akármelly merész 's bátor legyen is a' vétkes, maga a' lelki ösmérete képes őtet megreszkettetni.

Rejtett szó.

Eggy tagodat közepen nevezed, ha kimondod egésszen
A' nevemet: félig mondva, siralmad okoz.

Jegyzet: A' 10-dik számbeli Rejtett szó: Bárány.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 12. Szám. Febr. 11-kén.

Tudományos dolgok.

„Tudományos Gyűjtemény. 1831. XII, vagy Decemberi Kötet."

E' 15 esztendő lefolyta alatt virágzott nemzeti Folyó-írás fennmaradásáról kezeskednek az ezt elősegéllő Felséges, Nagy Méltóságú, Fő Tisztelendő, Nagyságos, Tekintetes, eggy szóval a' legfőbbeken kezdve, minden rangú Olvasók; kiknek teljes számu nyomtatása, a' 125-dik lapon kezdve, a' 162-kén végződik: de kezeskedik erről a' Kiadó és Szerkeztető, valamint az ezen tárgyban dolgozó Tudós uraknak buzgósága is. Ezen Kötetben nevezetesen szem elejbe terjeszti K—s s Endre úr, hogy a' nemzeti Játékszín a' honi felömelkedésnek millyen segédje légyen. Követi azt K a c s k o v i c s Lajos úrnak, az Alsó-Magyar országi Értzmüvelésről nagy szorgalmatossággal kidolgozott Értekezésének folytatása. Lehetetlenség elragadó öröm nélkűl látni azt, hogy az europai birodalmak között, ha nem leggazdagabb, értz nemű termékeire, de bizonyoson legnevezetesebb erről Taníttó Oskoláira nézve, tanithatja azokat nemzeti nyelvén, mihelyest akarja. —A' 3-dik Értekezés J**tól a' sóvári nevezetes só kútnak első feltűnését, és a' magyar Korona jogja szerént a' királyi jövedelmekhez

lett kaptsolását tárgyazza. A' 4-dik ugyan azon Tudóstól azt terjeszti elö, hogy még Rudolph Császár idejében a' kir. Posta és Kamara Altisztjei, magyar esküvéssel hiteltettek, és iktattattak be. Vagynak az Értekezések után Literaturát érdeklő előadások; nevezetesen van A.) Hazai literaturai Könyv vi'sgálat. Virányok írta Lukáts Lajos 's a't. Ebben Mindszenty Dániel úr arra vesz magának alkalmatosságot, hogy a' mai üdőnek fiatal Költői elejébe szabásokat adjon, mihez tartsák magokat ha az író pályára szerentsével akarnak fellépni. Szent tzél 's mindennek megtanulandó letzke, tsak hogy — a' mennyire legalább én emlékezem L. Lajos Virányjaira, azok nem léptek olly szembetűnő követeléssel a' pálya térre, mintha elsők kívánnának lenni: sőtt inkább ezek voltak szerény szavai a' verseihez: „Tudom nem vártok éveket." — Én bizonyossá tehetem a' Világot, hogy személyes dolog nints előttem az ügybe keveredve; mert szerentsés nem vagyok akár az Irót, akár a' Rostálgatót ösmérni: hanem a' nemzeti előmenetel mondatja velem azt, hogy ha minden kezdőt illy közönséges helyen fognak szégyen kőre állíttani, úgy ma hólnap tsak az öreg lantosok fognak rezgő húrjaik mellett énekelgetni. Nem adatott ugyan is az halandónak, hogy eggyszerre tökéletes művvel álljon elő. A' leg forróbb nyári nap is tavaszi, 's hajnali derület után érleli tokajnak nektárt tsepegő fürtjeit. Én, ha fiatal barátom botlását látom, elősször négy szem között mondom meg neki észre vételemet; melly ha foganatos nem lenne tsak, akkor idézhetem a'

tanáts gyülés elejébe. Ezt a' kiméllést, eggy olly Nemzet literaturája, mint a' miénk, a' maga alíg derülő korában, talám méltán megkívánhatja. Csak az erkőltsiség ne szenvedjen a' világ elejébe lépő Irás által — erről pedig jót áll a' kir. Könyvvi'sgálat — ha többre nem méltó, elenyészik az első pillantatban, a' nélkül hogy azon a' gunyolók tomboljanak. Továbbá vagyon B.) Külföldi Literatura. Ezen felírat alatt folytatása vagyon a' Hinduk drámai Literaturájának. Vagynak végezetre a' Kötetben különbbfélék, mellyek között nevezetes az, hogy T. T. Rajkai Géyay Antal úr, Al őr a' ts. k. Udvari könyvtárnál, minden Hazafiakat megkér, hogy ha török levél, pénz, petsét, fegyver, 's a' t. vólna valakinek birtokában, arról környűlállásos tudósítást ne sajnáljon a' megkérő úrhoz akár egyenesen, akár a' Magyar Tudós Társaság Titoknokához T. Döbröntey Gábor úrhoz küldeni; hogy a' kérő úr az efféléknek hasznát vehesse kiadandó munkájában, mellyet azon időszakaszról készít, melly alatt Török járom nyomta a' Hazának nagy részét.

Lord Chatam Károlynak vég órái.

A' halhatatlan férfiú Chatam, a' nagy Pittnek atyja, sok ideig nem mehete a' Parlamentomba betegsége miatt, míg végre 1778-dik eszt. Aprilis 18-dikán tsak ugyan megjelent a' Felső Házban 's így beszélt: „Nemes Lordok! Nagyon fájlalom hogy betegségem miatt eggy üdőtől fogva itt meg nem jelenhettem; de eggyszersmind ki mondhatatlanúl örűlök,

hogy ennyi erőre kaphattam, és ezen fontos jeleneteknél a' dolgok változásai iránt tsekély véleményemet előadhatom. Szerentsésnek tartom magamat, hogy ezen mankókon még ide botorkálhattam, hogy a' sír még el nem zárt; hanem megbizonyíthatom, hogy én a' Lordoknak minden végzéseiket, mellyekkel Amerikát hazánktól elválasztják, és szabadnak lenni ösmérik, kárhoztatom." Hosszú és fontos beszéde után annyira elerőtlenedett, hogy a' midőn Richmond Hertzegnek válaszolni akarván felkelt, Portland Hertzegnek, ki mellette űlt, el ájulva rogyott karjába; melly eset minden további tanátskozásokat félbe szakasztott. Chatam mellék szobába viteték, hol az Orvosok eret vágtak rajta. Vissza állott ugyan valamennyire egéssége, 's Hayes nevű falusi jószágára kimehetett; de itt tsak hamar, Majus 11-dikén, örök bútsút kellett neki venni e' világtól. — Boldog és örökre ditső férfiú! ki Hazája szerentséje 's jobb léte felüli gondoskodások közepette dűl a' halál kebelébe!!

A' beviteli tilalom és nagy vámok.

(Leusch után.)

A' beviteli-tilalom és nagy vámok, kétféle tzélból történnek: vagy azért, hogy a' Kormány a' tiltott árúkkal való élést ártalmasnak tartja; vagy azért, hogy ez által azoknak az Országban leendő termesztések vagy készítések előmozdíttassék.

Ha némelly árúkkal való élés a' lakósokra nézve ártalmas, akkor többet tenne őket

azoknak káros voltok felől meggyőzni, mint a' beviteli tilalom által gátolni az azokhoz való jutásban; mert a' tapasztalás mutatja, hogy a' legkeményebb büntetések, mint p. o. az or és fül vágás, pelengér és fenyíttő ház sem akadályoztathatták meg, sem a' dohánynak (mellynek bevitele Frantzia Országba fejvétel alatt tiltatott) és kávénak Európába, sem az opiumnak Chinába való bevitelét. Angliát a' tenger, 's fegyveres vámosok veszik körűl; még is sok vivődik oda be alattomban. Frantzia Országnak háromszoros vám lineáját 26,000 vám őrök strázsálják; és még is nem régiben megvallotta eggy Minister, hogy a' legnagyobb vigyázat mellett is azok a' harmintzadosok, a' kik eggy órányi járó földre vagynak eggymástól kiállítva, az alattomban bévitt portékáknak tsak ötöd részét foghatják el, 's tartóztathatják le. Burkus Országnak határain eggy mázsa belopott portékáért 4—6 forintot fizet a' tiltott portékákat belopó, és még azon feljűl a' tartományba jó darabon befuvarozza. Az Orosz Birodalom minden tilalom mellett is tele volt idegen árúkkal; nevezetesen ez előtt a' magyar borokat az Orosz Birodalomba bevivő először a' fő-vámosokkal eggyezett meg, és ha azok sokat nem fizettettek magoknak, akkor bevitték: ha pedig meg nem eggyezhettek, más Bemenetelt =passus— kerestek, 's úgy szállították be a' megtiltott Magyar Országi bort. Ennek előtte Sziléziában a' gyapjú kivitele halálos büntetés alatt volt megtiltva, és még is a' Szász fábrikák nem látták szűkét a' Sziléziai gyapjúnak.

A' beviteli tilalomnak és felömelt vámoknak káros következésü foganatjai szoktak lenni; ú. m. a' megtiltott, és magában az Országban készített műveknek megdrágulások; a' jövedelem kevesebbedése; a' Státus költségének szaporodása; a' tolvaj kereskedés felelevenűlése; a' nemzeti munkásság megtsökkenése; a' kivitel leszállása; a' tereh vitel bérnek megdrágulása; végre átaljában a' kereskedés megtsökkenése.

Az az eggyes haszon pedig, melly a' beviteli tilalom 's nagy vámok által akar eszközöltetni ez, hogy, új fábrikák 's kereskedési ágak állíttatnak fel, vagy a' régiek szélesebben terjesztetnek ki. — Egész helyben hagyással hireszteltetnek ki azon eggynehány fabrikák, mellyek a' tilalom és nagy vám által állottak fel. De ezek, vagy mások is, tilalom nélkűl nem álhattak volna é elő? Szakszónia legelső fabrikás tartományja Német Országnak, és a' tilalmat nem ösmérte, valamint Norimberga sem. Mitsoda fábrikái vagynak Ó Burkus Országnak minden tilalom, pénzbeli segedelem, megjutalmaztatás, 's a' t. mellett is? Mitsoda Spanyol Országnak? Tilalom mellett állott fel Petersburgban eggy kotsi-fabrika; de Varsónak sokkal előbb volt illyen fábrikája, a' nélkűl, hogy a' tilalmat ösmérte volna, 's az itt készített kotsikat messze küldözte el mindenfelé. Angliának volt 's van tiltó systemája; de még Smith megmutatta, hogy nem ez által, hanem annak ellenére lett gazdaggá. Az ő fabrikájában készűlt pamuk szövet, melly kereskedésének legnevezetesebb

ágát tette, tilalom nélkűl állott elő, 's a' nélkül nevekedett. Sok esetekben tehát az új fabrikákra 's kereskedési ágakra nézve a' felömelt vám és tilalom által nem érődik el az a' tzél, hogy azok szaporodjanak, minthogy elég ollyan árú vivődik be titkon. Az új fabrikák szaporíttása legnagyobb kárt okoz azokban az országokban, mellyekben az emberek az ekétől vonódnak el a' fabrikai munkákra; mert annál fogva a' kenyér is drágul, a' népesedés is tsonkűl. — Az a' principium, hogy minden nagy ország a' maga belső szükségeinek kipótolására nézve maga magának elegendő legyen, nem igaz; minthogy a' fény űzés benn nem termett árúkat és termesztményeket is kíván, és így a' legnagyobb országnak is, ha másra nem is, legalább a' tsere kereskedésre szüksége vagyon.

Mind ezekből az következik, hogy a' szabad belső és külső kereskedés vezetheti a' Nemzeteket az iparkodásra és gazdagságra.

IV. György Angoly Király, és a' kéregető Tanúlók.

Az Etoni Gymnasium tanulói minden három esztendőben bizonyos ünnepet szoktak tartani. Czélja ennek az, hogy Gymnasiumjokból az Universitásba menendő legidősbb tanulónak eggy erszény pénzt gyűjtsenek. E' végből díszesen felöltözködve ki állanak az ajtó elejébe, és minden ott elmenőtől pénzsegedelmet kérnek. Ezt ők sónak nevezik. IV. György is elmene ott eggyszer illyen

ünneplés tartásakor; 's tőle is sót kértek a' tanulók. A' jó Király 100 font sterlinges banknotát adott nekik, mellyről ők, valamint másnak is szoktak, a' Királynak nyugtató levelet nyújtottak. Mosolyogva elfogadván ezt a' Király, kalapjához tűzte.

Szerentsétlen öröm.

Kevés napokkal ez előtt Esztergomban eggy gyermek hordozó felserdűlt leány, az oda való Patikários más fél esztendős fiatskáját tartva a' ház felső emeletén eggy útszára nyiló ablakból beszélgetett valamelly fiatal emberrel, a' ki az útszán állott — a' farsangi mulatságokról; 's ez meg ígérte a' leánykának, hogy eggy bizonyos vígsagba elviszi őtet. A' leány örömében — a' kis gyermeket az ablakban űlve hagyván — tántzolni kezdett; a' másfél esztendős gyermek pedig az alatt le esvén, feje széljel lottsant, és tüstént szörnyű halált halt. A' házi asszony, éppen terhes lévén, az iszonyú dolog látására megirtódzott, 's annyira megijjedt, hogy mindjárt veszedelmes betegségbe esett.

Rejtett szó.

Négy részből állok egészen;
Hatalmam tsudákat tészen
E' kerek földnek színén.
Fejem 's lábom elvághatod,
Még akkor is megláthatod,
Hogy épen maradtam én.

Jegyzet: A' 11-dik számbeli Rejtett szó: Könyök.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 13. Szám. Febr. 15-kén.

Öröm érzés.

Felséges Urunk I. Ferentz születése napján, Böjt elő hava 12. 1832.

Ásiában kőlt deli hős Magyarság!
Sok veszélyid közt epedésre nints már
Semmi ok; mert a' kegyes ég Ferentzet
Adta teméked.

Volt Királyidnak ragyogó sorában,
A' ki Europát remegésbe ejté
Győzedelmekről nyereségre törve
Száz ezerével.

Volt Királyidnak ragyogó sorában,
A' ki törvényid, 's születésed által
Nyert szabadságod, hogy örökre tartson,
Értzbe beírta. *)

Mások a' vérrel szerezett tanyákból
Osztogattak részt, seregekben állott
Hősseiknek; 's így szaporodtak a' föld
Gondviselői.

Nintsen a' jótett neme közt tsak eggy is,
Mellyre gondot nem vete volt az eggyik
Vagy pedig másik koronás Királyod
Népe javáért.

---

*) Bulla aurea.

Eggy maradt még is feledékenyűl el
Ő elöttök; melly maga tesz Magyarrá:
Nyelved ez, Hősök Maradéka! Ez ha
Vesz, te sem élsz úgy.

Ezt Ferentz vévé kegyelésre: a' több
Nagy Királyoknak jelesűlt nyomában
Hág egyébbenn; itt de nem osztozik más
Semmi Nagyokkal.

Hát Te osztoznál kebeled hevének
Szent tüzével? Nem; jöhet a' viharnak
Bár dühösséggel riadó veszélyje,
Azt Te, letarlod.

És Ferentzért meg mutatod, hogy eggy tsak
A' Magyar Nemzet; valamerre a' nap
Fényje hat, nints több vele mérkezendő
Semmi esetben.

Európai uralkodó Házak.

Az európai uralkodó Familiák, az az azon nagy Házak, mellyeknél az európai Országokban az uralkodás örökös, e' következők: 1.) Az Ethikos törzsök familia Lotharingiai ágával Austriában, a' hová tartozik a' Toskánai ház is, és Pármának mostani Hertzegnéje. Másik ága ezen törzsöknek a' Bádeni. 2.) Az Oldenburgi vagy Holsteini törzsök, Dániai, Gottorp-Romanow vagy Russziai, Oldenburgi és Gottorp-Holzátzia-Eutin ágazatival (Svéd

Ország), melly utólsó a' mostani Svéd Királynak a' meg hólt Királytól való fiúvá fogadtatása által él még. 3.) A' Kapeti törzsök, Frantzia, Spanyol, Szitziliai, Luccai és Portugalli vagy Braganza ágaival. 4.) A' Lombard-Estei ház, Brannschweigi, Nagy Britannia és Hannoverai, Modenai, Liechtensteini Familiákkal. 5.) A' Hóhenzollerni ház, Burkus (Brandenburg), Hechingen, és Sigmaringen ágakkal. 6.) A' Sabaudiai vagy Sardiniai ház. 7.) A' Wittelsbachi vagy Bavariai Ház. 8.) A' Szász ház az Ernesti fő Familiával; a' hová tartoznak: Weimar, Meiningen-Hildburghausen-Saalfeld, Szász-Kóburg-Belgiom, Altenburg, Kóburg-Gótha; és az Albertini vagy Szász királyi Familiával. 9.) A' Würtenbergi ház. 10.) A' Nassaui ház a' tulajdonképpen való Nasszaui, és a' Hollandiai vagy Oraniai ágakkal. 11.) A' Hassziai Ház, Kasszeli, Darmstadti, és Homburgi ágaival. 12.) A' Mecklenburgi ház, Schwerin és Strelitz osztályaival. 13.) Az Anhalti ház, Dessau, Bernburg, és Kőthen ágakkal. 14.) A' Schwarzburgi ház, Sondershausen és Rudolstadt osztályokkal. 15.) A' Reuszi ház ifjabb 's idősb lineáival. 16.) A' Lippei Ház, Detmold és Schauenburg osztályokkal. 17.) A' Waldecki ház. 18.) Az Osman Familia.

A' földről geologia tekintetben.

A' föld első származása a' rejtett előidőnek homályában rejtezik. A' természet vi's-

gálók igen különbböző véleményekkel állanak e' részben elő. Lichtenberg 50 e'féle véleményeket számlál; mellyek szerént a' föld vagy az ég üregében véghetetlenűl eloszlott apró darab masszáknak lassanként eggy tsomóba való öszve állása, vagy a' napból kilövellés (explosio), vagy valamelly benne megütődött üstökös tsillag által elszakasztott rész; vagy lett az több eggymáshoz közel állott testeknek öszve nyomódásokból, és eggyesülésekből, vagy végre a' régi öszve omlott égi testeknek düledékeiből. De bár melly nagy igyekezetet és elmésséget árúljanak is el ezen vélemények; közelebbről vi'sgáltatva historiai tekintetben még is tsak üres szemlélődések, és haszontalan képzeletek. Tökéletesen kielégíthet bennünket az, a' mit az Ó-szövetségi Szent Könyvek földünknek, mint a' mi nemünkbeli valóságok lakhelyének eredetéről tanítanak. E' szent irományok tanítása szerént az Isten teremtő szavára megoszlott a' kezdetbeli setéttség és vastag köd, melly a' vizeken feküve, úgy hogy a' nap az ő jóltévő világával a' föld golyóbisára befolyással lehete. Ekkor a' Teremtő mindenható parantsolatjára a' vizek eggy helyre gyűltek eggybe, 's így származott a' szárazföld. Ismét hangzott az isteni mindenható szózat; 's elő állottak a' plántáknak és állatoknak számtalan nemei. De még itt nem volt a' föld teremtetése elvégezve. Az által, hogy ez mindjárt sok élő valóságoknak lakhelye vala, alkalmatos lett arra is, hogy eggy felségesebb természetű valóságot az embertis be-

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

foghassa; így teremtette hát az Isten őtet is, 's ezzel fejezte bé a' teremtés munkáját. Történt ez a' mi szentirásunk tanítása szerént ez előtt minteggy hatezer esztendővel. Azon sok ezer meg ezer esztendők, mellyek némellyek szerént megkívántattak azon sok változásoknak kimagyarázásokra, mellyeken földünknek keresztűl kellett menni, a' historiában, üdőszámlálásban és természet vi'ssgálásban tett újabb tudományos előlépések utmutatása szerént, valójában hibás véleményeken épűlnek. A' vízzel elöntött állatoknak és plántáknak talált maradványjai, a' felemelkedett 's ismét elsüllyedt földrészek sok tüneményjei, nem tsekély zűrzavarokra mutatnak ugyan, mellyeket a' mi földünk mióta már az élő valóságok lakhelye, a' tűz, víz, és más természeti erők által szenvedett; de semmi okunk nintsen, melly azon állítás elfogadására kénszerítene bennünket, hogy azon nevezetes változások a' szent-írásban előadott teremtés idejénél előbb estek volna. Ámbár tehát a' mi földünk belső részének, — a' mit mi nem ösmérünk, — geologiai kifejtődzésére milio esztendők kivántathattak: azt a' mit a' földről kitanúlhattunk, különösen azon környűlállás, hogy a' föld belsejét meglehetős mélységre körűl vevő földterületekben élő valóságok nyomaira lehet találni, de ember neműekre éppen nem; továbbá az újabb századokbeli tudományos ösméret előlépéseinek azzal való öszvehasonlítása, a' mi e' részben ezen üdő előtt történt, ösztönöznek bennünket azon

állítás elfogadására, hogy planétánknak az Isten mindenható ereje által a' mi nemünkbeli valóságok lakhelyévé való tétele, 's az első embernek származása, a' szent könyvek által előadott teremtés epocháján belől esnek.

Földből ütó villám.

Majlandban a' múlt esztendő December 31-dikén földből felömelkedő villámot vettek észre; melly eggy házba beütött, 's a' konyhán két téglázó vasat és eggy kávéval teljes réz kannát széljel zúzott, födelét az ott állott szobaleány fejéhez vágta; majd minekutánna a' párkányozaton tsavarogva futkosott, és a' meszet leverte, az ablakon vett bútsút a' háztól. — Az öszve repedezett kávés kanna a' természeti ritkaságok gyűjteményei közé tétetett.

Gazdasági Jegyzés.

Füst nélkül égő gyertyákat lehet készítteni, ha a' gyertya belek boretzetben előre meg áztattatnak. E' végre olvasz fel fehér borból készült etzetben salétromot, tedd az illyen salétromos etzetbe a' gyertya beleket, 's hagyd abban ázni azokat 24 óráig; az így elkészített belek égéskor fűstölögni nem fognak. (Meth. Mag. janvier 1827.)

Különbbfélék.

Chinában az előkelő férjfiak ha meg házasodnak 100, mikor eltemetik feleségeiket

pedig 120 pénzdarabot kapnak a' Kormánytól. Ezen okból mind addig sanyargatják azokat, míg meg nem halnak: mert ez esetben kétszeres a' jövedelmek, eggyik a' halottért, másik az újj házasságért, mellyre tüstént elhatározzák magokat.

A' múlt télen B. nevű városban találtak eggy megfagyott Poëtát. Szívéhez közel lévő zsebjében volt eggy maga által készített víg játék. Az orvosok meg visgálván a' holtat, úgy találták, hogy az említett munka által hűtötte meg szívét.

Guta Jakab igen híres haramia Ungvár Vármegyében a' tizennegyedik században. Született Szabólts Vármegyében Komoróban eggy magyar faluban. A' parittyából úgy tudta ki hajítani a' galatsint, vagy más gömbölyű köveket, hogy a' tárgyakat el nem hibázta. Elsőben Komoró mellett kezdette gonosz mesterségét űzni, a' hol is alattomoson sok jó embereket le parittyázott az úton. A' parittyázás után le lapúlni vagy magát öszve húzni szokván, azt a' közmondást szerzette: „öszve húzta magát vagy le lapúlt, mint Komoró végén a' guta.“

Hertzeg Cambaceres 1810-ben Jan. 18-kán kérte Napoleon Császárt, hogy jelenne meg

azon bálban, mellyet ő Jan. 21-dikén fogna adni. — „Jan. 21-dikén, kérdé a' Császár komolyan, „nem akarok tántzolni eggy bötsületes ember halála napján (XVI Lajos). Igy a' bál elmúlt.

Kérdeztetvén Diogenes: a' koldusoknak miért adnának örömestebb az emberek, mint a' szegény filosofusoknak? Mert — úgymond — ezeknek nintsen alamisnán szemek. Osztán hamarább elhiszik, hogy koldusokká lesznek, mint Filosofusokká.

A' régi üdőkben minden patika ajtajára ezt szokták írni: „vita brevis, ars longa"; magyarúl: az élet rövid, a' mesterség hosszu. Ezt látván eggy elmés és fürge ember: ezeknek a' patikásoknak hosszu mesterségjök — úgymond — arra tzéloz, hogy életünket rövidíthessék.

Rejtett szó.

Négy betűs eggy szótag vagyok,
Híres város egészem;
De ha fejemmel fel hagyok
A' napot sírba tészem.

Orosz Ádám.

Jegyzet: A' 12-dik számbeli Rejtett szó: Pénz.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 14. Szám. Febr. 18-kán.

Ellen dal.

Úgy van most is, mint volt régen,
Csak az a' nap süt az égen:
Illatozik még a' virág,
Régi helyén van a' világ.

A' patakok folydogálnak,
Az éjtszakák elő állnak,
Négy részei az időnek
Régi szátyfájokon szőnek.

Most is halnak, és születnek,
Nints hát vége az életnek:
Perel a' bölts, a' fejsze vág,
Hát nem fordúlt fel a' világ.

A' változás nem semmisít,
Csak játszik; és játéka itt
Ámbár a' hajdant eldönti,
Ismét új formákba önti.

E' port, melly most lelkem' háza,
Ha a' halál sírba rázza,
Láthatja még más él'tében
Gyenge nefelejts képében.

Ama' hantis, melly a' búza-
Szemeket életre hozza.
Érző szív lehetett eggykor,
És így tsak változik a' por.

Volt rossz ember, lessz is mindég;
Volt igaz szív, maradt is még:
Eldűlt Róma, kel Hunnia,
Meghólt Árpád, él a' Fia.

Ellenkezni, vetélkedni,
Hol örűlni, hol epedni,
Ez már nekünk természetünk,
Arról magunk se tehetünk.

Azt tsak Ádám zokoghatta,
Mikor az Édent elhagyta.
'S tűnődött az új inségen:
Nem úgy van már, mint volt régen!

Hogy pénze, ruhája, nyelve
A' Magyarnak el vólt nyelve
A' Móditól! — az még megtér,
'S így a' mi vólt, majd vissza ér.

Bízzál Magyar! meg nem szednek,
Csak légy híve Istenednek:
Jó Királyod szárnya alatt
Arany üdőd vissza halad.

Lantot Lyánka! énekem kész;
Vídúl a' Magyar szív, és ész:
Énekeljük örömünket,
'S kezdjük újra énekünket:

Úgy van most is, mint volt régen,
Csak az a' nap süt az égen.
Illatozik még a' virág,
Régi helyén van a' vilg.

Orosz Ádám.

Tudományos dolgok.

Rövideden, de annál teljesebb örömmel jelentjük az Orvosi Tár IV. Kötete, 12-dik

Fűzetének is kijövetelét; melly a' szerentsésen kezdett, 's nagy ditsérettel folytatott első esztendei folyamatot zárja. Első helyet foglal ebben Dr. Windisch Leopold úrnak Értekezése a' tábori ragadós hagymázról Hazánkban, az 1809-dik eszt.ben volt Ns Felkelés alkalmatosságával. Nemtsak az Orvos urakat, hanem közönségesen minden hazafit érdekel a'vagy tsak történeti tekintetből ezen tárgy. Második Értekezés a' Choleráról átaljában, különösen pedig annak Zaboltsi járványja, írta Dr. Staincz Ferentz úr. Azt gondolná az ember, hogy azon sok előadások, elbeszélések 's a' t. mellyek ezen pusztíttó nyavalyáról mindenfelé tétettek, már mindent kimerítettek; és imé Dr. Staincz úr még is meg mutatta, hogy van benne, a' nyavalyában, ollyan, mellyet mások nem érintettek. Harmadik helyet foglalja ezen Fűzetben Dr. Csorba úrnak előadása ezen felírás alatt: „Még valami, a' rozsanyáról.“ — Ezt a' tudományt, a' rozsanyáról valót t. i. minden falusi oskolában kellene taníttani, hogy mind magát a' szóban forgó dolgot, mind pedig az általa származó rosszakat ösmérvén a' földnépe, tudná magát tőle óvni; annyival inkább pedig, hogy ez nemtsak a' rozsot, hanem árpát, zabot, és a' legnagyobb keletben lévő kukoritzát, és ezt különösen de szerentsénkre tsak Kolumbiában vesztegeti. Van továbbá a' Füzetben Értekezés a' vérről a' nyavalyákban Lauer után, Prof. Hoffner úrtól; vannak vegyes közlések kivonatokban Dr. Pólya úrtól. Zárják a' Füzetet szokás szerént: Vegyes

Tudósítások; mellette vagyon Dr. Rupp János úrnak Értekezése a' Cholera nem ragadós voltáról.

Római régiségek.

A' múlt hónap közepe táján Budán a' Császár fördőhöz nem messze az Irgalmas Barátok eggy a' Város által nekiek adott olly funduson, hol hajdan szőlő miveltetett, pintzét ásattak. A' napszámosok több mint két ölnyi mélységre következő régiségeket találták fel:

1.) Eggy nagy négy szegű kőkoporsót fedelestűl. Ezen kőkoporsóban feküdt eggy tsontból faragott asszony gyermekét szoptatva. Mellette ember koponya, óldalbordák, kartsontok, két darab törött üveg, 's eggy egész üveg pohár találtattak. Ugyan ezen koporsóban vóltak még régi pénzek is Augustus, Constantius és más Császárok idejéből. Számszerént 46 darab pénzt találtak az ásók; de azoknak eggy része nem belől a' koporsóban, hanem kivülötte vólt; a' millyenek a' Rákótzi pénzei és más apró ezüst pénzek. A' koporsóban találtatott koponya és tsontok valamelly Aurelius Antoninus idejéből való zászló tartónak a' maradványai; a' mit bizonyít e' következő, a' koporsó oldalán találtatott felírás:

Aurelio Ant. Signifero Legionis 2-dae adjutricis stipendio 18-vo qui vixit annos 45. —Julia conjux Lucia Aurelia Ant. filia cur. mil. et libertorum meorum pecunia c.

2.) Találtak eggy sírkövet ezen felírással: Pio fideli Amaloguero — domo Petavione tribuno Laticlaviali Hisp. Leg. H. S. excrunt.

3.) Ugyan tsak eggy sírkövet ezen felírással: Pecunia et nomine suo Haeredes. — Mind ezen több mint ezer négyszáz esztendős régiségek a' Nemzeti Museum számára Budáról már Pestre szállíttattak. — Ezek azok, mellyekről első hibás jelentés szerént, mint Mumiákról emlékeztünk 8. számú újság levelünkben.

Spanyol Országban a' művészetek és tudományok állapotja.

Millyen magos léptsőjére hághat a' Spanyol nemzet a' lelki mivelődésnek, és felvilágosodásnak, mutatja az ő 15—17-dik századbeli különösen a' felyűl nem haladható költői munkákra nézve gazdag literaturájok; de elfojtá bizonyos környűlállás a' spanyol lélek fejlődését: azonban a' mai változásokhoz képest, annak isméti felömelésivel bíztat a' jövendő. A' művelődést előmozdító intézetek elég számosan vagynak, tsakhogy jobb rendszerre vólna szükségek. Illyenek: Madridban a' Spanyol nyelv, történet tudomány, és a' szép mesterségek Akademiáji; a' tizeneggy tudományos Egyetemek Valladolidban, Granadában, Valenciában (itt 1850 a' tanulók száma) Saragossában, Alcalában 's a' t. rajz oskolák Barcellonában; katonai oskolák Zamorában, Segoviában, Carthagenában, Ferrolban; 13 mathematikai, 11 hajókázási oskolák; kereskedő-hajózási oskolák Corunnában és Sevillában; földmivelés és kereskedés oskolai Saragossában; könyvtárak Madridban (a' kötetek száma 130,000, a' kéziratoké 2000), az Escuriálban, a' hol az arabs és napkeleti kéziratok 6 ezerre telnek; tsillag visgáló tornyok

Madridban, Isla de Leonban, Passageban, 's a' t., fűvész kertjek van 24, Madridban, Cadixban, Carthagenában, St. Lucárban és más helyeken; természet-, mesterség-, és régiség-gyűjteményjei Madridban; kép-gyűjtemény Ildefonsóban.

Anyai szeretet.

(Legenda, németből.)

Évának az az óra, mellyben első fiját szűlte, 's őtet már emlőjén töltőzni látta, a' legboldogabb vala egész életében. Minden angyalok körűl állották az illetődött anyát, 's örömtelve nézték a' még soha nem látott jelenetet. Sőtt maga az Alkotó is örvende e' második teremtményén, és olvasá az anyának szívében saját érzeményét „a' kész világ.“ A' gyermek már jól lakott, 's Éva kimeritthetlen vólt a' játszásban, és ingerkedésben a' maga kedvesével; és a' mint eggyszer őtet az öléből félre emelé, és lábra állítá, hangza a' Jehova szava: „Éva! hagyd a' te első szülöttedet magát menni!“ — Ah nem, monda Éva ággódva, féltvén eggyetlen kedvesét, ah nem, mert elesik! — Akkor ugyan azon szózat hallatszott onnan fölűlről: „Mivel a' te anyai szereteted erősebb, mint az én szavaimba vetett bizodalmad, mostantól kezdve ezután magad, és fáradva tanítsd fiadat járni!“ Most vígasztalá még magát Éva; „úgy nem tud édes enyelgéseim elől olly hamar elszaladni!“ M. I.

Belliard Fr. Generális életéből igen rövid kivonat.

Gróf Belliard Generális született Fontenayben 1769-ben Majus 25-dikén. Dumou-

riez és Hoche Generálisok alatt igen megkülönbböztette magát: vitézségének különös jeleit adta a' Grandprei, Menehouldi és Jemappesi ütközetekben. Bonaparté-nak olasz országi és egyiptomi táborozásaiban is részt vett, a' ki őtet első Consul korában a' 24-dik katonai osztály Kormányozójává nevezte. 1805-ben Murat alatt a' Lovasság Generál Stabja Fejévé leve A' Burkus és Lengyel táborozások után Madrid kormánya bízatott reá; de hogy a' Muszka háborúban részt vehessen, oda hagyta Spanyol Országot. A' Lipsziai ütközetben karját ágyú golyóbis érte. Az első vissza állításkor Pairségre ömeltetett. A' 100 napok alatt Joachim Királynál rendkivüli Követ volt. A' második visszaállítás megfosztá Pairségétől, és fogságba ejté. 1816-ban vissza nyerte szabadságát, 1819-ben pedig pairségi Méltoságát is. A' Juliusi revolutio után mindjárt fontos küldetésekre használta őtet az új Frantzia kormány; tudva vannak a' Belgiom ügyében véghez vitt sükeres foglalatosságai. Mint rendkívűl való Frantzia követ Januarius 28-dikán guta ütésban múlt ki a' világból. Hólt teste Frantzia Országba vitetik.

Antwerp város eggy útszáját Belliardnak nevezi, és azon útszának első épületét eggy márvány tábla ezen felírással fogja ékesítteni: „Antwerp városa Belliárd Generális emlékezetére.“

Könnyű 's hasznos orvosság a' köhögés és melj fájás ellen.

Főzz téjben zsályát, igyad reggelenként; két három nap múlva jóltévő következéseit fogod érzeni.

Vagy pedig vájd ki a' téli retket mint-eggy a' közepéig; tegyél a' vájt üregbe sárgatzukrot, ez ott elolvad, és a' retek nedvével eggyesül; igyad az ez által készült nedvet; meljed fájdalma enyhül, köhögésed elmúlik.

P. M.

Apróságok.

Fridrich Würtembergi Hg halásztatván, eggyik halász legény szép nagy halat vett lopva a' hóna alá, 's feljül a' köpönyegjét magára terítette; de a' hal még is kilátszott alóla. A' mint a' Hg előtt elakart suhanni a' fiú, a' Hg elmosolyodva megszóllítja: Hallodé fiú! másszor vagy hosszabb köpönyeget végy magadra, vagy kissebb halat lopj, hogy a' köpönyeged alól kinelássék.

Bizonyos katona gyakorlásnál történetből a' Kormányozót találta valamellyik közember, mellyért törvény elejébe állíttatván, azt a' kárhoztatást hozta a' rosz lövőre, hogy a' kezét vágják el; de a' Kormányozó az ítéletet helyben nem hagyta: „Hamarább kellett volna úgymond azt tenni, még minekelőtte a' lövést tette volna.“

Rejtett szó.

Állati rész az egész;
Abban élsz ha feje vész.

Csongrádról, Bálint György.

Jegyzet: A' 13-dik számbeli Rejtett szó: Pest.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 15. Szám. Febr. 22-kén.

Lórához.

Febr. 21-dikén 1832.

Míg élsz tőlts boldog órákat
Édes Lórám! igyekezz
Betsűlni a' szűz rózsákat
'S rólam el ne felejtkezz.

Lord Byron a' Költő.

A' nagy férfiak erköltsi vonásai nem tsak ön magokban, de különösen másokra vitetve figyelmet érdemelnek. Már magában az, hogy tanúsággal teljesek, engedelmet szerez nekiek.

A' tsendes magánosságot kedvellők igen érzékenyek, éltekbe minden nagy benyomást okoz; felemelkednek, vagy leverettetnek, megkeményednek, vagy ellágyúlnak, a' mint az indúlatok szélvészeitől ide 's tova hányattatnak. A' hideg felsemvevés, hol sem gyűlölség, sem szeretet, sem harag, sem béke nintsen, elfásítja a' szívet, el az érző eszközöket, 's ott nints olly kívánság, nints olly fájdalom melly érdekelne. Az olly megelégedetlen 's békételen lelkek pedig mint a' Byroné, szüntelen hartzolnak a' világgal, és vagy másokat, vagy magokat sebesítik meg;

majd mind győztesek a' magok véleményit tolják a' világra, mint meggyőzettekre a' világ tolja a' magáét. Ezen vetélkedés fedezi fel a' természet titkait, mellyek akkor lehetnek világosokká, ha a' tzélnak megfelelve bontakoztatnak ki.

Az Angolyok e' nagy elméjű Költője Byron szül. 1788. e. Jan. 22-dikén Skócziában; tanúlt a' Cambridgei egyetemben. 8 esztendős kora előtt már kezdett szeretni; melly jókori szerelem érzést Alfieri a' nagy és szép iránt bizonyosan kifejlendő hajlandóságnak tartja. 13 eszt. korában Ulrich és Ildina czímű szomorú játékott írt. 1809-ben elhagyta hazáját be utazta Portugallt, Spanyol és Görög országokat; útját meg írá „Child Harold" czímű munkájában. 1810-ben keresztűl úszta a' Hellespontot; ugyan ekkor már több mint 4000 románt olvasott keresztűl, a' sok tudós munkákat ide nem értve. 1811-ben emelkedett költői hírre. Házassága szomorúan ütvén ki ismét útazott; 's a' szerentsétlen elválás illy előterjesztést tétete vele: „tsak eggy embert esmertem bóldognak Beaumarchaist a' Figaro szerkeztetőjét, ki még nem volt 30 esztendős, mikor két feleségét eltemettette, és három perét nyerte meg." Barátjának, ki útjából vissza hívá, így felelt: „ha mind igaz a' mit felőlem mondanak, úgy én nem vagyok méltó Angliát viszont látni, ha pedig mind merő rágalom, úgy Anglia nem érdemli hogy engemet ismét láthasson." — Missolunghiba vette hát magát, 's mint a' Görög űgynek tüzes pártfogója ott is hólt meg 1824-ben, 21

napig gyászolták őtet a' Görögök, 's szívét eggy Mausoleumba tevék le Missolunghiban.

Különösségeit mutatják a' következő vonások: lakott ő eggy őseitől reá maradt régi klastrom düledékeiből általváltoztatott, de még azután is sok klastromi eszközökkel felkészült épületben, vad emberével baráti kámzsába öltözködve. A' ki udvarára bement, őrízkedni kellett, nehogy igen jobbra menjen, mert könnyen az ott szabadon lévő kedves medvéje körmei közé kerűlhetett; balra igen ha bement valaki, ott eggy farkas állott hosszú lántzon; ha ezeket szerentsésen kikerűlte, azért még bizonyos élete felől nem lehetett, hanem ha a' léptsőkön nagy lármával jelenté érkezését: mert Byron inasával naponként tzélba lövőldözött, 's a' tzél éppen a' léptsők felett vólt. 12 órakor délben kelt fel; 2 órakor délután fölöstökömölt; ebédje estve hatkor, vatsorája éjjeli 2 órakor vala, a' mit az ezüstbe foglalt halál koponyában vólt burgundiai fejezett be.

A' hitről e' vólt értelme: „a' kételkedés vezérel a' világosságra, 's az előnkbe szabott véleményeknek magunkéival lett hosszas viaskodása után származik a' valóságos hit 's meggyőződés alapja. — Mint Költőnek nagyok érdemei. A' havas jég bértzeit, a' zordon sivatag pusztáit, a' rózsa berkeket, a' hűs árnyékkal kedveskedő ligeteket, a' Waterlói mezőt 's Athéne düledékeit eggyenlő elevenséggel terjeszti előnkbe, és mindenikhez saját érzéssel ragadja szívünket. Hogy azonban ő minden költői érdemei mellett sem vala kevély, ma-

gáról sokat tartó, bizonyítják eme szavai „Én megelégedve 's gyönyörűséggel eltelve mulatok akármelly tsekély hegy tetőn, bár mások a' Montblanc 's Cymborasso bértzein fellengve járjanak. R. Károly.

Török betegségkori szokások.

Török Országban létemben, — így ír eggy Madden nevű Angoly útazó — eggy férjfihoz hívattattam, a' kit előadólag a' hideg lelt. Minekutánna elérkeztem a' beteghez, kérdésemre, hogy tulajdonképpen mi baja volna, és mije fájna? helyette az attyafiai feleltek: „Fölöslegvaló, hogy az úr őtet kérdezi, tapogassa az érverését, és mondja meg véleményjét.

Én tehát azt tselekedtem. Az érverése igen sebes vólt, a' lélekzete nehéz, 's a' bőre szinte forró; de sem magától a' betegtől, sem pedig rokonitól eggy szót sem vehettem ki állapotja felől. — A' Törökök t. i. olly nevetséges hiszemben vagynak, hogy az orvosnak minden betegséget meg kellessék ösmerni az erek tapintása által. — Észrevételem után az érvágást tzélirányosnak találván, már minden készületeket meg tettem ahhoz; de alig kötöttem meg a' karját, midőn felszóllítottak, hogy visgálnám meg a' másik kezét is. A' mint tehát felemeltem azt, bámulva látom, hogy ezen két újja öszve van zúzva, el annyira, hogy a' tsontok ki állanak; és még tsak most nyomozhattam ki, hogy a' beteg a' pattantyúsoknál szolgál, és ez előtt eggy héttel eggy ágyúnak szét pattanása által vesztette el újjait.

Most már sejtettem a' következését, tapogattam a' nyakát, az olly kemény vólt, mint a' kő. A' nyomorúlt már három nap óta szenvedett a' leg rettentőbb sebhideglelésben, 's irtóztató sebjéhez rákfene járulván másnap reggel meg is halt. Én szörnyen fel vóltam háborodva határtalan eggyűgyűségeken ezen szegény Török' attyafiainak, és ösmerőseinek: de ezek nagy megnyugodtsággal vígasztalták magokat, mondván „Az már fel volt jegyezve a' sors könyvébe, 's következésképpen nem lehetett megváltoztatni."—El lehet gondolni, milly nehéz légyen az orvosra nézve ollyan beteggel bánni, a' ki állapotjának miben létét éppen fel nem födözi.

Kevés Mahomedánus találtatik, a' ki a' nyakbakötő orvosságokba nem hinne. Én akadtam ollyan esetekre, mellyekben azok a' karok és lábszárok fájdalmai ellen, valamint a' főfájás ellen, sőt még a' szerelem betegségben is használtattak. Ezen utólsó nemű babonás kötéseket gyakran a' fiatal leányok hordják. Az illyenek közönségesen eggy, vagy két játzintus levélből készűlnek, mellyeket a' Törökök Musarumi-nak neveznek. Illyen nyakba kötőt küld a' szerető kedvesének, melly eggyszersmind a' szerelmes levélnek képét viseli, és e' mellett annak olly erőt tulajdonít, melly szerént a' leány hozzá hajlandóvá tétetik.

Néha ezen nyakba kötők minden értelem, és öszve függés nélkűl való szavakból állanak: valamint a' régi Görögök azt vélték, hogy ezen szóval — abracadabra — a' hideglelést

meg lehet gyógyítani, és a' zsidók ezt a' szót —aralans — úgy tekintették, mint különbféle rosszak ellen való hathatós orvosságot.

Állanak még azon kívűl ezek a' nyakba kötők valami eggyszerű tekertsből, mellyben ez a' szó „Bisvillah" — az irgalmas Istennek nevében, — vagy pedig ama' török tsillagvisgálónak Geffernek némelly titkos jelei, 's több effélék, leg gyakrabban pedig eggy vagy több versek a' Koránból vannak írva.

A' veszedelmes nyavalyákban leghasznosabb nyakbakötőnek tartatik azon vándorteve szőréből készűlt matéria darab, melly a' Szultánnak esztendei ajándékit a' szent városba viszi. Illy darabka szövetek gyakran sokkal nagyobb szorgalommal, és gonddal kerestetnek, mint sem a' legértelmesebb Orvosok, és valóban nagyobb hasznot is hajtanak, mivel azokban nagyobb bizodalmat helyheztetnek a' Törökök.

A' leg közönségesebb, és leg nagyobb szokásban lévő nyakbakötők az ambra gyöngyök, eggy kis három szegletű értz lappal, mellyeket a' homlokokon szoktak viselni. Ezeket a' Marabutok, és az arab Seikok (bizonyos neme a' Papoknak) készítik, és nem egyebek mint a' Zsidók' phylacteriumának (az úgy nevezett tíz parantsolatnak majmolása, mellyeket ezek vallásbeli szertartásból hordanak.

Mindenek közt a' leg otrombább nyakbakötőt találtam eggy Törőknél, a' ki lövés által sebesített meg. Ez t. i. a' sebjére eggy sűlt egeret kötött azzal a' hiedelemmel, hogy az által a' testében maradt golyóbist nap fényre idézheti.

Hauser Gáspár.

Régen nem hallánk a' szövevényes történetű, 's mind eddig homályban maradt eredetű Hauser Gáspárról. A' legújabb hírek szerént a' gazdag angol Lord Stanhope fogadta őtet könyörűletességből fijának; most még Ansbachban nevelteti tulajdon költségén, a' jövő nyáron pedig Londonba magához viteti. Sok viszontagságai után a' talált gyermekből nagy úr, 's nagy ember válhat!!

Ritka házas pár.

Moszkauban a' múlt esztendő Februariusi napjain hólt meg talán mind az eddig élt házas párok között a' leg éltesebb. A' férjfi, asztalos mester ember, 162, az asszony 159 eszt. vólt, 's házassági életben 130 esztendőket tőltének. És így 20 esztendő múlva harmadik fél százados öröm ünnepeket tartották vólna. A' leg különösebb az hogy egész életekben békesség és eggyesség díszesítette házi boldogságokat. A' dolog kőlteménynek tartathatnék talán; hanem ha az eggyházi jegyző könyv valósítaná azt.

Jelesmondások.

A' hazán kívűl a' vándorpályán mohon ragadja meg a' szív, mit a' pertzenet ajánl, 's így kevés nap elég hosszú össze szőni a' leg távolabb földek fiait, a' leg ellenkezőbb indulatú lelkeket, tsak nehány hurjai zengjenek össze elméjöknek.

Bár mosolygó 's elandalító szépségeit, élje is az ember azon vidéknek, hová a' kéntelenség lántzolja le; nem vonja az még is annyira mint a' kevesbbé szép, de a' mellyen szabad akarat és önkény vezeti keresztűl.

Rejtett szó.

Első tagom hosszú ékkel
Varró eszköz, nem nagy kints.
Ha a' másiknak a' fejét
Át veszi, tsalfa bilints;
És még fegyvert is tesz akkor
Melly vért igen könnyen ont;
De ha rövideden ejted,
Akkor nem gyilkol, tsak ront.
Vedd így fejét, 's húzd meg ismét,
Tolvajok ellensége;
Add hozzá a' másik tagot,
Ejtsd röviden nints vége.
Ha meg fordúl a' másik tag,
Barmot nógatol vele;
De a' bús hóldnak is ez a'
Formája, ha meg tele. —
Tedd elejbe az első részt,
De fej nélkűl; — úgy barom:
Kit nevez így a' bolond gúny,
Mondani nem akarom. —
Az egész szó két tag, — 's nemzet,
Melly hitével igen vét.
Könnyű ez; 's ha kitaláltad,
Gyújts rá, és igyál kávét.

Orosz Ádám.

Jegyzet: A' 14-dik számbeli Rejtett szó: Tüdő.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 16. Szám. Febr. 25-kén.

Az élet képe.

(Németből.)

Örömei az életnek
Alig tűnnek előnkbe;
Azonnal az enyészetnek
Dűlnek néma keblébe.
Mint mindennek fényességét
Éjj sötétje elnyomja;
Hol a' letüntt nap sütését
A' ligetbe meg vonja,
A' szerént megy' elegyesen,
Eggyik a' mást felváltván,
Most örömmel majd kedvetlen
Az életnek plánumán.
A' szilfának, mellynek galja
Fülemile' rejteke,
Valakinek majd megadja
Koporsóját törzsöke.
A' szél melly most kalászokon
Öröm habként uszdogál,
Majd amott a' sír boltokon
Félelmesen el nyargal.
Ha félelmes zivatarral
Ma rettent és fenyeget:
Arany felhő fuvallással
Hólnap annak véget vet.
A' lemenő áldott napnak
Sugárai bé sütnek

Házaikba a' nagyoknak,
Mint szinte a' szegénynek
Kinek az ő gunyhójában
A' gond le van lántzolva,
'S nyomorúság valójában
Mivel tsak bír úgy szólva.
Ha a' tengert ragyogtatja
Pirossa derűletnek;
Vissz' verődik súgárzatja
Felé is a' kőszirtnek,
Hol a' szélvész' mord dühétől
Melly éjjelre eredett
El törtt hajó, veszélyjétől
Menthetetlen, elsüllyedt.
Vándor látod ki ülésed'
A' gyors üdő folyásnak
Partján, fő le sütve tészed
Merűlten a' gondoknak!
A' természet melly állandó
Csak folyását tekintve;
De különbben változandó,
Ezt sugja minket intve:
Hogy az édes remény ységgel
Enyhíttsük a' fájdalmat,
A' mi másként teljességgel
Okozna tsak siralmat.
A' szomorú hantok felett
Vidám Nymphák tolongnak,
Sok nagy hősök' sirjok mellett
Kis bárányok ugrálnak.
Azon téren hol voltanak
Hajdonában a' tsaták;
Ma danolnak kalászoknak
Az arató leánykák.

Mit javasol vándor értsed
A' lantosok' Mu'sája,
Hogy szerentsés légyen élted'
Minden napja 's órája?
Bölts a' ki a' jövendőnek
Koszorúzza fátyolát,
De vi'sgálni tovább ennek
Nem kívánja oldalát.
Minden üdőn a' kebeled'
Örömnek tárva tartsad!
De szenvedés ha lessz veled
Tűrni békén tanúljad!
A' reménység apolgasson,
A' szerentse ha kerűl;
Zivatar nem tart hosszasan,
Várj mert az ég ki derűl,
Ha hullatja virágjait
Örömed' koszorúja;
Igyekezz! hogy híjányjait
Munkálatod pótolja.
Szedj tavaszi virágokat
Korán! mert ha elmúltak
A' szép napok; már azokat
Nem leled, mind el nyíltak.

Thoroczkó Sz. Györgyi
Ifj. Thoroczkay László,
Erdélyben több Ns Vgyék'
Tábla Bírája.

Tudományos dolgok.

Az értelmes, gyakorlott és gondos szarvas marha tenyésztő Gazda és Orvos. Szerkeztette Lángh y Ist. Pesten 1831. Esztergami K. Beimel Jós, betűivel. Borítékba kötve, az ára 3 for. ezüstben.

Ezen valóban hasznos Munkának készülőben létét tudhatják Olvasóink még a' múlt

esztendőben tett jelentésünkből; most tehát tsak annyit teszünk az akkori szavainkhoz, hogy már egésszen ki kőlt a' sajtó alól.

Mennyi haszna légyen a' szarvas marhának, azt minden Magyar tudja; mennyi nyavalyáknak légyenek ezen jó állatjaink ki téve, azt is szomorú tapasztalásából tanúlhatta a' Nemzetnek nagy része: a' szóban forgó könyv amazokat teljesen honnyosíttani házánál; emezeket pedig elfordíttani tanyáitól, egész ki terjedésben taníttja. Mellyekre nézve Lánghy úrnak a' szerkeztetésért köszönetünket, T. Nemes Majerfy Xav. Ferentz úrnak pedig azon buzgó hazafiúságáért, hogy illy szükséges könyvnek megjelenhetésére olly tetemes áldozatot tett, a' millyent vajha sokan tennének a' vagyonosok, vajlódó betűzésünk nevében háláadásunkat nyilatkoztattjuk, midőn a' gazdaság körűl forgolódó hazafi társainknak arról való meggyőződést előre óhajtunk, hogy a' könyvért adott pénzeket haszontalanúl kivetettnek ne tartsák.

Verbőczi István.

Verbőczi István született 1460 körűl Ugotsa Vármegye Verbőcz nevű helységében. Atyja János ügyvéd, anyja Deák Apollonia a' Zápolyi akkal atyafias vala. 1505-ben Országbírói Itélő mesterré lett; ezen hivatalában végezte el Tripartitumát. 1517-ben a' királyi személyes jelenlét törvényszékbeli Helytartójává neveztetett. Többszöri követségek bizattak ő reá az Ország rendei által mind a' Pápához, mind a' Császárhoz. 1525-ben a' Hatvani Gyű-

lés Nádornak kiáltá ki; a' következő esztendőben pedig a' Ferdinánd részére tartatott ország gyűlésen haza ellenségének nyilatkoztatott. A' Mohátsi veszedelem után mint Zápolyá-nak Kantzelláriusa és Helytartója, követségeiben híven jára el, és a' Törököt Isabella részére Magyar Országba hívta. Élte vége felé Budán a' Török uralkodás alatt Birói hivatalt viselt, ugyan ott hólt meg 1542-ben. Fia Imre Tólnai Fő Ispánysággal tiszteltetett; ki minden tehetségeit hazája szabadságáért áldozta fel.

Verbőczy Tripartitumát magyarúl adták Veres Balá's (1565.) Heltai Gáspár (1571) kivonatban. Egésszen fordította Laskay 1581. Ugyan tsak a' Hármas könyv magyar fordításai kijöttek Kalotsán 1773. Posonyban és Kassán 1779, Pesten 1802. Legközelebb kidolgozta azt Perger Táblai ügyvéd.

A' két testvér.

Midőn 1585. a' Portugalli Kormány egynehány hadi tsapatokat küldött Indiába, több napokig tartó szélvész támadt, melly, habár néha néha tsilapodni látszott is, a' hajókat mindazáltal nagy veszedelemmel fenyegette 's eggymástól elszélesztette. A' vég őrhajó kormányosa a' setét éjjben megfélemelve tapasztalá, hogy jelei nem visszonoztattak, és tsak reggel vette észre, hogy egy része a' hajóknak olly ellenséges szigeteknél volna, mellyeknek lakosai kegyetlensége, isszonyú sorssal fenyegette a' hajósokat. Csak hamar a' Kapitány hajója is a' dühös szélvészektől idestova

tsapkodtatván, a' közel lévő partfelé hajtatott; végre délután eggy fövény torlaton felakadt, 's elsülyedése tsak nem elkerülhetetlennek látszott. A' midőn eggy kevéssé szűnt a' szélvész, azon eggyetlen eggy mód vala a' kimenekedésre, hogy minden szükségtelenebb tárgyak, kivettessenek a' hajóból: de ez sem használván, eggy részét a' katonáknak a' hajó mellett lévő ladikba költöztették által.

Igy megkönnyedvén, a' nagy hajó lassan beljebb haladt, de tsak nagy erővel lehetett a' megterhelt ladikkal a' hajót követni, hogy majd a' tenger mélyén, vele öszvekaptsoltassék. Ennél fogva a' további hajókázásra megkivántató eszközöket is bár kihányták, még is a' legnagyobb kétségbeesés közt mindég közeledett az a' rettenetes óra, midőn a' szükség az embereknek eggy részét a' más rész megmentéséért feláldozni parantsolta. Jóllehet mindnyájan átlátták az eggy hajóban evező szerentsétlenek közűl, hogy semmi más mód nints a' segíttségre, még is mindeggyiket hideg borzadás futotta el annak meggondolására, hogy támő lehet az a' szerentsétlen, kinek feláldozásával mentetnek meg mások.

Abban köz akarattal megeggyeztek, hogy a' kormányos életben maradjon, és hogy a' többi társakra nézve is, ő rendelje a' sors vetést. A' kormányos tehát elkezdé a' szomorú foglalatosságot, bizonyos páros és páratlan számú pénz darabokat vévén kezébe. A' ki eltalálhatá, mellyik kezében légyen a' kormányosnak páros vagy páratlan szám, az életben maradt, a' ki pedig nem, az a' haboknak volt

szánva. Borzasztó, mély tsendesség közt ment végbe a' sorsvetés. Két testvér volt még hátra a' sors jeleléstől, kik fájdalmas érzéseiktől leveretve, forrón szoríták eggymást karjaik közé, mind addig, míg a' kormányos sors találásra hivó szava elő nem állíttá őket. Ekkor eggyik halált, másik életet kiáltván nagy vetélkedés támadt közöttök. Az idősebbnek kelle meghalni sors szerént, de az ifjabb tellyességgel meg nem akart ebben eggyezni, 's a' legérzékenyebb módon kérte, mind a' bátyját, mind a' kormányost, hogy engedjék néki által a' jelenlévő halált. A' vetélkedés késleltené a' szerentsétlenek szomorú óráját; végre az ifjabb testvér már éppen bátyja ölelő karjai közűl magát kiragadva a' ladik széléről a' tengerbe akart ugrani, midőn hirtelen a' távolból eggy harsogó hang hallatott. A' szél megfordúlván, sebes vitorlákkal sietett a' nagy hajó feléjek, és minekelőtte a' szerentsétlenek közűl, kik a' halálnak valának szánva, tsak eggy is elveszett volna, szerentsésen megérkezett, 's kötelek segítségével bevette a' szélvész által hányattattakat. Igy mente meg a' testvéri szeretet nemes vetélkedése többeket az irtóztató haláltól.

Caëni kő-eső Frantzia Országban.

Frantzia-Országnak Éjszaki részén 1803-dik eszt. Apr. 25-dikén délután eggy óra táj-ban látszott Caën, Alenkon, Rouen, és a' Szeine Vize torkolatjainak egész tájékán a' levegő égben derűlt idővel eggy égő, szerfelett fényes golyóbis sebesen repűlni. — Laiglén, és en-

nek 30 órányi környékén hallatszott eggy iszonyú kilövellés, melly 5—6 pertzenetig tartott. Eleintén úgy tetszett az embernek, mintha 3—4 ollyan durranásokat, mint valamelly ágyú lövések, ezután hathatós puska lövésekhez hasonlókat, és végre erős dobolást hallott vólna; mellyek után bizonyos zúgás következett. — Kő-eső esett t. i. Laiglenél 2½ órányi hosszaságú, és 1 órányi szélességű vidéken. — Húsz falu lakosai látták ezen kőesőt le rohanni. — A' jég-esőhez hasonlóan tördösték eggyes kövek a' fák' gallyait, vissza pattantak az útszák köveiről, forró melegek voltak, és kénköves szagot terjesztettek el. Eleinte a' legnagyobb kövek húllottak, 17½ fontnyi nehézségűek — a' leg kissebbek pedig alíg vóltak eggy-eggy latosak. Biot ezen természet tsudájának előadója a' Párisi Tudós Társaságnál a' leesett köveknek számát 2—3000-re teszi.

Apróság

Nem régen Angliában eggy halászaton olly halat fogtak, mellynek hasában 1702 ki 33 penny darabok, és eggy ezüst gyűszű találtattak.

Rejtett szó.

Eggy tagból állok, 's dísz esítek nagy palotákat;
Vedd fejemet, meg lásd, majd leszek akkor egész.
Mond fordítva nevem, nálam nem látsz soha éhet,
Lábamat is ha töröd, többi szorítni való.

M. I.

Jegyzet: A' 15-dik számbeli Rejtett szó: Török.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 17. Szám. Febr. 29-kén.

Máltsi

Hollósy Mihályhoz.

Szűz szemérmemnek remegő szavára
Óh! figyelj kisség, 's magyarázd barátom
Jóra; — mert nyújtál okot a' tsatára
Ámor ügyében.

„Tettszek én neked, rebegé piros szád,
Bájaim 's külsőm nyilakat lövöldöz,
Kedves érzéssel melegít tökélyem
'S késztet örömre."

E' varázs lény, hogy legyek én barátom,
Tiszta érzelmem tagadásra bír tsak,
Melly szerénységünk' egyedűl valódi
Drága gyümöltse.

Jaj, de gyötrődöl, — 's epedezve várod
Válaszom',—kész már, — szerelemre gerjedsz;
'S nem tudod, hogy több szerető kopogtat,
'S sürgeti tzélját.

Hogy tehát tudjad, magadat mihez tartsd,
'S hogy ne véld, hogy tám keserű panaszra
Tárgyat én adtam; röviden ki mondom,
Haldsza barátom:

Hogyha érzésed, felelő szavadnak,
És ha van kedved jegyesed' szeretni:
Hű szerelmedért „Nefelejts" virágszál
Nő kebelemben!

Tudományos dolgok.

„Tudományos Gyűjtemény 1832, tizenhatodik esztendei folyamat, I. Kötet, szerkeztette Veresmarty Mihál, kiadta Trattner J. M. és Károlyi I. Pesten a' kiadók Intézetében."

Új évet kezd a' köz kedvellésben lévő nemzeti folyó írás ezen Kötetével: belső rendelése az a' melly eddig vólt, valamint irányozatja is, t. i. a' Hazának és Nemzetnek használni törekedés. Ezt a' következendő Értekezések teljes mértékben viszik véghez: 1.) Az uzsorának okai és elhárításának eszközei. Szerény Lajos, olly állításokat vítat értekezésében, mellyek méltán országos figyelmet érdemlenek, p. o. azt mondja lap 24, hogy az uzsorát tiltó törvények igasságtalanok és ártalmasok, lap 25 ezen fohászkodással zárja e'beli észrevételeit: „Bártsak eltörültetnének ezen törvények!" — De hogy senki rosszra ne magyarázza szavait, azt mondja mindjárt, hogy csak ugyan kell törvény midőn kisül, hogy az álnok 's csalárd hitelező vissza élt adóssának eggyűgyűségével. A' 2-dik Értekezésben a' hajról, históriai és statistikai tekintetben beszéll Galvátsy László. Nagy olvasotságot mutató szorgalommal megy keresztűl az ó világ szokásain, 's leszáll a' nemzetire, hol a' magyar előüdő hősseit Átillát, Arpádot és ennek véréből származott magyar királyokat megemlítvén, azt mondja hogy hátra fűsűlt hajat viseltek, bajúszokat 's szakállokat nagyra növették: magok a' papok hosszú leeresztett hajjal szakállal és bajuszosan járúltak a' 18-dik században is sok ideig a' Magyarok Istene

sz. oltárához. A' módi az, melly századunkban határozza a' hajviseletbeli változásokat. 3-dik értekezésben K—ss Endre azt terjeszti szem elejébe, hogy az ember társaságra született. 4.) Májovski János, B. Kray Pál életét adja; 5.) Gáthy János beszéll a' Malmokról; 6.) J** a' sáfrány termesztésnek, szinte urbariális adózásra felemelkedett volt közönséges üzéséről Magyar Országban; 7.) L. M. a' történetek Philosophiáját, a' polgári Társaság és Keresztény pallérozódást rajzolja. 8.) T. K. szóll az oktatásról. Mind—ezek csak rövideden érintve, olly gerjedelmet támaszthatnak a' Nemzet olvasó részében, hogy ezeket magokat lássák. Elővan terjesztve annakutánna a' lefolyt 1831-diki eszt.ben kijött Tudományos Gyűjtemény minden Köteteinek tartalma, a' tárgyak rende szerént. Követi ezt a' Hinduk drámai Literaturájából való folytatás. Zárják a' Kötetet szokás szerént Különbféléket, 's mellette vagyon az 1832-diki Koszorúból az 1-ső iv, mellyet kezd a' váratlan szerentse, Helvétziai elbeszéllés Majovskitól; felváltja 3 rövid, de jeles versezet Hutter Antaltól.

Gróf Gyulai Ignátz Horvát Országi Bán életéből rövid kivonat.

Gróf Gyulay Ignátz született az Erdélyi Szebenben 1763. Sept. 11-dikén. Atyja Sámuel Tábornoki fő Hadnagy (Feldmarschall Lieutinant) 's a' Mária Therézia Rend vitéze, fiát is katonaságra szánta. A' tzélhoz intézett nevelése után az ifjú Gróf Gyulay 1781-ben mint Kadet kezdte el atyja ezeredében a' katonai

pályát. Négy esztendő elfolyása alatt, feljebb valói szeretetét megnyervén, fő századossá leve. — 1788-ban a' második Banalis határ őrző ezredhez tétete által, hol a' következő esztendőben Fő Strázsamesteri rangra emeltetett. 1790-ben mint ezeredesi Fő-Hadnagyra az eddig Vukassevich szabad sereg tsapat vezérlése bizatott, de a' melly 1791ben elenyészvén, ismét a' Határ őrző ezeredhez ment vissza. Az 1792-ben állított, 's Gyulai nevet viselő szabad sereg tsapattal, mint annak vezére 1793-ban a' Rhénushoz ment. Millyen vitézi tetteket vitt ő itt végbe, nem felejthették még el akkori bajtársai, 's örök betűkkel fénylenek azok az azon üdőbeli táborozások évkönyveiben. 1794-ben a' Mária Therézia Rend vitézi keresztjét kapta; 1795-ben a' Benyovszky gyalog ezeredjénél az Obesteri rangot; 1800-ban M. Therésia Rend közép keresztjét, és a' Tábornoki Fő-Hadnagyságot; 1801-ben pedig a' 60-dik számú gyalog ezered tulajdonosságát. —1805-ben eggy hadi osztályt vezérlett Német Országban. 1806-ban Dalmatia, Horvát és Tóth Országok Bánjává; 1813-ban Táboriszerekmesterré (Feldzeugmeister) leve. Az 1813—1814-diki táborozásban a' 3-dik sereg osztályt vezérlé 's annak fényes győzedelmeiben mindenütt nagy részt tulajdoníthata magának. Különös jeleit adta vitéz tetteinek a' Dresdai, Lindenaui, Hochheimi és Briennei ütközetekben. Ez utolsóban a' maga osztály seregével egyedűl szállott szembe a' Frantziák egész jobb szárnyával, 's személyes vezérlése alatt szerentsésen végezte a' tüzes viadalt. A' szövet-

séges Fejedelmek Gyulay fényes érdemeit jutalmakkal tetézék. Ugyan is mindjárt a' Briennei ütközet után nyerte a' Leopold Rend nagy keresztjét; ugyan azon esztendőben a' Newsky Sándor, Maximilián Jósef katonai, és a' Burkus veres sas Rendek nagy keresztjeit. — 1815-ben vitte a' Fő-Hadikormányozást Bétsben mint üdőközbeli főhadi Kormányozó Generális. 1816-ban a' határ őr katonai 's polgári kormányját vette kezére. 1823-ban Cseh Országi, 1829-ben Austriai Commendirozó Generálisnak, 1830-ban végre az Udvari Fő Hadi Tanáts Előlülőjének neveztetett ki. 1831-ben az epekórság kiütésével az egességre ügyelő Udvari Bíztosság előlülése is neki adatott. Ugyan ezen esztendő 5-dik Septemberén 50-dik éve tele el a' Gróf Gyulay katonai pályájának; A' kegyes Fejedelem Sz. István Rendje nagy keresztjét azon kívánással küldé ezen napon a' Status szolgálatjában őszült férjfiúnak, hogy a' Mindenható által hosszú üdőkre tartassék meg hivatalának; de szíves kívánsága a' legkegyesebb Fejedelemnek nem mehete teljesedésébe; mert a' Hadi Tanáts Előlülője Octob. 29-dikén veszedelmes nyavalyába esvén, Nov. 11-dikén kimúlt a' világból. Benne a' Császár és Király hív szolgáját, a' sereg nagy vezérét, a' Status fényei eggyikét, fia jó atyját veszté el.

Magyar Törvénytár.

A' Magyar Törvények Gyűjteményjét (1481-ig) legelősször Zsámbóky János a' Bonfinius Historiája végén mint függeléket nyomtattatta ki 1581-ben. Sokkal tökéletesebben adták pedig ki a' Magyar Törvény-tárt Mosóczy Zakariás, és Telegdy Miklós; amaz Nyitrai,

ez Pétsi Püspök, 1584-ben. Nevezetesek még a' Magyar Törvények Gyűjteményje kinyomtatásában Sz. Iványi Márton és Szegedy János Jesuiták 1696. 1751. Legutólszor kijött a' Magyar Törvénytár (Corpus Juris Hungarici) Budán 1822. Minekelőtte Mossóczy nagy gonddal öszveszedte hazája törvényeit, tsak némelly kéziratokat használtak a' Törvénytudók. Leginkább megérdemli ezek közűl az említtést az, mellyet Ilosvay István Egri Prépost 1544 körűl készített; ugyan ezt használták Telegdy és Mossóczy is, most pedig a' Bétsi tsászári könyvtárban tartatik. Nemzeti nyelvünkre fordítja Törvényeink gyűjteményjét ezen czím alatt: „Magyar Törvénytár" Perger.

Frantzia Hadierő.

1832-ben Jan. első napján következő állapotban vólt a' Frantzia sereg. Állott az 276,000 gyalog, — 54,000 lovas — 34,000 pattantyús, — 8000 földmérő és építő, — 4500 vontató, — 14,000 kiszolgált katonákból, — 1600 rend őrző katonaságból. A' fő tisztikart 4020 személyek teszik. Mindöszve tehát tett az a' nevezett üdőben 410,520 embert. Az ezeknek tartására kívántató költség 250,475,000 frankra megy; mellyből esztendőn által eggy emberre 607 frank esik. A' frantzia tengeri erő 279 hajókból áll, 7,486,000 frank esztendei költséggel. Ez idő szerént fegyverben van 120 hajó; mellynek tartására 4,372,000 frank kivántatik.

A' Knaresborughi tsepegő forrás.

Ezen tsepegő vagy kövesítő forrás ered eggy mészkőszikla tövében, igen tsekély tá-

volyságra Nidd vize partjaitól, 's alig folyik vagy hatvan lábnyira, azonnal eloszlik a' szikla tsúcsán, mellyről 30—40 helyeken, e' végre készített tsatornákon tsepeg le. — Minden tseppenés eggy-eggy muzsikai hangot hallatszik adni, melly okvetetlen onnan ered, hogy fent a' szikla minteggy 15 lábnyira ki lévén dűledve, alól üreget képez. — E' szikla, melly körűlbelől 30 lábnyi magosságú, 48 lábnyi hosszúságú, és 30—50 lábnyi szélességű, 1704-ben vált-el a' sziklatsoporttól, bizonyos 95 lábnyi szélességű nyílás által, mellyen most a' víz, eggy e' végre készült tsatorna által folyik. — Bé vagyon nőve puszpánggal, és némelly bokrokkal, — a' mi is igen sokat ád ezen kellemetes tárgynak szépítéséhez.

Vagynak e' vízben igen sok, de egésszen finom, salétrom föld részetskék, mellyeket még is tsak igen lassú mozgása által űltet le, és így leveleket, fűszálakat, mohot 's több e' féléket, mellyekre az ő tsendes tsepegése közben a' kőszikla repedései által 'szívárog', béhártyásít. — Azt tartják, hogy ezen forrás minden pertzenetben 20 Gallon vizet forr ki. Lehet itt látni moh fürtöket, madár fészkeket tojásokkal eggyütt, és sok egyéb, résszerént igen tsínos, tárgyakat, mellyek ezen víz által hártyásodtak bé, vagy már éppen kővé is váltak.

Nevezetes alkotmány.

Angliában, Derby-nek eggy selyem fabrikájában vagyon eggy alkotmány, mellyben eggy irtóztató nagy vízi kerék, melly minden pertznyi idő alatt hármat fordúl, 26,586 kere-

ket teszen forgásba, mellyek ismét más 99,746 mozdúlást okoznak. Valamikor a' nagy kerék eggyet fordúl, mind annyiszor 73,726 rőf selyem fonal készűl, 24 óra alatt tehát 318,496,3[illegible]0 rőf. — Angliának készítménnyeit többnyire illyes alkotmányok eszközlik, mellyeket az emberi ész igazgat ugyan; de szükségtelenekké lettek mellettek a' munkálló kezek: e're való nézve, nem tsuda ha nálok annyi munka nélkűl szűkölködő szegény vagyon; vagy ha munkát talál is a' szegénység, azért, az alkotmányi készítményekhez szabva a'nak árát, olly tsekély, hogy a'ból élni teljes lehetetlenség légyen.

Apróság

Eggy leánynak minden atyjafiai ellenségeivé levének a' miatt, hogy akaratjok ellen eggy nem is pénzes, nem is szép, nem is okos emberhez akara feleségűl menni. Midőn, hogy elidegeníttsék a' leányt a' férjhez meneteltől, az említettnek több hibáit elejébe terjeszték, t. i. hogy az eggy idétlen, otromba, tudatlan vólna: igazságotok van — úgymond a' leány — kedves atyámfiai! 's állításaitok ellen nekem semmi kifogásom sintsen; de hát keríttsetek nekem más vőlegényt.

Rejtett szó.

Kéz 's láb nélkűl van lakhelye,
Tólben betapasztva él;
Ha elvágatik a' feje;
Teher, mellytől minden fél.

Jegyzet: A' 16-dik számbeli Rejtett szó: Kép.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 18. Szám. Mart. 3-kán.

Magyar Királyok uralkodásának élet ideje.

Ha végig nézzük a' Magyarok történeteit, könnyen általlátjuk, hogy tsak nehány királyunk vólt részes a' 40 esztendei uralkodhatás szerentséjében. Legtovább uralkodtak következő Királyaink: Zsigmond 1387-től 1437-ig, és így 50 esztendeig; I. Leopold 1657-től 1705-ig, és így 48-ig; Sz. István 997—1038-ig és igy 41-ig; Nagy Lajos 1342—1382-ig, és így 40-ig; Mária Therézia is 40-ig, úgymint 1740—1780-ig. — Harmintz eszt. feljűl is tsak II-dik András, IV-dik Béla, I. Károly, I. Mátyás, I. Ferdinánd és Rudolf uralkodhatának.

Kegyesen uralkodó Királyunk I. Ferentz, kinek hosszú időkre szaporodjanak még ditső uralkodásának napjai! Martius 1-ső napján tőlté be uralkodásának 40-dik esztendejét.

„Nagy nap ez, ez légyen nálunk a' nemzeti ünnep!"

Báró Stipsits Jósef életéből rövid kivonat.

Stipsits, a' ki Sopronban 1755. Aug. 15. régi nemes familiából vette eredetét, még gyermek korában égett a' katonai pályához

vonszó tűz által. A' természettől szerentsés tulajdonságokkal, erős testalkotással, és jeles külsővel ajándékoztatva, a' szükséges előesmeretekkel felkészűlve 19 eszt. korában mint Kadét a' Császár könnyű lovas Ezerednél kezdett szolgálni, 's itt 1783-ban az Ezered Segédjévé tétetett. — 1786-ban mint Fő Hadnagyot Gróf Colloredo, 1787-ben Hertzeg Liechtenstein választotta hadi Segédjének. Ez utóbbit követte a' Török háborúba, 's a' Dubitzai ütközetben alkalmatossága lőn vitézségeinek jeleit adni. Halála után az emlitett Hertzegnek, Gróf Hadik Tábornok vette maga mellé Segédűl; melly helyhezetben annyi bizonyságait adá vitézségének, hogy II. Jósef renden kívűl a' General-Szállásmesteri Stabnál Kapitányságra emelte. 1789-ben a' Belgrád ostromlásakor Laudon oldala mellett volt Stipsitsnek nagy szerentséje magát több ízben megkülönbböztetni, úgy hogy még azon esztendőben Fő Strázsamesteri rangra emeltetett. 1791-ben első Major lett a' Kinsky Ezredjénél, mellyel ment ő Német-alföldre, a' hol 1793-ban Hertzeg Kóburg Gen. Adjutánsának nevezte. A' Neerwindeni ütközet, hol Stipsits rettenthetetlenségét, ide elhatározást, és mérész előre látást mutatott, megszerezte nékie a' Mária Therézia Rend Keresztjét, és sokat tett a'ra, hogy a' seregnél mind inkább hiresedjék. Ugyan e'kor Ezredesi Fő Hadnaggyá, 1794-ben a' Felség Gral Adjutánsává, és a' Kinsky Ezredjében Obesterré, 1797-ben General Majorrá tétetett. 1799, ben a' Stockachi ütközet-

ben jobb szárnyát igazgatta az Austriai seregnek, 's olly bátorsággal, erős lélekkel és okossággal viselte magát, hogy az ott nyert győzedelemnek nagy részét méltán magának tulajdoníthatná. — 1800-ban Tábornoki Fő-Hadnagy, 1801-ben a' F. M. L. Mészáros halála által megürűlt 10-dik Huszár ezered Tulajdonossága adatott néki. — 1803-ban az udv. Hadi-Számadó hivatal Főigazgatása bizatott reá, de a' mellytől tsak hamar elvonta a' Frantzia háboru. — 1805-ben Austriai Bárságot kapott; majd a' had végezetével az udvari hadi Tanátsnál nyert fényes hivatalt. 1807-ben Lintzi katonai Commendánsnak; 1809-ben valóságos hadi-, 1810-ben rendszerénti titkos Tanátsosnak, 1811-ben Erdélyben Kommandirozó Generalisnak, és ugyan ott az Országgyűlésén meghatalmazott udvari Biztosnak neveztetett. 1813-ban a' Sz. István közép keresztjét nyerte Stipsits, és Lovasság Generálissa lett. 1814-ben az udvari Főhadi Tanátsnál Alelőlülővé tétete. Mind ezen nagy hivatalokban olly érdemeket szerzett Stipsits magának, hogy 1815-ben a' polgári érdem rend arany keresztjét, 's Arad Vármegyében szép királyi adományt, 1821-ben pedig magyar Bárságot nyere. — 1824-ben, midőn Stipsits ötven esztendei szolgálatjának öröm ünnepét tartá, a' Felség által Leopold Rendje nagy keresztjével ékesíttetett. Már előbb a' Burkus Király a' veres Sas, — a' két Sicilia Királyja a' Szent Januarius rendjeivel jutalmazák. — 1830-ban benne vetett bizodalmát a'zal bizonyítá a' Felség, hogy

legfelsőbb Státus Tanáttsába iktatta, 's ott a' katonai Osztály fejévé nevezte. De alig tölthete esztendőt e' fényes körben; mert Sept. elsőbb napjain kiütvén Bétsben a' Cholera, Stipsits is abba esett, 's az említett hónap 16-dikán 1831. az örökké valóságra költözött. Familiája a' nem pótolható veszteséget tsak azon köz tisztelettel és kedves emlékezettel enyhiti, mellyel, a' kik vele közelebbi ösmerettségben valának, viseltetnek a' boldogúlt hamvaihoz. Nyiltszivűség, maga mérséklés, nagyra nem vágyás, a' szerentsétlenek felsegítése, hivatalának fáradhatatlan folytatása voltak Stipsits szép tulajdonai.

A' Magyar Törvények (Decretumok) *átnézése.*

Az Árpádi időszakaszból I-ső Andrásnak a' keresztény vallás vissza állítása végett kiadott parantsolatján, és II-dik Andrásnak arany bulláján kívűl tsak három Királynak, úgymint Sz. István-nak 2, Sz. László-nak 3, Kálmán-nak 2 Törvényjei vagynak a' Magyar Törvénytárban. Nem találtatnak pedig itt II-dik András-nak eggy; IV-dik Bélának is eggy, III-dik András-nak két Törvényjei, mellyeket világosságra hozott Kovachich. — Az egyvelges időszakaszból I. Károly eggy, Nagy Lajos eggy, 'Sigmond 6, Albert eggy, a' fia László 4, I. Mátyás 7, II. U László 7, II. Lajos is 7 Törvényekkel bővitették a' Magyar Törvénytárt. Mária a' 'Sigmond felesége megerősíté a' II-dik András Decretumát. Lengyel Lász-

ló alatt is bizonyoson hozattak törvények; de a' mellyek közűl tsak eggy sints a' Törvény-Tárban.

Az Austriai Házból származott Királyok úgymint: I. Ferdinánd 20, Maximilián 7, Rudolf 15, II-dik Mátyás, II-dik Ferdinánd, III-dik Ferdinánd, és I. Leopold mindeggyik négy, III-dik Károly 3, Mária Therésia 3, II-dik Leopold eggy, ditsőségesen uralkodó királyunk Ferencz 9 Decretumokkal gyarapították törvényeinket.

Mind ezen törvények közűl a' Sz. István, Sz. László és Kálmán alatt hozottak, könyvek és fejezetek, a' többiek pedig vagy az esztendők és tzikkelyek, vagy a' Király nevével a' Decretum és tzikkelyek száma szerént hozatnak fel. A' Verbőczi munkájára pedig a' Titulusok száma szerént, a' mint azok az előbeszédben, 1, 2-dik vagy 3-dik részben vagynak, szoktunk hivatkozni

A' köszöntés külömbféle nemzeteknél.

Nem mindenütt megy végbe úgy a' szíves jókívánás — mert ebben áll a' köszöntés — mint a' mívelt európai népeknél. Itt köszöntik eggymást a' barátok, ösmerősök vagy hogy jobb kezeket nyújtják eggymásnak, vagy kalapjokat veszik le, vagy meghajtják magokat 's a' t.

A' köszöntéseknek eggy különös neme a' katonai, melly a' 16-dik század elején a' Németeknél jött szokásba, 's salutálás név alatt ösméretes. A' köszöntő lövések is ide tartoznak, mellyeket tesznek a' katonák bi-

zonyos ünnepi alkalmatosságkor. A' 30 esztendős háborúban így köszönték eggymást a' svéd katonák: „Isten velűnk."

A' hajók hasonlóúl köszöntik eggymást midőn öszve találkoznak; vagy zászlójokat terjesztik ki, vagy öröm lárma 's ágyú lövés jelenti üdvözléseket.

A' vad nemzeteknél a' köszöntésben is meg vagynak a' durvaság nyomai. Igy hajdan Carmana lakosi, ha valaki iránt nagy tiszteleteket akarták kijelenteni, megvágták ereket, 's a' kifolyt vért adták ivás végett az üdvözlöttnek. Más régi nép kiszakasztott eggy hajszálát, 's általadá azt annak, a' ki iránt hódolását bizonyítá.

Azon köszöntések közt, mellyek Asia különbféle népeinél szokásban vagynak, nagy a' különbbség. A' Hindus Bengáliában homlokához érteti kezét, 's fejét előre hajtja. Ha pedig igen nagy embert akar üdvözleni, először jobb kezét meljére teszi, mélyen meg hajtva magát, majd a' földet tapintja ugyan azon kezével, 's végre a' homlokát.

Az Araboknál a' szokott köszöntés forma ez: „Salam aleikum" (békesség véletek), 's e' mellett bal kezeket meljekre teszik. A' köszöntött így felel: „aleikum salam" (veletek békesség). Az előkelő Arabok át ölelik eggymást, 's ortzájokat eggyüvé értetik. A' pusztai Arabok 6—10-szer nyújtják eggymásnak kezeket, 's mind annyiszor tudakolja eggyik a' másik mint létét. A' fő 's éltes asszonyálok megengedi, hogy újjai megtsókoltassanak.

A' Kykladeseken az a' szokás, hogy az öszvetalálkozáskor kiki megnedvesíti haját. A' Lapplandok órrokat szoroson eggyüvé értetik.

A' kolibri és a' méhek.

„Vígan 's jó kedvvel legyetek, ne zúgjatok olly szomorúan," szeliden tsevegé könnyű röptében a' kis tsalfa kolibri eggy köpű rajnak „Jo hírt 's kedves újságot hozok nektek."

„Mi az, haljuk" felele a' raj vezére az öröm hirlelőnek; de tsak röviden beszélj, hogy üdőt ne veszittsünk, mert, a' mint magad is tudod nékünk minden pillantat igen betses.

„Haljátok hát," mondá a' pitziny madárka felemeltebb hangon, „minő szerentsés találmányt hírlelek rátok nézve: látjátok amott" eggy termékeny fügefára nézvén, a' magokhoz vonszó teljes bimbókat"? jertek 's kövessetek engemet; azokból bővséggel szívhatjátok a' legfrissitőbb nektárt, mellyhez képest a' virág illat tsak űröm. Ott könnyen, minden fáradság nélkűl eleget szívhattok, 's a' jövőre bővséggel gyűjthettek, és magatoknak a' legédesebb eledelt készíthetitek, a' nélkűl, hogy először a' hosszas ide 's tova való repkedés által eltikkadva, nagy üggyel bajjal jutnátok hozzája." „Nagyon hibázol" — monda a' méhek Királynéja — „ha azt hiszed, hogy nékünk a' megszokott foglalatosság olly nehezen esne. Koránt sem; a' mi folyvást tartó és munkás szorgalmunk, sem különös fáradságunkba,

sem valami nagy megerőltetésünkbe nem kerűl; sőtt az a' tüzes törekedés, hogy hasznost miveljünk, és jóltévők legyünk; megelégedést szerezvén, felvídít és boldogít bennünket, 's az az öröm és meggyőződés, hogy a' világnak szolgálhatunk, és hogy a' fanyar 's különben kevés hasznu virág levelekből, a' legédesebb lépes mézet, és a' legjobb ízű édességeket tsináljuk, mellyekből a' kedves tsemegék készűlnek, előttünk minden keserűt édessé tészen; és a' mi béke szerető körünkben lelkesít bennünket, eggymást meghaladni igyekező vetélkedéssel rendeltetésünknek mind inkább megfelelvén, mindenkor a' jót és hasznost mennél nagyobb mértékben gyakorolni." Igy a' tsalfa madárka édes és színmutató szavai a' megátalkodott ellenséget reá nem birhatták, hogy a' virágos völgyeket, és bal'samos réteket egyedűl nekie hagyván, másutt szerezzék élelmeket.

Ha munkáinknak és foglalatosságainknak nemes tzélok szolgálnak alapúl, akkor ön meggyőződésünk a' legegyenetlenebb ösvényt is egyenessé teszi, és minden akadályokat könnyen elhárítván, érett eltökélléssel a' kívánt tzélhoz vezet. R. K.

Rejtett szó.

Jár ebben Magyar és Tót, szintúgy Frantzia, Német;
Vonva az első rész lomha vizekbe' terem.
A' másik, fogait mint eb használja, vagy a' szú;
Két végsője midőn él, levelez, ha hevűl.

H. T.

Jegyzet: A' 17-dik számbeli Rejtett szó: Csiga.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 19. Szám. Mart. 7-kén.

Szép művek.

„Fejedelmek, nagy és nevezetes férfiak 's asszonyok képei, a' múlt és jelenvaló korból, a' kikkel Magyar és Erdély Ország híreskedik. Több nevezetes Művészeknek együvé munkálásával rézbe mettszve kiadja Ehrenreich Adám rézmettsző. 3-dik Fogás. Találtatik Pesten Müller Könyvkereskedésében."

Azt mondja eggy nevezetes, hozzá tehetjük bátran ezt is, hiteles Iró, hogy a' képírás a' történet nyomozónak elmúlhatatlanúl szükséges studium légyen: mert ez ösmérteti meg őtet a' szóban lévő embernek charakterével. A' kép, vagy ortza, a' léleknek tűköre, és így midőn a' képíró a' képet írja, rajzolatját adja az a'ban lakozó léleknek. Nem tudok magamnak ollyan olvasót tsak gondolatomban is elő állítani, a' ki valamelly történetet olvasva a'nak szerzőjét megtestesűlt képbe ne idézné maga elejébe; már az a' kép legyen eltalált, vagy elhibázott mássa a' történet hősseinek, az az olvasónak képzelő tehetségétől, és a' dolgot a' maga valódiságában fel fogni tudó vagy nem tudó minéműségétől függ. Hogy ezen nehéz, és gyakran tsaló teremtéstől megkíméllják a' szerzők a' magok olvasóikat, segedeleműl szokták venni már sok századok óta a' képíró művészséget, 's e'zel munkájoknak mind nagyobb kelendőséget, mind na-

gyobb kedvességet eszközölnek. Hogy e'féle Művészek Nemzetünk között is rég óta találtassanak, bizonyítják azon maradványok, mellyeket itt 's ott találhatunk; de valljuk meg az igazat tettetés nélkűl, hogy mind e'félékből álló Gyűjteményeink, mind könyveink, olly kevés számmal vagynak, hogy keveset mondunk midőn azt mondjuk, hogy ezerediknek sintsen közűlünk alkalmatossága ezeknek szemlélésére. E' nagy hiányt kívánja már Ehrenreich Ádám úr maga 's vele eggyütt dolgozó Társainak részént még élő, részént már elhúnyt Nagyjainknak képeit szorgalmatos vésőik alávéve, szemünk elejébe terjesztve. A' munka tökéletességéről szóllanak a' már előbb kiadott darabok, mellyek mellé, mint igen jelesek, állanak ím e' következendők:

1.) Hg Schwarzenberg Jósef, Krumlóviai fejedelmi Hg, ts. k. belső titkos Tanátsos Arany Gyapjas és Sz. István Ap. kir. Rendje Nagy keresztes vitézze 's a' t. 2.) Cserneki Dessewffy János, Rhodus Rend vitézze, Posega Vgye Örökös és Fő Ispánja, fő kir. Udvarnok, ts. k. Tanátsos, Magyar Országi kir. fő komornyik Mester, a' posonyi Kamarának Előlülője † 1568. Azon elsőbbséggel ditsekedik e' régi műv után készűlt, a' többi e'félék felett, hogy meg mondja hol találtassék az eredeti; Budán t. i. a' kir. udvari kamara Palotájában. 3.) Kopátsi Jósef Ő ts. k. ap. Fels. belső titkos Tanátsosa, a' Magyar Királyné udvari Kantzelláriusa, Veszprémi Püspök. 4.) Székhelyi Gróf Majláth Jósef, kir. Magyar Kintstartó, kir. udvari Magyar Kamara Elől-

ülője. Született 1763 Mart. 19-dikén, meghalt 1825 Mart. 8-dikán. 5.) Vásáros Naményi Báró ifj. Eötvös Ignátz, kir. udvari Al-Kantzellárius, Sáros Vgye Fő-Ispánja 's a' t. 6.) R. Sz. B. Gróf Széki Teleki Mihály, Erdélyi fő hadi vezér, és belső titkos Tanátsos, Kővár és Huszt Fő Kapitányja 's a' t. † 1690. Ez alatt bizonyosan elvétve áll az, hogy eleven képéről rajzoltatott; mert ezen igasságos írás, tsak az eredetit érdekelheti; a' jelenvaló a'nak tsak másolata lehetvén. 7.) Temerini Gróf Széchsen Miklós Ő ts. k. Felsége belső titkos Tanátsnokja, a' ts. k. közönséges udvari Kamarának Al-Előlülője 's a' t. 8.) Keresztszeghi Gróf Csáki István ts. k. Kamarás, a' magyar kir. Helytartó Tanátsnak Tanátsossa, Szepes földének Örökösse, és Szepes Vgyének Örökös és valóságos Fő-Ispánja 's a' t. született 1788 Aug. 20-dikán, meghalt 1829 Május 25-dikén 9.) Vurum Jósef Nyitrai Püspök Ő ts. k. ap. Fels. belső titkos Tanátsosa 's a' t. 10.(Dömötöri Német János, ts. k. udv. Tanátsos, és a' Hét személyes ítélő Táblának Köz-Birája, ez előtt 20 eszt.ig a' kir. ügyek igazgatója. Született Kis Unyomban 1749 Jun. 22-dikén † Pesten 1829 Dec. 5-dikén. E' sokak, e' talám mindnyájunk előtt ösméretes, e' bizonyos esetben soha el nem felejthető férfiú, úgy áll itt előttünk, mint őtet a' maga valóságában szemléltük: nyúgodjanak békével hamvai!

Gróf Sztáray Antal Generális.

Született a' múlt század közepe táján. Katonai szolgálatra adván magát; személyes

megkülönbböztetett vitézsége által a' többi tisztségek léptsőjin sebesen haladva, Generálisságra emeltetett; majd a' Mária Therézia rend keresztjét is megnyeré. A' Brabanti, és Német országi táborozásokban többször megsebesíttetett. 1792-ben hadi belátásal viselte magát, midőn a' Szász-Tescheni Hertzegnek Dumouriez előtt való vissza vonúlását fedezé; Lüttichnél ezen alkalmatossággal sebet kapott. 1794-ben Május 11-dikén a' Courtrayi ütközetben különös jeleit adta hadi ügyességének: de ugyan ekkor eggy bomba úgy sebesíté meg, hogy életéhez többé igen kevés reménység lehetett. A' szorgos orvosi gond felgyógyítá a' vitézt; és 1796-ban Fő Herczeg Károlynak hív szolgálatokat tett. De Aug. 11-dikén vissza veretett a' seregnek azon szárnya, melly reá volt bízva. Forcheim, Bamberg, Würzburg főképpen pedig Kronach örökitik Sztáray hadi talentomát. Midőn 1797-ben a' Rhenuson keresztűl jöttek a' Frantziák; Sztáray mindjárt az ütközet kezdetével megsebesíttetett. — 1799-ben és 1800-ban még Károly Fő Hertzeg és Kray Feldmarschallieutenant alatt Német Országban maradott. Megholt 1808-ban.

Európai Tudományos Egyetemek.

Európában mind öszve vagynak most 105 Tudományos Egyetemek, vagy Universitások; mellyeknek helyeik és alkottatásoknak esztendeik a' következők: Nagy Britanniában: Cambridge 1279; Oxford 1229; Edinburgh 1581, Dublin 1591, Glasgov 1454, Aberdeen 1471, S. Andrews 1411, London 1827. Frantzia

Országban: Paris 1200, Toulouse 1233, Montpellier 1289, Aix 1409, Caën 1433, Bordeaux 1447, Straszburg 1538, Montauban 1810, Lyon 1300, Rouen 1801, Poitiers 1431, Rennes 1801, Besançon 1564, Dijon 1722. Az Austriai Császár és Magyar Király Birtokaiban: Béts 1365, Prága 1348, Pavia 1361, Padua 1228, Pest 1635, Lemberg 1784, Insbruck 1672, Grätz 1586, és 1826. Burkus Országban: Berlin 1810, Halle 1694, Boroszló 1702, Bonn 1818, Königsberg 1544, Greifswalde 1456, Münster 1631. — Az Orosz Birodalomban: Moszkau 1705, Abó 1540, Vilno 1576, Dorpat 1632, Sz. Pétervára 1810, Varsó 1816. — Badenben: Heidelberga, és Freiburg; — Bavariában: Monachium, Würzburg, Erlangen, — Hannoverában; Göttinga; Hassziában: Giessen; — Hesszen Kasszelben: Marburg; Mecklenburg-Schwerinben: Rostock; — Szász Országban: Lipszia; — Szászweimárban: Jena; — Würtembergben: Tübinga; — Dániában: Kopenhága, és Kiel; — Jóniában: Korfu; — A' Pápa birtokában: Bologna 1158, Róma 1303, Perugia 1307, Camerino 1727, Fermo 1589, Macerata 1548, Ferara 1264.; — Németalföldön: Leyda 1575, Gröninga 1614, Utrecht 1636, Löwen 1426, Gent 1816, Lüttich 1816. — Portugalliában: Coimbra; — Sardiniában: Turin 1412, Genua 1812, Sassari 1765, Cagliari 1794; — Svétziában: Upsala, Lund, Krisztiánia; a' két Siciliában: Nápoly 1224, Palermo 1394, Catania 1445. Spanyol Országban: Valencia 1404, Valladolid 1346, Saragossa 1474,

St. Jago 1532, Sevilla 1504, Granada 1531, Cervera 1717, Huesca 1354, Oviedo 1580, Salamanca 1404, Alcala 1490, Onate, Toledo, Palma, Orihuela; — Toskánában: Pisa 1338, Siena 1330, Florentzia 1433; — Helvétziában: Bazilea; ugyan itt vagyon 4 akadémiai collegium, u. m. Bernában, Zürichben, Lausannéban és Genevában.

Vélekedések az Amazonokról.

A' legrégibb történetek feljegyzései közt jő elő olly asszonyi nemzet is, melly nem szenvedett férfiakat maga között, saját királynéjának vezérlése alatt hadakozott, 's országa sok ideig hatalmas volt. Hogy ki ne fogyjanak, a' szomszéd férfiakkal párosúltak e' vitéz asszonyok, a' fiukat vissza küldték azoknak, a' leányokat pedig hadi gyakorlásban nevelték, 's jobb meljeket, hogy a' nyilazáskor akadályúl ne legyen, kiégették. Innen származott nevek is; mert ezen görög szó „αμαξων" meljtelent jelent. Háromféle Amazonokról tesznek a' régiek említést: 1.) az afrikai Amazonok, Myrina Királynéjok alatt sok tartományokat hódítottak meg, de Herkules semmivé tette őket. 2.) az ásiabeliek Pontusban és Thermoden folyó környékén laktanak. Ezekről mondják, hogy egykor ellepték haddal Ásiát, 's Efezust építették fel. Hippolyta Királynéjokat Herkules ölte meg. Theseus idejében Attikára ütöttek. Penthesilea Mars és Otrere leánya Királynéjok vezérlése alatt Trója ellen mentek segítségűl. — 330 tájban kr. sz. e. Thalestris Királynéjok meglátogatta a' macedoniai

Sándort; kevessel azután eltűnnek a' historiából. 3.) a' scythiai Amazonok, az asiabelieknek eggy ágazatja, a' szomszéd Scythák ellen hartzoltak, későbben öszve keltek ezekkel, beljebb mentek velek Sarmatiába, hol vadásztak és hadakoztak férjeik társaságában. A' régibb geographusok délszaki Amerika belsejében a' földnek nagy részét Amazon Országnak nevezték, mivel első felfedezői azt állíták, hogy ottan Amazonokat találtanak. Az új földleirás ezen hibát megjobbítá, 's e'zel eltűnt az Amazonok Országa is, melly mint Brasilia és Peru eggy része, már tsak régibb földabroszokon látható. Az Amazon folyó, melly Maranhon és Orellana nevet is visel, úgy nedvesiti a' régi Amazonok Országát Amerikában, mint a' Nilus Egyiptomot. Orellana első felfedezője, midőn felfelé hajózék azon, számos fegyveres asszonyokat talált partjain, kik szomszédjaikkal hadakozának; 's ezen történet szolgált alapúl a' folyó és tartomány elneveztetésére.

A' Tatu, vagy pántzél övű állat (Armadill)

Valódi szép ez, úgy hogy az első tekintetre megkedvellést önt a' nézőbe. Egész teste, feje, farka, még a' lábszára is be van fedve tsontféle lapotzkákkal; tsak a' hasán, meljén, 's álla alatt van néki gyenge bőr fedele apró serte szőrökkel, mellyek holmi bibirtsókból nőttek ki. A' tsont, vagy kemény szaruféle pántzélja nem egész darab, hanem derékban meg

szakadván, itt meg annyi övekből áll; mellyek ismét eggymáshoz ragadnak igen erős bőrrel, de engedőleg, úgyhogy összébb és széljel nyomúlhatnak eggymástól.

Hazája ezen állatnak Délamerika; lakhelye földbarlang, mellyet maga ás. Nappal hever, éjjel takarmány után jár. Eledele földi és fái gyömöltsök; meg eszi a' bogarat is. Könnyen megszelídűl, igen kezes és jámbor szokott lenni. Minden óltalma a'ban áll, hogy öszve göngyölödik mint a' töviskes disznó; de hogy ez által a' fene vadak körmei közűl kiszabadúlna, nem lehet képzelni, mert nints neki semmi ártalmas takarója. Hihetőbb az, hogy illyen esetekben hirtelen a' földbe ásása által szabadúl meg, valamint a' vakondok. Tűzzel, vízzel, mint a' sűl-disznót, ki lehet göngyölgetni: a' barlangjából is vízzel, mint az ürgét, vagy füstel, mint a' rókát szokták kikergetni. A' fiatalnak húsa jó; az öregé pézsma szagú; pántzélos bőrével apró ládákat húznak be, és tsontjaiból holmi apróságokat készítnek. Eggyszer eggyszer négyet kölyködzik.

Rejtett szó.

Első felem megtalálod
Korán reggel elején,
Két végsőmet olvashatod
A' tarsolynak közepén.
Az egészre gondod légyen,
Hogyha sokszor vízre mégyen.

Borbandról, K. M.

Jegyzet: A' 18-dik számbeli Rejtett szó: Nadrág.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 20. Szám. Mart. 10-kén.

Tudósíttás a' Bourbon Hertzeg végintézete felett támadt pörröl.

Azon Bourbon Hertzeg, kiről már a' Hasz. Mul. 10-dik számjában említés tétetett, 1829-dik eszt. Augustus 30-dikán írtt Testamentoma értelme szerént, az Aumale Hget rendelte minden jószágainak örökösévé. Ezen kívűl Feucheres Asszonyságnak hagyott 2 milió frankból álló tőke pénzt, a'hoz Sz. Leu kastélyt, a' Boissy jószágot, minden a'hoz tartozókkal, a' Montmorency erdőt, a' Mortfontainei uradalmat, a' Bourbon palotában minden házi eszközökkel azon mulató házat, mellyben ez az asszonyság lakott, utoljára elegendő kotsit és lovakat. Esztendővel ezen Testamentom tevése után meghal Bourbon Hg; így kezdődött a'nak megsemmisítésére Rohan Hertzeg által pör — a' mint ez is már az említett számban felhozatott. — Rohan Hertzeg ügyvédlője Hennequin, az Aumale Hertzegé ifj. Dupin, a' Feucheresé pedig Lavaux urak vóltak. A' dolog szoros meghányása vetése után a' polgári törvényszéknek első Táblája folyó esztendő Febr. 22-dikén hozott végső ítéletet e' pörben; melly szerént a' nevezett Testamentom minden rész-

ben helyesnek és törvényesnek határoztatott. De Feucheresnek azon kérése, hogy a' pörbeli írások tétessenek semmivé, nem nyert helybenhagyást.

Az Angoly Parlament.

Angliában a' törvényhozó hatalmat a' Király a' Parlamenttel osztja meg. Ez áll két Házból; úgymint Felsőből — papi és világi Lordokból — a' Lord Nagy Kantzelláriusnak elölülése alatt; és Alsóból, vagy a' Követek Házából, magától a' Háztól választott, és a' Királytól megerősített Beszélőnek elölülése alatt. Itt vagynak a' Grófságok, Városok, Mezővárosok, Universitások és Tengeri kikötőknek Küldöttjeik, a' kik sem tartást, sem napi fizetést nem kapnak. — Ezek közt Skótziából 45, Irlandból 100 Küldöttek vagynak. — Mind a' két Házban a' Felszabadító—Emancipatio — törvényig, (1829) tsak az Anglikána Ekklézsia követői birtak szovatolással, a'nál fogva 17 kathol. Pairek kivóltak zárva. — Minden tagnak van a' Parlamentben valamelly tárgyat előterjesztő jussa; melly, ha törvényjavallattá lessz, billnek neveztetik. Háromszori felolvasása után azon Háznak, mellyben először megfordúlt, szovatolása által elfogadott bill a' másik Házba tanátskozás — ha ez is megeggyezik benne a' Királyhoz küldetik megerősittés végett, a' ki azt elfogadhatja, vagy félre vetheti. A' pénzt illető törvényeknek mindenkor az Alsó-Házból kell ki menni, és azokat a' Felső Ház minden változás és feltétel nélkűl fogadhatja el, vagy vetheti félre.

A' királyi megerősítés ád elősször a' billnek törvényes erőt, melly a'nakútánna Parlamenti Actának neveztetik. A' Király tsak Ministerei által tétethet valamelly törvényjavallatot, a' kik tsak nem mindég választott Követek az Alsó Házban, vagy Pairek; ugyan ezen úton terjesztetnek a' Ház elejébe tanátskozás végett a' Státus szükségei. A' Ministerek esztendőnként számolni kötelesek a' meghatározott somma hova lett elköltéséről. A' Király hívja öszve a' Parlamentet, ugyan ő hosszabbíthatja, vagy oszlathatja azt el egészen. Három esztendőn túl a' parlamenti űlés el nem halasztathatik.

Eggynehány napra mindeggyik Ház eloszolhat. Az Országlószéknek nagy befolyása van az Alsó Ház tanátskozásiba azon tagok által, a' kik vagy kormányszéki hivatalokat viselnek, vagy holtig tartó penzióban vagynak, vagy a' szárazföldi 's hajós seregnél szolgálnak. Eggy parlamenti Kiküldöttség tudósítása szerént 1822-ben 109 illy a' Koronától függő Tagok vóltak az alsó Házban. Még ezeken kívűl is mindenkor sokan tartanak a' kormány mellett. Nem tsuda hát, hogy a' Ministerium rendszerént a' tzélba vett törvényjovallatokat azon keresztűl viheti.

A' természetnek kimeríthetetlen gazdasága.

Raimar a' maga idejében már az állatoknak 6137 nemeit említé. 15 esztendővel ez elött azoknak 20,000 nemei vóltak ösmé-

retesek. Galletti 48,500-ra teszi a' természet három rendjébe eső ösméretes plántáknak és ásványoknak nemeit. Zimmermann pedig azt állítja, hogy tsak az állatoknak, a' nem ösméreteseket is ide értve, több mint két milió faja lehet. Eggy pár tengeri disznó esztendőnként 1000-et, eggy pár légy ugyan annyi idő alatt 2 miliót szaporítt. Többféle halakban eggyenként 300,000 tojás találtatik. — Lord Ribbesdole Angliában 1809 bezárt eggy pár nyúlat, melly esztendő végén 268-ad magával lakozott. Nehány esztendőkkel ez előtt eggy természet visgáló Angoly a' tekenős békában 9,344,211 tojást számlált meg. Eggy falevél féreg minteggy 6 millio szaporaságot hágy maga után. Gyakran eggy árpa szem 19 kalászt, és eggy kalász 3—400 magot ád. Különbbféle természet visgálók tudni vágyásból a' mák főben 30,000, eggy dohány plántában 360,000 magot számláltak meg. — Montfort tsak a' tsigáknak 6000 fajait említi. De hol van az a' természet visgáló, a' ki a' világ nagy mestere teremtményeit szorossan fel tudná számlálni?

A' Tolvaj barlang.

Ezen barlang a' hajdani Bánatban van Mehádiánál; és e' hely mind az ott lévő egésséges forrásért, melly Herkules forrásának neveztetik, mind a' most említett barlangért igen nevezetes.

Maga a' természet olly különösen elrejtette, és olly nehézzé tett ezen barlanghoz a'

menetelt, hogy tsak az igazságkiszolgáltatás előtt bujdokló találhatott reá, és tsak az választhatta magának lakásúl. Azon véleményt, hogy ez valóban tolvajok lakhelye vólt, nem tsak a' különbbféle, emberi kéz által szerkeztetett kőfalakból, hanem a' több helyeken még most is látható tűzhelyekből akarják a' visgálók bizonyítani. Azonban nem lakhattak é itt egymást felváltva remeték is? A' dombnak, mellynek ürege formálja a' barlangot, alján semmi nyílást, vagy bemenetelt sem lehet észre venni; hanem e're nézve szükség elősször felmászni nagy űggyel bajjal a' meredek szikla tetejére. Ott találni mindjárt eggy mély repedést a' kőszirtben; de a' mi még nem a' valóságos bemenetel. Ettől nem messze, de igen elrejtve van eggy kis nyílás; e'be ha sok fáradság után bejuthat a' tudni vágyó, jobbra fordúlván eggy tágas négyszögű palotához hasonló térséget talál, mellynek boltozatja borzasztó 's leszakadással fenyegető kőszirtekből áll. Bizonyos repedésen behatnak ide nehány sugárai a' napnak. Alja földdel födetik, de egyenetlen. Ha dobbant az ember, vagy valamelly nehéz testet lök földére, süketen hangzik vissza, 's éppen úgy mintha a' padolat alatt még más üreg találtatnék. Szorosabb megvisgálás után szembe ötlik eggy függő óldalfal, melly két lábnyi közt hágy maga alatt a' földig. Ezen keresztűl tsúszván, óldal üregbe jut a' szemlélő, hol a' lefüggő szirtek, a' legbátrabbat is borzadással lepik meg. E' barlang bellyebb mindég keskenyedik, és eggy keresztűl mehetetlen nyílással végződik. Úgy látszik, hogy ez

a' feljűl öszve lántzolt hegyek belsőbb üregein is keresztűl viszen.

Nyugot-Indiai Kenyérfa.

Ezen fa leginkább gyümöltséért hasznos. Levelei 1½ lábnyi hosszúak; gyümöltsei húsz —harmintz fontnyiak. Ezek tökéletes meg érések előtt leszakasztatnak, széljel vagdaltatvá 's levelek közé takarva, forró kövön meg pörgöltetnek; így elkészűlve hasonló ízűek a' búza kenyérhez, és a' lakosok is éppen kenyér gyanánt élnek velek: de készítenek az e'féle gyümöltsökből különb nemű ételeket és nyalánkságokat is. Levelei abroszok és asztalkendők helyett szolgálnak, forgátsából holmi apróságok készíttetnek. Midőn teljes erejében van ezen fa, olly termékeny, hogy három kenyérfa gyümöltsével eggy ember nyoltz hónapig be éri.

A' reszkető kőszirt.

Nem messze Raquette nevű helységtől, melly minteggy fél órányi távolyságra fekszik Castrestől déli Frantzia Országban, lehet látni eggy nagy magos kőszirtet. Szélessége 26, alsó területe pedig 12 láb. Ha az ember páltzával, vagy kezével meglöki ezen kőszirtet, mozgásba jő, és észrevehető rezgést teszen. Az útasok, kik vagy foglalatosság, vagy üdőtöltés kedvéért ezen tájékra jutnak, ritkán mulasztják el részesűlni azon gyönyörűségben, hogy e' ritka tünemény valóságáról ön tapasztalásaik által győződjenek meg.

Oriási tekenős béka.

A' zöld, vagy óriási tekenős béka olly nagy, mint eggy hízott ökör; hossza 8—9, szélessége 4 láb; némellyik 10 mását nyom; el bír több mázsákat, 's tekenőjére 5—6 ember is fel álhat, úgy hogy azokat ide 's tova viheti. Ez a' legnagyobb és legjobb ízű tekenős béka. Midőn fogni akarják, azon vannak hogy előbb hátára fordíttsák. Hazája a' naptérítő körök közt van. Nőstényje igen szapora, 1000—1200 tojása van, melly két olly nagyságú mind a' lúdtojás. Linne 15 nemeit számlálja elő ezen tekenős békának; a' legújabb természet visgálók pedig 35 nemeit adják.

A' leg drágább sólyom madár.

II-dik Lajos Magyar Király Egerbe valamelly tisztjéhez, kit az Egri Püspökség jövedelmeinek beszédésére rendelt, elfordúlván, meglátott a'nál eggy jól kitanított sólyom, madarat, melly a' más madarakat nem tsak igen mesterségesen fogta el, hanem gazdájának kezéhez is adta. A' Király megszeretvén a' madarat, tisztjét kéré, hogy adná nékie. De az egri Tiszt vagy teljességel nem akarván meg válni madarától, vagy legalább úgy viselvén magát, mintha azt bár melly drágán sem kívánná eladni; még nagyobb kívánságot gerjesztett a' Királyban. E'kor azt kérte a' tiszt a' sólyom madár általadásáért, hogy engedje el a' Király néki, a' mivel az ország kintstárába tartozik; mellyre az tüstént reá állott.

Igy Lajos Királynak a' sólyom madár 40 ezer aranyban kerűlt; mert az egri Tiszt e'nyivel vólt adós a' kintstárnak. E' pedig a'kor történt, mikor az ország pénztára üres vala.

Leg nevezetesebb Echo.

A' mind e'dig ösméretes echok közt legnevezetesebb az, melly Olasz Országban Majlandtól minteggy két angoly mérföldnyire eggy kastély környékén esik. Ezen épületből tsak eggy oldal hibázik, hogy tökéletes négyszögű lehetne. 100 lépésnyire tőle tsergedez eggy patakotska, a' mellyen lévő kis híd kaptsolja öszve az udvart a' kerttel. Ha már ezen hídon puska süttetik el, 56-szor hangzik vissza a' lövés; a' 20 első lövést tökéletesen meglehet eggymástól különbböztetni; de a' mint a' hang gyengül, 's mindég messzebbről visszonoztatik, olly sebesen következik eggymásután, hogy számolni alig lehet, és úgy tetszik, mintha az első hang hosszas tsavargása után mind két oldalról eggyszerre több új lövésekkel szaporíttatnék.

Rejtett szó.

Hét betű, falut is lehet rajta venni.
Elsőbb hárma oktat, a' ki szokta tenni
Következő kettőt tollal az egészre.
Hagyd el a' két elsőt, majd úgy veszed észre
Hogy a' maradt öt, szín; de kérdés hogy millyen?
Ki találhadd, mert úgy szép a' lyán ha illyen.

Diós-Jenőről N. M.

Jegyzet: A' 19-dik számbeli Rejtett szó: Korsó.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 21. Szám. Mart. 14-kén.

Lavotta Emléke.

A' Magyar Nemzetnek több eredeti tulajdonai között a'nak muzsikai Nótája az a' kints, melly olly számos századok alatt az a'ból élősködő fekete emberek' kezeikben minteggy hamvában hevervén az üdők homálja alatt a' maga méltóságos valójában nem ragyoghatott. — A' folyó századnak van az a' szerentséje, hogy a' nemzeti mu'sika pályán több nevezetes eredeti szerző Genieket számlálhat, ezek között méltán az első helyet foglalja el néhai Nemes Lavotta János Ur, mind azért, mert ő előtte a' nemes emelkedésű, 's szebb ízlésű magyar nóták szerzéseiben példa nem lévén, ő maga leg első tört útat azoknak szerzéseiben és virtuosus játszásaiban; mind azért mert eredeti remek munkáiban 's vonásaiban a' Nemzetnek muzsikai charaktere 's természete legjobban találva látszatik. — Ugyan is az ő szerzeményjeiben uralkodó komoly, hol érzékeny, többnyire kesergő, majd le verő, 's búval teljes indúlatok oda mutatnak, mintha ezen Nemzetnek olly sok viszontagságokkal küszködött éveiben gyökereztetett, 's minteggy természetté vált kesergő érzéseiben, mint saját éleményjében találná egyedűl felséges gyönyörűségeit. — Musikai eszköze vólt a' Hegedű, mellyen való jádszása tiszta, természetes, könnyen érthető, kellemetes, érzésre 's szívre

ható vólt; — többnyire a'kor jádtszott midőn önnön kedvének tüzétől hevíttetett, és a' mikor termékeny hang művészi elméje fántáziás édes ragadtatásban el süljedve a' legkellemetesebb hangokból szerkeztetetett magas és szabad képzeteket üdő szerént teremtette. — Hogy ő a' nemzeti nótákba újj életet 's magasabb érzést önteni, 's azoknak ritka díszt 's fényes müveltséget adni 's tulajdonítani, és e' részben újj idő szakaszt kezdeni született, számos szerzeményjei bizonyítják. — Illyen stilussal készített ő eggynehány nemzeti dall-nótákat, azon versekre alkalmaztatva, mellyeket ama' halhatatlan érdemű Csokonai Vitéz Mihály szerzett, 's a' mellyek által úgy látszik örök nevet 's hírt szerzett magának a' késő maradék előtt is." — Nótái a' két Magyar Haza előtt köz kedvességet nyertek, sőtt a' Külföld előtt is ösméretesek. — Nem lehet tagadni hogy ez a' nagy Hangművész életében különös kedvellője vólt a' honnyi nektárnak, a' mellytől ihlettetett művészi magas lelke a' Nagynak és Felségesnek esmértető jeleit hangokba ki lehellve a' nemzeti Léleknek, a' hangművészetbe ki jelentette titkait, és erővel teljes méltóságát nagy emlékezetű idejének szent fényjével örökre ditsőíteni fogja.

Meg halt ez a' fejedelmi Muzsikus Tettes Zemplén Vármegyében Tállyán 1820-dik esztendőben, életének 50-dik esztendejében, el hagyott állapotban, a' ki is méltó lévén a'ra hogy emlékezete bötsben tartassék, 's az ő megtiszteltetése az élőknek is ösztönül szolgáljon, sírja felett a' múlt 1831-dik esztendő

utolsó felén kőből emlék oszlop emeltetett a' Tállyai temetőben eggy valaki által ezen felül írásokkal:

1-ső Óldal. Nemes Lavotta János híres magyar Hangművész porai felett. 2-dik Óldal. Ki meg hólt 1820 dik esztendőben eletének 50-dik esztendejében Tállyán. 3-dik Óldal. A' Magyar Muzsika eggyik kedvellője által emeltetett Szathmárból MDCCCXXXI. 4-dik Óldal. A' hangművészi szép mesterségnek megtiszteltetése. 5-dik Óldal. Itt nyugszik a' maga idejének Orpheussa. 6-dik Óldal. Remek tetemek Isten veletek. (Közlötte Szatthmárból Honnfi.)

A' Magyar nyelv terjedése.

(Közlés végett beküldött.)

Múlt eszt. második Féleszt. Hasznos Mul. 49-dik számjában igen meg volt dítsérve az Ó Budai Izraeliták Oskolája, kivált képpen a' Prágai formáló Intézetből kikerűlt két tanító; 's valóban minden, a' kinek szívén fekszik a' Nemzetek előre való haladása, kivált a' vallásos homályból való derülése, örűlt ezen tudósításnak: örültem én is — mint ember; de mint hazafi nem, az ott zárjegy közt érintett okra nézve De ugyan e're nézve jelen tem, hogy:

Van itt még az említett oskolán kívűl eggy más oskolája az Izraelita Közönségnek; ezt már nemzeti oskolának is lehet nevezni. E'nek szorgalmatos, derék tanítóját Neuman Salamon urat, nem tsak azon tekintetben lehet megdítsérni mint akármellyik prágai peripatetikoszt, hanem mint valóságos nemzeti ta-

nítót is. — Hasonvonásokat teszek a' két oskola 's a'nak tanítói között, hogy a' hazafi koszorút az érdemesnek fejére tegye az Olvasó.

Amaz az oskola lelket, okosságot, embert formál; de hazafit nem: ez mind a' kettőt. — Amaz elszigetelt valónak meg hagyja köztünk az Izrael fiát és leányát; emez a' hazai nyelvnél fogva őtet a' Hazához 's e'nek javához köti. — Amaz okos, eszes gyermeket faraghat, a' ki üdővel meg nem tudja mondani hol vette a' mit tud; emez a' Hazának 's e'nek nyelvének adja az okosodás ditsőségét. — Az említett derék Izraelita tanító sanyarú fáradtsággal maga könyvből meg tanúlt magyarúl, minthogy helyben majd semmi gyakorlása sem lehet; minden jutalom várás, minden kénszeríttés nélkül be vitte Nemzetünk nyelvét oskolájába, kevés idejéből meggazdálkodott még a'nyit, hogy a' magyar nyelv eleveit tanítványival alaposan elvégezte, 's e'ből dítséreses próbát adott f. h. 8-dikán. Nem tsak a' számvetésnek minden nemeit magyarúl dolgoztatá mindeggyik tanítványjával, hanem magyar eggyütt beszélgetések változtatva szaggatták félbe a' jelenlévők figyelmét, 's végre eggy 12 esztendős leányka szívreható magyar beszéddel zárá be a' dítséretes próbatételt.

A' ki Ó-Buda helyheztetését, e'nek tsak nem megtérithetetlenségét tudja, ösméri, érezheti azt az örömöt, mellyet ezen előlépésnél éreztem én, a' ki ott személyesen jelen voltam, 's megköszöni velem eggyütt a' derék Izraelitának, hogy a' helybeli sűlt Német oskolákat megpirítá. — Nints mindazonáltal teljesen ma-

gára hagyva e' nemes törekedésben a' jeles férjfiú; T. Herchenröther Julius helybeli uradalmi Tiszttartó úr, az oskolának szép lelkű Mecaenássa 's fő Felvígyázója, a' szorgalmatosságnak és jó erköltsnek ébresztésére 14-et a' szegényebb sorsú tanítványok közűl, pénzzel és különbbféle öltözet ruhákkal ajándékoza meg. Nemzeti hála az illy nemeseknek! és boldogság környékezze lépéseiket!!

D. J. ref. Pr.

Európában a' tudományok és művészetek állapotja.

Európa mérséklett éghajlatja, — melly a' lélek tehetsége erejét inkább felébreszti, mint megakadályoztathatja, — hajókázása, kereskedése, 's a' világ minden részeivel így lehető közösűlését könnyebbítő földje felűletéhez képest felette nagy parti kiterjedése, végre a' közőnségesen elterjedt kereszténységnek áldott befolyásai által a' tudományoknak és művészeknek hazája, és ezekben minden egyéb részeit a' főldnek — jóllehet Amerika minden tekintetben tüzes vetélkedője — feljűl múlja, 's mindenfelé világosságot és művelődést terjeszt el. Eggy európai Nemzet sints — a' Törököket kivéve — melly ezen ditsősségben részesűlni ne kívánna; bár az újabb üdőkben a' német és római származású népek azok, kik közt az emberi elme remekjeit leggazdagabban fellehet találni.

A' tudományoknak és szép mesterségeknek alapító és segéd eszközei: az Akadémiák vagy Tudós Társaságok. Párisban, Londonban,

Berlinben, Monachiumban, Kopenhagában, Stockholmban 's a' t. (Hazánkban az 1827-dik Országgyűlésen alapíttatott eggy, melly munkálódását 1830-ban kezdette. Édes előérzések közt várja az egész Haza a' honni nyelv műveltetése, munkák birálása 's kiadása és más bölts tzélok tekintetéből a'nak sikereit); a' legfelsőbb tanító intézetek — 105 Universitások — (lásd a' 19-dik számú Haszn. Mul.) minden Országokban ugyan, de a' mellyek legjobban vagynak alkotva Német Országban, N. Britanniában, Frantzia Országban; a' nagy könyvtárok; számos tsillagvisgáló tornyok; a' mesterségi Akadémiák Párisban, Bétsben, Berlinben, Dresdában, Monachiumban; a' régiség gyűjteményjei: Párisban, Dresdában, Rómában, Florentziában, Nápolyban; a' pénz gyűjtemények: Párisban, Bétsben, Dresdában, Gothában, Monachiumban 's a' t.; továbbá az írók, és a' tzélarányoson alkotott könyvkereskedések.

Az emberi művelődés léptsői.

Az első emberek hasonlítottak azon népekhez, a' kik mint némelly afrikaiak, a' művelődésnek még most is legalsó léptsőjén állanak. Az el nem gyengűlt testnek egésséges életmódja kedvezett az emberek' hirteleni szaporodásának, elősegéllette pallérozódásokat, melly a' Nóéi özönvíz által egészen félbe nem szakasztatott. Megtanúlták az emberek a' tűzzel való élést megtanúlták a' sütést, és olvasztást. Az ág, lassanként nyárssá és tőrré leve; eggy darab vasból fegyver készült. Ezen fegy-

verekkel először az emberek a' vad állatok ellen védték magokat, így kezdődött a' vadászat. Majd eggynehány állatokat megszelidítettek; e'ben állott a' baromtartás. Gabonát vetettek, szőlőtőkét és gyümöltsfákat űltettek ollyan vidékeken, hol azokat a' természet magától még nem termette. A' kunyhók állandóbbak kezdettek lenni, és gondosabban építtettek. Faluk és városok állottak elő. A' hidegebb éghajlat érezhetővé tette a' ruházatbeli szükséget; elejénte bőrökből 's nagy falevelekből állottak ezek. — A' gondolkozó ember előtt úgy látszott, hogy a' nap, hóld, tűz, szél 's a' t. valamelly láthatatlan valóság által igazgattatnak. Ezen gondolat vezette az embereket a' régi kijelentés tudományja részenkénti elenyészésével némelly tárgyaknak tiszteletére, a' bálványimádásra, midőn különbbféle áldozatokat és papokat is vettek bé. A' mint öregbedtek az embereknek tapasztalásaik, a' szerént nevekedtek ösméreteik, a' szerént pallérozódtak lelki tehetségeik is. E'nek befolyása vólt nyelvekre, melly eredetiképpen tsupán eggy tagú szavakból állott, 's a' mint a' föld, éghajlat, életmód különbböztették a' nyelvtárgyait, ez is beszédmódokra, atyafias és nem atyafias nyelvekre változott által. — Familiákból lettek népek, nemzetek és országok. Elejénte a' törzsök atya vólt feje a' Státusnak. A' vadász nemzetség vezért választott magának. Ez alattvalói erejét más nemzetségek hódítására használta, így kezdődött a' had; így lettek foglyok, szolgák, így állottak fel a' királyságok.

Az Életkor, 's halandóság.

Átaljában az ember közép életkora 30 esztendő, vagy esztendőnként 30 ember közűl meghal eggy. — Rendszerént az egészet öszvevéve, mindég többen születnek, mint meghalnak, 's ennél fogva az emberiség száma minden esztendőben nevekedik. De ezen nevekedés nem mindenütt egyenlő. Legnagyobb Amerikában, főképen pedig észak Amerikában, leg kevesebb Afrikában. Európában a' lakosok szaporodása esztendőnként úgy van az ezen földrésze népességéhez mint 1: 100. A' föld kissebb osztályjaiban a' népesség üdő szakaszonként fogyni is szokott. A' mérséklett és hideg éghajlat alatt közönségesen több fiúk születnek, mint leányok; de a' férjfiúkorig a' fiú gyermekeknek nagyobb halandóságok miatt, közel a'nyi fiúk maradnak, mint leányok vagynak; a' feljűl maradtaknál többet megemésztenek a' hadak és az élet veszedelmeztetésével járó foglalatosságok. A' meleg éghajlat alatt ellenben több leány mint fiúgyermekek születnek. A' minek természeti okai közé tartozik résszerént amazokban a' tartományokban az eggy, ezekben a' sok feleségtartás.

Rejtett szó.

Eredetem tűzből vettem,
Elmúlok mihelyest lettem.
Fő nélkűl lábod szárában
Keress, vagy a' hal gyomrában.

Diós Jenőről N. M.

Jegyzet: A' 20-dik számbeli Rejtett szó: Papiros.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 22. Szám. Mart. 17-kén.

Tudományos dolgok.

„Codex Diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Studio et opera Georgii Fejér Bibliothecarii regii. Tomi VIII. volum. I. ab anno Christi 1301 — 1316. Budae typis Typogr. reg. Universitatis Vngaricae 1832."

A' Munkat és a'nak bötsét ösmérik már nem tsak Tudóssaink hanem a' Külföld is; az üdőkort mellyből valók a' Kötetnek darabjai, mutatják a' tzímlapon álló esztendő számok. Belső viszálkodások, felekezeteknek felekezetek ellen való törekedései rongáltak szerentsétlen Haza, mellyeknek vajha említetődniek se lett volna soha is szükség! De ha megtörténtek, 's már bé hegedt az általok ejtett seb is; tegyenek a' maradékra nézve legalább a'nyi hasznot, a' mennyit tehetnek: taníttsák t. i. ezeket, hogy az eggyet értés az az eggyetlen eggy mód, melly őket egyedűl védheti az elenyészés elől. — Rajzolják a' darabok az a'kori üdő lelkét is; p. o. a' CLXV. darab, 1310-dik esztendőről előnkbe állítja Károlyt, mire tesz fogadást, hogy az isteni Segedelem őtet a' magyar Korona birtokára juttassa; majd kívánatja teljesedvén, a' fogadás súlyjától nyomattatva, a' Pápához folyamodik könnyíttésért. Ez, a' ne talám elhadart sok imádság helyet mit rendel neki? Azt, hogy a' szokott számú szűkölködőkön feljűl, még más tizen-

kettőt tartson, vagy tartasson jól. Emberiséghez illő gondolkodás már azon században, mellyet a' követelt felvilágosodott, olly büszkén merészel eggynek nevezni a' sötétek közűl. — Zárja a' Kötetet azon nyilatkoztatás, hogy a' következendőt befogja fejezni eggy mutató Tábla, és a' Titt. Előfizető Uraknak Lajstroma; melly ditsőségben, hogy minél több lelkes Hazafiak részesűljenek, teljes szívünkből óhajtjuk.

„Vallási és eggyházi Tár. Pesten, Esztergami K. Beimel Jósef betűivel. 1832. Ára 3 for. V.cz.

Futja talám polgári újság leveleink körét ezen Munkának tárgya, de nem futja azt, mint a' nemzeti Literaturában történő előlépésnek említtése. Tudva van, hogy az eggyházi Értekezések elmúltával megszűntek az e'féle tudósítások; T. Guzmics Iszidor fogta fel az árván maradtak ügyét, 's ezen megjelent kötettel lép a' világ elejébe, nem ok nélkűl azon maga bíztatással, hogy az e'félékben gyönyörködőknek megnyerendi kedvezéseket; de azon reménnyel eggyszer'smind, hogy a' kezdett munka folytában nagyobb nagyobb tökéletességre fog ömelkedni. Midőn ezen a' T. Szerkeztető maga minden tehetségével iparkodnék, megkéri a' Hazának theologosz, 's nem theologosz Tudóssait, hogy valamit ide tartozandónak lenni tartanak, vele közleni méltóztassanak. Szerényen kéri a' tisztelt Tudósokat még a'ra is, hogy a' mit ezen Kötetben ide nem illőnek találnának, a'ról őtet barátságo-

san figyelmeztetni szent kötelességek gyanánt tekintsék. A' köz jó, kizár minden oldalas tekintetet.

Foglalatja ezen Kötetbeli Daraboknak: 1.) Eden, az embernem böltsője. Elmélkedés Guzmics, versezett Takácsi Jósa. 2.) Religio, Guzmics. 3.) Eggyház, Guzmics. 4.) A' lelki pásztor az uralkodó korszellemnek arányában. V. K. 5.) Sambuga válogatott Levelei. 6.) Eggyházi ékesszóllás, régi és új peldákban, Pázmány Pét. és Majer Jós. 8.) Eggyházi régiségek és jelességek, és pedig: a.) A' templomokról, átalán Guzmics. b.) Az esztergami érseki új templom, Szeder. — Ide kell vennünk azt a', nagyíttás nélkűl mondva, gyönyörű rajzolatot, melly e' remek művet a' maga egész szépségében állíttja elő a' Munka elejébe kötött rajzolatban. — 9.) Jótévőségek. 10.) Életírás. Tumpacher Jós. V. K. Közlései után Guzmics. 11.) Könyvösmertetés és kivonások. Zárja a' Kötetet eggy Függelék.

Vagyon a' Munka mellett eggy jelentés és mutató árkusok a' Zsoltároknak magyar fordításából; mellyet nevezetesebbé tesz azon igéret, hogy az egész Sz. Irás Könyveit szándékozik így részenként magyar nyelven kiadni.

Állati Oskola.

A' bölts, ha nem felületesen tekint tsupán az őtet környékező tárgyakra, hanem mindennek okát, és tzélját keresi, mindenekből hasznos tanúságokat szeret következtetni magára, és az egész emberi nemzetre, és tsupán a' kor érdemli meg az igaz megkülönbböztetést. Némellykor ha

az ember figyelmetesebben vizsgálná a' mik körülötte történnek, nagy kintsekkel öszve nem hasonlítható felfödezéseket tehetne. Igy Newton eggy almának leeséséből a' mozgásnak rendszerét gyanította, és azt megállapította. Kolumbus Kristóf figyelmetesség által a' tengerekről jövő nyugoti szélre, ösméretlen világnak lételét hitte el. Az oktalan állatok is sok hasznos dolgokra tanították az embereket p. o. a' vad ketskéktől a' kávébabnak használását, a' fetskéktől tanúlták a' godirtz fűnek a' rossz szemekre alkalmatos voltát, melly madár ezen fűnemet fészkébe viszi, és a'zal fiataljainak rossz, vagy éppen vak szemeit dörzsöli, és meggyógyítja. A' köménynek erejére is hasonló betegségben kigyók vezérlettek. Az Egyiptomi Ibis madár, melly gólyáinkhoz hasonlít, tanította a' klisztért; ez sok vizet azért iszik, hogy magát a'zal által hajtassa, és megterhelt gyomrát kiüríttse. Szintén az érvágási gondolatra is, Pliniusnak bizonyítása szerint, legelőször a' tengeri ló által jutott az ember. A' tengeri ló hegyes nád által először a' lába eréből vért ereszt, azután azt a' sárba hempergés által szokta megállítani.

Az ásiai Tevékről.

A' tevék Ásiában különbféle fajúak, és nagy számmal vagynak. A' Királyok és Chánok több fogatokat tartanak. Eggy fogat hét tevéből áll. Használni szokták részint a' követeknek bévezetésekre, a' midőn egészen veres

selyemmel béboríttatnak, tsengetyűket és egyéb ékességeket nyakokra felaggatva, 's melyjökön lefüggve, aranyos nyergeket hátokra téve, és feltzifrázva, részint posták gyanánt a' háborúkban, vagy ha szaladásra kerűl a' dolog, ezeknek segítségével bútyoraikat reájok rakván könnyű móddal elillantanak; a' melly szolgák azoknak első részén űlnek, magokat hozzajok kötik, hogy a' rázás miatt le ne essenek.

Ezen állatok, midőn futásban vagynak, nyakokat merően magasra tartják, orrok lyukaikat gömbölyűen kifeszítik. Illy állapotban azokat senki meg nem tarthatja, a' hosszas útazásra azokban a' tartományokban igen alkalmatosak: mert azon felűl, hogy éhséget és szomjúságot egyenlően kiállnak, nagy terheket elbirnak; eggy személy két és több tevét is kormányozhat, mert azokat széltiben egymáshoz köti, eggyikre reáűl és tovább megy. A' ki nem akar maga útazni, adhatja magát karavánokhoz, vagy is útazó társaságokhoz, a' minőek minden üdőben százanként is az országban ide 's tova mennek, és azokkal bátorságban útazhat. Vagyon a' tevéknek mindennap bizonyos menethatárjok, a'ra nézve minden 6, 8, és tíz mértföldek után találnak némelly szállásokra, vagy falukra, vagy az útazók számára készűlt udvarokra. Némellyekben minden szükséges takarmányra; másokban semmire, tsupán állásokra találnak. Minthogy tehát már az útazók tudják a' helyeket; a' hol azt nem lelnek, magokkal hazúlról visznek.

Eggy eggy teve igen alávaló takarmányon eltengődik. Megeszi a' bogátskórót, tsanalat és egyéb gyomot. A' bogátskóron megesik, hogy néha bizonyos tsiga neme találtatik. Ez ha orron a' tevét megszúrja, el kell nékie veszni, azért mikor türhetetlenségre fakadnak a' velek bánók, azon tsigával átkozzák őket. Más különbben összevegyítenek pelyvát és árpa lisztet, ezekből kemény tésztát tsinálnak, mint valami hosszú kenyereket, három fontosokat, és azokat a' torkokba nyomják. Néha a'ba gyapotfa magot is vegyítenek, mellyek a' borsó nagyságúak, és édesek, mint a' mogyoró; e' mellett az étel mellett két, és több napokig is kiállják a' szomjúságot.

Békével hordják a' terheket. Ha tsak eggy vékony botottskával kevéssé megérintik a' térdök kalátsát, vagy ha szájjal jelt adnak is nekiek, térdre ereszkednek, úgy, hogy a' hasok a' földet éri, és magokkal bánni engednek. Sebesebbek pedig a' futásra, ha vagy valami kedves éneket, vagy bájos hangot hallanak, azért a' Persák némellyeknek két tsengetyűt a' lábok szárára, és eggy harangot a' nyakokra kötnek, magokkal pedig mikor a' pusztában útaznak dobokat visznek. Mind ezek által a' kik valamelly karaván hoz jutni akarnának is jelt vesznek. Tsudálni lehet a' tevékben, hogy igen alkalmatos emlékezettel bírnak, és a' bosszúállásra is nagyon hajlandók. Ha azokkal valaki embertelenűl bánt vagy őket mértéken feljűl megverte, még esztendő múlva sem felejtik el, hanem eszökben hordozván a' hol alkalmatosságra találnak, ott kipótol-

ják, azért is az engesztelhetetlen embert a' Persák teve mérgűnek hívják. Használ tejével, és drága szőrével. Az amerikai tevék mind termetekre kissebbek, mind szőrökre nézve puhábbak és alábbvalók.

Mérges nyilak.

Arisztotelesnek, Pliniusnak, és másoknak bizonyítása szerint a' Scythák és Parthusok nyilaiknak mérge embervérből, és vipera genyetségből állott, a' mit így készítettek: fiatal viperákat fogtak, azokat eggynehány napokig rothasztották, a'kor embervért öntöttek reá, jól bézárták és trágyába temették. A' melly víz a'nak tetejére magát feladta, a' volt a' Scytha és Parthus méreg, olly erősségű, hogy ha a' bémártott tőr tsak legkissebb kartzolást ejtett is a' testen, nagy kínok között elkellett veszni általa.

Körisfa.

Az orvosok szerentsésen használják a' körisfát a' mérges kigyóknak harapása ellen. Ezzel a' fával a' kigyók olly természeti ellenkezésben vagynak, hogy a'nak árnyékától is messze távoznak. Plinius is a' maga Historiájának 16. k. 13. r. mondja, hogy ha körisfa levelekből és tűzből valaki kört tsinálna, a' kígyót pedig a'nak közepébe vetné, az inkább a' tűznek megy, mint a' természetétől kiállhatatlan körisfán által akarna megszabadúlni.

Kalap motsok füstje.

(Közlés végett beküldött.)

Tudják ugyan a' mezei emberek többnyire mind, hogy a' kalapról levakart motsok égő

pipába, vagy széntűzre tétetve, füstje által olly ellenkező érzést okoz a' szarvas marhákban, hogy azok az e'féle bűztől a'nyira futnak, a' mennyire tsak erejek, vagy az elejekbe hányt akadályok engedik. Hajdanában, nagy vissza élést tsináltak a' javosokkal = kuruzsolók — eggyet értő pásztorok ezen tapasztalással; mert a' kártól remegő kőznépet a'nyira húzták a' színlett orvoslásért, a' mennyire tsak akarták. Tapasztalásból teszem közönségessé, hogy a' hol talám még ma is megfutna a' marha, (mert így nevezik az e'féle nyavalyát) szemesen visgállja meg az Elöljáróság, hogy nem e'féle kalap 's más motsok füstje okozta é?

P. B.

Haj növesztő.

A' melly fehér személy hosszú hajat szeretne, tsinályjon mályva gyökérből lúgot, és a'nak levével mossa fejét, haját is gyakran lotsolyja, mind sűrű szálakat növeszt, mind hosszúakat.

Rejtett szó.

Az egész eggy legöregebb
Ősi apádnak neve;
Fő nélkűl legrengetegebb
Erdőt lakja, nem teve:
Mert ha e' szót vissza felé
Mondod, olly Mező város,
Hol a' legjobb venyige lé
Terem, 's van sok boráros.

Jegyzet: A' 21-dik számbeli Rejtett szó: Szikra.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 23. Szám. Mart. 21-kén.

Örvendező Versek,

mellyeket Ngos Revisnyei Reviczky Imre úr Ő Nga tiszteletére, midőn Ő Császári Királyi Felsége által T. N. Pest Vármegye Rendes Fő Ügyészi Hivatalából a' Mgos Királyi Táblához Tábla Bírónak kegyelmessen kineveztetett, Ifjabb Halász Imre, Tek. Ns Pest Vármegye Esküttje készített.

Reviczky eleid' méltó unokája!
Kik benned hajdani Nagyságokban élnek,
Hazánk eggyik Dísze Igazak' példája,
Kibe nemes szívet mindenek szemlélnek.
Hát fáradozásid megérték végtére
A' nem tsüggedező munkák közepében,
A' mi a' valódi érdemeknek bére,
A' mit minden igaz óhajtott lelkében,
'S a' díszes jutalom erköltsid követé.
Mint babér a' bajnok szerentsés homlokát
Mellyekkel hős neved magát díszelteté
Az elhúnyt őseknek követvén nyomdokát;
Bár a' Te jóságod magával be érte
'S dolgaiban lelte öröm érzéseit
Mindenkor 's tettit nem jutalomhoz mérte,
Az igaz magyar vér hevítvén ereit;
'S elégnek tartotta Nagy Fő-Ispányjának
Jó'sefnek, Országunk' leghívebb Nádora

Bölts kormányja alatt élni Hazájának
Ki alatt Megyénknek díszlik arany-kora;
Kinek a' Magyar Nép dobogó szívében
Mint a' tiszta arany az üdők folytában
Halhatatlan Neve fénylik Emlékében
'S elfelejthetetlen lészen a' Hazában;
Míg Árpád nemzete virágzik magában
A' mai 's hajdani tündöklő hírében
A' késő századok' később világában
'S a' keresztes halom látszik Czímerében
Elégnek tartotta, — midőn Hazánk' Atyja
Európa' Fényje Felséges FERENTZünk,
Ki az érdemeket meg jutalmaztattja,
Legkedveseb fejünk, gyámolunk, mindenünk,
Ki a' jók védelme, kinek thrónusában
A' több fejedelmi erköltsök körében
Ragyog az igazság tiszta biborában
Mint gyémánt a' több szép kövek' közepében,
Tekintetbe vévén Te benned azokat
Szüntelen a' terhek' elviselésében
A' fáradhatatlan hív szolgálatokat
Soha nem tántorgó lelked' erejében,
Mellyeket Megyénknek viseltél diszére
Közöttünk igazán, 's hűséggel sokáig
Az igaz ügyeknek igaz védelmére,
A' köz helybenhagyás legfőbb határáig,
Míg vinne kegyelme nagyobb Méltóságra,
A' mellyel a' jókat szüntelen tetézi:
Felemelt Királyi Tábla-Biróságra
Ki mindenben tsak az érdemeket nézi;
Hogy a' Te igazság szerető lelkedet
Melly Pest Vgyének volt eggyik szemfényje,
A' Fő ítélő szék is tudja, 's szívedet
Légyen a' Hazának így nagyobb reményje;

Mint ditső Testvéred az ő thrónusánál
A' Magyar Nemzetnek született Nagy Fia;
Élj nemed diszére Te eggy főbb Táblánál.
A'dig is, míg másutt szemlélhet Hunnia,
'S hadd lássa mindenki: az igaz nemesi
Feltételeiben állhatatos deli
Erényt, a' jutalom nyomban felkeresi
'S az érdem póltzára egyedűl ömeli.
Óh! ditsőséges Fő! óh Haza Atlása
Óh! embert szerető kegyes Fejedelem!
Melly példás közöttünk kegyelmid' adása;
Képzelettel alíg győzi az értelem
Felséges Királyunk! — hogy Őtet ömeléd
A' munkás bölts' igaz testvérét, és fiát,
Kegyelmed példáit a'zal is neveléd;
'S örömmel tőltél el minden Hazánkfiát,
Várhatja Te töled minden jó jutalmát.
Óh igazak Atyja! gonoszok félelme
Kinek a' kegyelem szebbíti hatalmát
Áldások kútfeje Nemzetünk' szerelme!
Nyújtsa sok miliók' javára éltedet
Birodalmaidnak eggyetlen eggy Feje
Hazánk jó Istene, 's drága személyedet
Tartsa-meg 's légyen meg Atlási ereje.
Óh! a' ki már negyven esztendők folytában
Rettentő háborúk' gyakor közepében
Fenn tartod Honnunkat ős alkotmányjában,
Ah! ki ne áldana Tégedet szívében,
Te pedig kit az Ő kegyelmi tetéznek
Ki érdemesítéd azokra magadat,
Kire sok ezerek öröm szemmel néznek
Hogy meg nyerted igen méltó jutalmadat,
Reviczky! haladjál pályád új útjain
Hol minden lépésen virágok nyiljanak

Mint a' röpülő sas kipihent szárnyain
És szomorú napok Rád ne boríljanak;
'S érezzed, hogy boldog Honnunkban igazán
Hol Nemzetiségünk mindjárt elő kerűl,
Melly jókat bötsűlt Fő tart Kormányt a' Hazán
'S alatta a' Magyar rósa kora derűl;
Élj soká a' köz jó boldogítására
'S böltsesség, hit, jóság kisérjen Tégedet
Híres Familiád ditső példájára,
'S századok századi tartsák fel híredet.

Szép művek.

„Waltzerek, mellyek Pesten a' Jurátusok első Báljában játszattak. Pianofortéra alkalmaztatva, 's barátjainak ajánlva kiadta Hranilovich Xav. Ferentz. Találtatik Pesten Miller Szépművek kereskedésében, az árrok 45 kr. pengő pénzben."

Ha nem kezeskednék is ezen Daraboknak jelességekről az a' köz megelégedés, melly a' nevezett bált az irígység előtt is bélyegezte, merészelnénk ezeket a' Muzsika barátjainak ajánlani. Szebbé teszi a' Kiadást a' tzímlapra nyomtatott Rajzolatja a' pesti redout új épületének, melly a' hídvégén ömelkedett, és minden Budáról érkezőt, kielégíttő szemlélettel tőlt bé. — Ugyan tsak Miller úr kereskedésében találtatik eggy Algíri névvel különböztetett új frantzia Galopp is Fortepiánóra, Michéuz György úrtól; e'nek ára 18 kr. ezüst pénzben. Ezt is mind külső tsinossága, mind belső tulajdona ajánlják a' Muzsika kedvellőinek.

Frantzia útazók.

Jacquemont f. e. Febr. utolján Kashemirből küldött Párisba levelet; a' hova ő, a' Tatárság éjszaki részeiből tért vissza terhes utazásai után. Útjában megbetegedett, 's a' szeszes italok nem léte miatt olly igen elgyengíté gyomrát, hogy tsak nehezen jöhete magához. Visszatértekor Kashemirben lázadás támadt; de szerentséjére, — a' város nagyobb része feldúlásának közepette — sértetlen maradı azon épület, mellybe őtet Rundsit Singh, Lahore Maharadja útasítá. Átaljában ez neki minden veszedelmek közt védlő angyala, 's vele levelezvén, Európa Aristotelesének szokta nevezni. Jacquemont őtet értelmes, tudni vágyó, 's ollyan férjfiúnak írja, kivel még az Angolyoknak sok bajok lehet. Úgy látszik, fő tzélja Kandahar meghódítása; serege frantzia tisztek által van alkotva, 's különösön lovas pattantyússága igen jó lábon áll. Ő most a' napkelet politikájának középpontja, mivel tartományján mennek keresztűl azon útak, mellyeken az Orosz Indiára üthetne. — Jacquemont Kashemirből Lahorén által az Indusra megy, és ezen le, Guzzuratba, innen Bombaiba, majd a' Persa öbölbe evezik. Kashemir völgyéről azt írja, hogy az ottani lakosokat az Afghanok és Sikhek —Seikek— nagy nyomorúságra juttatták.

Van még itt eggy Douville nevű Frantzia útas, a' ki, hogy Kongóban volt, a'ról semmi kéttség sintsen. Ez Afrika belsejében tett úta-

zásait szándékozik most közre botsátani. Tudni való, hogy a' rabszolgákkal kereskedő Portugallok megbizottjaikat Afrika belsejébe küldik rabszolgákat vásárolni; 's még is mind ez ideig nem sokat aggódtak azon, hogy Afrika belsejéről ösméreteket a' világgal közlenék. Nagy szolgálatot tesz e'nél fogva Douville úr mind a' földleirásra, mind a' statistikára nézve, midőn illy, még e'dig ösméretlen tartományokról szerzett ösméreteit Európával, 's így a' világ más részeivel is tudatni kívánja.

Ártatlan rab.

Az emberi lélek ösmértetése végett Gróf Skarbek Fridrich, nem régiben ezt tétette be a' Varsói Újságba; Midőn 1829-dik eszt.ben a' tömlötzöket visgállám, a' több rabok között eggy tizennégy esztendős fiút találtam. Nehéz vasakat hordozott, öltözetje szennyes szűrke; 's gyújtogatásért vala örökös rabságra kárhoztatva, már illy fiatal korában. Szánakozás és szomorúság fogta el érzéseimet ezen fiatal embernek meglátásakor; által vitettem őtet a' Varsói fenyíttő 's javíttó Intézet Oskolájába, melly éppen az illy szerentsétlen ifjak számára van felállítva: itt az én védettem a' maga szorgalmatossága, engedelmessége és jómagaviselete által, mindeneknek magára vonta figyelmeket; de teljes bizodalmát senki sem tudta megnyerni, ámbár kitetszett belőle, hogy szivét, valamelly különös titok martzangolja. Félesztendőt töltvén az Oskolában; magam elejébe állítatám, 's különös kegyességgel ínszolám, hogy födözze fel előttem, mitsoda

ok vihette őtet olly tselekedetre, hogy azért teljes életét fogságban töltse el. Végre tsak ugyan engedett a' szép szónak 's azt nyilatkoztatá ki, hogy ő ártatlan légyen, és tsak anyja iránt való engedelmessége vette a'ra, hogy a'nak bátyja bűnét elválolja: most ő azért szenved; de fogadása 's az anyja iránt való tisztelet, zárva tartották mind e'koráig az ajakait. Hozzá szokva már az illy ártatlanságot követelő mentségekhez, végére akartam járni, hogy vallyon ez a' fiúis nem tsalé meg? Lépéseket tettem az iránt, hogy ezen fiatal embernek pöre újra visgálat alá vétettessék, 's minthogy két esztendeig semmit sem hallottam róla, kezdettem hinni, hogy a' fiú engem megtsalt, és az ő érdemlett büntetésének következésében, most valamellyik tömlötzben tartatik. Imé azonban most eggynehány nap előtt hozzám jő eggy fiatal ember, hivatalos írást nyújt kezembe 's lábaimnál térdre omlik — ez éppen a' feljebb érintett fogoly, a' magával hozott Irománу pedig bizonysága a'nak, hogy ő a' Plocki és Augustovói fenyíttő törvényszékek által ártatlannak nyilatkoztatott azon vád alól, melly miatt előbb örökös rabságra vala kárhoztatva. Ő különbben eggyszerű paraszt, foglalatosságára nézve pedig juhász.

Hajdani Óriások.

Noha mind Plinius, mind más Írókban sokszori panaszokra találhatni az emberi fajnak, életnek, és erőnek hanyatlásáról, még

is való maradhat az is, hogy régenten Oriások, vagy is igen nagy termetű emberek találkoztak. Sz. Ágoston Lib. 15-to de Civ. Dei írja, hogy eggy folyó vízben bizonyos Óriásnak fogára találtak, a' mellyből száz fog a' mieinkhez hasonló nagyságú, kitelt volna. Palantesről is tsuda dolgot írnak, a' ki Aeneasnak segítő társa volt Turnus, Rutulusok királyja ellen, 's ott a' hol Róma most áll, eltemettetett. Solinus mondja, hogy mikor K. U. sz. u. 800 eszt.vel némelly épületeket akartak ott felállíttani, véletlenűl mumiás testére találtak, a' hol ő eggy égő méttsel volt eltemetve, és mikor felállíttatott, eggy fővel meghaladta a' város falait. Ajaxtól és Agamemnonról, hogy 8 könyöknyi magosságúak vóltak, sok Irókban fel lehet találni. A' honnan kitettszik, hogy a' vízözön előtti Óriásokon kívűl, más nagy testű emberek az után is voltak, a' kikhez képest a' mostaniak tsak törpék lehetnek.

Rejtett szó.

Első három tsak három pár,
A' négy végső húzottan,
Ha vége, nints hólttá tészen
Minden embert legottan.
Az egészet Isten birja,
Tőle többek is nyerték,
De hogy rosszúl ne éljenek
Véle, törvényre vették.

K. A.

Jegyzet: A' 22-dik számbeli Rejtett szó: Ádám.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 24. Szám. Mart. 24-kén.

Névnapi Tisztelet.

Fő-Tiszt. Némethy Jósef Úrnak az Egri Érsekt Szenteggyház Tiszt. Kanonokjának, a' Jász-Berényi Kerület Al-Esperestjének és Oskolák Fő Igazgatójának, Szabad Jász-Arokszállás Városa Lelki Pásztorának, nyújtja Pászty Raffael, Arokszállási leány nevendékek Tanítója.

Téged, bár magosan fényes erényidért,
Tisztelnek sokak, a' kik neved ösmerik:
Tisztes homlokodat díjkoszorú nagyobb
Nem környékezi Némethy!

Mint önn érdemidé, melly egyedűl igaz
Méltóságot ád a' bíbori dísznek is,
'S hogy a' Bölts hiu fényt nem les erényiért:
Hánynak példa gyanánt lehetsz?

Úgy állsz életed ősz alkonya kezdetén,
Mint a' drága gyümölts terhe alatt hajúlt
Szőllőtő, vagy arany színbe vegyűlt kalász
A' dús nyár hevenyő korán.

Tudhatnál kitünő tetteket is ditső
Pályád éveiből mondani többeket,
Mellyek nintsenek úgy rejtve világ előtt,
Hogy fényt rád ne derítsenek.

Tündöklő nevedet ösmeri bölts Patak
Athénája is ott, hol koszorús fejek
'S Tudósok köziben, még ifijú nyomos
Lélekkel, mi lehetsz? mutatád.

Nints a' megjelesűlt férfiak élete
Rendében köze, mint nagyra ömelkedett
Érdemnek: noha sok nagy nevek alszanak
Köz sírban feledékenyűl.

Mennj bátran nemes Ősz pályafutásodon,
Ott fenn a' magos ég'tsillagi köztt örök,
'S méltóbb jutalom pásztori húzomos
Fáradságaidért ohajt.

Még is míg kegyesen kedvez az ég bötsös
Éltednek, szerető népeid' Aarona!
Légy áldott! Nevedet semmi kor és üdő
Szívünkből ki nem írtja.

Szép művek.

„Zrinyi Miklós hős halála Szigethvárnál, Sept. 8-dikán 1566. — V. Ferdinánd Magyar Ország Királyja 's Austria Korona Örököse Apostoli Felségének legmélyebb tisztelettel ajánlva, Tomola Ferdinánd által."

Minden Nemzetnek vagynak hőssei, de több talám eggynek sints, mint a' Magyarnak; mert mi Századok lefolyta alatt valánk a' kelet felől Kereszténységre törekedő ellenségnek kitétettetve: 's még is, talám eggy Nemzet sints, melly előtt kevesebb jelei állanának e' hősi tetteknek, mint ugyan a' Magyar. Nem érzéketlenség, nem háládatlanság ez azonban, hanem a' pusztított háborúknak siralmas kö-

vetkezése. A' békesség gyümöltseit szedni, Ferentz Századjának vala fenn tartva. Tomola úr a' nevezett ábrázolattal, mellynek hossza 27, magossága 20 hüvelyknyi, olly szerentsés kezdetet tesz, mellynek állandó folytatását tsak a' legdühösebb ellenség nem óhajtja. Ezen rajzolatról már hirdetve vagyon, hogy azon időpont vagyon választva, mellyben Zrinyi, tsekély számú híveivel a' lángba borúlt vár kapuján kirohanván, a' holtak és sebesültek felett minteggy 100 lépésnyire haladván, másodszor és harmadszor találtatva eggy Jantsár lövése által, haldokolva dűl a' mellette megsebesített bajnok Kapitány Popratovits Farkas karjai közé, a' ki még ereiben maradt tehetségét öszve szedi, hogy az elesett hőst, tovább vigye. A' deli hős Juranits, ugyan azon pillantatban veszi által a' haldokló Fővezér kezéből a' fő zászlót, és Alapi Gáspár tör kedves bajnok társának segedelmet nyújtani. A' dühösködő lángok, és hogy a' tsekély számú hős tsapat ellen mint hajtja buzogányjával az eggyik szélén álló török basa a' bérért 's fenyítték félésből hartzolókat, mind eredeti szemléletek; de eredetiek e'ben még a' mellesleg állított rajzolatok is. Igy az a' török, mellynek, a' balsarok méljében lefordúlva, meljébe dési dolmányosunk a' kardját, egyéb már tehetségében nem lévén e'nek haját egész marokra szorítja; a' más sarokban eggy haldokló hősünk az őtet ölőn egyébbel bosszút nem állhatván, azt torkon ragadja, 's minteggy láttunkra fojta meg, a'nak kidúljedt véres szemei tsaknem előnkbe gördülve le-

Miért nints nemzeti Játékszínünk.

Nem a' néma — akár pompás mindeggy — falak nem léte miatt nem volt a' Nemzetnek e'dig is Játékszíne, hanem, hogy ezen Intézet ki nem fizeti magát: mert, adja tsak bé a' várt hasznot, majd meglátja minden, hogy még vetélkedni is fognak az építtetni akarók az elsőségért; de a' mai környűlállások között adjuk által néző helynek a' római Circust, ha a'ban a' beszéllő személyeken kívűl más jelen nem lészen, lessz é Játékszínünk? Én azt mondom, hogy nem.

Előadók és Szemlélők teszik a'ban az egésszet. Előadókról kell tehát legelőször is gondoskodnunk. Ezeknek, millyeneknek kellenék lenniek, mind ezen levelekben adtuk már, mind mások sokan adták 's adják: mi most tsak azt tesszük még a' mondottakhoz, hogy;

a.) Állandó jó élet módjáról;

b.) Polgári társaságbeli bötsültetéséről kell bizonyossá tenni minden játszó tagot.

Minthogy megszokott dolog Hazánkban a' Külföldet, nevezetesen Angliát venni peldának, én is teljes bizodalommal kérem Olvasóimat, hogy kísérjenek oda figyelmekkel. Angliába a' színjátszói rang, eggy a' legtisztességesebbek közűl, úgyhogy, tsak a' színjátszó tehetsége feleljen meg a' rendeltetésnek, ő minden polgári bötsületre számot tarthat. Garrick és Foote, nemtsak az Ország Nagyjainak voltak szoros társaságokban, hanem a' kir. Udvarba is bemenetelek volt; és a' St. Jamesi palotában szint' ollyan figúrát

tsináltak, mint akármelly más oda tartozandó személyek. Midőn Garrick meghalt, az ő temetési pompája eggy volt Londonban a' legfényesebbek közűl. A' brittani Lordok nemtsak kísérői, hanem koporsó tzafrangjainak vivői voltak. — De talám tsak némelly könnyelmű ifjak voltak azok? Korán sem; egygyike volt azoknak Lord Camden, a' ki az Ország Kantzelláriusságát az előtt nem sokkal viselte; ezen tettéért pedig közditsérettel tetéztetett.

A' mi a' néző részt illeti, azt tsak a' lakosok száma szaporíthatja a'nyira, a' mennyit a' nézőhely tágossága enged. Ha fővárosainkban sok Magyar lessz, sok lessz Játékszínünkben a' szemlélő is; de míg az első nints, hogyan szerezzük meg az utolsót?

Páris és átaljában Frantzia Ország.

A' Journal du Havre nevezetes tzikkelyt közöl Párisról és a' többi frantzia megyékről; melly mind azoknak, a' kik Frantzia Országot az európai művelődés középpontjának nézik, tanúságúl lehet. Mi Frantziák, így szóll a' nevezett Journál, — önszeretünkből azt hiszszük, hogy Frantzia Ország a' pallérozódás királynéja, 's az idegenek, kik tsak Párist látták, osztoznak velünk ezen hizelkedő véleményben. De ha a' külföld fia keresztűl útazza szegényebb megyéinket, múlat tartományi városinkban, 's azután jő Párisba, könnyen meggyőzetik a' felől, hogy tsak Páris tarthat számot a' művelődés főpontjának neveztetni, midőn a'

többi Frantzia Ország alig érdemes a'ra, hogy tsak a' kevesbbé művelt országok közé is számoltassék. Valójában eggy országot sem talál az ember Európában, hol a' főváros és tartományok közt illy szembetűnő különbbség vólna. A' művészetek és szép mesterségek, mellyeket a' művelődés mértékének kell tartanunk, a' megyékben nem igen virágoznak; úgy hogy ha valamelly fontos machinát, nehéz munkát, vagy valamelly nevezetes emlékírást akar készíttetni a' lakos; eggyik szintén úgy mint a' másik miatt, Párisba kell neki útazni, ha mindjárt 200 mfnyire esik is az tőle. Ha valamelly derék portrait akar a' Frantzia vétetni le, vagy drága óráját igazíttatni szeretné; tsak Páris a'nak a' helye, mert a' megyékben tsak közönséges művészeket 's tárgyakat lehet találni. A' tartományoknak ezen mély állása a'nyira szembetűnő, hogy ha Páris eggy éjtszaka elsűlyjedne, Frantzia Országban olly nép maradna meg, melly a' Spanyolnál valamivel feljebb, a' többi nemzeteknél pedig, kik felett most culturánkkal ditsekszünk, lejjebb állana. És még is ezt szoktuk mondani: elég játékszínek, akademiák, museumok és oskolák vagynak megyéinkben! Úgy de mit érnek az akademiák tudósok nélkűl? mit a' muzeumok nevezetességek, a' játékszínek élet, 's az oskolák lélek nélkűl? Bizonyára ha az útas nemzetünkről Párisban szerzett kedvező megfogását elveszteni nem akarja; kösse be szemét Páristól mind addig, míg ízetlen tartományi városinkon 's a' sok rossz útakon keresztűl a' frantzia határon túl nem

halad. Magyar! ne ess kétségbe a' nemzeti műveltségre törekedés tüzének napjaiban, 's ne gyalázd önn magadat!!

Portugalliának elsőbb századjai.

Nevét ezen ország, mellynek több századokon keresztűl Spanyol országgal ugyan azon történetei vóltak, a' Duero torkolatjánál lévő Caléi kikötőtől (Porto Cale) vette. VI. Alfonz Kásztilia Királyja 1100 körűl vejét a' burgundi Gróf Henriket ezen ország örökös helytartójává nevezte. E'nek fia Alfonz, a' ki országát az Arabok hódoltatásai által Alemtejóig kiterjeszté, az Uriquei győzedelem után 1139. Királynak kiáltatott ki, és ezen méltóságban a' Pápa által megerősíttetett. Hogy új országát a' leoni és kásztili Királyok ellen bátorságba helyheztesse, a' kík e'nek függetlenségét elösmérni nem akarták, a'ra határozá magát 1142-ben, hogy a' római szent széknek alattvalója és adófizetője légyen. A' miből a' következő uralkodókra nézve kemény ellenségeskedések származtak a' Pápákkal, míg végre Igaz Dénes 1279—1325 a' királyi tekintetet szerentsésen helyre állította. Ugyan ez mozdította elő a' földmüvelést és kereskedést. Universitást is alkotott Lizbonában 1290, melly 1308 Coimbrába tétetett által.

Némelly találmányi jegyzések.

Az angoly és frantzia nemzetnél nevekedett magasra először Európában a' pompázás a' házi eszközökre úgy, mint a' ruházatra és

gazdag asztal adásokra nézve. XIV. Lajos idejétűl bejöttek az eggy korban szerfelett hosszú vendég hajak; a' hajpor ugyan ezen időbűl való, 's először az udvari dámák használták. Három szegletű kalapok kevéssel 1700 előtt, a' három hegyüek a' 18-dik százban jöttek szokásba. A' katonákon kívűl először a' tanulók hordtak kardot; farabrabrontsokat a' spanyol asszonyoknál lehet elsőknél találni. Kávéházak állíttattak először I. Soliman alatt Konstantinápolyban; 1669-tűl Párisban; ugyan itt állította fel az első játékszínt Corneille Péter 1625-ben. — A' dohány és thea ösmeretesek 1650 óta; ugyan e'kor veszi eredetét a' frantzia kertészség. A' krumplit Erzsébet angoly Királyné alatt Drake Ferentz hozta be Amerikából Európába.

Az olajfa és a' nád.

Ditsekedni kezdett eggy nap az olajfa merő tartós és állandó vóltával, pirongatá ellenben a' nádat, melly a' leggyengébb szellő által is ide 's tova hajtogattatik. A' nád halgatott. Eljöve a' szélvész 's a' makats olajfát gyökerestűl kiszaggatá, a' hajlékony nád pedig sérthetetlenűl marada.

Rejtett szó.

Három tag, az első szükséges tsordába,
Második illik a' szép leány szájába,
Harmadik ha kövér, urak hintajába.
Az egész úr, szegény 's mindenek házába.

N. M.

Jegyzet: A' 23-dik számbeli Rejtett szó: Hatalom.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 25. Szám. Mart. 28-kán.

Tudományos dolgok.

„Világ Történetei. Kiadattak Lassu István a' Nagy Mélt. Magyar Kir. Udv. Kamara Regestraturájának Kantzellistája, 's T. Ns Torna Vgye Táblabirája által. I Kötet. Budán nyomt. a' M. Kir. Universitás Betűivel 1832."

Ámbár légyenek kezdetek téve a' tudományok ezen nagy ágának nemzeti nyelven leendő közlésére; a' szorgalmatos dolgozásairól bizonyosan minden Olvasónk előtt ösméretes Szerző úr még sem kis hijány pótolásába kezdett: úgy látszik ugyan is mintha a' többek között Gutry és Gray nem létét kívánná a' Nemzettel érezhetetlenné tenni; melly nagy szándékhoz mi az Érdemesnek jó kedvet, állandó egességet, és a' Nemzetnek méltó kedvezését teljes szívünkből óhajtunk. Ajánlja őtet e're nyelvének ősi tisztasága, ajánlja könyvének a' lehetősségig ótsósága — 324 lap, szép fehér papiroson olvasható 's még is tömött nyomtatás, és az eggyüttéltek 's nevezetességek táblája az első időkor első szakaszához, három ezüst Húszasért valóban a'nyi, minél ótsóbban adni könyvet, szinte lehetetlen. Eggy eggy árkus nem kél eggy ezüst garason. — Ajánlja végre könyvének belső bötse, mellyet ím'igy terjeszt elő a'nak foglalatja: Bevezetés először közönségesen a' históriába, majd különösen a' világ historiájába. Itt a'nak tárgyai, tzélja és

haszna előadásának módja 's elosztása. Kezdődik a'nakutánna maga a' Munka, mellyben az első üdőszakasz Ádámtól Cyrusig. E'ben az özönvíz előtti idő, özönvíz utánni idő. 'Sidók, Egyiptom, Babilonia Assiria 's Média, Syria 's Fenitzia, Kis Asia, Görögök, Olasz Ország, Karthago, Aethiopia, Celták, Scythák, India, China rendben említtetnek. Ezeket követik a' Népek polgári állapotja 's alkotmányai; majd a' népek törvényei, kereskedés, vallások, Mesterségek és tudományok. — Ezek szerént szembetűnő, hogy a' szorgalmatos Szerző úrnak figyelme előtt semmi sem maradt rejtve. Neveli belső bötsét munkájának az ő mindenre szabadon terjeszkedő lelke; így midőn az egyiptomi bőltsességről beszéll, azt mondja, hogy az a' középszerűségen feljűl nem hágott, mellynek eggyik okát a' népnek bizonyos rendekre (indiai nyelven kasztokra) osztásában találja, a' **106** lapon: majd a' népek polgári állapotjára általmenve a' **225**-diken, még sem tagadja meg a' népeknek illy bizonyos rendekre lett osztásából következett hasznot, mert úgymond, eggyik a' másikat korlátok között tartotta. Illy tökéletességek mellett nem tsuda ha a' munkát Revisnyei Gróf Reviczky Ádám úr, a' Magyar kir. Udvar Fő Kantzelláriussa 's a' t. kegyelmes elfogadására méltóztatta.

Eggyik barátja a' nemzeti előmenetelnek, Wallaszky Pál Conspectus Reip. lit. in Hungaria nevű munkáját olvasva, a'ban (a' mint írja) pag. **313** e're találván: „Neque negli-

genda sunt instituta reliqua, quae ad remp. literariam in Ursitte Budensi provehendam comperiuntur. Talia sunt—Hortus botanicus,— alter item Hortus oeconomicus" — azt kívánja környűlállásosabban tudni: „valljon miben lehetett ezen hortus oeconomicus állapotja?" Mi egyenes szívvel valljuk meg, hogy róla semmit sem tudunk; hanem, hogy a' mostani füves kertben állanak eggy rendben az úgy nevezett gazdasági palánták, a'ról hitelesen tehetünk említtést: hogy egyéb aránt az igaz hazafiúság kimutatására nagy tér áll nyitva a' tehetősök előtt eggy e' végre alkotandó, és a' gazdaság oskolájához kaptsolandó e'féle kertnek (de nagynak kellene e'nek lenni mint p. o. a' Keszthelyi Georgicon) szerzése által azt is állítjuk.

Jelesség.

A' Tudományos Gyűjtemény múlt eszt.dei Boldog Asszony Havi Kötetében közlött Felső Magyar Országi Egyesület fenn állása 's leirása felől tett jelentésemnek következésében van szerentsém azon szép művészi Társaságnak mostani virágzó állapotját, 's gyakorlási műveletjeit a' Nemes Hazának figyelmére ajánlani.

E' folyó eszt.nek ugyan tsak első Havában kezdette ezen Társaság Abaujban Fájban a' Méltóságos Gróf Fáji Fáy István Ő Nagysága igazgatása alatt legelső űléseit, 's tartotta szokás szerént négy napokon, a' melly idő alatt játszattatott eggynehány jelesb 's újjabb muzsikai daraboknak, valamint a' Szerzőknek,

úgy a' fő Játszóknak (Principal) is neveiket honni nyelven fel jegyezve illy rendel ki mutatom.

1.) Concert Fortepiánóra lágy Cisből (moll) Szerzette Riess. Játszotta Gróf Fáy István. 2.) Oberon Varázs Kürtje. Szerzette Hummel. Játszotta Gróf Fáy István. 3.) Szimfónia kemény C hangból (C. dur.) Szerzette Mozárt. 4.) Vitézi Szimfonia lágy B. hangba Beethoventől. 5.) Hősi Szimfónia (Heroica) Beethoventől. 6.) Concert Flótára. Szerzette Lindpaintner. Játszotta Steinhübel Ur. 7.) Concert Hegedűre. Szerzette Rode. Játszotta Leeb Úr. 8.) Concert Kis Bőgőre (Violoncello) Rombergtől Fő Játszó Borczágha Úr. 9.) Concert Oboára Pösingertől. Főjátszó Heerfurth Úr. 10.) Concert Guittárra Carullitól. Játszotta Zomb Úr. 11.) Nagy Rondó Fagóttra. Szerzette és Játszotta Beetlach Úr. 12.) Nagy Fantasia Concertben az egész Muzsikai Karra. (Orchestrum.) Szerzette Zomb Úr. 13.) Mulattatók (Divertissiment) az egész M. Karra. Szerzette Zomb Úr. 14.) Éjj hangzat (Notturno) az egész M. Karra. 15.) Kezdő rész (Ouvertüre) Coriolan) Beethoventől. 16.) Kezdő rész (Euryantha) C. M. Wébertől.

Ezeken kívűl a' játszásra rendelt idő bővségéhez képest a' mai kor ízlésének esmértető jeleit lehellő számos remek hangmű darabok ismételtettek. Valamint ama' halhatatlan emlékű Mozart és Hayden klasszikos munkái— mellyek a' Nagynak és Pompásnak béjegeit örökre magokon viselendik — köz tettszéssel 's egész lelkesedéssel játszattattak.

Némelly hangműdarabok olly Művészek példájául adattak elő, a' kiknek az előadásban tsupán felébredt magas, vagy mély értelmek kiöntése, nem pedig ügyességek 's művészségek tsudáltatása vólt tzéljok.

A' kijelelt fő játszók ügyességei különösen ki tűntek; kik között említésre méltó maga az igazgató Gróf, a' kinek remek művészi elméje muzsikai ízlése, mellyet szeretetből 's az életért gyönyörködve gyakorol — úgy látszik ezen szép pályán meghatározott erányt, 's abbeli álhatatossága által rendkivüles kört nyert, — melly abbeli nagy előmenetelének tulajdon szíve állapotja kedvezett, mint a' ki élet idejének ezen résziben az alapos tanulttsággal össze köttetett ezen szép mesterség nemében kívánja találni inkább örömeit mint a' bódító hiú mulatságokban. — Éljen ezen ifjú Mágnás a' Nemzet díszére, kinek szép lelke már is illy tulajdon 's szeretetre méltó minéműségben nyilatkoztatja ki magát! 's a' ki ezen szép törekedés által nem tsak az élet örömeire való ditsőbb útat nyitotta fel, hanem a' hazai tsínosodásnak is e' részben való terjesztésére lövelli jóltévő sugárait. — Valljon nem méltó Hazafi az ollyan, ki jövedelmét nem hasztalan fény űzésre vagy puszta önn haszonra pazérolja, hanem a' szép érzés 's ízlés tudományának lelkes mivelésére (egyéb szép tettei mellett) e'nek is előmozdítására fordítja.

A' több jelelt mű kedvellők (Diletant) vagy rendes hangász fő játszók lelkeikből is erővel 's kellemmel teljes játszásaik alatt ezen

magas mesterség egész méltóságában nyilatkozott ki.

E muzsikai időszak alatt ama' jeles magyar Hangművész Lisz János Úr is mint Tag újjabb szerzeményeinek lelkes vonásait több muzsika szerszámok kíséretével szokott bámulásra gerjesztő 's szív emelő ügyességgel hallattatta.

Nevelte ezen időszak örömeit a' tisztelt igazgató Gróf által eggy tiszta tsendes estve adatott pompás új készületű Tűzi játék és víg nemzeti tántzos mulatság, mellyeket a' Tagok kedv emelésekre jeles tzigány hangász Társaság ügyes muzsikája szokott lelkesbíteni. (Közlötte Szathmárból Új Falussy Mihály, mint ezen Társaság Tagja.)

Frantzia Ország elsőbb századjai.

Frantzia Országot a' Rómaiaktól különbféle német nemzetek ragadozták el; déli részén a' Loire bal óldalán megtelepedtek a' Westrogothusok; a' Rhonánál a' Burgundusok; a' nyugoti fél szigetet az Angliából ide vándorlott Brittusok űlték be, éjszak felől Belgiomból a' Frankusok német törzsöke kőltözött ide. Középen a' Seine és Loire között még a' Rómaiak uralkodtak, kik az 5-dik század közepe táján Atila alatt Salonig előnyomúlt Hunnusokat vissza verték. Ezen Rómaiakat pedig Chlodoveus, a' Francusok eggy nemzetségének vezére győzte meg a' Soissonsi ütközetben 486. Ugyan ezen nevezetes Fejedelem hódoltatta meg 496-ban az Alemannokat, kiknek birtokai a' Russz folyótól Helvétziában jobbra a' Rhénus mind két óldalain, hosszában ter-

jedtek el. Ugyan ő hajtotta hatalma alá 507-ben a' Brittusokat; valamint nékie vóltak kéntelenek által engedni a' Westrogothusok Aquitaniát. A' többi frankus Fejedelmeket a' keresztény vallás színe alatt nyomta el; 's ezért nyertek maradéki a' pápától: „a' legkeresztényebb Királyok 's az anyaszentegyház első szülött fiai" tzímet. Csak hamar elfoglaltatott még Burgundia is. Igy változott által Gallia Frankusok országává.

A' Frantzia Királyok, kik Meroveus törzsökjökről merovingieknek hivattak, az osztozkodás, és familiai versengések miatt igen meggyengíttették magokat. Ezek az igazgatást fő udvarmestereikre bízták, kik 650-tól hivataljaikat örökség szerént valóvá tették, a' nekik engedett hatalmat a'ra használták, hogy lassanként a' merovingi királyokat a' koronától is megfoszták. Eggy ezek közűl Martell Károly megszabadította Frantzia Országot a' Spanyol Országból előnyomúlt Arabok jármától 732-ben a' toursi győzedelmes ütközetben. Kis Pipinus 752-ben Királlyá tétette magát. E'nek fiával Nagy Károllyal kezdődik a' karolingi uralkodók sora.

Aproságok.

Nápolyból jelentik, hogy a' Vezuvius, melly eggynehány hetek alatt lávát hányt ki magából, reménytelenűl letsendesedett. Megjegyezni való, hogy a'kor történék ez, midőn az Apenninnek egész menetelén földrengések tapasztaltattak.

Brüggében a' minap olly gyermek született kinek négy karja, négy lábszára és tsak eggy feje vólt.

Eggy társaságban vítatás alá jött, hogy az égi testekben vagynak é emberlakosok, vagy nintsenek. Sok erősségek hozattak fel a' vélemény mellett, és ellene. Mit veszekedtek azon, így szólla végre eggy a' beszélgetők közűl? Hogy lehetnének a' holdnak lakosi? Hova mennének azok abból, mikor a' hóld elszokott fogyni.

De már a' tsak ugyan gyalázatos dolog, így szólla eggy színjátszó, hogy irántam ki mint a' barom, úgy fáradtam szerepem adásában, olly hideg maradt a' néző Közönség. Játszott volna úgy az úr mint ember, felele a' játékszín kormányozója, bizonyosan ki hívatott volna.

Vitte nem régen a' mesterség gyakorló inas déli ételét urának a' lakó háztól az áruló helyre. De ide 's tova tekingetvén, megbotlott, minden étel a' földre ömlött. Midőn a' gyermek szomorúan az eltört edények, 's kifolyt ételek felett állana, jött már elébe társa azon parantsolattal, hogy siessen az ebéddel, mert a' tanító mester ehetnék. Csak jőjjön ide, kiálta az inas, már ki van tálalva.

Rejtett szó.

A' lúd nótáját italoddal véve találd ki;
Angyal név az egész; úgy növevény ha zavart.

K. A.

Jegyzet: A' 24-dik számbeli Rejtett szó: Kandalló.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 26. Szám. Mart. 31-kén.

Tudományos dolgok.

„Tudományos Gyűjtemény 1832. II. Kötet Tizenhatodik esztendei Folyamat. Szerkeztette Vörösmarty Mihály. Kiadta Trattner J. M. és Károlyi I.“

Maga a' válogatott tárgyak különbféleségе eléggé ajánlja e' Kötetet. Legelől áll e'ben Verőtze Vármegye ösmertetése Hoblik Mártontól, mellynek tsak az itt közlött részéből is lehet állítani, hogy az a' geogr. statistikai leírásnak tökéletes példája. Második helyen Jánik Ferentz a' szálas és sarjas erdő közötti különbözéseket terjeszti elő gazdaságos tekintetben. Azt mondja a' többek közt, hogy a' szálas erdőgazdaság 120 eszt.dei kerülőszakaszszal sokkal több, jobb, haszonfélébb, és bötsösb fával adózhatik, mint a' sarjas erdő 30—40 esztendős gazdálkodás módja mellett ugyan tsak 120 esztendő alatt: de jól megjegyezve, hogy a' tanyának ollyannak kelletik lenni, hogy az a' nagy fákat megteremje.— Az egész értekezés helyes erdő tudományt mutat. — Harmadik helyen Gáthy János a' képírás történeteit beszélli elő, elegendő olvasottsággal és jól kidolgozva. Negyedik helyen J** Sopron városa tanátsházának udvarában fenntartatott római sírkőnek értelmét közli. Az ötödik Értekezésben Podhraczky Józef azt

mutatja meg, hogy a' bosszú mire viheti az alatson lelkű embert. A' megsirathatatlan következésű Dózsa György támadása van e'ben előadva, Verantius Antalnak magyar Historiájából, melly e'dig tsak kéziratban hever, és pedig tökéletes ép peldányban TT. Jankovich Miklós úr híres Gyűjteményjében. Az elkövetett irtóztatóságokat ezen Iró sem tagadja; de sokat állít elő más színben mint sem e'dig állott a' világ előtt. Említtsünk eggyet a' legrémíttőbbek közűl; ő Dózsának kivégeztetését így adja, mi is megtartva itt irás módját is bizonyos okra nézve: „Janos waida, nagy sok erdely nipel ki jwwe Temesvar alla, es ott a' Zekel' giernek egy faatt asatta fel, az melle egy szeczel, alias syllia szeek zekett tette, as Zekel' Giornok ewnyg rwhayatt le bochatatta, az kekhez az fahos ketteztette. Az ew wyteziwel Tobörzok Tanczoth alias haydo Tanczoth tartatta, minden kerwlissen a' Zekel' Giernek testett harapnak wala. Mel pedig nem akarta harapnia, kit megösmertek ha a' szaia wirtew weres vott, wagy nem wott, azt azon hellen lewagattaott; Wigre a' Testhett megittettek nem chak Haidwkkal, de egiebekkel is. Ennekwttana az Janos Waida eggy tyzes was coronatt hozotta elly, Azth a' Zekel' Giernek kett fogó kewzett az feyben tytetty, es wele ewtet megcoronaza. Mynd eny kynban ez a' Zekel' Giergy egiett sem faydwla, wigezetre ozthan feiett wittette neky 's a' t. Ezt azért kivántuk illy hosszasan adni Olvasóink elejébe, hogy ama' régi hibás vélekedést váltsák helyesebbel, mintha János

Vajda etette volna Székely testét a' maga hajduival, mert az itt: „ittettek" irást nem etette, hanem üttette szóval kell adni; a' kettő között pedig nagy a' különbbség szerentséjére az emberiségnek. Még a' haraptatás sem étetés; de nints emlékezete a' süttetésnek is. Zárja az értekezéseket a' hatodik, mellyben G** es a' falusi nevelést adja úgy, a' millyennek kellenék lennie. — A' hazai literaturára nézve észrevételek és jobbitások állanak itt a' közhasznú ösméretek tárának 2-dik kötetében lévő muzsikai tzikkelyekre. Továbbá folytatódik a' Hinduk drámai litteraturája. A' Koszorúban most is különbbféle jeles versezetek állanak.

Az úgy nevezett mételyről.

(Közlés végett beküldte Erőss Lajos.)

Minthogy minden Tudományok, még e'dig legjobban tsak tapasztalás, 's észrevételek megjegyzése által tétettek virágzóvá; szükséges ezt a' gazdaságbeli Tudományban is megtartani; 's valójában mult 1831-dik esztendőt szükség a' birtokos uraknak, 's gazdáknak megjegyezni; kivált a' szarvas marhát, és juhot tenyésztőknek; — mert ezen esztendő sokakat szomorúan emlékeztet vissza; minthogy az úgy nevezett métely férgek hathatósan dühösködének, ezekről ezen észrevételt kívánom önnön tapasztalásomból közleni: 1831-dik esztendőben Angyalffy úr Juhász-Káté czím alatt kiadott munkájában a' mételyről szólló sorait fontolóra vévén, tapasztalásommal igen megeggyezett, t. i. hogy a' métely mind a' szarvas

marha borjujával, mind pedig a' bárannyal eggyütt születik; ezt bizonyítom, mert olly esztendős borjú felbontásánál voltam jelen, a' melly még az istállóból ki sem vólt, 's olly idei báránynál, a' melly tsak nehány napos vala, 's elveszett, e'nek mind a' kettőnek májjában néhány szem mételyt találtam: nem szedhették ezek azt a' vizes, iszapos, 's zápor elöntötte legelőn.—Sokaknál még e'koráig is tsak azon bal vélekedés uralkodik, hogy azt a' marha úgy szedi fel; nem, hanem valamint hogy mindennek vagyon tápláló szere, úgy ezen átkozott rontó férgeknek a' vizes 's iszapos legelő, tsak tápláló szerek, nem pediglen lakhelyek. Szükséges még is a' barmokat tehát a' vizes legelőktől őrízni, nem hogy fel ne szedjék, hanem hogy ezen rontó férgek el ne hatalmazzanak. Ezeknek meggátolására leg hasznosabb lessz, hogy illy vizes esztendőkben a' barmokat mentő szerekkel tartsuk, legalkalmatosabb üdő e're a' sózás ideje a' minek is gyakrabban kell történni; keverjük meg tehát a' közönséges sót arányos mennyiségben porrá törvén büdös kővirággal, fenyőmaggal, varádits kóróval, zöld-gálitzkővel, közében kevervén minden darabra 5—6 tsepp fenyőmag olajt; ezt tévén, teljes bizodalommal lehet minden gazda barmaihoz. Költ Babotsán Mart. 18-dikán 1832.

Farkas Jósef magyar tántzmester.

Midőn a' Magyar honjában az idegen művészt égig ömeli, a'kor a' külföld a' hazá-

ján kívűli derék Magyarnak érdemlett ditséretekkel tömjénezik, 's azokat Európa előtt örömmel hotsátja közre. — Farkas Jósef gyöngyösi fi, kit Kassa, Pest és más a' magyar művészeket is kedvellő városok, mint nevezetes magyar tántzművészt igen jól ösmérnek, most Bétsben múlat. Martzius 10-dikén a' henryi néző-tántz —ballet— tartásakor gyönyörű tér nyila ő előtte tántz művészi ügyességét a' birodalom fővárosában kimutatni. Attila-dolmányban, 's kardoson jelent meg a' magyar tántzban koszorút nyert hazánkfia a' néző helyen. Majd kardját leoldván, Biharinak nemzeti muzsika darabja alatt tünteté ki a' nemzeti tántznak minden szépségeit. Könyű mozgás, nemes maga tartás bélyegezék az előadást; nevetséges ugrások, mellyeket hasonló mutatványkor e'dig mint mulhatatlanokat kötének a' magyar tántzhoz, itt nem jövének elő. Eggy szóval, a' tökéletes remek tántz azon ditsekedve emlegethető itéleteket nyerte meg a' bétsieknek, hogy a' valódi magyar tántznak peldáját most láthaták ők először. Többször is állott elő a' mondott nap óta Farkas úr Bétsben tántz-művészi jelességével, mellyet a' mindég nevekedő tetszés koszorúz! (Allg. Theat. Zeit. 1832. Nro 56.)

Csillagvisgállási közlések.

Nevezetes e' folyó esztendő a' bujdosó és üstökös tsillagokról. Majus 5-dikén t. i. Mercurius a' nap előtt fog elmenni, 's a'nak felületjén mint valamelly kis fekete karikátska úgylátszik. Egész Európa fogja ez ál-

talmenetelt láthatni. Belép a' tsillagzat a' napnak keleti szélébe a' nevezett napon dél előtti 9 órakor 38 minutakor; kilép pedig nyugoti óldalán délutánni 4 órakor 27 minutakor, és így azon üdő, melly alatt Mercurius bujdosó tsillag a' nap felületjén látható lész, 6 órát 's 49 min. teszen. Saturnusnak melly 1832-nek uralkodó planétája is, 's 14—15-dik esztendőben fordúl elő, éjszaki óldala December 1-sőjétől a' nap súgáritól világosítva előttünk látható lészen, melly 1819. Mart. 11-dikétől a' napvilága nélkűl szűkölködött. A' mi illeti az ezen esztendőben megjelenendő üstökös tsillagokat; ezek az Encke és Biela félék. Ama'ról lásd a' 11 számú Haszn. Mul. 1832; ez utóbbi, melly 1826-dikán láttatott, folyó esztendőben is előfordúl, 's jó messzelátó tsőveken látható lessz. Tulajdonsága, hogy útjában eggy bizonyos helyen közel megy el a' földhöz; 's ezen környűlállás adott e' folyó esztendőt érdeklő nyugtalan jövendölé sekre okot; mellyek azonban minden káros következés nélkűl múlnak el.

Ellenérzés — antipathia. —

Alig van ollyan állat, vagy plánta, mellynek eggyik vagy másik ember ellensége nem volna. III. Henrik frantzia Király nem szenvedhette a' matskát. Tycho de Brahe reszketett a' nyúl vagy róka látására. Erasmus a' hányszor halat evett, mindannyiszor hideglelést kapott. László lengyel Király szaladt az almától, Querceto János az I. Ferentz frantzia Király titoknoka sebes vérkerengést kapott, ha elébe almát

tartottak. A' sajt is sokakra nézve tárgya az ellenérzésnek, valamint a' mandola, ugorka, földi eper, 's a' t. Cardeniusnak nagy irtódzása volt a' tojásoktól, Crassus ellene álhatatlanúl gyűlőlte a' kenyeret, Sclaligerre görtsök jöttek ha zsázsát látott. A' bársony tapintása némelly személyekné! tsömört és ájulást okoz. Sir Kenelm Digby szerént, Lady Heneagenek feldagadt artzája a' miatt, hogy aludtakor rózsát tettek a'ra. Kardinalis Hauy de Cardonne a' rózsa illattól ájulásba esett. Non eadem miramur. Horat.

Az elefánt erejének 's hűségének bizonysága.

Liverpoolban a' minap több vad állatok étetésekor eggy oroszlán kiszökvén ketretzéből, rettentő ordítással tőlté el a' környéket, 's ijjeszte minden közellévő gondviselőket; kik menedék helyre futottak, Hüguet urat ki vévén, a' ki éppen elefántjának ada enni. Ez, midőn látja hogy egyenesen felé tart az oroszlán, az elefánt hasa alá vette magát. E'kor elkezdődött a' viadal a' két vad között; az oroszlán neki szaladt az elefántnak, e' pedig tüzesen óltalmazá táplálóját. Az oroszlán lábát kezdé harapni az elefántnak; a' mikor emez azt orrával körűl fogván, felemelte 's a' levegőben megtsóválva a' circus más végire hajította, hol az a' földre esvén meg sem motszant, 's a'nyira meg van sértve, hogy megmaradásához kevés a' reménység. Hüguet úr ezen viadal alatt, melly 8—10 minutáig tartott, legkevesebb sérelmet sem kapa. Az

elefánt örűlni látszott, hogy gondviselőjét olly nagy veszedelemtől mentette meg.

'Apróságok.

Elmene eggyszer a' falusi tanító megyebeli fő papjához azon folyamodással, hogy őtet gazdagabb fizetésű oskolába tétesse által. Teljesíteném én ezt, felele a' fő pap, de mester uramról közönséges vélekedés, hogy igen iszik. Midőn a' folyamodó a'zal mentené magát, hogy az emberek sokszor hibásan vélekednek; a' főpap, a' mester felettébb veres orrára hivatkozva igyekezé támogatni a' vádat. Az nem erősség, — felele a' mester, — mert a' gólya óra ugyan tsak veres, holott mindég a' vízben tartja.

Meg ittasoda a' lóháton útazó, 's lováról le esett, még ezen kívül tüstént az úton el is aludott. A' hűséges ló nem haza szaladt, hanem őrt állott ura mellett. Más nap segítségére akartak lenni más útasok az alvónak, de a' ló harapott, 's rugott mindent, ki gazdájához tsak közel járult is.

Rejtett szó.

Kettős a' fejem, és azután négy rész tesz egésszé.
Gúnyolsz; lám pedig én sokba javadra vagyok.
Kettőzött fejemet vesztvén, mond vissza felére,
A' mi marad, képed dísz helyet a'ba talál.

Jegyzet: A' 25-dik számbeli Rejtett szó: Gábor; mellynek alkalmatosságával hozzuk emlékezetünkbe, hogy boldogúlt Kazinczynk a' szőllővesszőt, vagy venyigét illette borág nevezettel.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 27. Szám. Mart. 4-kén.

A' hír lakhelyének leírása.

*Ovid után.**)

A' kerek ég' közepén, a' föld a' tenger az égnek
Hajlati közt, a' hármas Egész' közepette van eggy hely,
A' mellyből mind azt, valamik csak vágynak akárhol
'S bár milly messzire is; jól megláthatni; füleknek
Nyilt üregébe pedig minden szózat behat: e'nek
Hír az Ura 's tetején a' várnak vette lakását.
Számtalan ablakokat, száz meg száz ki 's bevivő rést
Vágata a' palotán, ajtó nints eggy küszöbén is.
Ezt éjjel 's nappal mindétig tárva leled: benn'
Hangos réz minden, tseng-bong 's echózik egésszen.
Most szavakat zeng, majd azokat viszonozza miket hall.
Nintsen benne sehol tsend, sem nyugalom: de azért nints
Lárma se: csak zúgás-bűgás, lassú susogások,
A' milyeket (ha midőn távulról halgat az ember)
A' felháborodott tenger hullámai adnak;
'S a' milyetén hangon mormol, — mikor a' feketéllő
Felhőkben Jupiter dörög — a' dörgésnek utója.
A' tornátzokban pözsög a' nép: ki 's be tolongva
Ögyeleg a' gyülevész sokaság, és széltire sürr forr
Több ezer öszve habart közhír, 's ugyan a'nyi koholmány,
'S néha igazság is tévelyg a' zagyva beszéd közt.
A' füleket közülök némellyik üres fetsegéssel
Terheli, 's a' másik viszi a' mondottakat arrébb;
És a' füllentés gyarapodva terűl; mivel a' mit
Eggyik mond, az ujoncz fülelő megtoldva beszélli.

---

*) Lásd Metamorph. XII Libr. 39—64 v.

Társai a' könnyenhívés, 's a' dőre bolyongás,
És az ildétlen öröm, 's friss visszavonás, 's letsépülő
Félelem, és kétes koholótól vett susogások.
Önn maga — a' mi esik földön, vizeken, az egekben —
Jól látván az egész mindenséget ki kutatja.

Probáúl fordítá
Ketskeméti Dániel.

Delorme Marion,

Példája az emlékező tehetségnek.

Delorme Marion született IV. Henrik uralkodása alatt, 's meg hólt 1742-ben két hónappal előbb, mintsem 135 esztendős lehetett vólna. Tsak 5 esztendős vala, mikor IV. Henrik meggyilkoltatott, még is igen jól emlékezett a'nak artzvonásaira.

Nagy kedvét találta a'ban, ha a' nevezetes személyek ábrázatját, állását 's ruházatját elő adhatta. Nem felejté el azon papi őltözetet, mellyet Richelieu mint Abbas viselt. Nagy emlékező tehetséggel birt. Sully, Mazarini, Turenne, Colbert, 's más nagy férfiakat, a' legszorosabban tudta le írni. Ha valamelly festő az illy derék emberek felől meg kérdezte; homlokát dörzsölve ezt szokta felelni „várjon az úr míg a' homokot a' festésről letörlöm," 's e'kor a' legpontosabban állítá elő a' személyt, kiről szó vala.

1705-ben negyedszer maradt özvegységre; majd inassaitól meglopatván, olly szegénységre jutott, hogy XV-dik Lajosnak következő levelet vala kéntelen írni: Felséged fizeti a' történetírókat, kik olly időkről beszélnek, mikor még ők nem éltek; azonban a' felséged fő városában van eggy élő chrónika, melly-

nek első fejezetje 1606-kig felmegyen, ezen ó chrónika eggy régi, a' férgektől öszverágatott könyv, melly a' deszkát többé elnem hagyhatja, mellyen nyúgoszik. Delorme látta a' felséged törzsökéből az első uralkodót, a' nagy Henriket, látta XIII. és XIV. Lajost, ő az igazság szavát ajánlja felségednek, ha tanátsot akar tőle kérdeni. Ezek azon nehány világító súgárok, mellyek az én hosszú életemből az elmúlt kormányokra sütnek; de a' lámpás felséges uram! — az olaj nem léte miatt, hólnap is elaludhat; ha tsak felséged a'ról kegyesen gondoskodni nem méltóztatik."

Ezen levelet bizonyos személy által ada XV. Lajosnak: az ifju király óhajtá látni Delormét, 's Fleuryvel több ízben meglátogatván, hólta napjáig tartó fizetést rendelt számára.

A' régibb világ korszerénti előbbmenetele.

Kristus előtt 2,200-al Nimród Eufrates vidékén, az ó világnak tsak nem közepén királyságot állított. A' Nilus meljékén is korán állottak fel országok.

A' folyó vizek és tenger mellett lakó népek könnyen indíthattattak a' hajózás kitanulására. Syria partján a' fenitziaiak voltak, kik legelőször különböztették meg magokat kr. e. 1800-al hajózásbeli tudományok által. — Nem tsak a' közép tengeren hajóztak a' fenitziaiak, hanem a' gibraltári szorosig is elmentek. Czélja a' hajókázásnak volt a' portékák szállítása. Eleinte eggyik portékát a' másikért tserélték

az emberek. Idővel az arany és ezüst használtattak átaljában tsere eszközeinek. A' meghélyegezett értz darabokból lett a' pénz. Mennél nagyobb közösülésbe jöttek eggymással különbböző nemzetek, a'nál nagyobb szükség lett a' találmányokra, az élet könnyebbségeire, és a' pompázásra, szövésre, kötésre, bársonyra, üvegre. A' szép mesterségek tökéletesittettek; a' képöntésből lett lassanként a' képfaragás, és a' festés. A' figurák, p. o. a' szent jegyek az obeliscuson a' tárgyak és gondolatok megtartására szolgáltak. E' volt a' képes írás. Későbben minden hangot, mellyből tétetnek öszve a' szavak, eggy-eggy jegy által fejeztek ki. A' betük és vonások a' számolásra is használtattak. A' tsillagzatokra legelőször figyelmetesekké léttek azon népek kik baromtartással, és hajókázással foglatoskodtak. A' legrégibb tsillagvisgáló tornyok közül való a' babyloni. Az időre nézve megtanúlták lassanként az emberek különbböztetni a' heteket, hónapokat és esztendőket.

Az illy módon kimívelt népek idővel nagyobb monarchiákban eggyesültek. A' leglegrégiebbek közűl volt az, mellyet kr. e. 1450. Eufrates és a' Kaspium tenger köztt alkotott Ninus, assyriai király; — fő városa volt e'nek Ninive: 500 esztendő múlva több más országokra oszlott ezen status. E' mellett az Eufrates és közép tenger között sok ideig virágzott a' 'Sidók Országa; melly nemzet eggy a' régiség azon kevés népei közűl, kik tsak eggy Istent tiszteltek.

A' régi Monotheismussal a' föld nem Zsidó lakosainál a' patriarchai, 's e'zel a' tiszta törzsök atyai 's főpapi tekinteten épűlt Monarchia kapott lábra. Asiában a' sok isten tartás — Polytheismus — az önkényes uralkodást — Despotismust — vitte be. Európában pedig a' Görögöknél, ezen földrész legelőbb ki műveltt népeinél a' köztársasági igazgatás formája virágzott.

Ezen Görögök voltak azok, kiknek ifjai erejek alatt öszveomlott az Assyrusok után elhatalmasodott Persáknak ásiai nagy birodalmok. Ezen Görögök voltak a' szép mesterségekben és tudományokban is az emberi mívelődésnek peldái Polgári egyenetlenségek végre még is azon szerentsétlenséget huzta maga után, 336 kr. e. hogy északi szomszédjok Filep a' Macedonok Királyja őket meghódította.

Európa népességének lehető nevekedése.

Ha mind azon akadályokat, mellyek a' népesség nevekedésének ellentállanak, ellehetne hárítani, szembetünő sebes lépésekkel menne az előre. Azonban hogy két a'nyi legyen a' nép száma mint most különbféle tartományokban, különböző üdő kívántatnék e're. Az austriai Birodalomban 24 esztendő kellene a' népesség kettőztetésére, sinór mértékűl véve tudniillik a' mostani nevekedést; az európai Orosz birodalomban 48, lengyel és dán Országokban 50; Nagy Britanniában 52; Svétziában, Norvégiában, Helvétziában és Portugalliában 56; Spanyol Országban 62; Olasz

Országban 68; Görög Országban és az európai Török birtokokban 70; Németalföldön 84; a' Német szövetségben 120; Frantzia Országban 125. Az éjszaki tartományokban félszázad, a' déliekben 80 esztendő alatt mehetne két a'nyira a' szaporodás a' mostaninál. Átaljában minden európai országok 75 esztendő alatt érnék el a' népesség ezen nevekedését. Ezek szerént már Nagy Britanniának 1872-ben 41 mil.; Németalföldnek 1912-ben 13 mil. Frantzia Országnak 1951-ben 63 mil. lakosainak kellene lenni.

Statistikai jegyzés.

Esztendőnként 9—10 mil. font tzúkorra van az austriai birodalomnak szüksége. Legtöbb Triestből hozatik be; oda pedig vagy Braziliából, vagy Lizabonából és Londonból viszik. Öszveséggel 19 czúkor készítő helye van Austriának. Magyar Országon alig tengődik három. Figyelmet érdemel a' Záhonyi.

A' tántzoló Qvákerek.

Új Yorkban több mint száz különbféle vallásos felekezethez tartozó templom van. A' többek közt kettő van a' Negereknek vagy feketéknek is, kik tulajdon papjaik által oktatódnak. Legkülönösebb felekezet a' tántzoló quákereké, kik Újj-Yorktól bizonyos távolyságra laknak, 's 100 férfi, 's minteggy 80 asszony személyből állanak. Ruházatjok szürkés, tsudálatos formájú. Dogmájok a' szent írásnak azon versén épűl, hol az mondatik, hogy Dávid a' szövetség ládája elótt tántzolt.

Ők soha sem predikálnak; hanem minden vasárnap templomjokban két sorba állanak, egy-gyik óldalra a' férjfiak; másikra az asszonyok, 's így a' cultust tántzolva kezdik el. Az idegen, ki ezt nézi, ha megveretni nem akar, tartóztassa magát a' nevetéstől.

Különbféléк.

Bizonyos gazdag pénz váltó a'ra kért eggy igen nevezetes írót, hogy emlék könyvébe nevét be írni ne lenne terhére. Ez a' következő szavakat írta a'ba: Adjon nekem az úr költsön 500 tallért; azután örökre felejtse el a' háládatos aláírót.

Eggy özvegy asszony Párisban Jan. 15-dikén 15, 35, 60 számokon 35,060 frankot nyervén; mikor éppen kezéhez akará venni a' szép sommát, örömében meghalt.

Eggy másik özvegy férjének halálát következő foglalatú gyász levél által adá a' közönségnek tudtára: folyó hónap elsőjén tsekély fájdalmai után, gyenge de még is halálos betegségben elhúnyt az én tíz és fél hónapos házastársam gyönyörű életének 36-dik esztendejében. Távollévő atyjafiai és baráti! minden gyásznak szoros megtiltása alatt vegyétek ezen jelentést.

A' lausannei kerület Iferten nevű várossában keletkezik eggy felekezet, melly véleményje szerént, a' keresztény vallás eredeti

állapotjára akar vissza menni; a' férjfiak ezen felekezetből megnövesztik szakállokat, sem a' pósta, sem más újabb intézeteknél szolgálatot nem viselnek. Nem régiben a' város kapuja előtt minden könyveket, még a' szent írást is meg akarák égetni, mivel a' kereszténység kezdetében a' nyomtatás még nem vólt feltalálva. A' tisztviselők gátot vetének a' kárhozatos tzél végrehajtásának.

Közönséges dolog Párisban, hogy a' férjhez igen kívánkozó dámák templomokra, városházára 's más köz épületekre raggatni szokott czédulák által magokat áruba botsátják. Nagy hasznot hajt ezen szokás az asszony árulóknak. Két idegen, egyéb aránt jó barát olvasá Párisban e' következő jelentést: „Eggy művelt és szép, 22 esztendős dáma, a' ki több mint 100 ezer frankot érő vagyonnak birtokosa, kíván férjhez menni, és keres eggy világban tapasztalt, eleven, 30 esztendőn túl nem lévő, polgári eredetű férjfiút, vagyonnal vagy a' nélkűl; bővebb útasítást vehetni **nél." Az idegenek semmi tsalást sem sejdítvén a' dologban, felkeresték a' jelentő **et. Ez meg ígérte, hogy másnap elviszi őket a' dámához; de ezen szolgálatnak díjja eggy eggy személytől két arany.

Rejtett szó.

Míg benned két végsőmben megyek, élsz te is a'dig.
Visszásan vizeken hordom az embereket.

Jegyzet: A' 26-dik számbeli Rejtett szó, a' maga ottani megvallása szerént is, a' gúnyolt: Szamár.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósítésokhoz.)

1832. 28. Szám.] Mart. 7-kén.

Éjszak-amerikai Tudós-Társaságok.

Hogy a' Nemzetségek a' pallérozottság legfőbb pontjára hathatósan ömeltetnek az Akademiák's tudós társaságok által, azt senki sem tagadhatja; különös bizonysága e'nek a' történet tudomány is. A' hajdani Görög Országot, a' benne naponként mind inkább elterjedt tudós Akademiák segítték a' művelődés ditső poltzára hághatni. Frantzia, Angoly és más igazán felvilágosodott Országok nem ez illy intézetek által jutottak é el a' kimüveltség fényes thronusára? — De nintsen ollyan a' történet tudomány által elő mutatható tartomány, melly a' műveltségnek, tökéletesedésnek 's nemzeti boldogságnak olly kevés üdő alatt azon pontjára hágott vólna, mint éjszak-Amérika. Ez 1783-ban lépett a' független státusok sorába, és más 29 tudós társaságokat számlál: mellyek ím' a' következendők: 1.) a' kelet-indiai tengeri társaság; 2.) a' mesterségek és tudományok amerikai Akademiája; 3.) Új-angliai Linné társasága. 4.) Franklin-t; 5.) Philophusian-t; 6.) a' Connectuti Akademia; 7.) amerikai geologiai társaság; 8.) a' pittsfieldi Lyceum; 9.) a' mesterségek társasága; 10.) az uticai Lyceum; 11—16.) Chemiai és geologiai társaságok Delhiben, Hudsonban, Troyban, Cacks-

killban, Newburghban, és a' West-pointi Lyceum; 17.) Tudományos és filosofiai Társaság Új Yorkban; 18.) Természet Historia Lyceuma; 19.) a' Párisi Linné társaságának Új-Yorki ága; 20.) Új-Yorki Athenaeum; 21.) a' newjerseyi tudományos és filozofiai Társaság; 22.) filosofiai; 23.) Linnei társaság. 24.) Természet tudományok Akadémiája; 25.) a' tudományok és Literatura Akademiája; 26.) Columbiai intézet; 27.) nyugoti Musaeum társasága; 28.) Tudományos és filozofiai társaság; 29.) Lyceum a' természet históriára.

Éjszak Amerikában tehát 47 esztendő alatt 29-re nevekedett a' tudós társaságok száma. Hazánkban 830 esztendő lefolyása után kezdi eggy munkálatjait.

Spanyol országnak elsőbb századjai.

Spanyol országot a' rómaiaktól — 409 körűl — különbféle német nemzetek ragadozták el. Az Afrikába költözött Vandalusok emlékezetét fel tartja még az Andalusia név. — Svábok, Alánok és Westrogothusok telepedtek meg nyugoti Spanyol Országban, és az a'zal eggybeköttetett Portugalliában; a' Svábok és Alánok középen, a' Westrogothok pedig keleten. De a' Svábokat és Alánokat végre—600 körűl — meghódoltatták a' Westrogothok. Ezeknek országában a' papság olly nagy tekintetet szerzett magának, hogy az a' királyi korona birását is kétségessé tette. Az elnyomatott fél az általellenben fekvő Barbariában uralkodott arabokat hívta segítségre, kiknek

Tarek alatt vólt kiszállásokat — 711 — Gibraltar mindenkor emlékezetbe hozza, melly a'nyit tesz, mint Tarek sziklája; mivel az Arab Gibel vagy Giabel, hegyet vagy sziklát jelent. Az Arabok mindég nagyobb számmal jöttek által, úgy hogy ezeknek—kik először tsak segítség szolgáltatás végett béreltettek ki—már most igen könnyű vólt a' Westrogothok országában veszekedő felekezeteket meggyőzni. Roderich a' Westrogothok Királyja a' Xeres de la fronterai ütközetben életét veszté, és Spanyol Ország a' bagdádi Ommája nemzetségből való Kalifák meghódolt tartományjává lett. Eggy része a' Westrogothoknak az éjszak nyugoti hegyekbe szaladt, hol Biskája és Asturia tartományokat függetlenségbe tartotta meg. Midőn 756-dik eszt.ben az Ommája maradéki Abassi nemzetség által a' thronustól megfosztattak, Ommája Abdalrahman, vagy Abderrahman Spanyol Országba futott, ezen nagy tartományt az Arabok országától elszakasztotta, és Kordovában független Kalifaságot állított fel.

Bellevue.

Eggy igen bájoló szépségű mulató kastély, nem messze Párishoz, a' St. Cloudtól Mendon felé nyúló hegyen. A' XV. Lajos kedveltje, Pompadour építtette ezt, még pedig különös hamarsággal; kezdetett ugyan is építtetni 1748-ban 's már 1750-ben készen vólt. A' nevezett frantzia Király halála után XV. Lajos nagy nénjei laktak benne. Bel-

levuenek szépíttésében azon üdőbeli frantzia művészek Salu, Pigalle, Laprenuo 's a' t. minteggy vetélkedvén eggymással, ezen mulató kastély egész Európában legszebbnek tartatott. Az első revolutió után a' nemzeti gyűlés azt végezte, hogy Bellevue a' nemzet költségén feltartatván, a' nép mulató helyéűl szolgáljon. Mind e' mellett is a' revolutio folytában, a'nak szélvésze igen meg rongálta Bellevuet, 's végre le is rontatott. Omladékait meg szokták látogatni az útazók, mivel innen a' Párisra, 's környékére való kilátás eggy a' legszebbek közűl. 1815-ben itt állott a' burkus tartalék sereg.

Árvaházak.

Ezen intézet a' legjóltévőbbeknek eggyike, melly a' kitett, szegény, elhagyatott, ügyefogyott 's gyakran végromláshoz közeledő gyermekekből nem ritkán hasznos polgárokat formáll. Az árvaházak első felállításának ideje bizonytalan. A' mit a' rómaiak „pueris" és puellis alimentariis" név alatt említtenek, illyen formák lehettek. — Augsburghan 1572-ben állíttatott fel árvaház; Halleben 1698-ban, melly igen nevezetes intézetben eleitől fogva 4500 árva ingyen neveltetett. Az ollyan nevelő intézetek, mellyekben bizonyos rendű polgároknak árváji bizonyos előre el határozott tzélra neveltetnek, p. o. katonának, mesterembernek, és különösen Bétsben a' katonatiszteknek leányai nevelőnéknek, a' közelebbi század szüleményjei. — Későbben azon véle-

kedést kívánták megállapíttani, hogy mind a' kormányra, mind magokra az intézetekre nézve sokkal jobb az árvákat külön polgároknak gondviselésére bizni, mint köz házakban nevelni: *) mert a' szerént gyakran a' nagyobb kiterjedésű épületekre felvígyázókra rendesen megkívántató tetemes költség önként megszűnik; más részről az árva a' közönséges házakban gyakorolni szokott eggyszerű foglalatosságok helyett korán megösmervén a' polgári élet szükségeit, ügyességhez szokhatik. Az árvaházakban a' halandóság is nagy, a' felügyelés felettébb nehéz. Különös dítséretet érdemelnek az ollyan árva intézetek, mellyek már szárnyaikra botsátott nevendékjeiket is bizonyos sommákkal segíttik; illyen a' frankforti árvaház.

A' Pénz (Abraham a St. Clara után.)

Ollyan tzél, mellyhez minden fút; olly malom, mellyen minden őrleni; — olly folyó, mellyben minden fördeni; — olly rét, mellyen minden kaszálni; — olly ruha, mellyet minden hordani; — olly falat, mellybe minden harapni; — olly menyasszony, kit minden haza vinni; — olly ház, mellyben minden lakni; — olly virág, mellyet minden szagolni; — olly gyümöltsfa, mellyet minden rázni óhajt. — Erőre nézve semmi hozzá a' világon

*) E'zel egésszen ellenkezőt tapasztaltak a' Győriek legközelebb, mint ezt 20. szám alatt lévő költ Levelünkben közönségessé is kívánták tétetni.

nem hasonlít. Mindent lever, meggyőz, kiűz, feltalál, széljel ront, felemel. A' pénz uralkodik a' világban, akárhányszor felhághatsz a' Helikon tetejére, Phoibosz és a' Mu'sák kedvét megnyerheted; de mit használ mind az te néked, ha pénzed nintsen? — A' pénz megnyeri a' kedvet; pénzzel mindent kivihetsz, mindenre szert tehetsz. — Azt mondják hogy a' szerentsétlenség próbaköve a' barátságnak; én pedig azt mondom: pénz a' próbaköve a' barátságnak. Végezetre mindenféle szerentsétlenséget a' pénz szűkire lehet reducálni.

Asszony vásár.

Angliában mind ez ideig meg van az a' rossz, és erköltsi érzést sértő szokás, hogy a' férj a' feleségét — kötelet, vagy sinórt vetvén nyakába — a' vásárra viszi, és árúba botsátja. Ritkán ugyan, 's a'kor is a' nép alsó osztályjában történik ez: de minden esetben helybe nem hagyható. Folyó esztendő Febr. 20-dikán Londonban ismét történt illyen vásár. Az asszony 25 esztendős, 's szép személy vala, a' ki eladás végett kiállíttatott. Eggy hasonlóúl szép fiatal ember 10 schillingen meg vévén, nagy triumphussal vezeté haza.

Madarak okossága.

A' tengelitzek számára kalitkát tett ki bizonyos gyermek tavasszal a' kertbe; 's tsak hamar tsalántsattogatók látogaták azt meg, és a'nyira meg tettszett eggy párnak, hogy azt elfoglalta, 's bele fészket kezde rakni. De minekelőtte ez elvégződött vólna, eggy pár

tzinke előjön, 's az előbbi szállókat elűzi tsevegő viaskodás után, 's a' fészket a' maga módja szerént elvégezé. Bosszankodott a' tsalán tsattogató him, és feltette magában, hogy a' gyaláztatást a'ban nem hagyja. Mikor hát ellensége fészkét ott hagyá, belopódzott a'ba, 's kezdé tojásait ki hempergetni, eggy már kívűl is volt, mikor a' tzinke vissza érkezett. A' bosszút állott eggy közellévő bokorba keresett menedéket; a' meg haragított pedig olly szerentsés vala, hogy a' kilökött tojássa puha gyepágyra esett, 's el nem tört. Igy ő azt körmei közt fészkébe sérelem nélkűl vissza helyheztette.

Gazdasági Jegyzések.

Hogy a' sert frissűl és jó ízűen több ideig eltarthasd, minden három akóhoz vess eggy marok konyha sót a' hordóba; így finom és friss ízű lessz sered.

A' téj óltó készítésének legjobb módja, ha a' gyenge borjú gyomrot mindenestől felfúvod, megszárítod, a'nakutánna apróra vagdalod, és megsózva, öszve gyúrva fazokba lenyomod.

A p r ó s á g o k.

Bizonyos gavallér, ki mindent a' módi szerént igyekezett előadni, a' nélkűl hogy a' más nyelvből kevert szavakat értette vólna, hallott eggyszer az ellenpontról—contrapunkt —is beszélni. Majd eggy Contzertben meg

kérdeztetvén valaki által, hogy mint tetszenék neki az énekesné, így felelt magas böltsességű vonásokkal: jól, igen jól, hangjában valamelly tsudálatos contrapontot vettem észre.

Kérdés támadván bizonyos társaságban, hogy sok öreg urak, kik ifjaknak akarnak látszatni, miért rejtik el fekete parókákkal ősz hajokat, eggy a' jelenlévők közűl így felelt: némellyik azért takarja azt el, mert nem tisztességesen őszűlt meg.

Levelet kapott a' falusi ember, útazó mester legény fiától, 's feleségének ezen szavakkal adá azt által: nézd, olvasd, a' mi pestánk az idegen földön szomorú életet él, ő valódi Melancholicus lett. — Úgy van az — felele a' feleség — ha valaki nem engedelmeskedik; miért nem lett inkább falusi ember? de a' gyermekek rendesen mások akarnak lenni mint az atyjok.

Eggy majlandi menagerieben nem régen hármat fajzott a' nőstény tigris az oroszlánnal vólt párosodása' következésében. Kettejének mindjárt az ellés után vége lett; a' harmadik pedig 3 napig élt. Eggy azok közűl a' paviai museumnak ajándékoztatott.

Rejtett szó.

Értem szándékod, kívánsz te is engem elérni;
Fordítván, fel lelsz épületek tetején.

Gyürky János.

Jegyzet: A' 27-dik számbeli Rejtettszó: Vér.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 29. Szám. Mart. 11-kén.

Szépművek.

Ehrenreich úr Képgyűjteményjének 30-dik Fogása jött ki a' szorgalmatos Művész által. Az élők száma közűl Várkonyi Gróf Amade Antal, Martzaltőnek örökös urát, Magyar Országi kir. Ajtónállók Fő-Mesterét, a' ts. k. Felség Aranykúltsos Hívét, 's valóságos titkos Tanátsos 's a' t. Ő Excját adja elő az eggyik kép; a' meghólt Nagyok közűl a' másik, néhai Lomniczay Skerlecz Miklós Ő ts. k. 's Ap. Felségének valóságos Belső titkos Tanátsosát 's Zágráb Vgyének vólt Fő Ispánját; a' ki született 1729 Octob. 29-dikén, meghalálozott 1799. Jan. 26-dikán. A' munka, mind kettőben maga dítséri azt a' szorgalmatosságot és tisztaságot, melly a' Művész vésőjét vezérlette.

Goethe.

Született 1749. Aug. 28-dikán a' Ménus melletti Frankfurtban, hol atyja, mint tsászári Tanátsos kedvező környületekben élt. Meghólt Weimarban f. e. Mart. 22-dikén 83 eszt. korában. Még 8 nappal halála előtt a' Nagy-Hertzegné látogatását teljes egességű állapotban fogadhatá el; de más nap hurut hidegelésbe esett, melly kevés idő alatt elkövetkez-

teté tsendes 's minteggy megelőzött fájdalom nélkűl történt halálát. Utolsó elhunyta reggelén még a' viruló Aprilis szép napjaitól várta felgyógyulását. A' Nagy Hertzeg szíves figyelemmel ment halála előtt eggy órával, hogy még eggyszer megláthassa; de már a'kor hozzá nem botsátódhatott. Martius 21-dike estvéjén Salvandynak „seize mois ou la revolution" tzímű munkáját, kérte elő; unokájával pedig „der versiegelte Bürgermeister" nevű darabból olvastatott. Következő éjjel elhagyta minden ereje, 's másnap délfelé múlt ki tsendesen az őtet méltán kesergő tisztelői közűl. Életét maga megírta, de ez kezünknél nem lévén, tsak nehány vonásokat közölhetünk a'ból. Heinse így ír 25 esztendős koráról: „Goethe tetétűl talpig zseni, lélek és erő; érzéssel teljes szív, lelke tüzes, 's sas szárnyakon repked." Wieland azt mondja, hogy ő a' legnagyobb, legjobb és legfelségesebb emberi való, az Isten teremtései közt. Schillerrel, melly nagy barátságban élt; mutatja az, hogy midőn 1805-ben kevés szempillantásokkal a'nak halála előtt, eggytől ezen barátja körűl forgott orvosok közűl az előszobában megértette, hogy Schillernek mindjárt vége lessz, megrettenve, 's kőnnyes szemekkel tért vissza házához. Popularitására elég légyen megemlíteni, hogy mikor eggy szegény asszony komornyikjától a' nagy Goethének azt kívánta, hogy mutasson neki helyet a' kertben, hol midőn az sétálni fog, megláthassa; bár amaz jelenté hogy már az ő ura nem Minister, 's tőle semmit sem

kérhet, meg maradt még is az asszony kérése mellett, 's elrejteze a' kertben eggy bokor megé, hogy Goethét megláthassa, kinek már az előtt több munkáit olvasá. Megtudván ezt Goethe nem tsak hogy a' bokor felé ment, hanem elő hívta az asszonyt, 's vele eggy óránál tovább beszélgetett. Megvallá e'ről későbben Goethe, hogy ritkán talált még látogatóra, ki a'nyira jártas lett vólna munkáiban, 's a'nyira kedvelte vólna poësisét, mint a' szegény szileziai asszony; jubilaeum medaillja val ajándékozva botsáta azt el magától.

Goethe, esztendőnként a' weimari kormánytól kész pénzben öt ezer tallért kapott. Háza 's kertje vólt weimarban a' meg hólt Nagy Hertzeg ajándékából; halála előtt kevéssel 's szomszédja házát is megvette. Maradt 3 unokája. Hóltteste a' nagy hertzegi sírbóltba Schiller mellé, státus ministert illető pompával tétetett Mart. 26-dikán tsupán ezen felírással: „Goethe szül. 1749. Aug. 28; meg holt 1832. Mart. 22.“ Kivánatos vólna hogy jelesebb darabjai magyar nyelvre tétetnének által; a' minthogy ezt a' magyar tudós Társaság munkába is vette.

Bande Noire.

(Fekete eggyesület.)

Sok idegen szavak, 's különös más nyelvbeli elnevezések olvastatnak még a' magyar munkákban a' nélkűl, hogy azok tsak valamennyire is világosítatnának; mellyeknek azonban vagy magyarosíttása, vagy kifejtése az olvasó közönség eggy részére ollyan szük-

séges, mint a' fény a' látásra. Itt a' bande noire magyarázatja adatik. A' szónak jelentése: „Fekete eggyesület" eredete pedig ez: Mikor Frantzia Országban a' nép zendűlés a' fidei commissumok, 's majoratusok eltörűltetése, és a' gyermekek eggyenlő örökösödésének behozása által sok eggyházi jószágokat, várakat, 's a' nemesség kastélyjait szükségtelenekké tette; szaporodván a' népesség, igen természetes vólt, hogy a' tőke pénzesek, és építéshez értők társaságba állottak öszve, 's a' felesleg való épületeket megvették, 's azon mód szerént rontották le, melly szerént az amsterdami kereskedők fényűzése rontatja el az úgy nevezett sloperek által az ezen tengeri város környékén feküvő szükségtelen majorokat. Sokan ezt vandali szokásnak tartják. Német országban is vóltak illyen társaságok, mellyeknek 'sidó tagjai, a' püspökségek és klastromok világi jószágokká tétetések után a' használatlanokká lett épületeket ótsón megvették, elrontották az épület szereket, és a' státusnak a' nagy sors-játékok útján általok megvett uradalmait kissebb ozstályokban ismét eladták. Hogy a' bande noire részént az építéshez kívántató materialékból, részént a' mulató erdőkben levágott fákból, és a' kertekké, rétekké 's a' t. fordíttatott főldnek darabonként lett eladásából meggazdagodott, a' bizonyos: de sokat használt az a' közönségnek is; mert azokon a' vidékeken, hol ez gyakran megtörtént, alkalmatosabb épületek állíttattak, 's tehetősebb lakosok is találtatnak.

Kalkutta.

Eggy a' kelet Indiában lévő angoly birtokok praesidenségei közül. Teszen 10,000 □ mf. 's 32 mil. lakosai vagynak. Fővárosa ezen tartománynak ugyan illyen nevű a' Ganges eggy ágánál, mellyen a' lagnagyobb hajók egészen a' városig evezhetnek. Kalkutta város tsak a' múlt században emelkedett fel Govindpour nevű tsekély faluból mostani nagy 's pompás vóltára. Éghajlatja 1690-ben, mikor itt először telepedtek meg az angolyok igen egésségtelen vala, tsak lassanként tétetett jobbá részént eggy közellévő erdőnek kiirtása, részént az által, hogy a' lakosok az életmódot hozzá alkalmaztatni kitanulták. Az angolok házai, mellyek eggy negyedét foglalják el a' városnak, tsínosúl 's jó ízléssel épültek. Mivel itt az éghajlat forró, a' házak nintsenek eggymáshoz építve, hanem távol eggymástól, magas szobákkal lapos fedelekkel és tornátzokkal. A' város ezen részétől sokba különbözik az úgy nevezett fekete város, mellyben Hindostánok laknak, útszái keskenyek és görbék, számtalan kertekkel és víztartókkal. Téglából, agyagból, többnyire pedig bámbus nádból 's gyékényből épült házai tarkán állanak eggymás mellett. Fort Williám nevű fellegvára nem messze a' várostól, derék öt szegű épület és sok bátsyák által vétetik körűl. Fort Williám és a' város közt szép sétáló hely vagyon. Nyugoti óldalán áll a' Wellesley marquistól eggy mil. font sterl. épitte-

tett új kormányház. Hajdani erőssége most vámház, 's a' híres fekete lyúk portéka lerakóhely. Eggy 50 lábnyi magas obeliscusra, melly a' fekete lyuk előtt áll, fel vagynak mind azon szerentsétlen foglyoknak nevei írva, kik a'ban, midőn Suraja Dowla indus vezér a' várost elfoglalá, 's felprédálá, a' leg vadabb kegyetlenségnek áldozatjai lettek. A' város közepében eggy nagy víztartó van, hogy a' lakosoknak az esztendő hév szakaszában, midőn a' Hoogly kellemetlen ízű, vizek legyen. — Kalkutta az india főkormányozó lakhelye, itt van a' legfőbb törvényszék, melly angoly törvények szerént ítél, semmit nem tekintvén rangra, születésre vagy nemzetre. Fő piatza Bengáliának, kereskedő városa, és az a' tsatorna, mellyen a' beljebb fekvő tartományok kintsei Európába hozatnak.

A' pénz, vagy gazdagság

(A' böltsek itélete szerént.)

Abram a St. Clara, a' pénzt úgy rajzolta, mint azt a' világban közönségesen találta; de ditsőségére az emberi nemzetnek, voltak 's vagynak még ma is, a' kik nem hódolnak az ő mindenhatóságának. A' többek között Phokion az Athenäbeli fővezér, midőn Nagy Sándor igen nagy somma pézt küldött neki, ezen kérdéssel útasította azt vissza: Miért küldötte légyen hozzá? Neked, magadnak felelé Sándor; és pedig azért, mivel hazádfiai felett leginkább kitündökölnek fényes erköltseid. Ha az úgy vagyon, visszanozá Phokion, en-

gedj engem jövendőre is ollyannak maradnom. Eggy római hadvezérnek, a' ki éppen répát sütöt sátorában, nagy ajándékot nyújt az ellenség; melyre az: a' ki illyen vatsorával meg éri — mutatván a' hamu alatt sűlt répára — mit tudna az e'nyi kinttsel tsinálni? 's a' pénzt el nem fogadta. — Kívánnunk kell ugyan a' vagyonosságot; de nem magáért, hanem azért, hogy az által ezer alkalmatosságban tehetünk jót, nála nélkűl pedig vissza kell kezeinket tartóztatnunk a' nyomorúságok szemléleténél: azonban még ez sem szabadítt fel bennünket a' pénznek mindenek felett való szeretetére.

Phokion nagy lelkűsége (Aelian után.)

Phokion, a' ki gyakran vezette hazája seregét, végre halálra kárhoztatott, 's fogságba tétetvén a' mérges bürök levének megivása várakozott reá. Mikor már a' vesztő általadá neki a' poharat, a' jelenvalók megkérdezék, hogy a' fiának nem kíván é valamit általok mondatni. E'kor Phokion: azt parantsolom nékie — úgymond — hogy az athenebelieken ezen általok reám mért italért soha bosszút ne áljon. A' ki ezen férfiúnak bámulására nem ragadtatik, az nem tudja, mi légyen a' nagy lelkűség.

Apróságok.

Kérdésbe jöve bizonyos nagy úri asztalnál, hova a' falusi kántor is meg vala híva, hogy

vallyon az evés munka é? — Minekutánna többen a' jelen voltak közűl vélekedéseket elő adák, kérdeztetett a' kántor is: „Nem munka bizony az evés, felele ő, mert ha munka volna, úgy az urak soha sem ennének.“

Eggy közkatona, ki a' jóreménység fokától jött vissza Európába, kérdeztetett, mint mennek ott a' dolgok. Egésszen más világ van ott, felel a' vitéz, a' nap sem úgy jár, mint itt, sőt éppen más.

Ne bántsd a' másét monda Demosthenes a' tolvajnak, ki őtet megakará lopni; — nem tudtam én — felele a' megijedt orozó, hogy ezen vagyon a' tiéd; igen, de tudtad hogy nem a' tiéd, visszanozá Demosthenes.

Rejtettszó.

Minden barom szeret engem;
Gömbölyegim nem nagyok.
Lentse, borsó nemzetségem,
Jóllehet barnább vagyok.
Első négyem gyümöltsével
A' Bakonyban ha díszlik,
Több száz falka sertés ősszel
Tamás napra meghízik.

Pápáról H. T.

Jegyzet: A' 28-dik számbeli Rejtettszó: Czél.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 30. Szám. Apr. 14-kén.

Európai hajdankori nyomok Amerikában.

A' bogotai közönséges újság után adja a' Messager des Chambres, hogy Dolores nevezetű helységben, melly Montevideotól két óra járásnyira vagyon, valamelly sírkőbe ütközött eggy földműves, mellyen esméretlen felírás vala. A' sírkő alatt égetett téglából rakott bóltozatra találtak; a'ban két hajdankori kard, eggy sisak és paizs, mellyeket a' rozsda nagyon megrongált, és eggy nagy tserép medentze valának. Ezen találmányt közlötték a' tudós Martinez Páterral, a' ki a' felírást görög írásnak találta, 's a'nak még emez olvasható betűiből *Του... Υου.. Φιλιππ... Αληξάν.. το.. Μακεδο... βασι... επι... της... εξηκον... Κ...τρι... Ολ... εν.. τω.. Τοπ.. Πτολεμ...* ezt magyarázta: Midőn Sándor, Filipp fia, makedoniai Király vólt, a' 63 Olympiad tájban, ezen helyben Ptolem.. a' többi már hibázik. A' kardok markolatjain olly fő formát lehet még most is szemlélni, melly a' Sándoréhoz hasonlít; a' paizson az vagyon előadva, miképpen hurtzolja Achilleosz Hektor testét Trója falai alatt. — Ha ezen előadások igazak, úgy bizonyoson meg vólna az mutatva, hogy Aristotelesnek eggy időkorija már tapodta Braziliának határait; 's a'kor ezen kérdés tá-

madna: Vallyon nem Ptolemäus, az az esmérétes hadi vezér vérettetett é Sándor hajós seregének eggy részével a' nagy tengeren, mint a'kor nevezték vólt, a' szélvészektől Brazilia partjaira, 's nem az hagyta é hátra ezen emléket?

A' hűségtelen szolga.

Nagy Fridrik különösen kedvelt eggy Glasow nevű gyalog katonát szép maga alkalmaztatása tekintetéből, magához vette azt, 's előbb huszárjának, majd komornyikjának használta. Olly nagy bizodalma vólt Fridriknek ezen fiatal emberben, hogy az udvari jövedelmeit, 's költségeit reá bízá, és közvetetlenűl tőle vett azokról számot. Kellemetes és hizelkedő viseletéért, örömest társalkodott vele a' király, alvószobáját is a' magáé szomszédságába rendelte. Czélja Fridriknek e'ben az vólt, hogy hív barátot és megbízottat neveljen ő benne, valamint a' háládatosság kötelei által azt magához szorosson kaptsolja.—Melly szörnyűképen megtsalatott pedig a' jó, és semmi rossztúl nem tartó király? Glasow eggy öszveesküvésbe elegyedett, melly a' király élete ellen vala intézve. A' királyt méreggel akará a' gonosz társaság elveszteni, 's azt a' háladatlan 's gyalázatos Glasow kezéből kellett vólna elfogadnia.

De a' gondviselés úgy igazgatta a' környűleteket, hogy kevéssel a' fekete tett véghez vitele előtt Fridrik megtudá a' titkot. Felettébb megborzadt ő a'nak hallására, 's nem akará hinni, hogy eggy ember a'nyira elfelejt-

kezhetnék a' jótettekről; azonban más reggel 1757. Jan. 15-dikén csakugyan bevivé Fridriknek Glasowa' mérges tsokoládét, 's reszketve, nyújtá azt királyjának. A' király borzasztó, komoly, és eggyszersmind olly fájdalmas tekintetet vete komornyikjára, hogy az tüstént lábaihoz borult, 's a' gonosz szándékot megvallotta. E're Glasow mindjárt elfogatott, a' király jelenlétében kihalgattatott, 's másnap bilintsek közt Spandauba küldetett, a' hol ő fogságában nem sok idő múlva meghala. A'nyira igyekezett Fridrik azon öszve esküvésben részesültteknek neveiket eltitkolni, hogy Archenholz bizonyítása szerént, a' szerentsétlen Glasowhoz, utolsó pillantatjaiban sem volt szabad még tsak orvosnak is járulni.

Bétsi nagy szélvész.

1807-diki October 1-ső napjára virradóra eggy félelembe ejté Béts városa lakosit eggy éjszak nyugotról jövő iszonyú szélvész. Reggel felé 3—6 óra között hágott az legnagyobb dühösségére. Az Augustinusok temploma tornyának teteje az útszára teríttetett. A' sok kémények, tűzfalak, épületek tetői mind a' belső, mind a' külső városokban ledöntettek. Szent István tornyáról eggy oszlop lehajíttatott. Több háznépek más szálást vóltak kéntelenek keresni; mivel a' magosabb helyeken feküvő házakat minden pillantatban öszverogyás fenyegeté. Sok ezer ablakok betörettek 's a' külső városokban a' kertek többnyire elpusztíttattak. A' legerősebb fák gyökerestől kiszaggattattak. Az

épületek rengése, az ajtók 's kapuk nyikorgása, az ablakok zörgése, 's kívűl az útszákon a' sok tsattogás olly rémítő és nagy vólt, hogy az minden leírhatást felyűl múl. Különös tsudára még is, illy nagy veszedelem közt, tsak eggy ember sem veszté életét.

Nagy Britannia adóssága.

André statistikai munkájában igy adatik elő Nagy Britannia adóssága, hogy ha az eggyeggy fontos St. tzédulákban, és tsak 700 mil. fontnak vétetik, úgy 4516 □ m. f. fedne bé, és Guineekben sorba rakván azokat 10,521 m.f.nyire nyúlna el. Ha valaki ezen adósságot leakarná számolni, és naponként a' vasárnappal eggyütt 12 órát fordítana a'ra; tehát ha minden minutában 700 Guineeket olvasna ki, 27 esztendőt, 6 hónapot, 15 napot és hat órát kellene a'ra fordítania; ha pedig pennyként számlálná, a'kor 6945 esztendeig 7 hónapig és 14 napig tartana az, a'nyira, hogy ha a' teremtés napján kezdte volna el ezen munkát, tehát még — mivel minteggy hatezer eszt. telt már el a'tól — 945 esztendeig kellene a' számlálással bájlódnia. Ha valaki ezen adósságot taligán akarná elvinni, és mindegygyikre 2000 fontot tenne, úgy ha aranyban volna az 7401, ha pedig rézben, a'kor 5,250,000 taligájának kellene lenni. Szerentséjére az angoly kormánynak, hitelezői többnyire belföldiek. E' felette nagy adósságot okozták a' sok háborúk, és az európai Státusoknak, a' Napoleon megbuktatása végett adott segítő pénzek.

Historiai egyvelgek.

1400. Jan. 8-dikán Konstantinápoly erős földrengést szenvedett. — 1529. Jan. 8-dikán született János választó Fejedelem. — 1598. ugyan azon napon hólt meg János György brandenburgi Elector. — 1676. Jan. 8 dikán a' hollandus Admiralis Ruyter meggyőzte a' Franczjákat Melazzónál. — 1678. ugyan azon napon Gróf Königsmark svéd Generalis öszve töri a' Danusokat Rügennél, hol Rumor a' dán vezér életét veszté. — 1715. Jan. 8-dikán meghólt a' nemes gondolkodásu Fenelon, Telemacque szerzője, Cambrayi Érsek, 64 eszt. korában. — 1810 ugyan azon napon kőlt Schwarzburg-Rudolstadtban azon fejedelmi rendelés, melly szerént népképviselősége állíttatott fel. — 1819 Jan. 8-dikán nyilatkoztatták magokat függetleneknek Spanyol országtól Qvito, Antioquia, és Choco városok déli Amerikában.

A' tsuddálatos Zirknitz tó Karniólíában.

A' zirknitzi tó a' föld legritkább tavai közűl való. Kopár és zordon hegyek veszik azt körűl; hossza eggy, szélessége fél m.f. mélysége 4 öl. Három sziget van rajta, és 8 patak foly bele; azonban 25 nap alatt nyári időben egésszen kiszárad. A' vizek lefolyása földalatti nyilások által történik, mellyek hihetően a' földalatti nagy víz tartókkal öszveköttetésben állanak. A' víz elfogyta előtt halakat fognak benne. Kevéssel azután fű nő a'

tó helyén, melly lekaszáltatván, földje megszántatik, és kölessel bevettetik. Az aratás után vadászatot szoktak ott tartani. Ősszel, a' tartós essőzés után, szint olly hamar megtelik a' tó, mint a' millyen hirtelen elfogyott; gyakran 18—24 óra alatt színig áll vízzel. Ezen tóról tehát igazán mondhatni, hogy benne esztendő alatt halászni, vetni, aratni, és vadászni lehet.

A' Kashemiri schawlok készítése.

Kashemirben, a' honnan szállíttatnak az egész Európában a'nyira betses drága művek, a' schawlok szövése 50,000 dolgozókat foglalatoskodtat. Nehéz meghatározni, esztendőnként hány shawlok készíttetnek ott; azonba mivel 16,000 a' szövőszékek száma, 's eggy eggy esztendőnként minteggy 5 schawlt készít, körűlbelől 80,000-re lehet tenni az ott esztendőnként készíttetni szokott shawlok számát. Eggy igen finom shawlon egész esztendőben dolgozhat eggy műhely, holott másféléket ugyan a'nyi idő alatt 6—8 készít. Minden műhelyben rendesen 3 munkás van, a' kik, ha a' schawl igen finom, naponként ¼ hüvelyk hosszaságúnál többet nem készítenek. Az igen sok munkával járó schawlok e'nél fogva darabonként több műhelyekben szoktak munkáltatni, a' nélkűl mindazonáltal, hogy a' szövés eggyenlősége megzavartatnék. Ha tarkaságoknak kell menni a' munkába, fa tőkkel dolgoznak, mellyek a'nyi számmal vagynak, mint a' mennyi különbféle színű fonalak szük-

ségesek. Az asszonyok és gyermekek külön választják a' finom gyapjút az idegen materiáktól, a' leányok pedig megsodorják, a'kor adatik a' fonók és szövők kezébe. A' fő felvígyázó (Oostant) igazgat minden munkákat. A' legjobb munkások 4—5; a' középszerűek 2—3 soust kapnak napokénn.—Amretseyr legnagyobb piatza ezen betses kendőknek.

A' kevélység megaláztatása.
(Az eredeti után.)

Látván Sokrates, hogy tanítványja Alkibiades felfúvalkodott gazdagságiban, 's igen kevély földjeiben, elvezette őtet eggy a' föld golyóbisát ábrázoló táblához, 's ott kikerestette vele Attikát; mikor ezt meglelte a' tanítvány, parantsolá neki Sokrates, hogy tulajdon földjeit is jelelné ki a' rajzolaton. Midőn pedig Alkibiades azt mondaná, hogy azok nintsenek feljegyezve: lásd — felele neki Sokrates — azokkal látsz nagyra, mellyek a' föld legtsekélyebb felosztását sem teszik.

Jeles mondások.

Nyájasan fogadása azoknak, a' kik a' nagy világba most lépnek fel, gyakran titkos idegenséget árúl el azok iránt, a' kik ott már ragyognak.

Néha nem kívántatik kevesebb okosság élni tudni a' jó tanáttsal, mint jó tanátsot adni ön-magunknak.

Van eggy neme a' rosszaknak, a' kik koránt sem volnának a'nyira veszedelmesek, ha bennek semmi jó nem volna.

Különbfélék.

Nagy Sándor meglátván Efesusban Apelles által készűlt képét, nem ditsérte azt érdemlett becse szerént. Előhozatott lova pedig nyerítvén a' rajzolatban álló, mint valóságos lóra; óh király — így szóllt Apelles — úgy látszik, nálad sokkal többet tud lovad a' rajzoláshoz.

Az eget visgálá Thales, 's vígyazatlanúl a' verembe esett. A' ki nem tudja mi van lába alatt, minek néz az az égbe, monda szenvedései közt, a' hív 's eggyügyű szolgáló.

Göthe azt rendelé testamentomában, hogy szobáji 1850-ig azon állapotban hagyattassanak, mellyben halálakor találtattak; eggyszer-'smind tiltja, hogy tudományos 's művészi kintsei közűl a'dig valami eladatathassék.

Mesés kérdés.

Mellyik város az Európában, mellynek a' vége közepén vagyon?

Jegyzet: A' 29-dik számbeli Rejtettszó: **Bükköny.**

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 31. Szám.] Apr. 18-kán.

Figyelmeztetés a' mételyről. *)

A' Juhász Káté 116-dik lapján tagadja a' mételynek a' lapályos legelőkön való terjedését, tenyészését, a' honnan azt a' juhok felszednék; ugyan ezen az állításon épül a' legközelebbi 26-dik számú Hasznos Mulatságokban ki jött észrevétel is a' mételyről; de nem fejti meg állítását, nem mutatja meg a'nak rendszeres okait a' minek ellent mond. Illy tapasztalásból még nem lehet kiindúlni olly véggel, hogy a' századok óta bizonytalanúl ugyan, de közhiszemben vólt métely férgek' országát felforgassuk a' nélkűl, hogy axiomán alapúlna az új felfedezés. — Meg kell ugyan azt vallani, hogy a' barom orvoslás (veterinaria) mezején, legditsőbb pályát futna az a' tudós, ki a' métely féregnek természetét, születése fészkét, 's orvoslása bizonyos módját úgy deríthetné fel, hogy minden éghajlat, 's földminéműség különbbsége nélkűl lelhetné benne bizodalmát a' marha tenyésztő gazda, bizonytalan lévén a'dig az orvoslás, míg a' nyavalyát okozó állat előttünk homályban terem és él; meljékes és sikeretlen észrevételekkel azonban

*) Hasznos Mulatságainknak már neve, de törekedése is a közhaszon lévén, az e'féle — bár eggymással ellenkező — előadásokat és tapasztalásokat készséggel fogadják el, 's terjesztik.

tsak ott maradunk, hogy a' nyavalya kiütésekor, — a' nélkűl hogy javítna orvoslásunk — aggódva nézzük a' veszedelmet.

Hogy a' borjúkban, bárányokban, még a' születéskor már métely élt, semmi tanúságot sem ád, — még ez tsak a' métely féreg tenyészésének előttünk titokban terjedő természetére figyelmeztet, — melly ha külső dolgokból ment is által az anyákba, azokból a' vér által, melly által a' méhben az állat terem és él, borjaikba által plántálódik, mint ez meg esik sok nyavalyákban még az embereknél is. Mert, ha a' métely az ingoványos, és lapályos legelők nélkűl, magában az állat vérében, természetében formálódik, 's tsak így terjed el a' nemzés által a' szaporodásra, 's a' rossz legelő tsak tápláló eledele vólna a' mételynek; úgy minden helyeken, a' métely uralkodásakor, kellenék tapasztalni azt, a' minek e'dig sok tájékok hírét sem hallották. Bihar Vármegyében Hosszúpályiban, a' homokos ingoványok körűl minden esztendőben mételyt szed a' juh, ha a'tól nem óvja a' pásztor; Heves Vgyében, a' Tisza partján fekvő Akolhát, 's több más nagy pusztákon, a' hol áradások fedik sokszor esztendőnként az egész legelőt, 's a' víz vissza vonulása után is állandó motsárok és tavak maradnak meg a' legelőben, még egésszen esméretlen most is a' métely, ott neveltem a' leg szebb bárányokat. — Csalló közben, hol vízáradások járnak mindég félhet a' gazda a' métely pusztításától; — Nógrád Vármegyében, eggymás mellett lévő legelőkön, három esztendő alatt kétszer tapasz-

taltam már, hogy az eggyik határban a' feje sem fájt a' juhnak, a' mellette lévő határbelit pedig eggy lábig elseprette a' mély; azt is magam tapasztaltam többször már, hogy eggy legelőn járt a' juh egész nyáron, a' fejős juh azonban a' gyep legelőn kívűl az ugart is járta: következő télen a' fejős megmaradt épségben, a' meddő nyáj mind eldöglött mélyben; ugyan azt is tapasztaltam, hogy a' fejős a' meddővel eggy legelőn járt egész nyáron, ősszel a' fejős juhnak tavaszi tarlót engedtem két hétig, megtartván a' kieresztéskor a' törvényt is: a' meddőnek utánna való télen semmi baja sem vólt, a' fejőseket elseprette a' mély; szinte tapasztaltam azt is, hogy eggy helyen ellett eggy nyájból való, eggy legelőn járt bárányokból már Demeter nap után, felét a' nyájnak más pusztára hajtattam, úgymint az ürü bárányokat telelni; de még öt nap míg a' hó le nem esett ott is kijártak, öt nap múlva hó lévén többé ki nem mentek: ezek mind megmaradtak, — a' helybe maradt nyőstény bárányok pedig mind eldöglöttek.

Kirekeszthetjük é tehát a' legelőt a' mély mivólta következésében? és hol alapíttsuk az okot, melly az előhordott tapasztalásokat ledöntse? Csupán magában az állatban keressük é a' kártékony féregnek a' méhit, — mellyik a' természetes ok, a' melly e'nek esmerését rejti, 's orvoslása módját az alatt lappangtatja?

Nagy titok még a' mély orvoslásban az is, hogy eggyik tájékon a' mélyes juhokat bizonyos szer által ki orvosolhatjuk, midőn

a' más tájékon ugyan a'zal haszontalan a' törekedés. Példával világosítom: 1829-ben Nógrád Vármegyében 30,000 darabon feljűl ölt el juhnyájainkból a' métely, — minden gazda rögtön kapta kezébe B. úr gyűjteményjét, — tudok több földes urakat, kik magok tették legnagyobb szorgalommal az óvásokat jó idején, félvén a' következéstől, később magok tették a' dajkálkodást is, pontosan teljesítvén a' tanátslatokat: — truttzolt a' nyavalya végre is. — Sokkal nagyobb hitelt adok B. úrnak, mintsem megírt orvoslása módjának hasznáról kételkedném; — de a' mi nálla bebizonyodott, — az Nógrádban sikeretlen maradt. — Mélyebben kell még a' természet titkaiba néznünk, 's nyomoznunk mind a'dig, míg a' tapogatás után a' végső, de elhatározó ok megállít, 's esmerésére juthatunk a' szerentsésebb eszközöknek. (Közlés végett beküldte Kotsi György.)

A' föld különbféle vallásu lakosainak átnézése.

I.) Eggy Istent imádók vagynak 385 mil. számmal. Ezek közt: A.) Keresztények 253 mil. a.) napkkeleti ekklézsiához tartozók 62 mil.; aa.) Görögök 56 mil.; *α.*) Ó hitűek 52 mil.; az Orosz birodalomban 42 mil.; Görög Országban és az Osman birodalomban 7 mil.; Austriában 2 ½ mil.; Jóniában 210 ezer; *β.*) Raskolnikok 3 mil.; *6.*) Filippovánok Bukovinában, Lengyel Országban 's a' t. 15 ezer; bb.) Örmények 1 ½ mil; — az Osman birodalomban 1¼ mil.; Iranban 170 ezer; — Russziában 77 ezer; Austriában 13 ezer; Hindostában

50 ezer; cc.) Monophysiták Ásiában és Afrikában 4 mil; dd.) Nestoriánusok 350 ezer; ee.) Sabbäusok 17 ezer; — b.) Nyugoti ekklézsiához tartozók 190 mil; aa.) Katholicusok 135 mil.; α.) Római Kathol. 134 ½ mil.; Ausztriában 24 mil.; Burkus Országban 4 ¼ mil.; a' Német Szövetségben 5 ½ mil.; Schweitzban 581 ezer; Olasz Országban 15 ½ mil.; Frantzia Országban 29 mil.; Portugalliában 3 mil.; N. Britanniában 6 mil.; Német Alföldön 3 mil.; Svétziában és Dániában 2 ezer; az Orosz birodalomban 7 mil.; — Krakauban és Jóniában 130 ezer; a' Török birodalomban 600 ezer; a' többi Ásiában 3 ½ mil.; — Afrikában 1 ½ mil.; Amerikában 20 mil.; β.) Jansenisták Németalföldön 30 ezer; 6.) Maroniták Libánon környékén 108 ezer; bb.) Ágostai vallást követők α.) tulajdonképpen valók 24 mil. 400 ezer; Austriában 1 mil. 150 ezer; Prussziában 6 ½ mil.; Német Országban 7 ½ mil.; Frantzia Országban 300 ezer; Nagy Britanniában 350 ezer; Német Alföldön 320 ezer; Svétziában 3 mil. 600 ezer; Dániában közel 2 mil.; Orosz Országban és Krakauban 2 ½ mil.; Ásiában 130 ezer; Amerikában 500 ezer; β.) Herrnhuterek széljel szórva 120 ezer; cc.) Helvétziai vallást tartók 28 mil.; a.) tulajdonképen valók 8 mil.; Ausztriában 1 ½ mil.; Német Országban 1 ½ mil.; Prussziában 300 ezer; Helvétziában 1 mil. 300 ezer; Frantzia Országban 900 ezer; Nagy Britanniában 90 ezer; Russziában 83 ezer; Német Alföldön 1 mil. 700 ezer; Ásiában 104 ezer; Afrikában 60 ezer; Amerikában 400 ezer; β.) Presbyteriánusok NBritanniában és Amerikában 3 mil.) 6.) Congre-

gationalisták 2 $\frac{1}{4}$ mil.; δ.) Episcopalisok 14 $\frac{1}{2}$ mil.; NBritanniában 13 mil. 800 ezer; Ásiában 150 ezer; Afrikában 15 ezer; Amerikában 1 mil. 40 ezer; Austráliában 5 ezer;; dd.) Dissenterek közel 4 mil.; t. i. Independensek 600 ezer; Arminiánusok 400 ezer; Sociniánusok, Unitariusok 80 ezer; Methodisták 210 ezer; Mennoniták 350 ezer; Babtisták 900 ezer; Quäkerek 300 ezer; Kissebb Felekezetűek 200 ezer; Waldensesek Olasz Országban 25 ezer számmal. Az itt előszámlált Dissenterek nagyobb részént NBritanniában, Német Alföldön, és Amerikában találtatnak. — B. Muzulmánok 120 mil.; a.) Sunniták 99 mil.; b.) Schiiták 15 mil.; c.) Wahabiták 5 mil. d.) Sofisek Afghanistanban 90 ezer; C.) Zsidók közel 4 mil.; a.) Rabbiniták 3 $\frac{1}{2}$ mil; a' többiek b.) Karaiták; c.) Samaritánusok; d.) Ismaëliták; D.) Seikek Hindostánban 3 mil.; E.) Confutziánusok Chinában és Japanban 3 mil.; F.) Parzsok 240 ezer számmal.

II. Sok istent imádók 478 mil.; A.) Bramanok 111 mil.; B.) Budhaisták 315 mil.; C.) Sintok Japanban 25 mil.; D.) Taotsek Chinában 25 mil. számmal.

III. Természeti vallást követők szent könyvek nélkűl 79 mil.; A.) Schamanok 11 mil.; B.) Fetischimádók 66 mil.; C.) Drusok, Nosairek 's a' t. 1 mil. számmal.

Moskustermő, vagy tatár pézsma.

(Animal moschiferum)

Kis őz forma nagyságú, mellyhez termetére is közelít. Sziné barna-fakó, sárga 's fehér szinelésekkel. — Fő fajtajegye neki a' köldökénél lévő szagtömlő, mellyben van

a' nevezetes moskus-ir. Lakik déli Ásia fenyves bértzein, Tibet környéken, és Siberiának déli tájékán. Eledele falevél, moh. Késő összel legkövérebb, szaga is e'kor legerősebb. Májusban vagy Juniusban kölyködzik eggyet vagy kettőt.

Szagtömlőjéért szokták ezen állatot üldözni a' Muszkák és Tungusok. Legbetsesebb ira van a' Tibetinek. — A' ki a' szagtömlőt levágja, beköti orrát, hogy hirtelen főfájást, vagy orrvérfolyást nekapjon. Ezen tömlőt, melly eggy tyúktojásnyi tsak a' kannál találni; mellyben minteggy fél lat moskus-ír van, barna kásás forma. Íze olly keserű 's szaga olly erős, míg friss, és nints megvesztegetve, hogy tüstént főfájást és orrvérfolyást okoz.

Chinában a' nem vesztegetett moskusirat eggy áron adják az ezüsttel; a' siberiai — mint nem olly finom — ótsóbb. Hozzánk ritkán hozzák azt megvesztegetés nélkűl, hanem száraztott vérrel szoktak elegyíteni; ha kivesszük azt, mellyet szagtömlőstűl hoznak: mindazáltal olly erős szagú, hogy a' melly helyen állott, azon hely több esztendőkig megtartja szagát. A' patikákban főképpen in-erősítő orvosságúl tartják. A' moskustermő állat elég ritka és vad; még is terítve van moskus-írral Európa. Már innen gondolhatni, melly formában hordják azt mi hozzánk.

Historiai egyvelgek.

Midőn I. Ferentz frantzia Király Páviánál magát Lannoi vezérnek megadá, ezen szavakkal nyújtá a'nak kardját: „Lannoi úr! itt a' kardja azon Királynak, ki nem gyá-

vaságból, ha nem a' szerentse nem kedvezése miatt lessz rabbá!

Lannoi tiszteletet mutató helyheztetésben fogadta el a' Király fegyverét, azonban a' magáét e' szavakkal ajánlá a' Frantziák Királyjának: „nem illik eggy tszászári tisztnek Királyt maga előtt fegyver nélkűl szemlélni, ha szinte az Császárja rabja is."

Ferentznek ezen kardja 1807-ikig Madridban maradt, midőn azt IV. Károly Frias Hg által Napoleon Császárnak Párisba küldötte.

Eggyben azon szobák közt, mellyekben Madridi fogságakor lakott Ferentz, V. Károly Császárnak ezen választott mondását találá: „Plus ultra" melly alá ő ezt írta: „Hodie mihi, cras tibi. — Későbben, midőn már Ferentz szabadon botsáttatott, Károly olvasván e' felírásokat, ezt kötötte még hozzájok: „Homo sum, humani a me nihil alienum puto."

Chabrias így szokta ütközetre bátoríttni katonáit: midőn hadakozunk, ne vitéz ellenséget, hanem tsak testel, 's vérrel bíró, és velünk köz termeszetű embereket gondoljunk szembe magunkkal.

Caesar, éhség uralkodván táborában, plantákból készített kenyereket osztogatott katonáinak. A' Pompejus seregéből hozzá küldött kenyeret pedig elrejté, nem akarván tulajdon katonáival az ellenség szerény indúlatját tudatni.

Rejtettszó.

Gyászba borúlt nemzet neve, két tag, plánta az első;
Vissza felé 's hosszan szemtelen állat amaz.

Jegyzet: A' 30-dik számbeli Mesés kérdésre feleket: London.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 32. Szám. Apr. 21-kén.

Tudományos dolgok.

„Eggyházi Folyóírás. Szerkezteti Kováts Mátyás, Egri érseki megyebéli Áldozó Pap, a' Tudományok Magyar királyi Egyeteménél a' Hit tanulmány második Részének R és N. Tanníttója. 1-ső Füzet. Pesten, Esztergami K. Beimel Jós. betűivel 1832." Eggy árkustól 6 ezüst krt számítván a' 12 ívnyi Füzet ára 1 for 12 kr. peng. p., színes borítékba kötve.

Tárgyára nézve, minél kevesebbé tartozik ezen szerentsésen kezdett folyóírás polgári állapotokat magába foglaló leveleink körébe; a'nál méltóbban ragadja magára figyelmünket az a' tiszta ősi, és semmi újíttás vágyjával sem bélyegczett nyelv, melly a' T. Szerkeztető úrnak író tollából folyik. Mint minden jóban, úgy a' nyelv ügyében is leg többet tehet az eggyházi T. Rend; mint a' mellyhez minden meg nem vesztegetett elme elválhatatlanúl ragaszkodik mind életének folytában, mind még haldoklásának utolsó pillantatában is. A' sanskrit nyelv eltűnt minden jó tulajdonai és eredetisége mellett is a' közönséges élők közűl; de fenn van az a' brahmanok írása módjában. Nemzetemnek felszentelt Férfiai! vegyétek szívetekre a' peldát.

Ha nyelvünket enyészet fenyegette valaha, ma jutottunk azon üdő pontra, — ma midőn legbüszkébben ditsekszük azzal, hogy

e'nek derűlő napja kezd feltűnni—ma fenyegeti azt a' vég enyészet. Miért? mert szabad léleknek sem tartja magát eggy módi író is, ha tsak mindent lábbal nem tapod, a' mi szent, és tiszteletes. Úgy járt Caesar, úgy a' Cicero símult nyelve, midőn önkényes és idegen rámára vonás tsúszott be Rómába. *) Ne mondják az ősiségnek ellenségei, hogy szebb állott az elenyészett helyébe; én szépséget nem vítatok, hanem tsak azt mondom, hogy az ősi magyar nyelv el fog enyészni, ha a' felvett úton fognak menni az Irók: tsak 50 esztendő illy előmenetel mellett elégséges leszen a'ra, hogy keresni kellessék az ősi nyelvet értőt.

Elmellőzök minden egyéb kérdést, hanem ez eggyet teszem tsak, hogy szabados é a' nemzeti nyelvvel akárkinek is önkényje szerént bánni? Én azt mondom, hogy nem; mert ha bár ama' vélekedést vesszük is fel a' nyelvek eredetéről, melly szerént az emberek kezdetben minden nyelv nélkűl vóltak, **) míg lassan lassan a' szükség kényszeríttéseihez képest némelly hangokra nem fakadtanak. Később kezdettek a' tőlök különbböző áliatok, szelek, és dörgések 's t. e'f. hangjait követni, 's úgy

---

*) Quum barbari, maxime Gothi, Vandali, Longobardi, Franci, veluti ex compacto provincias romani Imperii invaderent; latinitas antiqua sensim ad dialectos italicam et gallicam deflexit. Conf. Car. du Fresne Dissert. Glossar. med. et inf. Latin.

**) Varios lingvae sonitus natura subegit
Mittere: et utilitas expressit nomina rerum:
Non alia longe ratione, atque ipsa videtur
Protrahere ad gestum pueros infantia lingvae
Cum facit, ut digito, quae sint praesentia, monstrent etc.
Lucr. V. 1027 seqv.

nevelgették szavaikat mind a'dig, míg szükségeiket, fájdalmaikat, 's gyönyörűségeiket elegendőképpen ki nem tudták fejezni. Meg lévén eggyszer a' hangok, a' fiú eltanúlta az atyjától, a' szomszéd a' szomszédtól, 's minteggy megalkudva, megállapították azoknak jelentéseiket, 's így eggymást megértő Társaságba szerkődztek. — Ha mondom ezen vélekedés volna is igaz, még is már ma nintsen szabadságában — kivált eggyes embernek — az eggyszer megállapított és a' Társaság által közönségesen elfogadott nyelvszokást kényje 's akaratja szerént felforgatni: mert nyilvánvaló, hogy ez semmi sem volna egyéb, mint a' bábeli zűrzavart őnként eszközleni. Ha pedig elgondolom azt, hogy a' nyelvek bizonyos és állandó törvények szerént formáltattak; úgy nem tudom mit mondjak azoknak viszketegségekről, a' kik megátalkodott nyakassággal ajánlják, javallják, védik, ama' törvények ellenére alkotott selypíttéseiket. Ne állíttsa ellenem senki az erőszakos hatalmat győző oknak; tudom én azt jól, hogy mit ér a' nyelv dolgában a' „si volet usus" de éppen ez az, a' melly szerént l'eau (olv. lo), lett az aqua.

Mit szabad a' reá termett Irónak merészelni? — Már többen vítatták 's szerentsés példájokkal meg is mutatták; én tehát e'ről a'nál bízvástabb halgathatok: de azt soha sem hallgathatom el, hogy a' nyelv természetén erőltetést eggy sem tehet. Mint a' felserdűlt élő fa, ha erőszak éri meghajlik; de tágúlván az raita, vissza rúg, és gyakorta fájdalmas ütést

okoz: úgy a' nyelv szokás is nyögve hajlik az erőszak alatt; majd gyengébb vagy erősebb rúgással pattan azonban vissza, a' maga idejében. — Erőltetnek a' pelda adásra; adok tehát azt is a'ra, hogy mit nem volna szabad. „Tulajdona" — ma közönségesen írják e' helyett: „Tulajdonsága" — nem is gyanítva a' kettő között lévő különbbséget *) pedig szamara lehet a' juhásznak több tulajdonai között a' nélkül, hogy tulajdonságai tsak meszszíről is szíttsanak amazéihoz.

„Mulattató Szép Literaturai Gyűjtemény. Szerkeztette Harsányi Pál. I Kötet a) Remek lövés; b.) Fekete napok. Pesten kiadja és nyomtatja Landerer 1832."

E'ről most legyen elegséges e'nyit tudnunk, hogy illy felírás alatt esztendőnként 12 Kötet szándékozik meg jelenni, esztendei 4 pengő forint fizetésért: a' többi feltételeket magával viszi ezen Kötet. Mulattatás a' szép tzél, mellyhez mi tiszta szívünkből kívánunk szerentsét a' kezdetnek.

Alba Hrg a' Rudolstadti reggelizésen.

(Schiller után)

A' hőstettekkel fénylő Henneberg Herczegi ház leánya Katalin Schwarzburgi özvegy Grófné gyengéded nemét fenhaladó elszánt magaviseletével a' rettentő Alba Hertzeget tsaknem megreszketteté. Midőn tudniillik

---

*) Es ist alle Mahl hart und umbillig verjährten Sprachgebrauch — den der Weiseste nicht mehr ändern kann — eine Thorheit zu schelten, und fast unverzeichlich, wenn eben in diesem Sprachgebrauche sehr vielmehr verborgen läge, als manche Tadler vielleicht vorstellen.

V-dik Károly Császár 1547-ben a' Mühlenbergi ütközet után Frankoniába, 's a' Sváb földre vonúltában Thuringán is általment, Katalin eggy védelem-levelet eszközle ki tőle, melly mellett alattvalói az a'ra menő Spanyol hadi seregtől semmi bántódást nem fognának szenvedni, 's ezért magát a' Szála hídján általkelő tsapatok tartására szükséges élelmeknek Rudolstadtból illő fizetésért leendő szolgáltatására kötelezé. De okos előrelátása a' város tövében álló hídat lerontatá, 's jól távol állíttatá fel a' vízen, nehogy az igen közel eső város, rabló vendégeit kísértetbe ejtse. Eggyszer'smind azon helységek lakosainak, mellyeken a' sereg általment, megengedé betsesbb vagyonaikat a' Rudolstadti várba rejteni.

Az alatt közelede a' városhoz a' Spanyol Generális Alba Hertzeg, Henrich Braunschweigi Hertzegtől 's e'nek fijaitól kísértetve, 's eggy előre botsátott követ által magát a' Schwarzburgi Grófnénál reggelire vendégűl ajánlá. Eggy hadi sereg vezérének illy szerény kérését megvetni nem lehetett. Ád, a'mi házától telik — válaszolá a' Grófné; — jőjön Ő Excellentziája, 's vegye azt kedvesen. Eggyszer'smind emlékezteté a' védelem-levélre, 's a'nak lelki esméretes megtartását szívére köté.

Barátságos elfogadás és rakott asztal várták a' Hertzeget a' várban. Megkellet vallania, hogy a' Thuringai Asszonyságok jó konyhát tartanak, 's a' vendégi just tisztelik. Alig telepedének le, midőn eggy gyorskövet a' Grófnét kihíván jelenti, hogy némelly falukból a' Spanyol katonák a' parasztoknak mar-

háikat erőszakkal elhajtották. — Katalin népjének anyja volt; legszegényebb alattvalójának is sérelme önmagát érdeklé. Felettébb megháborodva e' hitszegésen, de lelkességétől el nem hagyatva, minden tselédjeit, hirtelen felfegyverkezteti, 's a' várkapukat bezáratja; maga vissza tér, 's az asztalnál ülő Hertzegek előtt érzékeny kifejezésekkel panaszolja, a' miről most tudósíttatott, és melly rosszúl tartják meg az adott tsászári szót. Nevetve viszonozák neki, hogy ez hadi szokás, 's az általmenéskor illyes tsekély katonai balesetek óvhatatlanok. „De majd meg látom én" felelé fellobbanva. „Alattvalóim tulajdonaiknak vissza kell térülni, vagy Istenemre mondom! lázzadt hanggal fenyegetőzvén: „ökörvérért Hertzegvér!" E' rövid, de velős nyilatkoztatással elhagyá a' szobát, melly nehány pillanat alatt fegyveresekkel telt meg, a' kik kezeikben karddal, de egész tisztelet adással a' Hertzegek székeik megé állottak, 's a' fölöstökömnél felszolgáltak. E' hartzra kész tsoport beléptekor Alba Hertzeg színe elváltozott; némán, meglepetve tekintgettek eggymásra. A' seregtől elzáratva, feles markos sokasigtól körűlvétetve, mit vólt tennie, mint békén tűrni, és bár mi feltétel alatt a' megsértetett asszonyt megengesztelni. Legelőbb is Henrik a' Braunschweigi Hertzeg megbátorodva hangos nevetésre fakadt, 's a' történetnek vígra fordítására elméssége azon rést találá fel, hogy a' Grófné anyai gondosságát, 's kitűntetett elszánt bátorságát dítsérve magasztalta. Kérte, hogy legyen nyugodtan, 's

magára válalta, hogy Alba Hertzeget mindenre, mi illő reá birja. A'nyira is vitte (Albát), hogy a' sereghez tüstént parantsolatot botsátta az elrablott barmoknak haladék nélkűl visszaadása végett. Mihelyt a' Schwarzburgi Grófné bizonyos volt a' visszaadásról, legszebb köszönetét tette, tőlenyájasan elbútsúzó vendégeinek.

Kétség kívűl e' történet adá Katalin Schwarzburgi Grófnénak a' Hős nevezetet. És méltán. Remek példája tűnt fel benne a' gyengéded asszonyi nem magas lelkűségének, még remekebb — és pedig a' 16-dik században — az alattvalókat védelemmel környékező szeretetnek, melly még három századdal későbben is, tsak homályban tsillámló revesfa, — álfénnyel tsal, és a' mellett hideg is. (A. J.)

Különbfelék.

Eggy ittas énekes bizonyos operában olly áriát kezde el énekelni, melly ezen szavakon kezdődik: „jövök, jövök; (itt fel akadt) „a' kortsmából", kiálta eggy néző a' padlazatról (parterre). „Valóban eltalálta az Úr" felele a' részeg játszó; 's e'kor zajgó tapsok közt minden bravót kiáltott neki.

Bizonyos ember, ki jubilaeumi ünnepét tartá, így szólla belső megindulással: „ha én ezen öröm ünnepet el nem értem vólna, már régen bánatban kellete meghalnom."

Laborde Sándor így classificált némelly nemzeteket a' húsevés tekintetéből: a' frantzia

esztendőnként megeszik 120 font húst; a' német 150-et; az angoly 200-at. A' magyar az angollal tart ha módja van benne.

„Én soha sem voltam rosszúl" mondá eggy férjét gyötrő feleség a'nak jelenlétében. „Éppen azért nem lettél te soha jobban kedvesem" sóhajtva visszanozá a' kereszt hordozó.

Berkeley, a' ki a' matéria létét tagadá, eggyszer mély gondolatokba merűlve sétálás közben valamelly oszlophoz üté orrát, 's darab ideig némúlva állott. Eggy materiálista felé menvén, így bíztatta meg: fel se vegye, hiszen az nem matéria.

Rejtettszó.

(Beküldött.)

Hasznos állat részét óvja;
Vagy lessz csak közemberé.
Fejét vesztve, gyomra ha *s*,
'S telt, kedves ha magadé.
Vesztett fejét lába után
Tedd, 's mond vissza kettővel,
Eggy vér szopó állat leend,
Használl ez is tettével.
Vagy az egész másodikát
Tedd e'nek most utánna,
Házi állat, indiából
Hozták a' mi hazánkba.
Két lábát tedd most fejévé
'S legyen *s* a' végénél,
Tudom sok van kiszeretne
Illyen lenni mindennél.

Jegyzet: A' 31-dik számbeli Rejtett szó: Lengyel.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 33. Szám. Apr. 25-kén.

Tudományos dolgok.

„Orvosi Tár. Havonként kiadják Bugát Pál, Orvos Doctor, Szemorvoslás mestere, Pesten a' Magyar Tudományok Egyetemében a' Physiologiai, közöns. Pathologiai 's Therapia 's Gyógyszertudomány Rendes Professora, a' Magyar Tudós Társaság Rendes Tagja; és Schedel Ferencz Orvos Doctor, Szemorvoslás Mestere, Pesten a' Magyar kir. Tudományok Egyeteménél az orvosi Karnak 's a' Berlíni kritikai Egyesületnek Társa, a' Drezdai Természet vi'sgáló és orvosi, a' Würzburgi philosophiai és orvosi Társaság Levelező, 's a' Magyar Tudós Társaság Rendes Tagja és Levéltárnoka 1832. Első — utánna a' szokott üdőre megjelent a' második Füzet is. Pesten az Orvosi Tár hivatalában. Leopoldváros, rakpiacz Déronház, 2-dik emel. Esztendei ára helyben 5 for. conv. pénzben. Postán 6 for. 24 kr."

Mind az ezen Tárban felvétetni szokott tárgyak, mind az előadásokban követett módok ösméretesek már a' Haza Tudóssai előtt. E' Füzetekben, minél kielégítőbbek a' tárgyak, — pedig kit ne érdekeljen a' pesti kórháznak 1831-diki örökre nevezetes esztendőnek vólt állapotja? — a'nál méltóbb panaszunk lehet igen sok szavak ellen. Minden tétovázás nélkűl hozzuk fel példának a' 119-dik lapról: „E'

hónapban két betegünk vólt, ki képírók ködcsömörjében szenvedett." — Egyéb törvénytelenségét elhalgatva e' beszéd módnak, legyen szabad tudnunk: kitette a' cholerica tormenta (ha ugyan ezek értetődnek a' leírt nyavalyán; mellyeknek az ősz Páriz-Pápainál köldök tsömör jelentések vagyon) ködcsömörré? A' tudós Görögnek, midőn szüksége volt valamelly öszvetett elnevezésre, eggybekaptsolta késsz szavait, és úgy alkotta a' kivántat, mint lett: kriko-thyro-hyoides. — A' Német, (a' kinél szabadabb az elhagyás mint nálunk) még is egésszen teszi öszve öt szavát is, ha szüksége vagyon reá, mint: Darmbeinlendenschlagader: és nálunk legyen köd a' köldök! — Most még a' nagy részént éppen állás idejében legyen halló füleknek, részünkről itt bizonyosan utoljára mondva, hogy hagyjunk fel a' magunk rontásával; mert ha reánk is az az átok vagyon ki mondva, hogy az Árpád nyelvével eggyütt megszűnjenek a'nak erköltsei is, mint Homéroszéval a' hellen charakterek; majd századok multa után, későn talál a' vágy ébredni, mint ugyantsak nálok támadt a' mi életünkben, hogy az ősi nyelv tiszta ösvényjére menjenek által.

Európa különbféle tartományainak népességek.

Eggy négyszegű m. f.dön élnek az Orosz birodalomban 520-an; Svétziában 's Norvégiában 280-an; az austriai birodalomban 2,700-an; a' Német szövetségben 3000-en;

Frantzia Országban 3,200-an; Spanyol Országban 1600-an; Török Birodalomban 1,050-en; Nagy Britanniában 4000-en; Burkus Országban 2,520-an; Dániában 740-en; Nápoly 's Szitziliában 3,800-an; Portugalliában 1,750-en; Szárdiniában 3,600-an; Németalföldön 5,220-an; az Eggyházi birtokban 3,070-en; Helvétziában 2880-an; Görög Országban 1,260-an; Toskánában 3290-en; Parmában 4,200-an; Modenában 3,800-an; Jóniában 3,771 en; Krakauban 4,400-an; Luccában 7400-an; San Marinóban 7,000-en. — Feljebb az austriai birodalmat közönségesen vettük; különösen pedig a'nak Magyar tartományjaiban eggy eggy □ mfdre 2,100 lakos esik; a' többiekben 3000.

Elbeszélések. (görögből Aelian után.)

Antisthenes philosophiát tanított; de tanítványi nem figyelmezének a'ra; végre megbosszankodván, senkit sem eresztett maga elejébe azok közűl. Diogenes azonban nem akart távozni helyéről; páltzával üté Antisthenes; fejét tartotta neki, 's így szólla taníttójához: „te ugyan üssél ha akarsz, én pedig fejemet tartom, 's nem fogsz eléggé kemény páltzát találni, hogy engemet elűzhess philosophiai letzkéidről.“ E' történet megnyereté Diogenessel az Antisthenes szeretetét.

Thrasyllosnak igen különös — az örültséggel határos — tulajdonságai valának; de még sem lehete őtet egészen azon rendbe számlálni. Elhagyván ugyan is Athenét, és a' pyrenaeumi kikötőbe költözvén lakni, minden az oda megérkezett hajókat magáéinak tartot-

ta, felírta számadó könyvébe, majd ismét kitörölte, és ha épségben ismét óda jutottak azok, szerfelett örűlt. Sok időt tölte Thrasyllus el e' betegségben. Megérkezvén pedig bátyja Siciliából, orvos kezébe adta őtet, 's így rajoskodása megszűnék. De azután is gyakran megemlékezett eszelőssége állapotjára, és azt mondta, hogy neki most nints olly gyönyörűsége, mint volt, mikor a' szerentsésen megérkezett hajókat szemlélte.

Menekrates régi görög orvos annyira ment a' kevélységben, hogy magát Zeüsznek, vagy —a'mi mindeggy— istennek nevezte. Fülephez a' Macedonok Királyjához eggyszer így kezdé levelét: „Fülöpnek Menekrates Zeüsz békességet kíván. Fülep pedig így írt neki vissza, Fülep Menekratesnek egességet kíván. Tanátslom neked, hogy menj az Antikyra *) vidékeire. Jelenté pedig e'zel, hogy Menekrates eszelősködik.

Kevéssel azután fényes vendégséget adott Fülep, mellyre Menekratest is elhívatá, tulajdon helyét készítteté számára, füstölőt tétetett neki 's temjéneztetett. A' többiek vígan lakoztak, 's pompás vala a' vendégség. Menekrates először tartóztatta magát, 's örűlt a'

---

*) Két város vólt Görög Országban Antikyra nevű, eggyik Phokis tartományban, másik Thessaliában. Mind kettő nevezetes vólt a' környékein termeni szokott hunyorról (helleborus), mellynek ollyan erőt tulajdoníttottak a' régiek, hogy az meggyógyítja a' bolondságot. Innen lehet magyarázni Horatziusnak is a' ki 3 Antikyáról amlékezik, ama' verseit. Art. P. 299—301.
Nanciscetur enim pretium nomenque poëtae,
Si tribus Anticyris caput insanabile nunquam
Tonsori Licino commiserit.

tiszteltetésnek. De midőn lassanként elkövetkezett az éhség szégyenlette hogy ember, 's még a' mellett esztelen; felkelvén tehát eltávozott, és szitkozta Fülepet, ki olly szép ügyességgel fedezte fel az ő bolondságát.

Tengeri borjú.

Feje síma, szőre barnás hamu színű, a' hasán világosabb. Eledele hal, és egyébb apróbb tengeri állatok. Legbővebben az éjszaki jeges tenger környékén, Grönland, Finland, Kamtsatka és Ladrador vidékein tenyészik, és az ott lakóknak eledelt, ruházatot és egyebeket szolgáltat. Találhatni a' baltikumi tengerben, a' kanári szigetek körűl, és a' Jóreménység fokánál is. Nyáron örömestebb lakik a' szárazon, télben a' jegek közt. Köjkeit mód nélkűl szereti; könnyen megszelídűl, és igen megjámborodik. Az Eskimosok, Grönlandiak 's a' t. e'nek vadászásából élnek; a' husát eszik; a' bőréből bundát, sapkát, botskort készítenek, szánjokat, kunyhójokat ezzel fedik, sőt egész tsónakokat tsinálnak belőle; az inaiból varró, 's kötöző fonalat, a' béliből inget, a' tsontjából minden nekik való szerszámot készítenek. A' 'sirjával métselnek, és isszák azt, mint a' magyar a' bort. A' miért más nemzetre szorulnának, azt fóka bőrön és 'síron tserélik meg attól. Hollandia, Hamburg 's a' t. főképpen ládák borítására használják a' fóka bőrt. Az Eskimós eggy mivelt nemzettel sem tserélné fel élete módját. Eggy angolok közt sok ideig lakott Eskimos a' fel-

bontzolt tengeri borjú 'sírjának látására elragadtatván, a' 'sírt két kézre markolva, így kiáltott fel: „óh vigyetek engemet a' hazámba, hol ezen kedves itallal, mikor tettszik megtőlthetem hasamat. Illyen a' haza szeretet, 's megelégedés! Ki már most bóldogabb; a' megelégedett Eskimos é a' fagyos Grönlandban fóka zsírja; vagy a' mívelt de a' nagyra vágyás szeszétől bódított európai champagni, tokaji, portói 's a' t. bora 's fejér czipója mellett?

Gazdasági Jegyzés.

A' dudvát, ha kertedben, vagy egyebütt — a' hol az a' szükséges növevények elnyomására szolgáll, — olly sarlóval vágod le, melly kénkő savanyban felolvasztott vassal nedvesített köszörűkőhöz fenetett, 's így megmérgesíttetett; a'nak még a' földben maradt gyökere is kihal, és elvész. (Landw. Zeit.)

Jeles mondások.

Az alázatosság gyakran tsak színlett hunnyaszkodás, hogy másokat megalázhassunk. Álnok mestersége a' kevélységnek, melly lelapúl, hogy felszálhasszon; és öltözzék bár ezer megezer alakba, jobban soha elnem rejtezhet, tsalni soha sem alkalmatosabb, mint midőn az alázatosság álortzáját veszi fel.

A' szép lelkűség már eléggé meg van magyarázva neve által; azonban azt mondhatni felőle, hogy ő a' büszkeség józansága, 's a' legnemesebb út ditséretre jutni.

Nints olly szerentsétlen történet, mellyből az eszes ember hasznot ne vonjon, sem

olly szerentsés, mellyből kárt ne tudjon magára húzni a' vigyázatlan.

Némelly ember minden szép tulajdonságai mellett szenvedhetetlen: más hibáji mellett is kedves.

Légyen a' tett bár melly fényes, — nagynak még sem lehet venni, hanem ha nagy szándék szülte.

Bár melly tsalóka a' remény, van még is benne az a' jó, hogy kies ösvényen vezet el bennünket az élethatáráig.

A' virtusok úgy enyésznek el a' haszonlesésben, mint a' tenger árjaiban az apró folyók.

Hogyan kívánhatjuk, hogy más ki ne beszélje titkunkat, ha magunk nem halgathatjuk el.

A' hiúság, a' kevélység, és bolondság leánya; de inkább hasonlítt az anyjához, mint atyjához.

Érdemeket a' természet ád, a' szerentse tsak fénybe hozza.

A' derék uralkodók szerettetnek; a' gyávák tsak hiszik azt.

Különbféléк.

Nem régen Béts eggyik külsővárosában szolgálatot válalt bizonyos leány valamelly chemiai tűzszerszámok készítőjénél. Látván, hogy gazdája művészi foglalatosságai által szép hasznot vesz be, minekutánna eggy darab ideig jól reá vigyázott a' készíttés módjára, a' használtatni szokott szereket kitanúlta, 's elég ügyességet gondolt magában az említett

gyújtó szereket készíthetni; lemondott szolgálatjáról, eggy materiálista bóltban chlórmeszet, büdöskövet és tzukrot vásárlott, 's így próbát teve: de a' melly — mivel a' mennyiségre szorosan nem figyelmezett—olly szerentsétlenűl ütött ki, hogy azt kilövellés—explosio— követé, melly a' szobában okozott károkon kívűl, a' vigyázatlan leánynak három újját a' bal, eggyet a' jobb kezéről leszakaszta. A' sértődés olly nagy, hogy a' szerentsétlen élete hihetően tsak balkeze elvágatásával tartathatik meg.

Hambois János — a' ki 1470 körűl élt — volt első az angoly iróknak bizonyságaik szerént, a' kinek a' muzsikában doctori méltóság adatott.

Rejtett szó.

Öt betűm e' nagy világnak
Vad szívű gyilkolója;
Három elsőm a' folyamok'
És a' tavak' lakója.
Két végsőmbe az őltözik,
Ki gonoszra igyekezik.

Hideg Mihály,
Pécsi nevendék Pap.

Jegyzet: A' 32-dik számbeli Rejtett szó: Patkó; de bővebb kifejtésére kéntelenek vagyunk a' belőle tsinált szavakat is ide tenni, ezek: Atskó, Pók, Póka, Kapós. — Atskó, ha 'zatskó helyett szokásban vagyon is valahol, bizonyosan tsak környékbeli szó, a' millyent az egész Nemzet elejébe, kivált eltalálás végett, hijába terjeszt akárki is.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 34. Szám. Apr. 28-kán.

Algier és a' Beduinek.

Algier rakva van ugyan frantzia katonákkal, de környékét a' ragadozó 's gyilkos Beduinek lepik el, kik a' város előtt a' frantzia katonaságot gyakran megtámadják. Három órányira állanak a' várostól a' legszélsőbb előőrök, kiknek ugyantsak magokra kell vígyázni; mivel a' Beduinek vezérétől minden frantzia főért 50 frank fizettetik. A' város kapúja előtt sem mehet bátorsággal az ember, mindenkor tarthatván feje vesztésétől. Gyakran hallani gyilkosságokról. Nem régen eggy frantzia tisztnek feje tsak eggynehány lépésnyire a' város kapujától fényes délben ütteték el; más mezei jószágán öletik meg, 's az illyen esetek mindennapiak. A' kézi mesterségeknek ollyan forma állapotjok Algierban, mint Frantzia Országban; de a' város körültti tájék, és a' mennyire én láttam, felette termékeny. A' fügék úgy nőnek itt, mint nálunk a' dudvák, 's még a' régi kőfalakon is. A' szőlőfürtök nagyságán bámultam, eggy eggy szem dió nagyságú.

A' tengerfelől bájoló kinézésű a' város. Meredek hegyen mint valamelly lelkek lakhelyei emelkednek a' hófejérségű házak, mellyeknek felűljök nem magosra, hanem tsak

laposra van építve, és sok sétálókkal tömetik a' szép estvéken. Éktéleníti a' kilátást az ablakok nem léte, ezek helyett lyukak hagyatnak a' falakon a' fris levegő behatására. Legmagosabb helyjén a' városnak kevélyen áll a' vólt nagyra látó Dey palotája. A' város előtt balra fekszik a' császári erősség; körűl pedig a' part hosszában mindenütt batteriák vagynak készítve. A' reggeli öt, déli 12, estvéli 6 órát mindég ágyú lövések jelentik, mivel az egész városban semmi torony óra vagy harang nintsen. Az idevaló kéziművesek eléggé ügyesek, bár a' munkában az európaitól külömböző módot kövessenek is. — A' Beduinekről tudni kell még, hogy ők igen jó lovasok; kartsu arab lovaikon könnyen elillantanak ellenségeik kezökből. Minden fogolynak elvágják fejét, és azért vezérektől huzzák a' szabott fizetést. Ezek familiánként chefjek, vagy emirek alatt számos nemzetségekből álló társaságokban laknak, a' városoktól és más megerősített helyektől távol. Lakhelyeik sátorok, kunyhók, üregek és barlangok. Nyájakkal, terehordó barmaikkal eggy helyről más helyre költöznek, a' szerént mint friss vizet és zöld legelőt találnak; vagynak köztök békességet szerető nemzetségek is: a' többiek pedig nyilvános haramiák. Bátorságát mindenkor szemei előtt tartván a' Beduin, sem az útazó kereskedő társaságokat meg nem támadja, sem a' táborokat, ha tsak ezekénél nagyobb erejéről nem bizonyos. A' nagyobb számmal lévő, és vitézűl ellentálló ellenség elől nagy sebességgel fut el. A' Beduinek szakadatlan hábo-

rúban lévén szomszédjaikkal, szüntelen vígyázásban, e' mellett szegénységben, durvaságban tudatlanságban élnek, de bűszkék szabadságokkal. — Eggy ifjú helvetus útazó tulajdon tapasztalásai után írja ezeket.

Éjszak amerikai zöldharkály.

Éjszakamerikának, valamint a' többi földrészeinek is majd minden madarai szerelem féltők; a' melly törvény alól kikell még is venni az aranyos szárnyú zőld harkályt. Auduban különös szeretettel viseltetik az erdőknek ezen tündöklő, kellemetes, 's a' többi madár nemeknél szebb madarakhoz. „Egész napokat töltöttem el, — így beszél ő — gyakran ezen apró szárnyas valóknak társaságokban; nem lehet elevenebb örömöt érzeni. Ha a' fák tetejéről megszóllal a' hím zőld harkály, minden társai visszanozzák az ő kiáltását. Azután lehet látni az eggyetlen eggy nőstényre vadászó sok hímeket, mint repkednek körűl, fel és le a' fáról, számtalan ritka hajtogatásokat tesznek, 's az egész zsibongó tolongást a' mulatságos néző tántzhoz lehet hasonlítani. Mind ezekkel a' kérő hímek a' szép nősténynek kívánságokat jelentik ki. Békével 's a' szerelem féltés vagy gyűlőlség legkevesebb nyoma nélkűl tántzolják körűl a' szép elnyerendőt az ékes hímek. A' játék mind a'dig tart, míg a' nőstény kiválasztja a' kedveltjét, a' mit az által tud meg a' szerentsés, hogy orrával eggyszer megvágta a' nőstény. E'kor eggy szempillantat alatt

elrepűlnek a' többi leánykérők új szépet keresni. Az öszvekelt pár pedig könnyen kivájható fát kémlel az erdőben, mellyben eggymást felváltva készítnek jövendő tsemetéjeknek szálást. Valahányszor kivét valamellyik orrával eggy darabotskát a' fából, mind annyiszor öröm kiáltás követi azt. Midőn pedig tökélletesen elkészűlt az odú; ágról ágra száll a' bóldog pár, elűznek fájokról minden más madarakat, fenik a' gajjakhoz orrokat; majd távolabb repkednek hangyát 's más bogarakat vadászni. — Csak két hét telik el, már hat fejér, 's mint a' kristály, olly átlátható tojás fekszik a' készített fészekben. A' zöldharkályok az esztendő minden részeiben kétszer kőltenek; 's a'nyira is elszaporodnak az erdőkön e' víg madárkák, hogy soha nem sétálhat az ember a' nélkűl, hogy azoknak öröm lármái ne gyönyörködtetnék füleit.

Napoleon név eredete.

Párisban 1769. a' többek közt illy tzímű munka jelent meg: Description geopraphique et historique de l'Isle de Corse, par Mr. Bellin, Ingenieur de la Marine. E'ben az adatik elő, hogy Corsicában Mainottokból álló gyarmat telepedett meg 1676 táján. Ezeknek az elei t. i. a' törököknek tyrannus jármok alatt nyögni megúnván, Genuában a' köztársaságnál kerestek menedéket; ez eggyesség szerént Corsicának bizonyos részét engedte által a' Mainottoknak. A' szigetnek ezen vidéke a' Görög új lakosok tekintetéből görögűl Napos Leonnak (oroszlánok völgye) ne-

veztetett azért, mivel ott, régi beszéd szerént, oroszlánok tartózkodtak, és eggy remete itt szelídítette meg az oroszlánt a' keresztnek tsupán hozzá értetése által. Igy lett a' Napoleon név, melly szentre is ruháztatott, 's az újűlők, és ezeknek maradéki gyermekeiknek is adaták e' nevet.

Gyémánt malom.

Amsterdam legnevezetesebb ritkaságai közzé tartozik a' benne lévő gyémánt malom. Ez eggy zsidó tulajdona, a' kinek fia mint pallérozott ifjú, körűl hordja a'ban az útazókat, és a' műszer minden részeit megfejtegeti. Négy ló forgat eggy kereket, melly által a' szobában több apró kerekek mozgásba hozatnak, mellyeknek fogaik az ércz pléhekre hatnak, és ezeket szünteleni forgásba tartják. Igy lessz a' gyémántpor, és a' kő, mellyet köszörűlni kell kéneső és czink egyveleggel eggy darab fa végére alkalmaztatva, e' por dörzsölésének ki van téve. Ez az eggyetlen út, melly által a' gyémántra hatni lehet. Az utóbbi eset szerént a' gyémántpor érczfonalra is alkalmaztathatik, melly az után a' kövön sebessen mozgatik.

Taganrok.

Fekszik az éjszaki szélességnek 46° 12' 40" a' keleti hosszúságnak 66° 18' 45" között. Eggy a' Nagy Pétertől alkotott tengeri és kereskedő városok közűl, Jekaterinoslaw kerűlet' fővárosa, magos fokon, az asowi tengernek éjszaknyugoti öblénél, 1600 házakkal,

14 ezer lakosokkal, kik többnyire görögök. Odessa után déli Russziában legvirágzóbb kereskedése, főképpen a' siberiai productumok lerakóhelyje. Van benne két templom, admiralitási tisztség, kereskedő collegium, tengeri ispotály, veszteglőintézet, börze, 180 kőből készült magazin, hajó építőhely. Kikötője nevezetes; éghajlatja mérséklett; környékén terem búza, bor, jó gyümölts és zöldség; de a' fában szükséget szenved. Sándor Császárt, ki birodalmának ezen déli részeibe szándékozott vonni magát, itt érte utól szomorú végórája 1825. Dec. 1-sőjén.

Különbféléк.

Leidenfrost szerént eggy az erdőben megmerevedt paraszt 9 eszt. XI-dik Gergely pápasága alatt eggy pap 7 eszt.; Pechlin és Langelott szerént eggy ember 12 nap; Brinkman szerént eggy más 24 nap; eggy harmadik négy hét; Kuntel szerént eggy hollandus 9 nap; Ludovici szerént eggy pásztor leány 7 nap; Villeneuve szerént eggy asszony 28 nap; Burmann előadása szerént eggy másik 41 nap multával ébredt fel a' tetsző halálból.

Midőn Stüber Waldbachban az oskolát meg akará látogatni, eggy nyomorúlt kunyhóba vezettetett, hol a' gyermek tsoport irtóztató lármát vitt véghez; köztök eggy sovány öreg szokott lóczáján heverészett. Kend az oskola mester? kérdé Stüber. — Igen is predikátor uram! — Hát mire tanítja ezeket a' gyermekeket? — Semmire Tiszt. Uram. — Miért semmire? — Mert magam sem tudok

semmit. — és még is oskola mesternek van kend ki nevezve? — Lássa Tiszt. Uram! én sok ideig kondás valék, de mivel vénségem miatt már a'ra alkalmatlan vagyok, oskola mesterré nevezett a' helység!

Frantzia országban naponként szaporodik a' talált gyermekek száma. Minél több költség fordittatik azokra, a'nál több újszülöttet tesznek ki. Párisban ezeknek száma feljűl haladja a' születtek $\frac{1}{4}$ ét; 's 1830-ban 7749-re hágott az. Minden megyék panaszkodnak e' rossz ellen, 's elő terjesztik, hogy a' talált gyermekek tartása nem tsak az ispotályok jövedelmét, hanem a' megyéktől számokra ajánlott 4 milio frankot is elnyeli.

Eggy heverő angol felszámolta, hogy a' tobákos ember, a' ki minden tíz minutában eggy szippantot vesz, naponként (16 órára számolván azt) 96-szor szippant. A' pikszis kivételére, fedele felnyitására, a' tobák szippantására, majd a' pikszis bezárására, eltevésére, a' zsebkendő kikeresésére 's az orrnak isméti elrendelésére minden szippantáskor másfél minuta kívántatik. Tehát a' naponként 96-szor tobákolétól ezen foglalatosság 2 órát és 24 minutát lop el. A' ki már 40 eszt. óta tobákol, öszveséggel 1,401,600-szor szippantott; 's ez tőle 2,102,400 minutát foglalt el. Hány órát, napot, esztendőt tesznek azok, magad is felszámolhatod érdemes olvasó!

A' boldogúlt Niemayer Hálában 1772—1828-ig 249 különbféle munkákat adott ki, nem számlálván ide a' folyó írásokba iktatott több értekezéseit. Nagy bámúlást gerjeszthet

e'nek hallása az olvasóban azon nagy férjfiú iránt, a' ki rendes Professor, fő consistoriumi Tanátsos, és a' nevelő-intézetnek is kormányozója vala.

Valamelly fiatal gavallér jó barátját elvivén kedveséhez, ezen szavakkal mutatá azt be a' szép kisasszonynál: „ösmértetem a' kisasszonnyal N. N. jó barátomat, a' ki koránt sem ollyan ostoba, mint a' millyennek látszik" „Éppen ez a' különbség köztünk" — felelé hirtelen a' bemutattatott.

Nézegette János gazda szomszédjának nem régiben vett lovát, 's úgy ítélt, hogy az ő előtte eggy kevéssé félénknek tetszik. Oh! nem — felele szomszédja, — már három éjtszaka hált magánoson az istállóban.

Hányféle a' mozgás? — kérdé a' fizikát taníttó Professor legjobb tanítványát; — háromféle vala a' felelet. Mellyek azok? A' hátramenő, előre haladó és az álló.

Tapasztalt öreg urak mondják, hogy a' ki úton jóízűen akar enni, ne látogassa meg a' konyhát.

Rejtettszó.

Három első Hunniánknak
Vár düledékit lakja;
Három végsőm az épűlet
Gerendáját faragja.
Hat jegyeimbe düle a'
Szittya ditsőség oszlopa.

H. M.

Jegyzet: A' 33-dik számbeli Rejtettszó: Halál.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 35. Szám. Máj. 2-kán.

Tudományos dolgok.

„A' szerentsétlenek. Vígjáték eggy Felvonásban. Kotzebue után Abrudbányai Szabó Anna által. Budán Burián Pál Könyvárosnál 1831. Az ára borítékban 20 kr. ezüst p.

Az ezüst Lakodalom. Néző Játék 5 Felvonásban. Kotzebue után Balogh Sámuel. Kolosvárott nyomt. a' k. Lyceum betűivel 1831. Burián Pál Könyvárosnál. Az árra borítékban 30 kr. pengő pénz.

A' bosszúló Lelkiesméret. Szomorú Játék 4 Felvonásban. Kotzebue után Dudok Pál. Kolosváratt 1832. Burián Pál Könyvárosnál. Az ára borítékban 30 kr. ezüst pénz.

Magok magokkal viszik ezen darabok az ő eredeti érdemeiket, mint Kotzebue szerzeményjei; nekünk tsak a' magyarosíttásról lehetne szavunk: de hát ezen tekintetben mit említtsünk akár dítsérettel, akár ellenkező érzéssel; midőn most ollyan állapotban van nyelvünk, mint a' méh rajzáskor, a' mellyből hogy mi lészen, tsak a' jó Isten tudja előre. Nem alaptalanok a' mi aggódásaink itt is; a' hol az ígékkel való élés vagy önkényes a' régi törvények ellen, vagy öszve zavart. Igy, a' mi e'dig mozgattatik vala, ma már mozgatik, előbb így hajlíttották emez ígét: lépek,

lépsz, lép; ma már lépik. A' mi előbb játszom vala, ma játszok, előbb vólt álmodom, most álmodok. De nem tsak az igék járnak eme' darabok némellyikében szabad féken; a' nevek is alája vagynak vetve az önnkénynek; így a' mi előbb üreg vagy üresség vala, az itt „ür" a' mi lélek, tünet, vagy talám kísértet vala, „szellem," éldelet a' mi talám táplálat vala. Purismus uralkodik a' hol szavat kell teremteni; mimolás a' hol az ősi szó helyesen tenné ki az affectált kiejtést, a' frugal, chéf 's más idegen szavakkal. — Burján Pál úr mind ezek mellett is méltán számot tarthat a' Nemzetnek munkás köszönetére, hogy a' játékszíni darabok szaporíttásával kész elősegélleni literaturánkat.

Rövid elbeszélések.

(Görögből Aelian után.)

Jött eggyszer Themistokles gyermek korában az oskolából. Feléje közelgetvén Pisistratus, nevelője inté Themistoklest, hogy az utról eggy kevessé félre menne, mivel az uralkodó jön. E' pedig: „hát nem eléggé alkalmatos út az ott neki" igy felele egész szabadsággal. Illy nemes és szabad lelkűség tetszett ki Themistoklesből már kitsiny korában.

A' leontiumi Gorgias élete végén, felettébb el lévén öregedve, midőn valamelly gyengeség lepte meg, tüstént álomba merűlve feküdt. Baráti közűl valaki meglátogatván, kérdezé, mit tsinál? — Gorgias pedig igy felelt: kezd már az álom általadni testvérjének.

Anaxagoráshoz, midőn barátinál mulatott, sebessen jött eggy követ jelenteni mind két

fia halálát. Ő pedig semmit nem zavarodva így szóllott: tudtam, hogy halandókat nemzettem.

Xenophonnak, éppen áldoza, mikor híről vivék fia elesttét. A' bölts férjfiú letette ugyan a' koszorút, de az áldozatot folytatá. Mikor pedig még a' hírmondó azt is jelenté, hogy Gryllos — e' volt neve Xenophon fiának — Mantineánál győzve halt meg, ismét feltette koszorúját.

A' szín megtsal.

(Decipit frons prima multos.)

Midőn a' frantzia sereg győzedelmesen ment olasz országon keresztűl, kiki sietett drágább vagyonait elrejteni, vagy pedig el adni. Felényi áron adattak a' legszebb mesterművek, mint a' mennyit valósággal értek. Midőn e' szerént Rómából sok szép drágaságok kitakaríttatnának; a' Pápa bíztosságot nevezet ki e' végre, hogy a' melly műveknek kivitelét az megengedi, tsak azok adathassanak el külföldieknek. Jelen vólt Rómában a'kor Lord Northwick ís; a' kinek Sz. György igen felségesen talált képe óltsón alattomban árúltatott. Az angol nagyokkal velek születik azon jeles tulajdonság, hogy ők minden ritkaságot örömmel szereznek meg, 's szerentséjeknek tartják, ha azt hazájokévá tehetik. Az említett Lord sem akarta hát elszalasztani a' jó alkalmatosságot. De azonban tudta, hogy a' bíztosság a' remek festést kivinni Rómából nem engedi.—Előhivat tehát egy szegény festőt, 's az által Mihály arkangyalt víz színnel a' Sz. György képére copiroztatja. E'kor elviszi a'

szerzett mesterművet a' bíztossághoz; ez kinevette véle, 's azon észrevétellel botsátotta útnak a' Lordot, hogy nem éri meg a' festés a' szállítás árát. Angliába vivé tehát a' Lord a' Sz. György képét. Itt minden közel lévő híres festőket eggybe hívott hogy a' tsudálatos munka kipakolásán jelen legyenek. Ezek meglátván Mihály arkangyalt, eggymásra, majd a' Lordra néztek. „Uraim! — így szólla e'kor Lord Norwick — nem tsudálják e' munkát érdeme szerént; adjanak tsak spongiát, mert be lepte a' por: letörűlvén hát a' külső festést, elő állott a' maga nemében ritka felséges kép. — Ezen festés most markiz Stafford drága gyűjteményjeit díszesíti.

Asiai szokások.

Siamban lajstromok van azon személyeknek, a' kik a' törvényszék előtt bizonyságot nem tehetnek. 28 osztályok van azoknak; nevezetesen: 1) a' vallásgyalázók; 2) a' bevádolttak; 3) bizonyos párt részesei; 4) az esztelenek; 5) a' gyilkosok és zsiványok; 6) a' pálinka ivók; 7) a' bőjtöt nem tartók; 8) az ollyan emberek, a' kik a' pap fekvő helyén alusznak; 9) a' játékosok; 10) a' kóborlók; 11) a' hóhérok; 12) a' kuruzsolók; 13) a' komediások; 14) a' kortsok; 15) a' kóborló muzsikások; 16) a' rossz személyek; 17) a' patkoló kovátsok; 18) a' gyógyíthatatlan betegségű személyek; 19) a' 7 esztendőn alól lévők; 20) a' 70 esztendőn feljűl élttek. 21) a' hizelkedők; 22) az őrűltek; 23) a' tüzes indúlatu emberek; 24) a' csizmadiák; 25) a' koldúsok; 26) a' rézmivesek; 27) a' szűlést segítők; 28) a' bűbájosok.

Némelly a' tsendes tenger szigetein eggy útas több lakosok' kis újjaiknak eggy vagy két izét is hibázni tapasztalá. Kérdezése után megtudta, hogy azon helyeken szokásban van valamelly atyafinak, vagy fő embernek halákor kis újjok eggy részét elvágni, 's azt a' nagy léleknek áldozni.

Különbféléк.

Farkas Jósef híres magyar tántzművész (l. Haszn. Mul. 26. sz.) ki Bécsben jelesen kimutatott tánczbeli ügyességével közkedvességet, helybenhagyást és fényes dítséreteket nyert, Münchenbe megérkezett, 's ott Apr. 29-dikén az udvari játékszínen kelletett már nékie a' bajor főváros lakosait nemzeti tántzunkal gyönyörködtetnie. Innen Straszburgba, majd a' cholera multtával Párisba szándékozik, hogy kedveltesse Európával a' remek magyar tántz gyönyörűségeit. — A' bétsi játékszíni újság Apr. 26-dikáról 84-dik számjához kaptsolva adja az érdemeket szerzett művésznek képét nemzeti és tántz öltözetben.

Macgregor azt írja eggy nem régiben megjelent munkájában, hogy a' canadai apátzák a' rákfenét, haszinte már a' beteg kétes állapotban vólna is, meg tudják gyógyítani. Több szenvedőknek megmentették már életöket, kik Angliában hijában kerestek segítséget; említnek nevezetesen eggy Fox nevű híres építő mestert, kit a' mondott nyavalyából a' nevezett apátzák gyógyítottak ki. Orvoslások bizonyos fűvekkel való kötésben áll; mellyeket nem régiben tanultak megesmerni

az indus asszonyoktól. Fájdalom! senkivel a' titkot közleni nem akarják. Azonban a' szenvedőt akárki legyen az, felfogják.

Samogitiában olly lakodalmi szokások vagynak még ma is fen, mellyek a' régi görög 's római századokra emlékeztetnek. A' menyasszonyt minteggy erőszakkal ragadják ki szüleinek házából, háromszor meghordozzák a' vőlegény házabeli tűzhely körűl, majd megmossák lábát, 's vízzel minden házi eszközöket 's jelenvalókat meghintenek. Ezután ajaka mézzel kenetik a' mennyasszonynak, a'nak jeléűl, hogy beszédje mindenkor édes és bájoló, nem pedig veszekedő legyen. (E're talán a' magyar menyasszonyoknak is szükségek vólna.) Fátyollal fedve a' ház minden ajtajihoz elvezetik; eleibe búzát, rozst, árpát, zabot borsót 's a' t. szórnak a'nak jeléűl, hogy soha sem szenvedjen ő fogyatkozást, ha —mint eggy a' jelenvalók közűl mondja — a' vallás iránt buzgó marad, házi foglalatosságit pontoson 's illő szorgossággal teljesíti.

Eggy lipsziai folyóírás „örökké tartó játékszín" czím alatt így ír: a' világ játékszín, az emberek a' nézők. A' történet szerzi a' darabot. A' szerentse osztogat rollékat. A' módi megváltoztatja a' scénát; a' philosophusok nézők. A' gazdagok logekben és a' padlazaton — parterre — űlnek, a' szegények a' galleriákon. A' szépnem frissítőt osztogat, kikről pedig a' szerentse megfelejtkezett, a' gyertyahamvát szedik. A' bolondság még muzsikával pótolja a' mulatságot; a' kárpitot az idő vonja fel és süllyeszti le.

Matlinson angol pap eltemette atyját és anyját, keresztelte feleségét, és gyászolta mind a' 4 gyermekét. 96 esztendős korában hólt meg, 's eggy helyen 60 esztendeig vólt hivatalban. Esztendei jövedelme 80 tallér vólt rendesen, 's 125-nél soha feljebb nem hágott; még is tisztességesen élt ő, 's hat ezer tallért hagyott maga után.

Spanyol Országban Altonga faluhoz nem messze eggy kunyhóban él bizonyos 147 esztendős tökélletes egességű asszony, minden érzéseit fiatal módra használva. Ötször ment férjhez; a' negyedik házasságból van a' legifjabb leánya; ez 20 esztendős, 's anyjával lakik.

Megszűnés nélkűl fütyölt eggy vastag úr a' bóltok előtt állva. Mi lelte az urat, kérdé eggy ott elmenő, hogy fütyölni meg nem szűnik? El tévedt a' kis pudlim — felelé a' kövér úr — 's többé reám nem akar találni. Hiszen már régen a' lábánál várakozik a' pudlija, lépjen tsak vagy kettőt, mindjárt meg fogja látni — így nyugtatá meg barátja. Valóban így vólt a' dolog; de a' nagy kövérségtől nem láthatá kutyáját a' fütyölő.

Kezdte húzni a' minapi tűz bámuláskor eggy zsidó a' tolongó sokaság közt bizonyos fiatal embernek zsebjéből drága tajték pipáját. Ez tetteté mintha semmit észre nem vett vólna; 's a'ra számolt, hogy majd mikor már ki veszi a' zsidó a' pipát, a'kor nyakon kapván jól pofon veri. Míg így algebrázik, nehány pillantat múlva hátra néz, 's imé sem pipa, sem zsidó!

Egész nap fetsegett eggy fiatal dámának papagálya; de a' miből semmit sem lehetett érteni. Asszonyom! — mondá eggy öreg Professor, — ezen papagálynak még oskolába kellene járni. Vagy az itt ki 's be járó úrfiak közűl nem adhatna valamellyik neki leczkéket. Ah! de hogy — felele a' dáma — éppen ő tőllök tanulta az azon érthetetlen fetsegést.

Megjelent eggy híres énekes bizonyos játékszínen vendég rollát adni; de alíg hogy ki állott a' játszó helyre, már az előre öszve állott társaság fütyölni kezdett. „Hát olly nyomorúlttan tudnak az urak fütyölni" — szólla az énekes — „engedjék meg, hogy én a'ban példáúl menjek elől." E'kor elkezdett fütyölni az operából eggy áriát, olly kellemetesen, hogy lármás tapsok között éljen kiáltásokat kapott.

Rejtettszó.

Ősi ruha, 's mostanában
Ismét módi kis formában,
Szépeinken láthatod.
Az egészt bármelly munkával,
Hanemha végső tagjával,
Sehogy meg nem varhatod.
Két tag, négy betűből lészen;
Fej 's láb vesztve többet tészen,
Próbáld, tapasztalhatod.
Ha eggyüvé szerkezteted
Fejét 's lábát, épületed
Falaiba rakhatod.

Laczka Ferentz.

Jegyzet: A' 34-dik számbeli Rejtettszó: Moháts.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 36. Szám. Máj. 5-kén.

Ancona.

Ez a' mostanában a' frantzia három színű lobogók miatt szűnet nélkűl szóban forgó város fekszik az adriai tenger partján. Kikötőjét Trajanus római Császár márvánnyal rakatta ki, mellyért neki a' háládatos maradék fehér márványból emlék oszlopot állított. A' part lassanként emelkedik itt fel, 's e'nek hosszában van építve a' város fél hóld formára, a' millyen maga a' kikötő. Legszélsőbb végén a' száraz fele van a' vár a' Sinigagliához vezető úton. A' város hátulsó részét a' száraz felől sántzok és batteriákkal rakott hegyek kerítik. — Eggy kitsiny a' szárazzal öszvekötetésben lévő szigeten állíttattak a' pápák lazaretumot, melly olly kereskedő városra nézve mint Ancona felette fontos, mivel veszteglő intézet gyanánt szolgál. Olasz Ország keleti óldalán első helyet érdemel az anconai rév; legalkalmatosabb fekvése a'ra, hogy a' keleti művek általa hordassanak széllyel Olasz Ország belsejében, valamint a'ra is, hogy keletre innen szállíttassanak a' kivitelre szánt mesterségi, vagy természeti productumok. Különbféle nyelvű, vallású népek pezsegnek Ancona kikötőjében; magát a' várost 13 ezer olaszokkal 5 ezer zsidók lakják; a' kik a' kereske-

désnek nem kevés elevenségére szolgálnak. Különös negyedét lakják ők a' városnak a' pápák rendeléseikből; melly rész Ghettonak hivatik. Olasz szokás szerént a' nemesség nagy épületekben lakik, a' mellyek palotáknak neveztetnek; számos tselédeket tartanak ezek, 's jószágokat felvigyázók által igazgattatják.

Ancona eredetét Syrakusa lakosainak köszönheti; a' kik itt gyarmatot telepítettek. Ezeknek maradékjok Picenates név alatt később Rómához kaptsoltattak, 's minden római polgári jussokban részesülének. Hihetően a' régi város egészen a' fokon épült; hol most a' cathedralis templomot láthatni, melly a' venus temploma helyén építtetett. A' Gothusok által lerontatván, ismét felállott e' város, és a' római birodalom megbukásával szép szabadságokra tett szert. A' közép századokban olasz ország első kereskedő városa vala ez. Volt kevés számú hajós serege is, mellyel a' keresztes vitézek által elfoglalt tengeri városait napkeletnek meglátogatá. Minekelőtte Florentziának kikötője lett volna, Anconán keresztül küldözte manufacturái műveit keletre.

Mivel későbben Ancona nem vélte magát elég erősnek, hogy a' tengeri tolvajoktól bátorságba helyheztettessék, a' pápa óltalma alá adta magát; a' pápai kormány állíttatott itt osztán vár erősséget. Az anconaiak alattvalói lettek a' pápának, de nagyobb szabadságokkal birtak ők; mint az eggyházi birtok más lakosi; 'sidók, görögök, protestansok telepedtek itt meg, 1732-ben szabaddá nyilat-

koztatván kikötője. A' mi a' pápai kormánynak különös dítséretére válik az ispotály alkottatása.

Ancona nem igen szép város, de több nevezetes épületei vagynak, mint a' városháza, a' Legatus palotája, az ispotály, talált gyermekek háza 's a' t. Börzéje a' szentek faragott képeivel ékeskedik. Sok templomai 's klastromjai vannak. A' révi-gát, vagy Molo, melly minteggy 100 lábnyi szélességű, estvénként sétálásúl szolgál a' lakosoknak; itt és a' templomban szemlélhetni, az anconai szépnemet. Anconában készítik még most is a' különös fehérségű viaszkot. Termesztenek gabonát, lent; selyem bogarakat tenyésztnek. A' kiviteli czikkelyek: szappan, timsó és vászon. — Esztendőnként minteggy 1200 hajók látogatják meg révjét. Nagyobb divatba lehetne hozni pedig kereskedését, ha tsatornák és vasútak által a' tartomány belsejével öszveköttetésbe hozatna.

Turóczi Olejkárosok déli Amerikában.

A' „Gemählde von Ungarn" írója és mások is bizonyítják, hogy a' turóczi olejkárosok és sáfrányosok az Orosz Georgiáig, Persiába, Török Georgiába és Armeniáig elutaztak, 's onnan a' Caucasusokon, és különbféle Orosz Helytartóságokon, és Galiczián keresztűl tértek vissza, 's mind öszve útjok 836 mértföldet tett. De déli Amerikába is elmentek azok a' mindenféle betegségek ellen hasznos orvosló szerekkel, hogy az új világot is meglássák, és hazájokba eggynehány fo-

rintot hozzanak. Ezt eggy hazánkbeli vólt Jesuita beszéllé; a' ki darab ideig Amerikában tartózkodott. Gyóntatáskor t. i. meghallván a' tót beszédet, először megrettent a' Jesuita, hogy Amerikában tót szavakat halla, 's kérdezé a' gyónót hazája felől. Ez Turócz Vármegyéből valónak mondván magát, kéré, hogy a' gyónás után látogassa meg. — A' mi meg is történvén, mikor azt tudakozá a' sáfrányostól, hogy mi tzélből jött e'nyire? az azt felelé, hogy az újvilágot is akará látni. Tótúl hihetően azért gyónt, mivel spanyolúl keveset tudott; 's azt is gondolhatá, hogy a' tót nyelvet nem tsak az ó, hanem az új világban is sokan tudják.

Némelly híres componisták' különösségei.

Gluck, hogy fantáziáját tüzesíttse, 's Aulisba vagy Spártába tegye által; virágokkal, füvekkel 's fákkal ékeskedő kertben szokott dolgozni; ott teremtette ő fortepiáno 's champagni bor mellett mind két Iphigeniát, Orpheussát és más darabjait.

Sarti ellenben nagy setét szobát használt e' végre, mellyet függő lámpa is nehezen világosított vólna meg. Tsak itt tudá ő magát az éjtszaka tsendes óráiban muzsikai ideákkal lelkesíteni.

Cimarosa darabjait lárma és zörgés közt készítette, 's örömmel szemlélte illyenkor barátjait maga körűl. Gyakran megtörtént rajta, hogy eggy éjtszaka 8—10 áriát kigondolt; másnap baráti közt dolgozta ki tökélletesen.

Cherubini-nek is a' vólt szokása, hogy muzsikai darabokat társalkodás közben szerkeztetett. Ha könnyen nem folytak gondolati; kártyát kért, 's azokat mindenféle carricaturákkal betőltötte.

Sacchini legkevesebbet sem tudott dolgozni, ha tsak felesége 's matskája körűlte nem valának.

Paesiello ágyában componált. Ott írta a' sevillai borbélyt, és más jeles darabjait.

Zingarelli ha valamellyik keresztény íróból, vagy régi deák classicus szerzőből bizonyos helyet elolvasott; tüstént készítheté muzsika darabját.

Haydn fortepianója körűl habzottak az ideák, mihelyt a' II-dik Fridriktől ajándékozott gyűrűjét ujjára dugta; ez állítása szerént fellelkesítésére szolgála. Gyakran szokta mondani, hogy neki a' hangművészség legnagyobb bóldogsága.

Különbfélék.

Tisza Naménnyal határos Ilk helységében (Szathm. Várm.) találtatik eggy két hónapos bika borju, mellyet az annya kopasz bőrrel ellett, és most sints még rajta mindenütt állati szőr, hanem az egyedűl a' hasán és fején, úgy a' lábain találtatik; egyéb részei testének kopasz és test színű; egyébbaránt rendes termetű, 's teljes testalkatú.

Balasoréból (Keletindiában) írják, hogy ott a' múlt October napjaiban rendkívűli orkán dühösködött. A' pusztítások, mellyeket ez végbe vitt, leírhatatlanok. A' tengervize

a' szélvész ereje által az említett városig tolakodott. Több mint tíz ezer ember veszté életét. A' mezőkön, rakáson lehet látni a' hólt embereket, tigriseket, teheneket és más állatokat. A' haboknak prédái a'nyival bizonyosabbak valának, mivel nap lementekor kezdtek azok felduzzadni, és zajoskodások egész éjjel tartott. Viradtakor tért vissza helyére a' tenger: de az orkán ereje elpusztítá, a' mit a' habok meg kéméllettek is. A' termékeny vidék sivatag pusztává tétete.

Keletindiában a' leány tsetsemők ezerenként vesztetnek el. Gyalázatnak tartják t. i. az indiai asszonyok, ha lyányaikat férjhez nem adhatják. E'beli féltekből első szülöttjöket — ha az leány — megölik, 's áldozatúl Junga istennének viszik. Néha 3—4 esztendős korokig felnevelik e' nyomorúlttakat, 's a'kor a' Ganges vizébe hajítják. Éjszaki Bengaliában az erdőkön bőltsőstől az ágra akasztják, a' hol a' vad állatok 's madarak eledele leszen. Ha történetből három napig megmarad a' gyermek épségben; az annya vissza vivén felneveli. Csudálatos dolog, hogy az angolyok, a' kik olly rég óta urai Keletindiának, ezen vad szokást — mellyre a' szelíd érzés undorodik — el nem törölik!

A' Frantzia újság levelek jelentik, hogy Párisban a' múlt télen eggyszer sem esett hó; a' mi a' mostani emberek' érésekre tsak háromszor történt.

Párisban eggy gazdag ember éjtszaka hirtelen rosszúl lessz, megijjed a' cholerától, orvost hivat. De mikorra meg érkezett hozzá

az orvos, semmi baja sem vólt — talám az előtt is tsak képzelt beteg vala. — A' komornyik kérdi az orvostól menttében, hogy mit kíván a' látogatásért? Az 200 frankot kért. Hogy hogy? kiálta a' komornyik; már így az urammal kell beszélnem. A' képzelt beteg hát szobájába hivatta az orvost; 's ott eleibe terjeszté, hogy éppen a' szomszédban lakik; semmit tennie nem kelletett, 's még is 200 frankot kíván eggy hozzá jövetelért? Hát a'kor mit kívánna, ha valósággal az uralkodó nyavalya lett vólna jelen? A'kor — felele az orvos — ingyen jöttem vólna; de minthogy nekem most a' betegekkel van dolgom; ha éjjeli álmomat, mellyre az egész napi fáradság után szükségem vagyon, egésséges emberek rontják meg: szükség hogy jól meg fizessék az árát.

Londonban az idén „az angoly vitézek Pantheonja" tzímű munka fog megjelenni; levelei magossága 24, szélessége 12 láb. Csak 100 példány nyomtattatik belőle hat hüvelyknyi nagyságú betűkkel, hogy ez egyedűl a' jelesebb angoly könyvtáraknak szolgáljon díszűl. Ha ezen munka megjelenik; a' könyvárosok „a' nagy könyv előtti és utánni" üdő számolást hozhatnak be; mint a' hogy szokták „Róma építtetése előtt vagy után" mondani.

Páris hajdanában igen sáros volt; innen neveztetett Lutetiának, mások szerént Lutteriának — mivel a' deák lutum sárt jelent. — Fülep Király 1184 körűl kezdte a'nak útszáit először kővel kirakatni. Páris nevét a' Priamus fiától származtatják a' lübecki Krónikák.

Goethe halotti pompája estvéjén érkezett Weimárba Mortier frantzia Marschall; a' ki Frankfurtban megtudván a' nagyférfiú elhúnytát, sietett, hogy a' temetésen jelen lehessen, de e'beli kívánsága teljesedésbe nem mehetett. Eggy az ő kísérői közűl Eckmühl Hertzeg, ajánló levelet is vive Goethéhez; azonban elkésett azt neki általadhatni.

Catharinenburg körűl különös szép színű smaragdokat találtak; úgy hogy már e'dig 200 ezer rubel árú gyűjtetett öszve.

Kamtschatkában az Orosz Császár nagy örömére a' beállott tavaszon a' legfőbb parasztok is szántáshoz fognak. A' múlt összel vitetett oda be a' földművelés.

Olasz Ország Casamaccioli nevű helyén e' f. e. Mart. 22-dikén született eggy két fejű leányka; a' két főnek kerülete 18 hüvelyknyi. Teste különben eléggé rendes állású.

Tayet Párisban olly gyors írást talált fel, mellynek jegyei a' szemnek tettszősek, 's éppen olly könnyen lehet azokat írni, mint megtanúlni és olvasni.

Mese.

Eggy helyben űl egész, még is járkál széljel,
Menése, mozgása ront szörnyű veszéllyel.
Nem fegyver, még is öl; nem tűz még is éget;
Nem bot, de még is tesz kemény vereséget.
Jó is, de még rossz is, legjobb, legrosszabb is,
Szereti ezt a' pap, prókátor, bába is.

Kiss Antal.

Jegyzet: A' 35-dik számbeli Rejtettszó: Kötő.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 37. Szám. Máj. 9-kén.

A' költözködés.

(Németből szabadon.)

A' legszerentsétlenebb ember vagyok én a' világon — szólla eggy barátom, — a' kinek esztendei jövedelme 30,000 ft, alíg még 40 eszt.dős, egéssége a' legjobb, és nagy tekintetű ember. Azon jegyzésemre, hogy a' most említett hasznok ellenkezésben állanak panaszával, azt felelte ő, hogy én nem veszem számba a' különbféle viszontagságokat, 's házi kedvetlenségeket, mellyekre nézve ő, szerentsétlenségére felette érzékeny. — Minden bajaim közt pedig — így folytatá beszédét — legszenvedhetetlenebb előttem a' költözködés; fél esztendeig alíg lakni valahol, már különbféle kedvetlenségek miatt más szálást árendálni, amott egész esztendőre ingyen, itt pedig félesztendőre előre fizetni, még nem lakott szobák' lakásával veszedelmeztetni az egességet, ezek 's több e' félék azok, mellyek olly gyűlöletessé teszik előttem a' költözködésnek még tsak nevét is. Ha én valaha — mint Penn Wilh. — várost építtetnék, mindennek tulajdon házának kellene lenni; melly által a' szállásbeli czivakodásoknak legalább $\frac{3}{4}$ háríttatnék el. De minthogy e' nem lehet, nekem is mint más házbirtok nélkűl lévőknek alákell magamat

adnom a' költözködés számtalan alkalmatlanságainak.

Hat esztendeje már, hogy mostani szállásomon vagyok, sok említeni nem akarom kedvetlenségek között. Házi környűletim lakásom változtatását tevék szükségessé. Ugyan is leányom, ki midőn elébbi szállásomra költöztem tsak tíz esztendős vala, most már 16; 's így annyával tovább ugyan azon szobában nem hálhat. Fiam, ki e'dig velem szomszéd szobában lakott; miólta katona tiszté leve, nem akarja tudatni velem mikor érkezik haza; 's reája nézve a' külön ajtó a'nyival szükségesebb, hogy éppen nem illenék eggy huszár tisztnek huga szobáján keresztűl a' magáéba jutni!

Ujj lakás keresés status-foglalatosság eggy familiára nézve. A' szállás ára, kilátás, alkalmatosságok, város része, mind ollyan tárgyak, mellyeket eggyenként kell tekintetbe venni; 's mivel a' familiában mindeggyik érdekeltetik ezekre nézve; egész házam népével indúlék új szállást keresni.

Szép tavaszi reggelt választánk e' foglalatosságra. Én feleségemet karon fogva vezetém, fiam leányomat, jó előre haladva, nem aggódván azon, ha valyon a' mi kivánataink az övéikkel meg eggyeznek é? — Minden kiraggatott czédulákat megolvasánk, a' fiú 's leány pedig különösen azokra tevének figyelmetesekké, mellyekben szép lakások tűkrökkel 's a' legújabb módi szerént ékesítve, jelentetének. Fiúnknak különösen szemébe tűnt eggy illy foglalatú jelentés: „kiadni való nagy

és szép lakás az első emeletben, melly fekszik az udvar és a' kert között." Anyám! — szólla az — ez éppen nekünk való. Fiam! — felele az annya — van eszed, az illyen lakás nagy urakat illet, — azonban a' megtekintés nem kerül pénzben, be megyünk; a' kapus — látván hogy gyalog vagyunk — nem is igen állott szónak; de azután tekintett valami keveset a' huszár öltözetre. Uram, — felele az fiam kérdésére — ezen szállás áll 8 szobából, eggy kertből, 6 lóra való istállóból, 3 kotsira való színből, és 6 cseléd szobából: az ára 5 ezer forint. — E'kor minden szó nélkül tovább mentünk; a' kapus pedig a' kotsisokhoz ment, kik minket, mint a' kik eggy quártélyt öt ezer forintért fel nem vehetünk, szánakozva látszottak nézni.

Folytatánk a' quártély keresést, míg végre eggy elég alatsony épületre akadtunk; hol először is a' kövér házmesterné jöve előnkbe azon híradással, hogy a' kifüggesztett szállásban még most eggy katona-tisztné tartózkodik, de a' ki 3—4 nap alatt férje után fog elútazni. Akaránk még is látni a' kiadni elszánt szobákat; nyugtalan várakozásra, 's kérésünkre bebotsáttatánk. Hideg főhajtással fogadott az ezredesné: mi keves ideigtartó körűlnézés után bútsút vevénk, fiamnak megengedvén az egyedűl maradt tisztné, hogy másnap a' jányom fortepianója mértékével, nála megjelenhessen. — Én a'kor mindjárt felkerestem a' ház tulajdonosát, 's vele megalkudtam. Igy következett el a' költözködés, vagy reám nézve az ítélet napja. Nints ékes szóllás, melly valóban

előadhatná azon bosszúságot, mellyel a' sok bontogatás, rakosgatás, és rendetlenségek miatt azon nap tetétől talpig teljes valék. A' legszebb kötésű könyveim is kíméllés nélkűl zsákba 's kosárra hányattak; feleségem a' portzelánok, metszett és másféle üvegek eltöredezésén, leányom a' fortepianójában esett hibákon panaszkodtak. Lárma, harag 's tsetépaté uralkodtak minden szegletben. Eggyszóval házam népe meggyőzetett azon példabeszédnek igazsága felől: három költözködés eggy ki gyuladással ér fel.

Kurirok.

A' frantzia kurirok gyakran magasztaltattak már utazásoknak sebessége miatt. Azon kurir, melly 1823 Nov. 27-dikén estvéli 6 órakor Mádridba utasíttatott, új próbáját adta azon sebességnek, a' mennyiben Dec. 6-dikán estve azon hónap 2-dikán kőlt hivatalos levelekkel Párisba megérkezett, következőleg a' Páris és Mádrid közt lévő utat 180 óra alatt kétszer megfutá, 's Mádridban még e' mellett eggynehány órát mulatott is.

Eggy orosz kurir Pekingtől Sz. Péterváráig — több mint ezer német mf. — 57 nap alatt útazott.

Veronától Péterváráig — 364 német mf. — 17 nap alatt ment eggy kurir.

Pétervárából Livornóba — 395 német mf. — ment eggy orosz kurir 18 nap alatt.

A' kalkuttai újság azon könnyűségét adván elő, mellyel Indiának különbféle részei

közt a' közösülés történik; e'nek bizonyítására azt hozza fel, hogy eggy kurirja az igazgatásnak, melly Kalkuttából Ceylon szigetbe Madrason keresztűl mene, 9 nap, és $\frac{3}{4}$ óra alatt rendeltetésének helyére érkezett. A' távolyság 1044 angol, vagy 226 német mf.det teszen. A' közönséges pósta ezen útat 11 nap teszi.—Eggy rendkívűli kurir, melly Bombayból Kalkuttába szárazon útazott, 13 $\frac{1}{2}$ nap ért ezen utolsó helyre. — Távolysága a' két városnak 1308 angoly, vagy 283 német mf.

A' Tatárok — közönséges kurirok a' Török birodalomban — bámulásra méltó sebességgel utaznak lovon; p. o. Constantinápolyból Bagdádba 300 német mf. 9—10 nap alatt. Beszéllik, hogy eggy Tatár eggyszer 7 nap tette meg ezen útat, 's elérkezése után a' nagy úr parantsolatjára feje vétetett; mivel azt hitték, hogy útközben sok lónak meg kellett alatta dögleni.

E' folyó eszt. múlt hónapjában a' reformbill 2-dik felolvastatásának híre Londonból Liverpoolba — 207 angoly, vagy is 41 német mf. — 14 óra alatt érkezett meg.

Hóldszivárvány.

A' Derby Grófságban 1710 Dec. 21-dik napján estvéli 8 óra tájban látszott eggy illy tünemény szokatlan fényben. A' hóld az előtt 24 órával telt meg, és az estve essős vólt, de a' fellegek elszéledése után igen fényesnek látszott. Ezen hóld szivárványban minden színei megvóltak a' nap szivárványnak, még pedig rendkívül szépen és világoson. — Különösen szembetűnő vólt a'nak nagysága.

1799. Május 6-dikán Schnepfenthalban látszott eggy hóld szivárvány, melly, noha a' hóld tsak félig vólt meg telve, még is tökéletes vala.

1804. Apr. 29. éjtszakáján a' thüringi erdők felett szemléltetett eggy felséges hóld szivárvány.

1806. Rómában láttatott eggy pompás hóld szivárvány, melly az egész város felett a' vaticantól a' quirinal hegyig terjedett.

1819. Aug. 4. éjtszaka 11 óra tájban Norimbergában tökéletes félkarikájú, gyönyörű szivárvány vala szemlélhető, színe hasonló vólt a' nap szivárványéhoz. A' legfelségesebb szemlélet az vólt, hogy a' levegőkörnyék kívűl a' szivárványon setét, belől pedig világos és olly tiszta vólt, hogy minden tárgyat meglehetett esmerni, 's a' többek közt eggy templomon vólt aranyos kereszt olly szépen ragyogott, mintha napsugárok verődtek vólna reá.

Gazdasági jegyzés.

A' fagyos kolompért ha a' szabad levegőn ki terítgeted, olly keményre fog száradni, hogy meg őrletheted, 's így különbféle hasznokra fordíthatod.

Ha 100 ittze vízben 20 font óltatlan meszet, és 1 font kénkövet teszel, 's ezt így felforralván, vele a' kerti utakat, vagy udvarodat 's az ollyan helyeket meglotsolod, mellyeken hogy fű teremne nem igen akarod, a' fű ki vész, és több esztendeig nem fog az ott kinőni. A' fent említett mennyiségeket a' szükséghez képest lehet ugyan azon arányban szaporítni vagy kevesítteni.

Különbféléк.

Millyen kemény büntetést von maga után az esztelen magahittség, mutatja azt eggy pensylvani történet. Bizonyos néger itt, a' ki sebes futásában szerfelett bizakodott, fogada, hogy ő a' „tüzet" kiáltás után még az ágyú szája előtt sérelem nélkűl keresztűl fut, minekelőtte t. i. az elsüttetne. A' fogadás éppen ágyúzáskor történt; de a' jelenlévők gátolták a' feketét gondatlan czélja végrehajtásában. Végre még is próbát teve; ugrani akart éppen el az ágyú előtt a' mondott jelszó után, midőn a' körűl állók közűl valaki szánakozásból ugyan, de eléggé vígyázatlanúl hátulról ruháját megkapta a' nélkűl, hogy vissza tartóztathatta vólna. E'beli késedelme miatt é, vagy más okból, éppen az ágyú előtt vólt a' szerentsétlen fekete, mikor az elsüttetett; testének az alsótól egészen elszakasztott felső részét az ágyú golyóbis a' levegőbe veté; amaz pedig a' veszedelem torkában fekve maradott.

Öszvekap a' minap eggy párisi kávéházban bizonyos fiatal ember eggy derék öreggel. Pisztolra kél a' dolog. Az öreg igyekezett az ifjút engesztelni minekelőtte a' párviadal kezdetett vólna. De ez a'ról hallani sem akart, 's úgy vélte, hogy az öreg féltében kívánna békélni. E'kor a' tisztes férjfiú eggy a' duellálók felett tsavargó fetskére süté pisztolát, melly azonnal az ifjú ellenség lábaihoz esett le. Most már halaványodott a' fiatal vitéz. Az öreg pedig: „elhiszi már az úr — szólla — hogy nem a' félelem, hanem a' nagy lelkűség tétété ve-

lem a' békéltetési planumot. Most válasszon; kiálja é inkább lövésemet — mellyet hogy nem fog viszonozni, a'ról kezeskedem — vagy 100 Napoleon aranyat fizet a' cholera betegek számokra? mert már tsak az utóbbi feltétel alatt hajlok a' békére." Az ifjú kérésekre az okos secundansoknak az utolsót választá, 's az öreg is azonban, hogy mind két részről eggyforma legyen a' jótett, szintén 100 Napoleon aranyat adott az említett jóltévő tzélra.

Angliában halállal büntettetnek: az éjjeli lopás ház feltöréssel; házbeli lopás, ha a' lopott dolgok ára 5 font sterlingre megyen; felfegyverkezve, fenyegetésekkel való lopás; valamelly személynek elragadása a' közelebb említett módosítással; az ollyan hajóknak kirablása, mellyek hajótörést szenvedtek; a' lovak', tehenek', juhok', lopása; a' gyújtogatás; templomok, kápolnák elpusztítása; a' hajók önkényes elsüljesztése; az asszonyok elragadása; a' gyilkosság; erőszaktétel; olly tzélból tett lövés, hogy az sebesíttsen vagy öljön; hamis banknóták készítése, 's más hamis kereskedési levelek, vagy testamentomok' írása; hamis pénz tsinálás; a' pénznek fenyegetéssel való kitsikarása; tengeri tolvajság 's a' t.

Rejtettszó.

Két tagból áll, a' bírák, 's ügyvédek utánna
Élnek, fej nélkűl víz folyamatba' kereng.

Laczka Ferentz,
Debreczeni Tog. Deák.

Jegyzet: A' 36-dik számbeli Mese: Nyelv,

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 38. Szám. Máj. 12-kén.

Tudományos dolgok.

„Mezei Gazda, vagy a' mezei 's házi Gazdaság minden ágaira terjedő Folyóírás. Pesten Kiadta Fűskúti Landerer."

Hogy a' Mezei Gazdák Barátja felírását ezen rövidebbre szándékozott változtatni, és hogy a' kiadás is, bizonyos állapotokban változni fog; ezeket az előre kiadott Jelentések közlötték az Olvasó Közönséggel újság Leveleink útján is: nékünk tehát semmi egyéb mondani valónk nints most a' dologról, mint azt igen örvendező lélekkel jelentenünk, hogy a' szent szándék valóságos eszközlésbe vétetett, minekutánna az 1832-diki Füzetek közűl az Első és Második már voltaképpen megjelentek. Hazánkat a' mezei gazdaságnak jobb karba helyheztetésére serkenteni, felesleges volna; de felesleges volna a' Szerkeztetés szorgalmatosságára nézve is szót vesztegetni: mert több esztendők alatt vívta az azt ki a' maga érdemesíttésére, hogy semmi tudni valót sem hagyott érintetlenűl, melly a' Külföldet boldogíttotta 's boldogíttja felettünk. Azt mindazonáltal el nem halgathatjuk, hogy e' megjelent Füzetekben még azzal törekeszik előbbeni magát feljűl múlni, hogy a' szóval előadott tárgyak közűl némelly szükségesebbe-

ket még rajzolatokban is ád, tsakhogy a' Hazafiakat azoknak felfogására édesíttse, 's fáradozásainak és törekedéseinek munkás gyámolíttására serkentse. Minek ugyan is a' nyomtatott könyvek, ha azokat senki sem veszi? — A' Füzetekben előadott tárgyak im' így következnek eggymásután: Az első Füzetben: 1.) A' gazdasági földek elosztásának tudománnya (Gátytól). 2.) A' közönséges javított ekének leirása (H***cztől). 3.) Pálinka főzési instructio (Gr. Szapáry Ferenczetől). 4.) A' zsizsik eredetéről való balvélekedések ellen (Demény Istvántól). 5.) Felső Austriának esmértetése gazdasági tekintetből. 6.) A' bárányok kérgeségének hihető indító okai (A***s-től) 7.) Sikeres ellenszer a' vetési kágyiló és mezitelen tsiga ellen. 8.) A' gyümőltsfa 's a' t. szaporításának 's gyűrűzés nélkűl termékenyebbítésének új módja (Dr Fischer szerént). 9.) A' szőllő óltásáról (A***s-tól). 10.) Némelly jegyzések a' borforrásról, Fontanelle Julius prof. próbatételei szerént. 11.) Vegyes tárgyú tóldalék. Ezután következnek: 12.) a' gazdasági könyvek esmértetése, 13.) piaczi középárok, és 14.) gazdasági jelentések. A' második Fűzetben folytatódik a' felvett szám e'képpen: 15.) a' márgáról és márgázásról (Puvis szerént). 16.) a' nyereségről 's veszteségről a' mezei gazdaságban. Sorge K. E. uradalmi tiszttartótól. 17.) a' takarmánygyökerek és gumók' termesztéséről. 18.) a' gazdasági földek elosztásának tudománnya (Gátytól). 19.) gazdasági statistika. 20.) vegyes tárgyú toldalék. 21.) piaczi közép árok. — Minden eggyes Értekezés

vizsgálatába botsátkoznunk 's így azt akár igazolnunk, akár tzáfolnunk, helyünk szűk határa nem engedi; legyen elegendő átaljában azt mondanunk, hogy egyedűl a' vegyes tárgyú Toldalékokban legyenek olly utasíttások, hogy eggy eggy maga hoz a' gazdaságban alkalmaztatva a'nyi hasznot, mint a' mennyi pénzt kiád a' vevő az egész Folyóírásért.

A' vadász Hottentotta.

Eggy a' jó reménység fokától nem régiben vissza jött útazó azt beszélli, hogy ott nehány lakosok vadászatra menvén, bizonyos vaddal gazdag téren eggy tsoport oroszlánt találtak, mellyeknek az ő megjelenések a' mint látszot igen alkalmatlan vala. A' leg nagyobb ezen állatok közűl azonnal kilépett a' tsordából, 's lassan közelített a' fiatal és az illyen véletlen esetekhez még éppen nem szokott vadászok felé. Míg tsak félénk vadketskéket láttak, sokat hánytorgaták bátorságokat, de az erdők királyjának látására nagy félelem fogta el őket. Az oroszlán még elég távol vólt tőlök, mikor mindnyájan leszáltak lovaikról és lövéshez készültek. E'kor eggyszerre sebesebbek lettek az oroszlán lépései, 's minekelőtte idejek lett vólna felülniök, hatalmas ugrással a' vérszopó állat neki szöke a' kantár tartónak; társai szaladásnak eredtek, e' pedig igyekezett minden lehető sietséggel ismét felálni; de alíg állott fel, midőn az oroszlán talpát felemelvén, nyakszirton üté, 's újjo-

lag földre terítté. A' nyomorúlt hanyatt esett, az állatok királyja pedig talpát meljére tevé, 's reá feküdt. Kiki gondolhatja a' szerentsétlennek helyheztetését, a' ki részént a' félés, részént az oroszlán terhe miatt alig lehelhetett. Eggy kevéssé meg akart fordúlni lehellés végett; de az oroszlán észre vevén balkezét fogai közé fogta, 's eggy ideig erőssen tartá, azután minteggy gyönyörködve több helyeken harapdálta. Ugy látszott nem haragszik, sőtt zsákmányával tsak játszogatott, úgy hogy az embernek semmi tsontja sem törött meg. Azonban hasztalan kiabálá a' szerentsétlen barátjait segítségre; eggy kevéssé felömelte fejét; de az oroszlán azonnal kitárá torkát az elnyelésre. Szerentséből kalapja védelmezé, 's az oroszlán fogai tsak keves vért eresztének. Majd karjára tette talpát; tsillogó szemeit az emberébe szegezé, 's úgy látszott, hogy áldozatját egészen elakarja fogyasztani. Ezen veszedelmes pillantatban—mondá a' Hottentotta—kértem az istent, ne engedje hogy az oroszlán húsomat meg egye, és véremet kiszívja. Szabadúlni akarván az oroszlán alól, ez mélyebben harapott tzombjába. A' Hottentotta újjolag Istenhez folyamoda, a' ki meghalgatá kérését, mert az oroszlán szabadon botsátván, maga kevés távolyságra a' fűbe feküdött, mintha az embert akarná meglesni. A' hottentotta reszketve ugyan, de azonban hirtelen felvevé puskáját, barátjai után sietett, a' kik őtet meghóltnak tartották; az oroszlán pedig méltóságos lépésekkel más felé vette útját.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

A' házasodó Angoly.

Eggy gazdag angolynak eszébe ötlött, hogy megházasodjék. Pipa dohányja kiszívása alatt akará bár milly szép leánynak határozó feleletét tudni. Elindúl tehát, felkeres eggyet, előadja látogatása tzélját. A' leánynak tetszett az ajánlás, de olly hirtelen magát el nem határozhatta. Az angoly semmit sem akarván tudni a' halasztásról, mást keresett, a' kivel hasonlóúl járt; de a'nál johban vólt dolga, eggy harmadiknál, a' ki azonnal megígérkezett, 's az eggybekelés tsak hamar megtörtént. Más nap mind a' két először megkért leánytól levelet, 's a'ban ajánló választ kapott, de már késő vólt. A' magyar szép nem e' szerént — de tsak eggy részét értve — melly fél esztendeig vagy tovább is várakoztatja a' nőtelent, büszkébb mint az angliai.

Házi jegyzés.

Nyárban kivált falun sok alkalmatlanságot kell az embernek a' prütsköktől szenvednie; a' mennyiben lármája háborgatja az alvót, szúrása pedig sértegeti.

Hogy tehát azokat ki lehessen írtani; estve felé szükség tüzes szénre öszvetört kámfort hinteni, 's azzal a' szobát kifüstölni. Azon prütskök, mellyeket ezen füst ér, megdöglenek; azonban az illyen füstölés a' házi butoroknak sem árt semmit.

Különbfélék.

Eggy indus író — a' mint Rosz Cox bizonyos jeles munkájában írja, — magyaráz-

tatta magának, mi legyen a' párviadal?— valamelly irlandi herkulesi test alkotású veres hajú embert t. i. a'nyira elragadta bolondsága, hogy eggy vad embert, ki ellen panassza vólt, párviadalra ki hívott. Alig lehetett azon tiszteletre méltó indust felvilágosítani mi köze legyen az embernek a' pár viadalra, és nem akarta hinni, hogy a' fejér embereknek, kiknek elméjeket, és bátorságokat tsudálta, és a' kik eggyszersmind minteggy monopoliummal látszatnak bírni a' böltsesség dolgában, miképpen lehet illyen ostoba szokások. Igen sok fáradságba kerűlt neki azt megmutogatni, melly tekinteteken épűl az elégtételnek ezen módon való megszerzése, végtére, a' mint a' dolgot megértette, jó ízűt nevetve így kiáltott fel: minden színűek közt vannak tehát bolondok!!

Új Yorktól Albanyig 150 angoly mf.det számolnak, 's ezen útat a' gőzhajó 10 óra alatt teszi meg. Ez a' legnagyobb sebesség, a' mit e'dig gőz hajóktól várni lehetett. A' gőzerőművek felette sok fát emésztenek el; mellyeknek könnyen éghetőknek kell lenniek; 's ezek előbbvalók a' szénnél, a' mennyiben a' láng a' gőz kifejtésére igen szükséges. A' pattanások a' gőzhajókon néhol gyakoriak; mióta divatba jöttek, több mint ezer személyek vesztek el az azokon történni szokott szerentsétlenségek által. A' legszebb gőzhajó a' világon a' montreali, melly John Bullnak neveztetik; 260 ló erejével bir.

Az újabb üdőben a'nyira mentek már az angolyok a' mechanikában, hogy a' bir-

minghami gőzszekér akármelly közönséges úton is ollyan sebességgel vagy lassan mehet, a' millyennek jónak látja az ember; bír 60 ló erejével. Kerekei szélesek; víz forraló üstje úgy van készűlve, hogy széljel nem pattanhat. Ezen gőz szekér Birminghámtól Londonig 's innen ismét vissza — 54 angoly mf. — 12 óra alatt ér el 200 személlyel terhelve. Az Alsóház elejébe eggy bill terjesztetett e'nek tekintetéből, mellyben az úti díj a' gőz szekereken igen kevésre határoztatik. Birminghamban már társaság állott öszve a' végett, hogy London és Birmingham között gőz szekéren járó pósta alkottassék.

Férjeken leginkább uralkodó asszonyokat lehet találni Indiának Karnatik nevű részében. Ott a' hajdani madraszi kormányozó Manronak előadása szerént a' férj és asszony sorsa egészen vissza fordúlt az európaiakéhoz képest. Mindent az asszonyok végeznek, parantsolnak; a' férjnek tsak engedni kell. Alázatosan fogadja és készséggel hajtja végre a' férj az asszonynak minden parantsolatit; békével tűri a'nak feddéseit, ha tökéletesen meg nem felelt várakozásának.

Lord Nugent beszéli, hogy a' skótus seregtől Leslie alatt 1640 I Károly ellen használtt ágyúk bőrből készűltek, 's vas abrontsokkal vétettek körűl; ezeket nem igen lehetett tovább eggy napnál épségben megtartani.

Negyven frankal négy nap alatt Marseilleből, vagy Toulonból Algierba lehet útazni, és ugyan e'nyi idő alatt tudósítást, vagy segedelmet kapni Frantzia Országból. Már e'dig

4—5000 Frantzia újlakos költözött által Algierba.

Az ismeretes szemfényvesztő Bosco Brüsselben különös mesterségét adta elő; tudni illik ágyút lövetett magára, és a' kilőtt golyóbist reptén elkapta!

Az eggyesültt amerikai statusok a' közelebb múlt esztendőben az indus népségektől 384,776 hóld földet nyertek; a' Weiandotok magok 162,216 hóldat adtak el nekiek.

Ha a' kendőt először vízbe mártod, azután meglocsolod pálinkával: bátran lángfelibe tarthatod, míg az bele kap. Mert a' pálinka meggyuladván, lángba borúl a' kendő, a' nélkül, hogy sérelem esnék rajta.

Eggy, ez idén Altdorfban megjelent német kalendáriom a' többek közt azt közli, hogy e' folyó eszt. Mart. 20-dikán délutánni 3 órakor kezdődik az ősz.

Párisban több bálokba és estvéli mulatságokba hívó tzédulákon ezen pótlékot lehet olvasni: „on ne parlera pas de cholera.“ Itt nem beszéllenek a' choleráról.

Mahmud Szultán a' Szerailban szokásba hozta a' villákkal való evést, és a' székeket; 's tíltja hogy valaki újjaival egyék, vagy párnákra guggoljon.

Rejtettszó.

Három jegy vagyok én, egyenessen könyre fakasztlak;
Vedd visszán jegyeim, bőjt napokonn is ehetsz.

Hideg Mihály,
Pétsi nevendék Pap.

Jegyzet: A' 37-dik számbeli Rejtettszó: Törvény.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 39. Szám. Máj. 16-kán.

Néhai Tekintetes Nagyon Tisztelendő IMRE JÁNOS úrnak, a' Magyar kir. Tudományok Egyetemében Böltselkedés Tanítójának elhúnyt hamvaira szentelt

GYÁSZ KÖNNYEK.

Elhúnyt, — jaj el — nints óh Haza bölts Fiad!
Gyász sír' busongó mélyjibe döntetett:
Jaj — jaj! ditsőűlt hamvain már
Lengedez a' szomorún nyögő szél.

Borzongva hallám értz követét a' mord
'S kaján halálnak kongani; pislogó
Métsét elóltád halhatatlan
Éltinek óh dühös! — óh kegyetlen!

Láttam le tenni — le — hideg hamvait,
A' sír' sovárgó keblibe jaj között;
Szörnyű jelenlét! — néma hangok!
Mellyeket adtak a' gyász göröngyök!

Eltünt kesergő Hunnia! Csillagod;
Mellyhez hasonló nem ragyog eggy hamar
Sűrű homályjal vont Egeden;
Könnybe merengve Magyar sirasd Őt!

Menyj menyj! borulván sírja keresztire:
Zokog'd keservel telt panaszos jajod'
Könnyeddel áztasd néma hantját,
Kérjed a' végzetet adja vissza.

Menyj hír! kimúltát jaj 's zokogás között,—
Fátyol sötétlő leble takarjon el,—
Menyj, 's tsattogó szárnyal e' gyászt vidd
Szét Eger érseki nagy megyében.

Könnyezd Eger! 's Pest! Imre ditső nevét,
A' halhatatlan Érdemek oszlopán
Vés'd olly erősen be nevét, hogy
Mostoha sors soha meg ne vívja.

Nyugodjatok már lent ditsőűlt porok
A' tsendes álom' hűs örök éjjelén
Itt fent a' halálos utó-kor
Néktek örök nefelejtset ültet.

Nem fog letűnni tsillaga, tündököl
Imrénknek! a' hív hála'datos Magyar
Emléket állít szivében, 's én
Míg Magyar él, soha nem felejtlek!

Somogyi László,
I. évi Bölts. Hallg.

Városi kőkirakás.

Jóllehet a' keresztény idő számolás előtt már némelly városoknak vólt kő kirakások, azon városok még is, mellyek most Európának fényjét és pompáját nevelik, — Rómát kivéve mindnyájan szűkölködtek ezen nagy nyugodalom nélkűl.

Isidorus bizonysága szerént a' Carthagóiak vóltak elsők, kik fővárosokat kővel kirakták, ezeket követték az után a' rómaiak. Azonban tudva van, hogy Rómában a' királyok uralkodása alatt még kővel kirakott utszák nem vóltak. Csak a' Consulok alatt 188 esztendővel későbben építtette Appius Claudius Censor a' híres appiai útat, mellynek maradványjai még ma is tsudáltatnak.

Spanyol országban Cordova város az arab kalifák uralkodása alatt rakatott ki.

Páris utszájinak kirakására alkalmatosságot adott az, hogy 2-dik Fülep eggyszer a' seinére nyíló ablakjában állván, láta eggy szekeret, melly az iszonyú nagy sárban az útszán alíg gázolhatott. Ez által tűrhetetlen büdösség terjedt széljel. A' mikor hát tüstént parantsolatokat adott ki a' Páris útszái kirakására.

Londonnak sok fő útszái tsak a' 15-dik és 16-dik százban rakattak ki.

Augsburg, ez a' hajdani kereskedéséről, művészségéről és a' tudományokról olly nevezetes város tsak 1415-ben rakatott ki, mellyre alkalmatosságot szolgáltatott eggy gazdag kereskedő, a' ki a' háza előtt vólt piatzot kirakatta.

Berlinnek a' 17-dik század első felében még nem vólt egész kirakása.

Dijon az előtt igen egésségtelennek tartatott, de 1424-től fogva, mellyben végre egésszen kirakatott, azon betegségek mellyek az előtt ott uralkodtak igen megritkulának. Nyilván van innét, hogy az egésség fentartá-

sára melly sokat teszen, ha a' város útszái ki vagynak rakva.

A' maylandi utsza kirakásban az a' különösség van, hogy mind a' jövő, mind a' menő szekereknek kerekvágások vagynak készitve, melly által sem a' szekerek közt rendetlenség nem történik, sem a' gyalogokra nézve veszedelem nem fenyeget. Berlinben éppen igy akarják igazitani az utszákat. Erre Pesten is kivált nagy szükség vólna.

Bécsnek szép kirakását a' külföldi is elösmeri. Hasznosok itt a' földalatti csatornák, mellyeken a' városból minden tisztátalanságok kivitetnek. Pest utszái is ditsekedhetnek ezekkel; tsak az a' kár, hogy minden udvarokról még ezen nagyobb tsatornákba vezető apróbb tsatornák nem készittettek. Innen van hogy több helyeken a' sok tisztátalanság végig foly az utszákon, mig az utsza tsatornája nyitjára talál.

A' kutya hűséges állat.

Hideg teteme, az itt el haltt uraság kádárjának szobájából az udvarra ki hozattatván, mivel a' koporsóban fekvő test sok ideig le nem záratott, a' hív házi kutyának volt elegendő ideje urát a' koporsóban feküdni látni; de más részről figyelmetessé tették őtet, az özvegynek, és az el hunnyt atya számos gyermekeinek sirásai. El végezvén az egyházi atya, a' meg hólt teteme fölött való ritusait, a' koporsó födelével le záratott, és a' test örök nyugovó helyére számos emberek kisérete alatt a' temetőbe ki vitetve, sirjába le té-

tetett: hihető a' hóltat késéró sereget a' kutya is követte, és ura történetinek tanúja lőn, mert már azon éjtszaka, ura sírjának végébe fekvő helyet készített, és Május 13-kátul fogva, mái napig éjtszakáit ott tőlti, az időnek minden meg válogatása nélkűl: meg fordul naponként a' háznál, de mihelyest éhségét, és szomjúságát meg enyhiti, urának sirja végében készültt lakásába el siet. A' kutya korts, nagysága és alkotása arra mutatnak, hogy mészáros, és komondor kutyáknak fajzása. — Szaakon Tettes Nemes Komárom Vármegyében. Jan. 12. 1832.

Különbféléк.

A' múlt esztendő November 1sőjéről jelenti a' Sidneyi ujság, hogy a' Bathursti kormányozó a' gyarmat éjszaki részében tett fontos felfedezésről tudósitotta az igazgatószéket. Eggy az őrizetből kiszökött gonosztévő t. i. több esztendők óta fel 's alá kóborlott az országban, és közelébb Macpherson Majorhoz jött Bathurstba azon jelentéssel, hogy Liverpooltól éjszakra eggy viz folyik, melly irányát éjszaknyugotra veszi, és végre a' Vandiemeni öbölbe szakad. Itt ő több bentszülettek törzsökeire akadt, kik kézivekkel és nyilakkal valának felkészűlve, és bizonyos jegyek által tudtára adák, hogy sok, feketékkel rakott tsónakok szoktak oda jönni favágás és tsigaszedés végett. Hihető hogy bersenfákat vágnak azok ott. Ha főld abroszt veszünk elő, láthatjúk, hogy a' Vandiemeni öböllel tsak nem általellenben fekszik Timor, 's az emlitett fe-

keték igy alkalmasint Malájok lesznek; a' kik bersenfával kereskednek különösen, 's azt főképpen Chinába hordják. Ugyan azon ember beszélte, hogy orangutángokra és vizilovakra is talált a' vidéken, mellyeket uj Hollandiában eddig hazaiaknak nem véltek. Ezen felfedezések közt kétség kivül a' legfontosabb a' folyóviz; mire nézve a' kormány tüstént minden rendszabásokat megtett, hogy ezen előadásnak igazságáról meggyőzettessék.

Liverpoolba éppen a' játék szinbe létel alatt érkezett meg a' reformbill 2-dik felolvastatásának hire. Hogy ez a' közönséggel közöltethessék a' darab előadásának félbeszakasztása nélkűl, a' játékszin kormányozói eggy játszóra bizták a' dolog kihirdetését, a' kinek éppen levéllel kelle megjelenni a' játszóhelyen. E' ki lép, és a' vele játszót igy szóllítja meg: eggy levelet hoztam az űrnak, eggyszersmind tudtára adhatom, hogy a' Reformbill 2-dik felolvastatása ma reggel 9 szavak többségével keresztűl ment. E' hirre a' néző közönség tapsoló örömök közt állott fel helyjéről.

A' pári'si posta jövedelme a' cholera kiütése óta felette megszaporodott. Rendesen 16—18 ezer level szokott naponként Párisba megérkezni. Most 38—40 ezerre hágott fel azon szám. A' postakotsikkal elutazó személyek száma is nagyra nevekedett.

Helgoland 1807 óta az angolyoké. Ott 1830-ban kutyán, matskán, tyúkon, kátsán, és minteggy 200 juhon kivűl semmi egyébb házi állat nem vólt, mint két ló, két szamár, és 3 tehén; mellyeket ha óljokból kieresztet-

tek, öreg, 's ifjú eggyformán bámúltak. Kotsiról vagy szekérről senki semmit nem tudott. Fák sintsenek ott. Eggy cserfa és két kis nyárfa teszik az egész erdőséget. Száraz földi madarak nyomait sem látni itt. A' kertmivelés felette rossz lábon áll; olly kevés krumpli, káposzta és répa terem itt, hogy ha igen hideg a' tél, melly a' hajózást gátolja, éhel halás származik. De felette ritkán fagy e' tájon be a' tenger.

Pagininiról eggy franczia ujság következő tréfás észrevételt teszi: midőn ezen nagy művész Angliába utazott, senki sem hitte, hogy a' tengeri utazást kiálhassa, vagyha azt kiállaná is, közvélekedés vólt rólla, hogy Anglia ködös éghajlatja, 's a' kőszén gőze meg fojtja. 'S ímé Paganini nem csak mind ezeket férjfiasan kiállotta, hanem még a' cholera veszedelméből is szerentsésen kiszabadúlt, a' mellynek pedig hogy áldozatjává lessz, gyenge egéssége miatt kiki azt hitte. Már Londonból hozzánk vissza jött, 's orvosa azt állitja, hogy tüdeje még erőssebb mint vólt. — Ezen meglepő egésségbeli állapotja Paganininek olly utazása után, melly neki 500,000 frankot hajtott be, világos bizonysága annak, melly tsalhatatlan jó következésű az aranykura.

Monlamboyban — a' Jurán — egy ember, a' ki valamelly régen abba hagyott kőbányán dolgozott, 96 római értz pénzeket talált munkája közben, ezek Trajanus, Adrianus, Aelius, Commodus, Septimius Severus, Maximus Caesar, Balbinus, III Gordian, Sabina és Faustina, Lucella és Julia Mammia idejekből valók.

Humboldt azt állitja utazása leirásában, hogy a' 13-dik században Egyptomban a' nép minden osztáljai közt szokásban vólt az emberhúsevés. Különösen az orvosok után leselkedtek a' lakosok. Elhivattak azok t. i. a' szinlett betegekhez, a' kiknek nem tanátsokra az orvosoknak, hanem husokra vólt szükségek.

Londonban a' múlt esztendőben 8, 279, 217 font Sterlingre ment a' szegények számára eggybegyűlt somma, és még sem vólt elegendő a' minden szegényeknek nyújtandó segedelemre.

Gondolatok.

Ha bőlts ember módjára akarsz házasodni, olly társat válassz megkülönböztetéssel, vonszódás után, haszonlesés nélkűl, ki tégedet éppen úgy választott vólna.

A' házasság mezejében az a' különösség van, hogy az idegenek vágynak bele, lakás végett; a' benne lakók pedig onnan elköltözni kivánnak.

A' feleségnek a' férj, a' férjnek pedig az ész hatalma alatt kellene lenni.

Azt mondják a' szerelem a' siron is túl mehet; pedig sokszor a' lakadalmon sem megy túl.

Rejtettszó.

Télen három egész, nyáron már élete nintsen;
Él még is soknál zárva, takarva ha van.
Hogy ha fejét vágod, lészen jók' élte jutalma,
Két első a'nyit, mint feje mond egyedűl.

Kiss Antal

Jegyzet: A' 38-dik számbeli Rejtettszó: Kár.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 40. Szám. Máj. 19-kén.

Örvendező Versek,

mellyekkel Mgos R. Sz. Birodalombeli Gróf Széki Teleky Jósef, Tettes Szabolts Vgye Fő Ispánya Cs. K. Aranykultsos, a' Tisza mellyéki Helv. Vallástételt követö Superintendentia Fő Curatora Ő Nsga iránt viseltetö legmélyebb tiszteletét, midőn a' Mságos Kir. Tábla Bárói Hivatalából Ő Cs. Kir. Felsége által Referendáriusi Méltóságra emeltetett, kijelenteni kivánta Ifjabb Halász Imre Ts Ns Pest Vgye Esküdtje.

Nagy Gróf! Szent Vallásod, 's Nemzeted hű Fija,
Im' újra más fényben tisztelhet Hunnia!
Im' a' Nagy Teleky Ház sarjadásából
Nem fogy ki az érdem viruló korából;
'S nem hal ki a' régi Elők ditsősége
Benned, sőt Általad szebbűl ékessége!
Midőn a' jó Király újabb Kegyelmei
Mutatják, melly nagyok Lelked szép művei.
Mutatják, hogy Benned ős-ditsőségében
Él a' Nagy Teleky Mihály még fényjében;
Ki Fejedelméért vére biborában
Borulván nyúgoszik hősi sirhalmában;
Mutatják hogy ditső Atyád példájára
Élsz te is a' közjó boldogítására;
Mutatják — de minek beszéllem azokat
Kiknek nemzeti könny borítja hamvokat;
Minek hozom elő az Ő érdemeket
Holott feltalálom Te benned ezeket;
Kit már a' természet tsetsemő korában
Mosolygó reménnyel ringatott ágyában:

Kit Nemzete hamar Nagynak ösmérhetett
Kiben Vallás, Törvény, Nyelv Gyámolt lelhetett;
Mert alig hagytad ott a' Músák Templomát,
'S benne láng-elmédnek halhatatlan nyomát;
Alig kezdél élni, midőn már magának
Éltél a' szivedből szeretett Hazának;
Midőn a' Nagy Király, ama' jók jutalma
Ki alatt virágzik minden Birodalma;
Kit békés olaj-ág övedz thronusában
Annyi sok milliók boldogításában
Mint legfőbb Gyámolunk példás Kegyelmével
Bánván erköltseid drága gyümöltsével:
Hogy azok rózsái szebben kinyilnának:
Tett a' Királyi-Fő-Tábla-Bárójának;
Hogy az igaz ügyek esdeklő szavára
Halgatván világolj Themis oltárára; —
Hol, mikor, mint hajdan Solon Athénében,
Fejtegetnéd Hazánk Törvényit Székében;
Hegy-alja elvesztvén Vayt és Lónyait
Kiknek méltó hála tiszteli porait;
Hozzád folyamodott Mú'sái nevében,
Hogy légy fő gyámola árva Tempéjében;
Mellyet böltsességed, lépésid vezére,
Fel is vállalt minden Jóknak örömére;
'S mikor így mint Ügyek, és Musák jó Attya
Két kezed áldásit bőven osztogatja,
Előbb mint Csanádnak kedves Fő Ispánja,
Majd kinek kezére jött Szabolts Kormányja
'S a' Magyar Túdósok szép Társaságának
Bölts Előlűlője, 's Csillaga Honnjának;
Megérkezik Bétsből aranyos szárnyain
A' Hír, 's trombitálja hangos ajakain:
„Gróf Teleky Jósef Érdemeid korán
Kifejtve még élted leggyönyörűbb korán,
Felséges Királyunk, 's Nemzetünk' Reményje
Hazánk' édes Atyja, Európa Fényje
Tekintvén azoknak valódi bötsére;
Ismét méltóztatott újabb Kegyelmére;

'S hogy nagyobb Oszlopa lehess a' Hazának:
Bétsbe viszen mellé fényes thronusának.
Nem tsuda; mert Honnunk' bölts Uralkodója.
Minden érdemes-tett megjutalmazója." —
Vedd át hát kegyes Gróf e' fényes Hivatalt
Mellyel nagy Királyod, 's érdemed magasztalt;
Használj vele Hazád, 's Nemzeted javára
A' több Telekiek ditső példájára.

Virág mutatás.

Bétsben Május 9-dikén 's az azt követett napokon tartatott a' virág mutatás, melly ezen Intézetnek alapíttása óta már hatodik. Valamint e'dig, úgy ez idén is Ő ts. kir. Magosságának Antal Fő Hgnek köszöni lételét, 's nem tsak a' mutatás végett kitétetett virágoknak száma, melly 1227-re felmegyen; hanem azoknak pompás elrendelése által is különösen fényes vólt, úgyhogy az egész valamelly felséges mozaik képhez hasonlítta. — Vettek ezen dítséretes törekedésben Honnyunk fiai is részt; ugyan is Mélt. Tót Prónai Báró Prónay Zsigmond úr, Hetzendorfi kertjéből, Ns Bene Gergely úr Pesti virág kertész — a' kit a' maga nemében feljűl múlhatatlan törekedőnek ösmérünk körünkben — innen Pestről szállítottak ezen kiállításra virágokat, mellyek méltók valának a'ra, hogy a' mutatásra érdemeseknek talált számtalan szépek között is, a' jutalmat nyerőkhöz, közelíttőknek = accessit — ítéltettessenek, és nagyságok, szépségek, 's teljes termetek végett nyilvánvaló dítséretes megemlíttést érdemeljenek. Valóban szép dolog eggy magánostól, a'nyi kőlt-

séget 's fáradságot áldozni fel a' nemzeti névért, hogy az ő kiállítottjai a' világ Nagyjainak ápoltjaival mérkődzhessenek. Méltóztatták jelenlétekkel szerentséssé tenni ezen kertészségi igyekezetet: Ő Felsége Országunk ifjabb Királyja; nem különbben Ő ts. kir. Magosságok Ferentz, Károly, és Antal Fő-Hertzegek, 's Ő kir. Magossága a' Salernói Hg Leopold, fennséges Hitvesével, a' kik a' szép szorgalmat mind különös megelégedéseknek kinyilatkoztatására méltatták.

Rafael festése megtartja az özvegyet.

A' nagy drágaságról esméretes 1816-ik esztendőben négy neveletlen gyermekkel élt bizonyos özvegy Cseh Országnak eggy kis városában. A gyermekek arra vóltak szoktatva édes anyjok által, hogy a' nagy inség' 's nyomorúság közelítésével mindenkor eggy az ágy felett felfüggesztett a' füst és régiség miatt alig esmérhető szent Hyeronymus képéhez folyamodtak, 's azt ők úgy nézték, mint valóságos véd angyalokat. A' szükség naponként nevekedett; az özvegy kéntelen vala minden szükséges házi eszközeit tsaknem, eggymásután eladogatni, hogy a' maga 's gyermekei éhségét valamennyire enyhíthetné. Legnagyobb szerentsétlenségére pedig igen kegyetlen vala a' házi gazda; a' ki semmit nem könyörülvén rajta, a' köz inséget, gyermekeit, 's özvegységét nem tekintve, mivel a' házbért fizetni nem tudta, szállásából kihányatta, az eltőltött lakásért pedig a' még hátra lévő tsekély vagyonait árverési úton adatta el. Szivre

ható vólt látni a' kesergő özvegyet, 's az árva nyomorúlt gyermekeket. Az árverés végén a' szent Hyeronymus képére is sor kerűlt. Sirt az özvegy, sóhajtoztak a' gyermekek, látván hogy azon kép, melly olly sokszor vigaztalást nyujta nekiek, melly olly sokszor kimentette a' vég inségből tsekély áron elfog adatni. Legelső ígéret a' képért 3 krajtzár vólt; már másodszor eggy festő fél forintot ajánlott azért, majd eggy kép kedvellő egész forintért kívánta azt magáévá tenni. Minden jelenlévők tsudálkoztak a' nagy áron; még inkább pedig, midőn a' festő tíz, a' kép kedvellő pedig 50 ftot ígért azért. A'nyirá vetekedett e' két árverő a' szent képen, hogy végre a' festő 600, emez pedig ezer forintot sem tartott soknak érette ajánlani. Ekkor a' festő; „köszönje az úr, — szólla — hogy tehetségem kevesebb az úrénál; kűlönben soha ezen képre szert nem tehetne. Tudja meg, hogy ez Raphaëlnek eredeti festése." Ki tudná méltóképpen leírni az özvegy 's gyermekei örömét, a' kik, minekutánna minden vagyonok tsekély áron adattak el, végre a' szent képért ajánlott somma által tartattak meg.

Csillaghullás.

Mint hajdan, úgy ma is a' tudatlan köznép a' levegő felsőbb részeiben éjjel ki lövelleni szokott világoskodó tüneményeket a' tsillagok tisztulásinak tartja, mintha t. i. azoknak lehúlló hamvai vólnának, 's ősz tájban a' mezőkön reggel találtató kotsonyaforma darabokat ezeknek gondolja; holott ezen kotsonyá-

sodások, mellyekben sok félig emésztett békatagok 's ikrák találtatnak, azt mutatják, hogy ezeket a' fent repkedő vízi madarak vetik ki begyekből. A' tsillag szaladások helyeinek, magasságainak, sebességeinek, 's irányzatjainak közelebbi meghatározását az újjabb időknek köszönhetjük. 1793-ban két tsillagvisgálló Brandes és Aenzenberg Göttinga körűl először, majd később Hamburgból és Göttingából eggyszerre szemlélték a' tsillag szaladásokat idejekre helyheztetésekre nézve. Visgálatok következése a' vólt, hogy a' tsilagszaladások 3, 5, 36 sőt 30 mföldnyi magosságokban is történnek. Sebességek gyakran olly nagy mint a' földé, az az 4 mföld eggy secundában. Felfelé is lövellődnek. Némellyik tűz golyóbis forma, melly a' mi levegőnkbe vágván, fellobban, elpattan, 's innen származik a' levegői kő. Többnyire pedig tsak villám szikrák ezek, mellyek a' felsőbb levegőben öszvegyűlve kipattanhatnak. Ugyan azért tartják ezeket időváltozás jeleinek. A' tsillag szaladás okai előttünk még bizonytalanok. Lichtenberg ezt mondja, vallyon a' szörnyű hideg nem állíthat é elő világosságot éppen úgy mint a' hévség?

Gazdasági jegyzés.

A' béllyegnek az állat tzombjába vagy farára való sütésének, az a' kára van gazdasági tekintetben, hogy t. i. az illy formán béllyegzett állatnak a' bőrét, mindenkor jóval ótsóbban lehet el adni, mint a' nem így béllyegzett állat bőrét, — azért: minthogy a' ki-

készített bőrökkel dolgozó mester emberek, a' tzombján vagy faránn béllyegzett állatnak a' bőrét, oda a'hova egész bőr kívántatik, p. o. kotsit fedő bőröknek (Spritz Leder) 's a' t. éppen nem használhatják, — ollyan esetekben is, a' mikor tsupán fél bőröket szoktak használni, a' marha bőrének tsak nem leg jobb helyén, a' farán, kéntelenek kivágni. Külföldről hozatnak tehát béllyegtelen bőröket, 's ez által honni marháink bőrének betse szembetűnőképpen alább száll. Fundamentomos felszámolás szerént, tsak a' Pesten 's Budán feldolgoztatni szokott bőrökön, több ezerekre megy esztendőnként ezen okból a' veszteség. — Gazdaságosabb tehát, 's talám még tzélosabb a' béllyeget az állatoknak pofáira süttetni.

Különbféék.

1684 táján különös szeretettel viseltettek a' schweiczi asszonyok a' hosszú szakálok iránt. A' mit e' következő példa eléggé bizonyít: a' frantzia követ megláta Solothurnban valamelly veres és igen hosszú szakállú hús árost; elhivatja azt magához és hosszú szakálláért 100 Lajos arannyal megkínálja. A' hús áros jóllehet kevély volt szakállával, mint a' melly által ő hazafiai előtt igen elhíresedett, mindazonáltal megvakíttatván az arany fényjétől, végre a' feltételben megeggyezett. A' követ ezen szerfelett megörűlt, és a' hosszú szakált — mellyet már előre a' párisi ritkaságok gyűjteményjének szánt — levétette, kifizetvén az alkudott aranyakat. Siet házához a' szakálatlan schweitzer, hogy feleségét a' sok arannyal

vídámíttsa. Ez pedig reá nem esmer. Majd mikor a' férj magyarázná a' történetet, 's hogy t. i. a' szakál helyett 100 aranyat hozott; az asszony ájulásba esett. Össze szaladnak az ösmerősök, fellocsolják az elaléltat, a' ki magához jövén, tüstént nagy dühösséggel férjének rohant; a' szomszéd asszonyok segítségére lőnek a' bosszús feleségnek, 's a' házi gazdát össze vissza tzibálva a' házból kivetették. Nehéz vólt későbben a' felek köztt a' békéltetés; 's minden asszony igasságosnak állította 's húsároson elkövetett bosszúállást; eggyszer'smind köz akarattal kinyilatkoztatták a' schweiczi asszonyok, hogy ők férjeik szakállait a' világ minden aranyánál többre betsülik. A' magyar szép nem is kedvelli a' bajuszt!!

A' tudós angoly Eton azt mondja utazása leírásában: mitsoda gyönyörű és szép az a' török nyelv! A'nak tsak eggy hajtogatása, eggy ejtegetése van; neme vagy genusa, rendetlen ígéje eggy sintsen. Akármellyik módi nyelv ha illyen vólna; nem lenne szükség a' sok kínlódó nyelvmesterekre, hamar és sok fáradtság nélkűl tenne a'ban hasznos lépéseket az ifjúság. Azomban ne irígyeljük a' török nyelvnek könyörűségét.

Mese.

Nekem tsak kettő a' lábam,
Eggyik meg áll eggy nyomában;
Másik a'nyit el mehet,
Vége hossza nem lehet.

Kiss Antal.

Jegyzet: A' 39-dik számbeli Rejtettszó: Jég.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 41. Szám. Máj. 23-kán.

Öröm Versezet

Mgos Kapos-Mérei Mérey Sándor úrnak s a' t. T. Ns Somogy Vgye' Főispányi-Hivatalába lett beiktatás ünnepesittésére, Irmesi Homonnay Imre.

Érdemeket magasíttó tsendes népe' javára
Élő Felséges Fejedelmünk árva Somogynak
A' szomorú sorsát, mellyet Libitina ama' bölts
'S érdemmel teljes, Fejedelmet 's Honyt szerető Gróf'
'S igray' holtával szerzett; — szívére vevé; mert
A' tetemes hiányt — ne hogy a' közjó, 's az igazság
Szenyvedjen sok időn: több fényes hívatalát nagy
Hűséggel, böltsen végzett, eggy drága Magyarral
Most pótolja ki, Ő Méltóságával egészen
Mérey Sándorral. Hálá a' Gondviselésnek!
Mert egyenességgel, törvény, — 's méltó szeretettel
Fogja vezetni Somogy' kormányját; a'ra születvén
Fő, de nehéz terhű tisztséget ajánla Tenéked
A' Haza Atyja megint; minthogy jól tudja erődet.
Drága kegyességét hogy hűséggel fizeténded
Meggyőződve vagyon. De Hazád, mellyben születést és
Szép tudományt vettél 's áldással tárta-ki keblét;
Szinte igaz hűséget kíván vissza fizetni.
A' Haza, és Felségszeretést lehető gyakorolni
Eggyütt: a' Felség mikoron Átya; gyermeke a' Hony.
Isteni a' földnek mikor égbe menének az ember'
Vétkes volta miatt, a' bűnt gyűlölte igazság'
Istennéje velek, mint a' Költők bizonyítják

Felment a' boldog lelkek' fényes seregébe.
Nemzetségednek nagy Magzata! hívd-le az égből
E' jeles Istennét: mondván szent lakhelye lészen
Néki Somogy' kebelében, kormányjára Te ülvén.
Honni betses nyelvünk, művészség, a' tudományok
Pártoltassanak a' Fő Ispánságod alatt: hív
Jó Magyar! úgy hogy ezen Megye rajtad kezdjen Epocháé;
Erdemided jelesen hirdesse utóinak a' Honny.
Ő Felséges Urunk' kedvességét az utólsó
Óráig teljes mértékben birjad örömmel.

* *
*

Mérey, a' keDVes Fő Ispán Vr' beCses éLtét
A' törVény-szeretet, 's VIrtVs öLeLte körVL.

Szép művek.

Somogynak öröm ünnepét nem tsak a' fényes jelenetek díszesítették, nem tsak a' versezetek hirdették azt, 's fogják maradandóságokkal jövendőben is emlegetni, hanem a' szép művészet is eggyesítette törekedését a' közörömmel, midőn Ehrenreich úr ösméretes képgyűjteményjének 31-dik Fogását, ugyan azon üdőkorra tette le a' tisztelet oltárára. Mind a' két kép Somogyot tárgyazza; mert az eggyik, — szokás szerént élő Nagyot állítva elő, — Mgos Kapos-Mérei Mérey Sándor úr, ő ts. k. Apostoli Felsége Aranykúltsos Híve, udvari Tanátsosa, és az Itéletekben személyes jelenlétének Helytartója, Arany Sarkantyús Vitéz, Ns Somogy Vgyének Fő-Ispánnyja 's a' t. — a' másik Zerinvári Gróf Zrínyi Miklós, Horvát, Dalmat, és Tót

Országoknak volt Banja, Magyar Ország kir. Fő Tárnok mestere 's a' t. Sziget várának míg élt, védő angyala — képeiket olly szorgalmatossággal és szerentsés vésővel adta, a' millyen illik ezen nagy Hazafiak tekintetéhez.

Tofino.

Eggykor —úgy adja elő Lady Morgen írományainak első kötetjében — Bréme Abbással Mayland városának piartzán sétálván, — kísérőm megáltt, hogy eggy kis kutyával enyeleghessen, melly nem messze a' katonai strásától feküdt, és a' nap fényen sütközött.

Tofinóval, meg kell ösmertetnem asszonyságodat, — mond hozzám Bréme Abbás, — az ő története egész rege.

Míg Bréme azt mondaná, és a' kutyát, — melly őtet ösmerni látszott, és enyelgéseit viszonozta — símogatná, sokan, a' kik mellettünk az útszán eljártak, a' kutyát ezen szavakkal szóllitották meg: buon giorno (jó napot) vagy is szánakozást jelentő hanggal: buona bestia (jó állat!) povera bestia! (szegény állat!) némellyek az állatnak kenyeret, vagy egyebet hajigáltak, mindeggyik pedig figyelemmel, észrészvétellel viseltetett eránta. „Tofino — Bréme Úr beszédjét folytatván, — a' legösméretesebb teremtmény az egész vidékben, ő a' maga nemében a' hajlandóság, és okosságnak tsudája."

Eggy az olasz ármádánál szolgálatban lévő Dragonyosnak, a' ki a' kutyát felnevelte, és több mesterséges tárgyakra tanította, Spa-

nyol Országba a' Regementtel elkelletett mennie, — ő sejdítvén azt, hogy talám többé visszsza nem jöhetne, Tofinót eggy katona barátjának, ezen szavakkal ajándékozta: „a' ki engemet szeret, ezt a' kutyát is szereti"!

A' katona barátjának ajándékát elfogadta, és a' kutyát magához szoktatta, a' melly is részéről mostani urának hajlandóságát felette megnyerte, mindég körűltte vólt, a' kastély kapuinal lévő strázsán tőle el nem távozott, és neki, mint Tofino pártfogójának, némi neműképpen hírt 's nevet szerzett. De valahára az óra ütött, mellyben a' katona Tofinoval eggyütt a' lombardi termékeny térséget ott hagyták, és orosz ország havas mezeire mentek.

Tofino urának mindég oldalánál lévén, valamint a' had menéseken, úgy szinte az ütközeteken fennforgó veszedelmeket, és bajokat szelíden tűrte el; a' jéggel beborított folyókat át úszkálta, és a' füstel teljes faluknak eldaraboltt maradványait urával által járta. A' katona a' tsata mezőn maradt. Az altiszt társai közzűl eggyik, a' moszkvai visszavonás alkalmatosságával a' midőn a' Berezina folyó vízen átmentek, utoljára látta őtet, — bádjadt lévén a' sok erőltetés által, — a' megfagyott folyónak partján, mellyet a' kutyával át úszott, lerogyni. Itten a' szerentsétlen halva feküdt, és mivel rólla semmi sem hallatszott, lelkét hihetőképpen itten kiadta; nem lévén jelen egyébb más tanú, mint Tofino.

Több esztendők lefolytak ezen szerentsétlen táborozás után, a' midőn Piazza del Duomo

lakossainak ezen kutyának hűsége eszekbe jutott, — a'maz iszonyú történetre vissza emlékezvén, mellynek következésében sok jeles hazafiaknak testjei Orosz Ország sivatag pusztáin elrothadtak,—a' kutyának urához viselt hűségét 's állandóságát az ezen történeten jelen volt tanúk eggyaránt adták elő.

Eggyszer váratlanúl a' királyi palotánál eggy állatotskát vettek észre; melly szánakozásra méltó ordításai által mindenek figyelmét magára vonta, — a' palota fő kapujánál lefeküdt, és ezen helyről ezen idő óta, — már pedig 5 esztendők folytak el, — soha el nem távozott. Ez pedig Tofinó volt. Sem erőszak, sem hizelkedések, sem pedig az időnek viszontagságai rá nem bírhatták a' kutyát, hogy azon helyet ott hagyná, mellyen az ő ura míg Orosz Országba elment volna, tartózkodott. Az ura régi hadi bajtársainak, 's a' közel lévő házak lakossai szánakozások a' kutyának eggy kunyhót épített, és a' szükségesekkel ápolgatta. Minden maylandi lakos Tofinónak szerentsétlenségében részt vett, simogatta, és ezen hűséges teremtésben a' hajlandóságnak jeles példáját bámúlta, mellyet a' természet a' szeretet, és jószívűségnek rendszerében olly különbbféle színek alatt hív elő.

F. A.

Gazdasági jegyzés.

Eggy 3 akós hordóbeli zavaros bort így tettem tisztává.

3 lót víza hólyagot apróra elvagdaltam, azt eggy két ittzés üvegbe tettem, 's reá bort

töltvén azt jól bédugva 48 óráig mérséklett meleg helyen tartottam; a' mikor a' viza hólyag a' borban felolvadván, az egész üveg bor kotsonyának látszott.

Ezt a' kotsonya bort eggy szűrő szitába töltöttem, és felibe tettem eggy 15 itszés edénynek, mellybe az újonnan tsapra ütött hordóból a' bort által szűrtem, és ezt folytattam mind a'dig, míg a' tsapról lefolyt bor a' szitában töltött viza hólyagot azon egészen által nem mosta, az edénybe folyt bort mindenkor a' hordóra feltöltvén, a' bor 36 óra múlva tiszta lett. (Cs--fy.)

A' zsuzsoktól ellepett gabona padlásnak minden deszkáit hasznos a' gabona feltöltése előtt tisztán levakartatni, megmosatni és jól bemeszeltetni. Ha még ezután is mutatkozna zsuzsok a' gabonában, czinegéket kell a' gabonás helyre zárni, ezek a' féreg szaporodását felette gátolják.

A' felettébb régi 's romlásnak indúlt aszalt gyümöltsöt meg lehet javítani úgy, ha keves időre ismét kementzébe tétetik. Esztendőnél tovább azonba már így nem igen képes az eltartásra.

Különbféléк.

Londonból e' folyó esztendő Martius 22-dikéről, így írnak: ezen fővárosnak első mosónéi közűl eggynek előadása szerént a' londoni gavallérnak hetenként 20 ingre, 24

zsebbelire, 9—10 nyári pantalonra, 30 kravatlira, 12 lajblira és gallérra van szüksége.

Algierban Aprilis 10, 11, 12 és 13 dik napjain olly dühös szélvész uralkodott, a' millyenre 50 esztendő óta nem emlékeznek. A' Beduinek ezt a' keresztények afrikában való tartózkodásoknak tulajdonítják. Sok embereknek életébe került ez.

Toulousében a' múlt hónap 21-dikén olly nagy pelyhű havak estek, hogy a' házak tetőit kevés idő alatt egészen beteritette.

Nem régiben bepanaszlott eggy fiaker Londonban bizonyos pénzváltót, hogy az néki 6 pence helyett tsak hármat fizetett. A' bíró a' keresetben és a' törvénykezési költségekben lemarasztalta a' pénzváltót. Kellett hát neki fizetni a' 6 pencen kívül, két meghívásért 3 schillinget, irási taxa fejében 8, a' fiaker idővesztéséért 6, — az itéletért eggy Schillinget. Mindenütt sokba kerül a' törvénykezés.!

Bizonyos fénylő társaságban jelen volt eggy fiatal ember a' többek közt, a' ki a' vacsoránál a' házi szép kisasszony mellé jutott ülni. Mindég igyekezett az ifjú evés alatt beszédet kezdeni a' széppel, és az által vele talán tartós ösmeretséget kötni; de materiát a' megszóllalásra nem talált. Végre a' kínzó halgatást így szakasztá félben, ugyan édes kisasszonykám! él még boldogúlt édes atyja, és hogy érzi magát?

Amerikában azt beszéllé nem régen bizonyos vadászat kedvellő barátjának, hogy

ő naponként ugyan azon lóval 30 mfnyi vadászatot teszen. reggel t. i. korán kilovagol, estve vissza. „Ha tsak nem gőz segítségével megy véghez“ — szólla a' másik — „e' lehetetlen.“ Éppen ebben van a' titok, visszanozá a' vadász, lovammal eggyütt a' Quebecki gőz hajóra megyek, melly még reggelire Trois-Rivieresbe viszen, ott vadászok estvéig, a' mikor ugyan azon gőzhajón nehány pillantat alatt vissza jövök Quebeckbe. Máskor is említénk már az amerikai gőzhajók sebességét. A' pesti, ha nagy a' duna vize, Bécsből Pestig 14 óra alatt érkezik meg.

A' legújabb hírek szerént magában Rio Janeiróban 34 féle újság és folyóírás jelenik meg.

Paganini Caesar Emilianiban és Slavikban tüzes vetélkedőkre talált. Mostani vagyonát több mint eggy millió frankra teszik. Genuában muzsikai Conservatoriumot akar állíttatni, hol a' hegedűhöz vagy más hangművészi eszközökhöz vonszódó fiatal emberek ingyen fognak taníttatni Paganini tulajdon rendszerének utmutatása mellett.

Rejtettszó.

Fő nélkűl daliás Eleink rémisteni vázzok
Vólt, elejébe fejét téve, madár az egész.

Kerekes Sándor,
1-ső évi Törvényhalgató.

Jegyzet: A' 40-dik számbeli Mese: Czirkalom.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 42. Szám. Máj. 26-kán.

Örvendező Versezet

Tekintetes Boros-Jenöi Tisza Lajos Úrnak Tek. Nemes Bihar Vgye Első Al-Ispányává lett választódására.

Hah! mért hangzik öröm lárma között ezer
É l j e n vissza magos bértzeidenn Bihar?
Mért harsog Tisza név habjaidonn Körös?
A' fény 's pompa miért tsillog ide 's tova?
Hősök, kebletek illy lángra miért gyulad?
Im: — a' köz szeretet 's tisztelet e' Megye
Fényes székibe most ülteti bé T i s z á t. —
Oh nagy Férfi! Te kit sok magos érdemid
A' lángész, születés 's a' jeles érdemek,
Honnyunk Naggyainak rendibe helyhete,
A' kit mint T i s z a, és nagy T e l e k i n k' jeles
Vérét tzímerezik ritka tulajdonok,
Kezd el hivatalod! — 's míg Z i c h i t a' nagyot,
A' Státus bajai, a' Megye kebliből
El hívják; Te nekünk, légy helyiben Z i c h i n k,
Nézd Thémis hogy örül, illy magos, illy ditső
Lépésednek! — örül minden igaz Magyar,
Látvánn, mint halad a' pálya nehéz körénn
Ifjú Hősse — 's erőss válla nem ingadoz! —
Menj nagy Lélek előbb, menj, törekedj, siess!
Mígy én, 's a' Haza több hív Fija, tetteid'
Bámulván, koszorút érdemidért fonunk.

Sz**.

Tudományos dolgok.

„Tudományos Gyűjtemény 1832. Tizenhatodik eszt. Folyamat, IV. vagy Aprilisi Kötet."

Az ezen Kötetben lévő Értekezések között 1-ső az urbarialis legelők kiadása, erdei tekintetből. Szerzője Gáty úr, olly szempontból veszi állíttásait, melly előadásának igazságát — a' mint szokták mondani—kézzel foghatóvá teszi. Egyedűl azt kell fájlalnunk a' Hazára, mint e'nek boldogsága előhaladásának akadályjára nézve, hogy az erdőnevelésnek azon haszna felfogva itt sints, a' mellyet adna az, a' hajó építtéshez szükséges fák nevelése által. — Ne higyjük azt, hogy magunknak e're szükségünk ne volna; mert minek a' tenger melljéki birtokok, ha a' kikötőbe tsak idegen hajók szállanak be? de ne higyjük azt is, hogy ha hajó építtésre alkalmatos fáink nagyobb mennyiségben volnának, mintsem szükségünk kivánná, azokat a' fákat, idegen nemzetek kapva ne kapnák mihelyest árúba botsáttanánk. Míg erdeink tsak legelőt, hizlaló makkot, tserző gubatsot, és tűzi 's legfeljebb is donga fát fognak adni, a'dig nem fog azon fokon állani az erdőszség, a' mellyen az a' telekes Hazát leginkább boldogíttaná; 's míg lélekvesztő tsónakjainkat is, hát még nagyobb hajóinkat! idegenből fogjuk késsz pénzen — a' mink most sints — hozni; a'dig a' nemzeti lobogók ösméretlenek maradnak a' világ előtt. A' Felség megszerzette népeinek a' kereskedési szabadságot egész Amerikáig, a' mint ezt a' múlt eszt. Hasznos Mulatságunkban elő-

terjesztettük; a' Nemzetek tehát magoknak tulajdonittsák a' hátra maradást, ha a' késsz alkalmatossággal nem élnek. Fánk lehetne rezünk, vasunk, kenderünk, túl az elégségen, és még is tsak eggy tulajdonképpen való magyar hajónk sintsen! 2-dik Értekezés az Alsó Magyar országi Értzművelésről kezdettnek folytatása; 3-dik Chronologiai útmutatója a' világ történeteinek az idő-számolása kezdetétől a' mai napokig; — melly még mind a' kettő folytatódni fog. A' 4-dik Értekezésben J** úr a' magyar nemzet ditsőségére világosan megmutatja azt, hogy a' nemzeti muzeumok között első a' magyar országi; vajha minél hamarább gazdagúlna ez azon magános Gyűjteménnyel, melly eggyetlen eggy a' maga nemében.

A' föld legnépesebb 100 *városai.*

Jeddo, Peking, London, Hantscheu több mint eggy millió lakosokkal; Kalkutta, Madras, Nanking, Kangtscheu, Paris, Wutschang, Istambol, Benares, Kio, Sutscheu, Hoangtscheu 500 ezeren felyűl hágó lakosokkal; Surate, Delhi, Fez, Nápoly, Patna, Petersburg, Lucknow, Nantschan, Haussa, Béts, Lisbona, Dublin, Kairó, Dacca, Hyderabad, Haleb, Ispahan, Buchara, Sonkian, Yangtscheu, Kiangtscheu, Wassanah, Tombuktu 200 ezeren feljűl menő népességgel; Amsterdam, Berlin, Moszkau, Saigon, Kaschmir, Rio Janeiro, Madrid, Murschedabad, Bombai, Palermo, Ahmedabad, Puna, Osacka, Samarkand, Teheran, Udsin, Huschwan, Ammerapura, Me-

xico, Roma, Manila, Manchester, Lyon, Aurungabad, Damas, Siringan, Tunis, Majland, Bahia, Neuyork, Hanyang, Ismir, Siothiya, Liverpool, Varsó, Hamburg, Mekinez, Marseille, Velencze, Philadelphia, Turin, Glasgow, Birmingham, Cork, Surakarta, Arcot, Baroda, Cuttak, Edrenah, Hama, Herat, Kandahar, Lahore, Pischauer, Rampur, Tokat 100 ezeren felyűl lévő lakosokkal; Barcelona, Kopenhaga, Sevilla, Bordeaux, Praga, Bristol 90 ezeren felyűl; — Hazánkban Pest és Debreczen lakosi haladják meg az 50 ezeret.

Az életben minden nyomon előforduló bosszúságok.

Gyakran tsekélység az oka a' legnagyobb bosszúságnak. — Bosszankodik az ember, hogy valami kitsinység feltudja haragítani, és még is megharagszik a' legtsekélyebb történeten is. — Nints is semmi olly kellemetlen, mint azon gyakori bosszúságok, mellyek az emberen minden nap történnek. — Kétségen kívűl a' legveszedelmesebbb minden nap elő fordúló bosszúságokhoz tartoznak e' következendők:

Ha az ember a' gyertyatartóval valahová akar menni, 's a' koppantó leesik.

Ha valamelly szép fejér személynek köszön, 's az azt észre nem veszi.

Ha a' köpönyegjét fel akarja akasztani, 's az akasztója leszakadt.

Ha valahol negédesen akar menni, 's megbotlik.

Ha valamelly társaságban akár okra, akár ok nélkűl elpirúl.

Ha két ember öszve akad, 's mindenik eggy oldalra tér ki.

Ha a' szél a' paruplit megfordítja.

Ha a' Kompliment tételben két személy öszveüti fejét.

Ha valaki már elbútsúzott, 's az ajtót hirtelen kinyitni nem tudja.

Ha az embernek valaki valamit súg, 's azt meg nem érti.

Különös vásár Angliában.

Carlislében lakott eggy Tomson nevű ember, a'ki olly szerentsétlen házasságban élt 3 esztendeig, hogy utóljára azon gondolatra vetemedett, hogy elváljon. Minteggy tizennégy nappal az eladás előtt a' kis biró körűl járta a' falut, 's Tomsonné asszonynak árverés szerént történendő eladását közhirré tette. Több ezer emberek öszvegyülekeztek, a' közepén állott az asszony, eggy 22 esztendős eleven, 's csinos személy egy széken, eggy szalma kötőfék a' nyakán lévén, 's atyafiaitól körűlvétetve. Szépen fel volt öltözve, 's úgy látszott, hogy a' következő sorsa elválásában gyönyörködött. A' férje, a' ki hasonlóképpen eggy széken mellette állott, következő szavakkal botsátotta árúba: én ezennel felesége-met Mária Anna Thomsont a' letöbbet igérőnek elakarom adni, — Uraim! mind kettőnknek az a' kivánságunk, hogy eggymástól örökre elváljunk. Ő én reám nézve kebelemben ápolgatott kígyó volt. — Én őtet a' magam könnyebbségére, és gazdálkodásomnak előmozditására vettem el; de ő az én kínzó ördö-

göm volt, és az én házamon átok. — (Itt nagyot nevetett a' Közönség) Uraim! jó lelkiesmérettel mondom, hogy az Isten tsak a' kínozni szerető asszonyoktól, és a' kitsapongó özvegyektől mentsen meg. (Itt ismét nagyot nevettek) Hasonló az illyen a' veszett kutyához, az ordító Oroszlánhoz, a' pisztolyhoz, az epekórsághoz, az aetna hegyéhez, vagy akárminemű veszedelmes természeti tsudálatos jelenéshez. — Én most néktek a' feleségemnek rossz 's homályos oldalát és hibáit festettem le; már most az ő jó oldalát, és ditséretes tulajdonságait beszéllem el. — Ő Románokat olvasni, 's tehenet fejni tud; ő éppen ollyan könnyen tud nevetni, és sírni, mint a' millyen könnyen ti eggy pohár sert megisztok; — Ő tud vajat köpülni, a' szolgálót megszidni; ő eltudja a' Moré áriáit énekelni, és haját fel bodrozni; ő se Rumot, se Pálinkát nem tud tsinálni, — de meg tudja több esztendei tapasztalása után azoknak jóságokat itélni. — Mellyre való nézve én őtet minden tökélletességeivel és fogyatkozásaival 50 schillingért árúba eresztem. Körűl belől két órai alkudozás után végtére eggy nyugodalomra lépett katona Tiszttől 20 schillingért és eggy kutyáért megvétetett. — A' szerentsés pár a' sokaság öröm ömledezései közt hagyta el a' várost, a' mibe Thomson maga is igen megeggyezett, a' ki a' legjobb kedvel vette le az eddig vólt felesége nyakáról a' szalma kötőféket, és azt a' kutya nyakára kötötte, 's ezzel a' nyert pénzt a' legközelebbi vendégfogadóba elpitizálta. Különös hogy illyen dolgot, Angliában el néz a' törvény!

Új találmányi ajánlás.

Újság levelünk 28-dik számjához ragasztott Hirdetésinkben már jelentének Hittig Jósef Móritz úrnak szekér 's köröm kenőtsét. Ezen Tolna Vármegyéből származott hazánkfia több esztendei tapasztalások után látta által eggy illyen találmánynak szükséges vóltát. A' gondolat hasznos következésűvé lett. Az utasok szintúgy mint a' honjokban dolgozó vagy munkáltató gazdák értik, mit tegyen a' költség 's idő kíméllés. A' nevezett találmány pedig mind kettőt eggyformán eszközli. Kíméllí ez az időt, a' mennyiben eggyszeri kenéssel 14 napig használhatni a' terh hordó szekereket; a' könnyű, sebes és mindég menők pedig ugyan a'nyi kenéssel 40 mfdet utazhatnak. Kíméllí ez a' költséget is; mert belőle eggy font, 15 font hájjal ér fel. Több uraságoktól kiadott 's a' feltaláló kezénél lévő bizonyság levelek, valamint a' vevők naponként nevekedő számok is kezeskednek a' találmánynak tzélerányos vóltáról. Illy honni találmánynak rövid ajánlását méltónak tartottuk Hasznos Mulatságunk szűk lapjaira.

Különbfélék.

Kevés hetekkel ez előtt nagy vendégséget tartott eggy gazdag angoly Lord a' föld alatti Pompeji városnak eggy újonnan kiásott házában; 's a'ra minden nápolyi barátjait, és minden követeket meghívott.

Olasz Országban a' szegénység és nagy meleg eggyiránt szükségessé teszik az esső és nap ernyőt. Florentziában eggymást érik az ezeket készíttő műhelyek.

Algierből írják Apr. 13-dikáról, hogy ott kivégeztetés történt. Eggy Beduinnek t. i. a' ki valamelly frantzia altisztet és eggy új űlőnek feleségét meggyilkolta, a' város kapuja előtt feje vétetetett. Szánakozást a' történet senkiben sem támasztott; a' gonosztévő bátran szállott szembe a' nyilvános kivégeztetéssel.

Lander útazó testvérek Afrikában a' bent születtek által a' látás kívánsága miatt majd megölettek. Olly tolongó sokaság gyűlt t. i. eggybe az útasok' nézésére, hogy agyon nyomattatásoknak tsak kevés hija vala. Bizonyos helység fejénél bepanaszlák e' dolgot az említett testvérek, a' pedig olly útasítást ada nékiek: lőjjetek főbe eggynehány tolakodót, 's fejeiket vágjátok le; többé nem fognak a' többiek terhetekre lenni.

Párisban van eggy ollyan intézet, mellyben a' hibás növésű asszonyok és leánykák bizonyos mesterségesen készűlt eszköz által termetekre nézve helyre hozatnak.

Eggy újság levélben valamelly opticus társalkodási pápa szemét, — conservations-brille — ajánlja a' vevő közönségnek.

Rejtettszó.

Nints falu öt nélkűl, nints város, nints sohol ország;
Két első akadály, tartani harma szeret.

Kiss Antal.

Jegyzet: A' 41-dik számbeli Rejtettszó: Sármány.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 43. Szám. Máj. 30-kán.

Gyász emlék,

mellyet boldog emlékezetü Tekintetes Nagyon Tisztelendö IMRE JÁNOS Úrnak, az Egri fö eggyházi Megye' Áldozó Papjának, Szabad Müvek, Böltselkedés úgy szinte a' Sz. Theologia Doctorának, a' Magyar Kir. Tudományok' Egyetemében Böltselkedés Rendes Tanitójának 's a' t. kora hunytával hü tisztelöitöl hálazálogúl emelt az eggyházi Egri Nevendékség.

Mint borúl gyászod komor éjszakával
Édes elhunytunk' jeles életére
Létölö! kényed zavará reményink'
Tiszta forását.

Sírba szállítád kit örök javára
Élni szentelt fel zokogó Minervánk,
Kit szelíd Músák keseregve látnak
Cypruszi árny közt.

Ime vég alkony' szomorú határán
Szép Honunk! Imréd lepihent örökre
A' mosolygó fény, elalélt virágid
Véle enyésznek.

Hah! kit áldás közt szerető ölünkböl
Vön el Athénénk örömét nevelni,
Idvezült Böltsünk! kora áldozattal
Partra siettél!

Músa böltsödből veve bájölébe,
Hunniánk' fényét ragyogásra elméd'
Lángja ébreszté, neveléd reményit
Gondjaid évén.

Te ki díszt vívtál ligetünkre „Nem vagy!"
Hű Megyénk gyászolj! kebeledből eltűnt
Drága kedvelted, le futotta hartzát
Bajnoki pályán.

Ott, hol a' tsöndben haladó sörény műv
Halhatatlan vív, szelidebb magányban
Tikkadott a' Honn szeretet hevétől,
'S lángja emészté.

Könnyeink záport epedés között bár
Öntenek: nints véd, lefut a' ditső nap, —
Melly előbb vídúlt, sebes alkonyattal
Gyászra hanyatlik.

Csak sebes mulás örömünk Halandók!
Gyenge pólyánkon siralom viraszt fel;
Rózsa évünknek kikelő virányin
Hervatag ősz dúl.

El szakadsz végkép 's ravatal feletted;
Ámde urnádból ki kel érdemidnek
Dísze, erköltsid' magas édenében
Élsz te Dütsőűlt!

Bár kaján Párkád kegyelemre nem tért;
A' koron győztél nagy időt betöltő!
Századot rejtél rövid éveidben
Élni tanítónk!

A' remek példák nem enyésznek éjben,
A' ditső múlást követő borostyán
Sírod emlékén kivirul, le nem hunyt
Fénye nevednek.

Légy te védlelkünk kiesebb Honodban!
Meddig érző szív 's hazafi szerethet:
El nem olt a' sors, legyen e' sohajtás
Kedves előtted!

Béke nagy Lélek! kora hamvaidnak!
Boldog óráid kinek áldozának,
Életünk felsőbb Ura nyitja lakját
Lépj örömébe!!!

Gróf Harrowby.

Gróf Harrowby, kinek a' reformbill minapi megfordításába olly fontos befolyása vala, született 1762. a' Ryders nem igen régi angoly familiából. Cambridgében végezte tanulását; és Tiverton mezőváros, tsak hamar parlamenti követté választá. 1804-ben a' Pitt ministeriuma elbotsáttatása után, midőn Addington a' Kintstár Lordja 's Kantzellariussa leve, vett részt először a' kormányban, és ott mint Treasurer of the Navy szolgált. Három esztendővel későbben, attya halála után szava és űlése lett a' Felső Házban, 's eggyszer's-mind grófi méltóságra emeltetett. Pitt foglalván el ismét az első helyet a' Ministeriumban, Gróf Harrowby külső dolgok Ministerévé neveztetett, de a' mit gyenge egéssége miatt tsak hamar Lancaszter Hertzegség Kan-

czelláriusságával kelletett feltserélnie. Ezután a' berlini udvarhoz nevezteté ki Pitt Követnek; a' hova való menetelét a' híres auszterlitzi ütközet, és az ezt követett po'sonyi béke meggátolák. Pitt halála után (1806) a' Whig és Granville párt között eggyesülés lőn, Harrowby pedig a' Kórmánytól eltávozott. De vissza lépése nem tarthata tovább esztendőnél; a' mikor ismét részt vett a' Ministeriumban mint Praesident of the Board of Controul. — Utolsó hivatalában, mint Lord President of the Council 1827-ig maradott.

Gróf Harrowbynak háznépe számos; 9 gyermeke van. Legidősbb fia Sándon Viscount parlamenti tag. Gróf Harrowby mély itéletű, gondolkozó, 's erős karakterű férjfiú. A' Torykkal tart. Fővonása a' függetlenség. Nem gyakran, nem is sokat szokott beszélni; többnyire tsak a' legfontosabb tárgyakban szóllal meg. Szép dolog, midőn eggy 70 esztendős Harrowby a' Lindhurst mesterséges javallatját olly ifjúi tűzzel, olly ékes szóllással védi, hogy az a' reformbillen halálos sebet képes ejteni. Az emberiségre nézve pedig óhajtani való, hogy a' Lord Grey ditső planuma teljesedésbe menjen. — Gróf Harrowbynak legnevezetesebb beszédjei közűl való az, mellyet Svéczia 's Norvégia eggyesítése mellett tartott feleletűl Lord Greynek az akkori Ministerium ellen történt megtámadására.

A' tzúkor fogyasztásról.

A' czukornád, mellynek Osztindia a' hazája, már 1148-dik esztendőben Siciliában

elegendően termesztett. Az angolyok tsak 1643-dik esztendőben kezdtek a' czúkor miveléshez Sz. Christofban, és Barbadoesben, őket nem sokára Sz. Christofban a' frantziák utánozták. A'ban az időben a' czukor fogyasztásnak még nem igen nagy keletje lehetett.

A' 18-dik század' végivel a' földnek kis része Európa esztendőnként megemésztett 140 millió font kávét, 23 millió font théét, 23 millió font cacaot, és 450 millió font czukrot. Ez utolsó 10 esztendőkben tsak maga frantzia ország megemésztett esztendőnként 450 millió font tzukrot. Az 1807-dik esztendőtől fogva egésszen 1820-dikig ángoly országba 55 millió mázsa nyers tzúkor vitetett, a' hol a' marhákat is, még pedig haszonnal, czúkorral hízlalják. Hamburg maga 300 tzúkor főző helyeknek ád dolgot. A' tzúkor, és syrup esztendei szüksége az austriai birodalomban rá megyen 9 vagy 10 millió fontra. A' nyers tzukrot leginkább Triestből hozzák, oda pedig vagy egyenesen Braziliából, vagy Lissabon, és Londonból viszik. Burkus ország megemészt esztendőnként 300,000 mázsa czukrot. Austriában vannak 19 tzukor főző helyek, mellyek közűl a' Ritteré Görtzben, és a' Macké Bétsben a' legnevezetesebbek. Az utolsó minden nap 100 mázsát készít.

A' 19-dik század elején fizetett Európa esztendőnként kávé, théé, cacao, és tzúkorért 558,200,000 frankot, vagy majd a'nyi váltó forintot.

Europának szorgalma nem elegendő arra, hogy ezen fogyasztásért menő költségeket

eggy hasonló betsű, és árrú tserélési kereskedéssel ki eggyenlíthetné; mellyből világosságra jön, hogy az arany, 's ezüst Ásiába, és Amerikába vitetvén, Európában a'nak forgása tsonkúl. Ezen passiv kereskedésnek Európában néminéműképpen leendő elhárítására, a' nemzet' industriájának előmozdítására, és így ez által a'nak jó állapotjának sikereltetésére, több jeles és igaz hazafiak a'ra a' gondolatra jöttek, hogy Európában a' hazai növevényekből, mellyek mindenütt a' tzúkor készítésre bőv mértékben találtatnak, tzúkor készíttessék. Első vólt Margraf, a' ki már 1747-dik esztendőben az általunk olly drágán venni szokott tzúkornak a' tzékla és más nemű répákban való lételét megmutatta, és a'nak készíttése módját tanította. Achard 1796-dik esztendőben ezen dolgot ismét szóba hozta, melly az óta egész Európában a' közönséges vi'sgálatnak tárgyává lett.

1824-dik esztendőben Frantzia országban vólt 27 tzékla répa főzőhely, és 1829-dikben már 58 illyen raffineria 2,685,000 kilogramm (1 $\frac{3}{4}$ bétsi font) tzukrot készített; későbben 31 főzőhelyek állíttattak, a' mellyekből 1,695,000 kilogr. tzukor kerűlt ki; egésszen pedig 4,380,000 kilogr. tzúkor készíttetett itt. Az austriai tartományok sem maradtak e' részben hátra. Galitziában, és más helyeken is készíttetnek illyen répákból tzukrok.

A' mi szeretett hazánk is felébredt, előre látván, és okossan megfontolván azon temérdek nagy hasznot, melly eggykor a' tzékla répa tzúkor főzése által eszközöltetik. Sok

milliók a' hazában fognak maradni, mellyek az előtt a' külföldre küldettek. A' tzúkor ollyan portéka, a' melly mindég, akár millyen bőv mennyiségben, eladatható.

Illyen tzékla répákból tzukrot készítő helyek állíttattak hazánkban 1830-dik óta Födémesen, Bátorkeszin T. Lacsny Miklós, Ghymesen Nyitra Vármegyében Gróf Forgách, Záhonyban Ung Vármegyében Ritter urak által. Óhajtanánk, ha mind ezen fabrikáknak mibenléte velünk környületesen közöltetnék.

Hála a' mi nemes szívű, és nagy lelkű hazánkfiainak, a' kik már e'ben a' tárgyban jeles példákat mutattak elő! M. A.

Levegővel töltött vánkosok.

(Új találmány.)

Pohánszky Antal a' levegőnek ágy- és szék vánkosokban való szoríttását; — úgy a' mint azokat azon tzélra, a' mellyre az orvosi tudomány némelly betegségeknek, különössen az arany érnek (haemorhoides) akár enyhíttése, akár eltávoztatása, és az egésség fenn tartása végett javallja, — használni lehessen; sükeretlenek lévén mind e'koráig más igyekezetek, sok gondolkodása, és próbatételei utánn azon tökélletességre vitte, hogy az illy módon készűltt vánkossait, sőtt ha kívántattni fog derekallyait is, a' nagy érdemű Közönségnek ezennel alázatossan ajánlani bátorkodik. Mi pedig tapasztalásból tudván azt, hogy mező földön, gyakran eggy szál köpönyegre kellessék heveredni, az egésségnek szerentséltetésével; úton, idegen ágyneműbe fekűnni,

bizonyos alkalmatlanságok ellenére: a' készűletnek könnyű szerrel hordhatása által alkalmatost és hasznost eggyesíttő találmány iránt figyelmet gerjeszteni óhajtunk. — A' készíttőnek Lakása van Pesten az Urak útszájában, a' 3 Szeretsennél 615 szám alatt.

A' férjhez menni kivánó leányok számára szolgáló tsalhatatlan calculus.

A' Skótziai Palayson adta magát a'ra, hogy a' leányok élet idejekből, az ő férjhez menetelekre nézve eggy calculust készíttsen. — Visgálódásainak ím ezek a' resultatumai: 1000 fejér személy közűl 14 és 15 esztendő között tsak 32 megyen férjhez; 16 és 17 között 101; 18 és 19 között 219; 20 és 21 között 233; — 22 és 23 között 165; 24 és 25 között 102; 26 és 27 között 60; 28 és 29 között 45; 30 és 31 között 18; 32 és 33 között 14; 34 és 35 között 8; 36 és 37 között 2; 38 és 39 között 1. Ezen calculus következésében ha már 30 esztendős a' leány, 1000 között tsak 18 reménylheti a' férjhez menetelt; 40 esztendős korokban pedig ki tudja mitsoda tört számmal lehetne kifejezni sorsok elválását.

Rejtettszó.

Oldani kell az egészt, mert meg van kötve szorossan, Láb nélkűl négy tesz vissza felé kis időt.

K. A.

Jegyzet: A' 42-dik számbeli Rejtettszó: Határ.

Igazítás: A' 42-dik számbeli Hasznos Mulatságokban az utolsó lapon conservations-brille helyett olv. conversations-brille.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 44. Szám. Jun. 2-kán.

Tudományos dolgok.

„Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civilis. Studio et Opera Georgii Fejér Bibliothecarii regii. Tomi VIII. Volumen II. ab anno Christi 1317—1325. Budae typis Typogr. reg. Universitatis Vngaricae.“

Friss emlékezetekben leszen Olvasóinknak a' mit ezen Gyűjteményről legközelebb 22 Számu Levelünkben jelentettünk; ezen Kötet a'nak a' folytatása, a' mint ezt maga a' tzímlap eléggé világosan mondja. Negyven három, sűrűn nyomtatott árkuson 327 darab Irományt állítt ez elő üdőkori renddel, az a'kor éltek történeteiknek, szokásaiknak 's tselekedeteiknek ösmértetésére. Boldog fiak 's unokák! a' kik a' kész, és öszve rakott kintsnek használására nem lesznek egyebet tenni kéntelenek, mint a' kezeket kinyújtani 's elfogadni.

Szép művek.

Tomola úrnál láthatni Pesten V. Ferdinand ifjabb Királyunk Ő Felségének ajánlott 's általa elfogadni méltóztatott honnyi Történetek második Rajzolatját. Az előterjesztett történet ez: „Mátyás Király észre vévén, hogy a' Törökök, Ali vezérlése alatt naponként szaporodnak Szendrőnél, és a' Dunán

általkelni szándékoznak, Bátori István Erdélyi Vajdát, és Kinisi Pál Temesi Fő Ispánt rendeli ki ellenek. Ezek a'ban eggyeztek meg, hogy a' Törököt, — ha tsak lehet — közbe szoríttsák. Ali Bég népének számát százezeret haladónak teszik, mellyel Erdélybe rontott, és Báthorit ütközetre kénszerítette Szászvárosnál, a' hol Bátori sem vonogatta magát a'tól, mivel reménylette, hogy Kinisi Pál is elfog érkezni az ő segítségére, a' ki az Erdély felé nyomakodó török tábort mindég úgy kísérte távolról, hogy őtet észre ne vegye.

Ki állítja Bátori a' maga táborát; a' szászok az Oláhokkal a' tábor jobb szárnyát tették, a' Székelyek balfelől állottak, középen maga Bátori a' vasas magyar lovassággal 's háta megett jó erős segéd sereget tartott. A' Szászok önként kérték ki magoknak a' legelső megtámadást; és a' Törökök közűl sokat le is vágtak; de segíttségek érkezvén a' török elő tsapatoknak, igen megtolták a' Szászokat, azok közűl sokakat levágtak, sokakat a' vízbe kergettek: a' kik meg maradtak, az Oláhok közé vonták vissza magokat. A' törökök az Oláhok között is nagy vérontást tettek; hasonló sorsok vólt a' Székelyeknek is: e' szerént mind a' két szárny veszedelemben forogván, maga Bátori állott elő a' Magyarokkal. Neki rugaszkodván a' vezér, a' lova vele eggyütt elesett; e'ből mindjárt rosszat jövendöltek: de ő maga rettenetlen szívvel vágott az ellenség közé, melly egész erejével ellene feküdt. — Hat sebet kapott már, midőn a' Törökök háta megett a' hegyen tsillámlani kezdenek a' vias-

kodó Magyarokba új lelket adó Kinisi Pálnak lobogó zászlói; vitézzei rettentő ordíttással és trombita harsogással rohantak a' Törökökre. Kinisi maga két kardot kötve oldalára valamerre ment, mindenütt halált osztogatott azokkal; úgy hogy azok elfelejtkezvén a' magok sokaságáról és a' Magyarok kevés számáról, hanyathomlok futottak a' hegyekre 's más felé, a' merre lehetett. Maga Ali, vezér ruháját változtatván, eggy pakulárnak gunyhójában hált azon éjjel, 's más nap ezzel bútsúzott el a' pásztortól: Mond meg a' Vajdának, hogy Ali az éjjel vendéged volt. Nagy volt a' zsákmány, mellyet nyertek a' Magyarok, sokan voltak a' keresztyén rabok a'kiket megszabadítottak. — A' Török tábornak fele elveszett, a' Magyarok részéről is nyoltzezer esett el.

Ez tehát az a' hős jelenet, mellyet Tomola úr a' Nemzet elejébe olly színnel 's készülettel állítt, a' mellyről nagyíttás nélkűl mondhatjuk, hogy eggy eggy szebb a' külföldön sem sok találtatik.

Még eggy pillantatot vissza az elenyészett korra és szokásokra. Pray azt írja, hogy az ütközet után a' győzedelmes Magyarok nagy áldomást tartottak, mellyben a' vitézi tántz előkerűlvén, maga a' győző Kinisi eggy levágott ellenség testét fogai közé fogva, járta 's szinte hihetetlen nagyságát mutatta erejének. Ditső férfiú! a' későbbi kor szemedre veti ezt eggy magáról itélő embere által. Gyávák, a' kik mindég magokat veszik mértéknek; elfelejtik ezek, hogy a' hős korban a' πυῤῥιχιςής =

fegyverben tántzoló, szint olly gyakorlott hadakozó volt, mint a' mai voltigeur.

Franklin.

A' későbben olly híressé lett Fránklin 18 esztendős korában Pensylvaniában tett utazásából hazájába Bostonba vissza térvén, Mathert az a'kori predikátort meglátogatta, a' ki őtet szívesen fogadván elmenetelekor házából rövidebb úton vezette. De a' kivezető ajtó olly alatsony vólt, hogy eggy jó termetű embernek le kellett hajolni, másképp fejét meg ütötte. Franklin elmenetelekor szelíd vezetőjével gondolkodólag beszélgetvén; az ajtónak alatsonyságát nem vette észre. Hajolva! hajolva! kiáltván eggyszerre a' predikátor: de már a'kor Franklin homlokát megsérté. Jegyezze fel Franklin magának e' történetskét! mondá a' predikátor. Még fiatal lévén, a' világ nyitva áll előtte. Az élet' pályáján alázza meg magát többször, így sok viszontagságokat ki fog kerűlni. Ezen tanítás Franklin szívére olly mélyen hatott, hogy még 79 esztendős korában is eszébe jutott; melly történetet az említett predikátor' fiának következő hozzáadással beszéllette el: Ezen fontos tanátsadása boldogólt jó attyának fejembe és szívembe mélyen bé óltva lévén, különös haszonnal éreztem sikerét; — és még mostanáig is mindég reá emlékezem, ha a' felfuvalkodottságot letiporva szemlélem, és fájdalom! sokan azért olly szerentsétlenek, mivel orrokat igen fenten hordják!

Bizonyos útasok a' Franklin síremléke meglátogatásáról így írnak:

Az eggyesült éjszak amerikai státusoknak nagyobb részét át útazván, sok jelenéseken gyönyörködtünk, mellyek eggyszer'smind minket bámúlásra, 's tsudálkozásra indítottak. Utoljára, minekelőtte a' hajóba beléptünk vólna, még Franklin sírhalmának megtekintése által szemeinknek eggy kedves behatást törekedtünk szerezni. Philadelphiában vólt tartozkodásunk' alkalmatosságával ama különös embernek Franklinnak emlékezete, a' ki szegény szüléktől származott, és magát a' tudományoknak, és politikának legmagassabb léptsőjére felemelte, minden gondolatjainkat elfogta. Ezen okból néminemű képpen szükségünkre vált, hogy a'nakelőtte, míg a' szabadságnak remek földjét ott hagynánk, a'nak sírhalmát megtekintenénk, a' ki a' reá bízott dolgokban mutatott ügyessége, szép charaktere, és személyes híressége által hazájának függetlensége tárgyában talán több szolgálatokat tett, mint Vashington fegyvere által. Kérdeztük: hol légyen sírhalma? de nem kevés álmélkodás fogott el bennünket; hallván, hogy az a' közönséges temető helyen van. Sőt a'ról tettek minket bizonyosokká, hogy mi ottan tsak eggy eggyszerű márvány táblát fogunk észre venni, a'nak nevével körűl írva, a' kit takar. Valóban Franklin testamentomában világosan elrendelte, hogy sírján semmiféle ékesítés ne tétessék. Ő csupán eggy kő alatt felesége Deborah Read mellett kívánt eltemettetni. De mindazáltal Boston-

nak lakossai, a' hol Franklin született, néki emlékűl eggy pompás síremléket emeltek, és Philadelphiának lakossai részekről, ezen jeles embernek tiszteletére emlék oszlopot akarnak emelni. Az adott útasítás szerént meglátogattuk 1830-dik eszt.dei December 12-kén az új Socrates' sírját: Körűl belől 6 lábnyi hosszú, és 4 lábnyi széles a' földön lapossan helyheztetett márványtáblával van az takarva e' következő felyűlírással: Benjamin, és Deborah Franklin 1790. Több esztendőkkel halála előtt magának Franklin e' következő felyűl írást készítette, mellyet mint eszének, és szívének emlékezetre méltó bizonyságát lehet tekinteni.

Itt nyugszik a' férgeknek átadva Franklin Benjamin könyvnyomtatónak teste; mint eggy ótska könyvkötése, mellynek levelei kiszakítva, és a'nak mettszése, 's titulusa ki törűlve vannak. De azért a' munka el nem enyészik. Előtűn az megint, a' mint hiszi, újabb, és jobb kiadásban, megrostálva, és jobbítva a' szerző által."— De észre vévén, hogy illyen felyűl írás sírjához nem igen illene, azt majd elmellőztetni kívánta. Az ő munkáji, híre és honszeretete igen elegendő eggy olly ditsőséges felyűlírásra, melly az emberek emlékezetében mindég fen fog maradni. Eggy igen jártas ösvény, melly egyenesen Franklin sírjához vezet, bizonysága millyen gyakorta látogattatik az meg. Az utóbbi kor e' ditsőséges sírverset készíté Franklin számára.

„Eripuit caelo fulmen, sceptrumque Tyrannis." (F. A.)

Előmenetelei az emberiségnek.

Az orosz újság levelek jelentik, hogy ez idén Kamtsatkában — a' mint már máskor is jelentettük — ki nem tudná e'nek az éjszaki karikához közeledő fekvését? ekét vetettek a' földnek. Azt teszik az említett levelek ezen jelentésekhez, hogy a' dolog az orosz tsászári Felségnek nagy örömöt okozott. Könnyen elhisszük az emberiséget boldogíttani késsz indulatjáról; de viszont az emberiség képében kérdjük, hogy: lehetne é olly elvadúlt érzékenység akárhol a' kerek föld színén, hogy e'nek hallására hasonló öröm érzésre ne ragadtatnék? Ott, a' hol e'dig a' szerentsétlen lakos tsak halászattal és vadászattal tengette életét, a' kenyér termesztésre, a' szelídűlésnek leg szembetűnőbb bizonyíttására hasad a' hajnal.

Itélje a' mai, — akár a' következendő világ, — az egyiptomi Mehmed Ali Basát a' mint szereti, az emberiség előtt mindenkor és örökre maradandó érdeme fog az neki maradni, hogy a' Suezi pusztákon föld fúrásokat tétetett, mellyek a' legörvendetesebb következést szülték. Ugyan is, minteggy 30 lábnyi mélységre lent homokkő területre ütköztek, mellyet keresztűl fúrván, bőv vizű szökő kút lövellett fel. Itt, a' pusztákon, ha találkozott is néhol víz, az olly rossz vólt, hogy veszedelem nélkűl senki sem ihatta; a' felszökellő víz ellenben, minden jó tulajdonságokkal bír; tiszta kellemetes italú. Már e'dig két ezer kotzka lábnyi vizet felfogó tavat ásatott Mehmed Ali, ezen pusztaságban; többeknek ásása, munkába vagyon véve. Teljes reménység vagyon

az iránt, hogy az előbb rémíttő puszta, mind ezen víz tartók, mind az állítandó vas útak által, eggynehány esztendő múlva használható tájékká lészen.

Különbféléк.

Londonban Ehidmay úrnak előlülése alatt nagy gyülekezet tartatott, a' hol a' mértékletességi eggyesűlet szükséges voltáról volt a' beszéd. Candle úr illy formán igyekezett azt támogatni: Angliában esztendőnként 27 mil. gallon szeszes italok fogynak el, mellyek eggy 5 láb mélységű, és 40 láb szélességű folyót volnának képesek előállítani. A' nevezett ital mennyiségért 16 mil. font sterling adatik ki, melly sommának fele elég volna Anglia minden szegényeit felsegíteni.

A' húsárosok Párisban protestatiót adtak be az orvosoknak a' sertés húsra nézve kiadott tilalmok ellen. Tetteket azzal támogaták, hogy mivel semmit el nem tudtak adni, de a' már előre elkészített húsokat el nem hajgálhatván, öt hét óta rendesen egyedűl sertés hússal éltek, 's még is kevesen haltak meg közűlök.

Nehány száz Lengyel van Párisban, 's csak eggy sem hólt meg közűlök a' most uralkodó nyavalyában, valamint más ollyan személy sem, a' ki már eggyszer másutt a' cholerai időt kitőltötte.

Német Országbol az idén minteggy 20 ezeren költöznek ki Amerikába.

Rejtettszó.

Mond egyenest, első helye vívó őseleinknek;
Fordítsd meg, nevezed Szentedet ősi nevén.

Jegyzet: A' 43-dik számbeli Rejtettszó: Tsomó.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 45. Szám. Jun. 6-kán.

Tudományos dolgok.

„Rák Könyvetske, vagy útmutatás az okossággal ellenkező gyermek nevelésre, Salzmann Chr. G. után fordította eggy Nevelő E. H. I. Kolosvártt, 1832. Burján Pál Könyvárosnál.“ Az ára borítékba fűzve 40 kr. ezüst p.

Salzmannak a' nevelés körűl szerzett érdemeit talám Hazánkban sints senki is, a' ki ne ösmerné. E' most régi Székely nyelv járással megjelent darabját valóban köszönjük Burján Pál úr jót terjeszteni akaró törekedésének. A' munka arányozatját elő adja a' tzímlap, tartalma pedig ez: I.) Módok a'ra, hogy magunkat a' gyermekeink előtt gyűlöletesekké tegyük: 1.) Bánjál tsak igasságtalanúl velek, 's önként következik a' gyűlőlség. 2.) Úgy is el lehet ezen tzélt érni, ha az eggyik házastárs azon törekedik, hogy gyermekeikbe a' másik iránt gyűlőlséget gerjesszen. 3.) Gyermekeid nyájaskodásait fogadd hideg vérrel! Ne végy részt örömeikben! 's kétségen kívűl megfognak gyűlölni. 4.) Tagadd meg gyermekeidtől az ártatlan gyönyörűségeket, azok téged megfognak útálni. 5.) Hogyha tsúfolod gyermekeidet, úgy is gyűlöletessé teheted magadat előttök. II.) Módok a'ra, hogy a' gyermekek előtt hitelünket elveszessük. Hazudj ne-

kik 's tsald meg őket gyakran, nem fogják többé szavadat elhinni. III.) Módok a' szüléknek gyermekeik által magokat megvettetni: 1.) Hibáitokat gyermekeitekkel ösmértessétek meg, ezek minden bizonnyal megfognak vetni. 2.) Parantsolj sokat a' nélkűl hogy utánna járnál miként teljesíttik azokat; fenyegetődzél szűntelen, a' nélkűl hogy betőltenéd, így nem sokára tsúfja léssz gyermekeidnek. IV.) Módok, mellyek szerént a' gyermekekbe korán gyűlölséget 's irígységet tsepegtethetünk testvéreik iránt: 1.) Tagadd meg szeretetedet eggyiktől, 's ajándékozd azt egésszen a' másiknak. 2.) Ha az eggyik gyermekedet megbűnteted, dítsérd a' másikat. 3.) Vedd lágy melegen gyermekeidnek eggymáson elkövetett megbántásaikat, 's ne igyekezz kotzódásaik okának jó móddal végire járni. V.) Módok a'ra hogy gyermekeinkben az ember szeretetet megfojtsuk. VI.) Módok a'ra hogy a' gyermekeket kegyetlenségre taníttsuk. VII.) Módok a'ra, hogy a' gyermekeket bosszúállókká tegyük. VIII.) Hogy a' gyermekeket irígységre taníttsuk. IX.) A' gyermekekbe káron való örűlést.—X.) A' gyermekekbe bizonyos állatok iránt irtódzást—XI.) A' más valláson lévők iránt idegenséget tsepegtessünk. XII.) A' természet kellemei iránt érzéketlenekké tegyük. XIII.) Miként taníthassa meg az ember gyermekeit kisérteteket látni. XIV.) Félelmet önteni az égi hábórú iránt. XV.) Haláltól való félelmet tsepegtetni. XVI.) A' vallást meggyűlöltetni. XVII.) A' gyermekeket akaratoskodókká tenni. XVIII.) Hazugságra tanítani. XIX.) Rágal-

mazáshoz szoktatni. XX.) Megelégedetlenekké tenni. XXI.) Nyakasságra szoktatni. XXII.) A' világra nézve haszonvehetetlenekké tenni. XXIII.) Fajtalanságra taníttani. XXIV.) Nyalánkokká tenni. XXV.) Nagy étűkké tenni. XXVI.) A' jó iránt bennek unatkozást ébreszteni. XXVII.) Ostobákká XXVIII.) Élhetetlenekké tenni. XXIX.) Rendetlenségre taníttani. XXX.) Hiúkká tenni. XXXI.) A' tunyaságot megszerettetni. XXXII.) Fösvénységet tsepegtetni a' gyermekekbe. XXXIII.) A' jó oktatásokra érzéketlenekké tenni őket. XXXIV.) Közönséges mód a'ra, hogy a' gyermekekbe mindenféle hibákat beléjek tsepegtessünk. XXXV.) Közönséges módok a'ra, hogy a' gyermekeket egességektől 's életektől meg fosszuk. XXXVI.) Eggy szép mód a'ra, hogy gyermekeinket nyomorékokká tegyük. — Ezek azok a' nevelésbeli hibák, mellyeket a' szüléknek visszás tselekedeteik, gyermekeiknek gyenge korok körűl elkövetnek, ezeknek megsiráthatatlan károkra.

Mint a' viasz, a' gyenge szív
Minden benyomást felvesz;
Angyal marad, vagy gonosz mív,
A' bánó kéz után lesz.
Rossz a' Teremtő kezéből
Nem jött, hanem remekéből
Úgy tesz azt a' halandó.

A' mechanika tsudái.

A' mechanika tsuda művei közé méltán számláltathatik Vaucanson-nak világszerte híres kátsája. Ez természeti nagyságú; szár-

nyait mozgatja; görbíti, és meghajtja a' nyakát; hápog; iszik vizet; magot eszik, és keves idő múlván még a' katsáéhoz hasonlító emésztetet is vet ki. 1738-dik eszt.ben Párisban volt; későbben Helmstädtben az ösméretes Bereisz udvari tanátsos birtokában. — Hol lehet most? — Hol lehet azon jeles nagy edény, mellyet a' bieli Frizard Napoleonnak ajándékozott. — E'nek fedője eggy pálmafát ábrázol, melly alatt eggy juhászné fon, kinek ölében eggy kis kutya feküszik, melly, ha valaki gazdasszonyához közelített, azonnal nagyon ugatott, lábainál két ketske legelt, és eggy bak mulatta magát a' síkon rövid ugrássaival; a' közellévő erdőben canariai madarak, patsirták, és barázdabillegetők szökdétseltek ágról ágra, 's hangitsálták, mindeggyik a' maga természeti szokása szerént, legkellemetesebb énekeiket. — Hol lehetnek eislebeni Siegmeiernek ama pamlagon egymásmellett űlő két flótázói? — kik Pleyel, Devienne, és Hofmeisternek legnehezebb duettjeiket tsudálatra méltó gyengédedséggel játszották, és olly benyomással, 's olly hathatós érzéssel adták elő, hogy a' néző első rendű virtuosokat gondolt hallani. Hová lehettek Pierrének azon mesterművei, mellyek az ő korokban Párisban méltán köz figyelmet gerjesztének? — Az ő savoyi hegyes tájéka? — mellyet a' legnagyobb setétség borított — tsak hamar ez után pirúl keletről az ég, a' felhők mindég tisztábbak lesznek. A' földszinti levegő bételik kellemetes illatokkal; e' kies vidéken még eggy keves köd feküve, úgy hogy a' tárgya-

kat alig lehetett megösmérni; — de végtére még is lassan lassan le száll; — a' reggeli hajnal mindég világosabb; a' reggeli ég arányozatja szüntelen ditsőbb lett, 's végre kitűnik a' felkelő nap kilövellő sugára, 's az egész természetbe új életet önt. A' mezei munkák kezdődnek, az országúton a' legnagyobb szorgalom látszik, nyájak vídámsággal kőltöznek a' legelőre, magános rejtekekben legeldegél a' félénk vad, az emberek ragadozó vágyjaiktól rengeteg sziklák, és szörnyű mélységek által bátorságosítva; hallattszanak a' mezőn kényekre legelő nyájak öszvehangzó tsöngetése, 's a' kis ketskék halk mekegéseik a' szikla tetőkről a' hívesbe nyugvó annyaik után; a' hegyek közti országúton menő terhelt társzekerek kerekei zörtetése; látszanak a' fuvarosnak egész erejekből húzó lovai; majd a' hegyekről lejövő, és sebes ügetve előre haladó könnyű tsézák pergésse tűnik elő; ott meg eggy porfelhő emelkedik, mellyet alant a' sík völgyben útazó gyalog ezred hágy maga után; zeng a' távolból ált' hangzó gyönyörű tábori muzsika; — eggy szóval nőttön nőtt bámulással állott az ember ezen mozgó kép előtt, és a' valóságos világnak megifjodott képét képzelte maga eiőtt állani.

A' szerelem írni tanít.

A' "La Sentinelle du Jura nevű újság eggy történetet ád elő, melly a' frantzia írást tanítóknak ügyességeket némineműképpen bebizonyítja. A' fiatal jegyesek éppen a' házassági contractust készültek aláírni; sőt a' menyasszony már alá is írta; a' vőlegény is a' pen-

nához fogott, de ügyetlen lévén, valamelly értelem nélkűl való vonást tsinált; állítván mind azon által, hogy az az aláírás helyett elegendő vólna. Ki tettszett tehát, hogy nem tud írni; mellyre a' menyasszony magán kívűl lévén, könnyek és esküvések között erősítette, hogy eggy olly férfiat, a' ki írni nem tanúlt, semmi esetre nem szerethetne. A' lakadalomhoz meghívott vendégeknek tehát széljel kelletett oszolni, — a' megszégyenített vőlegény egészen kétségbe esvén, — de még is elhatározotton, tüstént szaladt eggy írást tanítóhoz, egész éjtszaka írt; olly a'nyira, hogy már másnap reggel képes vólt szeretőjének eggy tsínos levelet küldeni, mellyben mennyre földre kérte, hogy szerentséltesse meg őtet ismét hajlandóságával. A' lakadalom határ ideje más napra vólt téve. Az írástanító is el vólt híva, azomba nem sok hibázott, hogy ezen házassági összeköttetést a' millyen hamarán eszközölte, — éppen olly tüstént majd meggátolta. Mert ez a' vőlegénnyel öszve veszvén, azt állította, hogy az írásbeli finom tanítás módjának kell az előmenetelt tulajdonítani; a' vőlegény pedig a' szerelmet tette a'nak okáúl. De még is az írástanítónak mérséklése, és okos viselete által, (hogy t. i. illyen jeles tanítványt mutathat elő) ezen per jó móddal eligazíttatott. Az édesen tűrő kéz felgyűrűztetett, és a' gyűrűket váltó szerelmesek bóldogok lettenek!!

Némelly állatoknak gyorsasága.

A' sas az minden madarak között, melly sebes repülése miatt is megérdemli a' király-

ságot. — Eggy minutom alatt 5626 lábnyi tért repűl keresztűl, és így 11 mértföldnél valamivel többet eggy óra alatt. — A' többi nagy madarak leg fellyebb is 125 mértföldet repűlhetnek el eggy nap alatt. A' II-dik Henrich Frantzia Király sólyom madara eggyszer elrepűlt a' vadászaton, és 24 óra alatt Máltában fogták el, — a' mi 135 mértföldnyire fekszik azon helytől, honnan elindúlt.

A' halaknak gyorsaságát hasonlítani sem lehet a' madarakéval, sőt még a' négy lábú állatokéval sem. Némelly természet visgálók azt állították, hogy tsak másfél mértföldet tudnak eggy nap alatt elúszni; — de ezen állításnak ellenére van némelly hajósoknak bizonyságtételek, a' kik látták, hogy a' tzethalak egész nap versenyt úsztak a' hajókkal.

A' tsiga öt minutom alatt másfél lábnyi közt halad, a' hangya pedig ennyi utat 5 másod minutum alatt végez el.

Nem mond az ember igen sokat, ha némelly lovakról azt mondja, hogy olly sebessen haladnak, mint a' szél. Angoly országban látták, hogy eggy másod minutum alatt 88 lábnyi tért futott keresztűl. — Ezt pedig tsak a' forgó szél teheti meg.

Az ember is gyakorlás által felette nagy tökéllctességre viheti a' szaladásbeli gyorsaságot. A' régi Görögöknél a' Hemerodromusok, mint a' nevek is mutatja eggy egész napon által birtak szaladni. A' többek között említenek eggy Philonides nevűt, a' ki Nagy Sándornak volt futója, — ez Plinius bizonysága szerént 9 óra alatt 22 mértföldet ment el, a'

a' mit bizonyára a' legjobb ló sem tehetne meg. Mostani időben is Angliában a' futók 17 és ½ anglus lábnyi tért eggy másod minutum alatt futnak el.

A' múlt század végén élt eggy ember Eisenachban, a' ki szaladásbeli sebességéről igen nevezetes és cseh születésű vólt, Fockenak hivták, ez a' nyulat futtában elfogta.

Különféléк.

A' Konstantinápolyi fegyver fabrikában eggy Bagdasser nevű Örmény a' bajonetok készítésére gőz masinát talált fel; 's e're privilegiumot nyert a' Nagyúrtól.

A' Brüsseli újságok szerént eggy fiú azt képzelvén őrültségében, hogy neki az attya mérget adott be, először azt, azután magát megölte.

Felső Canadában történt az idén eggy nevezetes házasság, tudniillik Hutcheson nevű lakosnak 7 fia Wells nevű polgárnak 7 leányát vette el.

Rejtettszó.

Négy betűk teszik nevemet, 's az asztal
Főnn ülők minden peres ingerekben,
És ha törvényes szavamat ki jegyzem,
Nints fejem ollykor.

Fogarasról S. P.

Jegyzet: A' 44-dik számbeli Rejtettszó: Kiov. Talám kevés Olvasónkra nézve lessz szükség; de még is ide tesszük emlékezetnek okáért, hogy Sz. István neve, minek előtte meg kereszteltetett vólna: Voik vólt.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 46. Szám. Jun. 9-kén.

Néhai T. N. és vitézlett Vecsei Vecsey Károly Urnak, T. N. Veszprém Vármegye szeretett Fő Szolga-Birájának közfájdalmat okozott halálára.

(*Beküldött.*)

Quis desiderio sit pudor aut modus
Tam chari capitis? praecipe lugubres
Cantus Melpomene.

Már hártyádza sebünk, és az idők' sora
Fő Jegyzőnk' szomorú hunyta' miatt folyott
Könny záport akará végre le törleni. *)
'S ímé új siralom! — Themis, az isteni,
Kútsolt karjaival kérdezi bajnokát.
Nints ő; - - 's véle letűnt e' Megye' tsillaga.
Nints többé Vecseynk, — szásszorozott jajunk
Hijjában veri a' meg siketűlt eget.
Jó Bíró, Hazafi, lelkes igaz Magyar,
Szíves jó atyafi, nyíltt kebelű barát,
Hív férj .... haj! tsak elébb kaptsola eggy nemes
Hölgyet a' szerelem' istene véle, 's ím'
A' tartós örömök' lántza helyett setét
Búbánatban alél ama' szerelmesen **)

---

*) Néhai T. Márkus Antal Úr, a' ki 1829-ben hólt meg.

**) A' T. özvegyen maradt asszonyság, a' ki szeretett férjével tsak hat hónapot tőlthetett, néhány hónapok alatt édes anyját, férjét, 's édes atyját vesztette el.

Szűntesd könnyeidet! mert ha igaz hogy a'
Virtus, 's érdem örök életet élnek, úgy
Él még Károlyod; és még sok időre is
Köztünk jó neve, és érdeme fent marad.
'S a' hálás maradék, majd ha mi sem leszünk
Többé, áldja nevét, 's tiszteli hamvait.

Mechanikai nevezetesség.

Az előbbi Haszn. Mulatságainkban előadott mechanikai tsudáknál még emlékezetre méltóbb Pierre corfui kikötőhelye. — Ezen igen jeles szépségű tengerdarabbal öszveragasztott mív valódi ditsőssége az emberi elmének. — A' tenger eggy szélét nem látható távolságban, fel 's alá mozog. — Beestveledik. — A' kikötőben lassan lassan a' nyúgodalom beáll; tsak itt ott hangzik az idegen hajók tetejéről eggy eggy spanyol dall, vagy eggy olasz ének szomorú Guittarrnak érzékeny öszvehangzása közben, a'vagy az afrikai honba való vissza vágyást tárgyazó szomorú Neger dalja; itt ott láthatni tsupán még eggy foglalatoskodó szakátsnét a' tűznél, a' mi is a' hajószerek, és az árboczerdő által látható nyár estvéjének menny-boltozatjával ritka tüneményként ellenkezik. — Hanem alól a' látkörön, hol már rég setét felhők állottak, mellyekben tsak a' jól vígyázó visgálódó tapasztalt néha néha eggy távol lévő gyenge villámlást, mindég magasabbra, 's feketében tornyodznak a' felhők, míg végre a' szélvész kifejti borzasztó veszélyét. — Csupán az képes ezen mívet méltóképpen tsudálni, a' ki valóságban látta, és ta-

pasztalta a' Pierrétől itt ábrázolt tengeri szélvészt. Nézd, halld a' setét éjszakát; a' fehérrel habzó hullámok tsattogását; a' feldúlt tenger zúgását; a' fúvó szél süvöltését; a' zabolátlan hullámok el el bukkanását, 's nyilsebességű felemelkedését egész az alant függő fellegéig a' bosszúlóégnek, 's a' rémíttő tengerfal megmérhetetlen mélységébe való szinte olly sebes ismétí eltűnését; a' szörnyű menydörgést; a' rémíttő villámlásokat, mellyek ezen tengeri környéket sok mértföldnyire szempillantatokiglan felvilágosítják; és ott ama' szerentsétlen hajót, melly haszontalanúl törekeszik a' kikötőbe jutni. — Most esik egy szükségbeli lövés — ismét eggy, — és ismét eggy — de ki halhatja ezeket a' kikötőben; ki a' segedelem kérést a' kegyetlen elementumok zúgása miatt? — És noha hallaná is valaki a' kétségbe esőknek ágyú lövéseiket, — ki lehet olly esztelen vakmerő, kiereszkedni a' bátorságos kikötőhelyből, a' sarkából kifordúlt tengerre, 's magát a' szélvész kíméletlen játékává tenni. — És még is, — még is zörren, 's mozog valami ott az árbocz- erdőben. — Eggy sajka tele nagyszívű vakmerő emberekkel — bújik kifelé az erőssen leczövekelt magas hadi, 's kereskedői hajók közűl. Bátran vágbé a' tengerbe; 's tsak igen nagy ügyelés mellett követheti a' kívántsi visgálónak szeme, mert most az égboltozatjáig felrepűl a' menykövező felhőkig, majd ismét vissza tsapják a' vad hullámok egésszen le a' legmélyebb üreg setét fenekére; — végre, — végre — amott van; igen közel a' segedelmet óhajtók hajó-

jánál! — Eggy százféle hangzatú örömkiáltás fogadja a' nagy lelkű mentőket. Mindeggyik a' kijárás helyére siet. — Mindenik első akar lenni a' sajkába való által ugrásban. — 'S most eggy iszonyú villám tsaple ezen elhatározó pillantatban a' hajóra, — ez a' levegőbe repűl. A' szerentsétlenek kiáltási, jajgatási hangzanak egészen által a' kikötőig. A' felhők, és habok szét oszlanak, tsattog, ropog, mintha ég, 's föld öszverogyna! És végre mind a' hajó, mind az emberek, — semmi nyomdokjokat sem hagyván magok után, — mindnyájan eggyszerre eltűnnek; minden elnyeletett az elementumoktól! — Az elmeredt nézőnek fájdalom szültte könnyek ömlenek szemeiből, — és később mosolyog, felébredvén tsalódásából, mert, az a' mit látott nem a' Corfui kikötő volt, hanem tsak eggy kép, és egy remek műszer.

Rendtartók.

Az eggyesűltt éjszak amerikai Statusokban a' tiszteknek eggy különös neme találtatik, mellyről Aubobon természet vi'sgáló e'képpen nyilatkoztatja ki magát. „Amerikának pusztáit az emberiség salakja lakja; az ott lévő határtalan mezőkön német gyilkosok, párisi és londoni gaz emberek, olasz tsavargók, és schotlandi kóldusok tartózkodnak, a' kik kéntelenek kézi munkáikból élet módjokat keresni; rossz tselekedeteik nem találván alkalmatosságot, elenyésznek, és szokásaik napról napra jobbúlnak. Ha erköltstelen hajlandóságaikhoz visszatérnek, még kietlenebb helyek-

re hajtják őket. Ezen hivatalt a' rendtartók (regulators) e' következendő módon viszik: ha az új gyarmatnak tagja a' törvényeket általhágta, 's lopott, vagy megölt légyen valakit, és ez által a' jó rendet, és a' fenyitéket megsértette; a'kor a' helységnek előbbkelői magok közűl eggynehány tagokat választanak, a' kik a' bűnöst kihalgatni, és megbüntetni tartoznak. Ezek pedig a' rendtartói kötelességek. A' megszabott törvénynek először történendő áthágása számkivetéssel büntetik meg, és a' bűnös kéntelen azon helyet, a' hol a' gonoszságot elkövette, azonnal ott hagyni. Ha oda vissza térni, és új gonoszságokat elkövetni merészelne, maga az oka szerentsétlenségének. A' rendtartók őtet Vogelfreynak kiáltják, házát megégetik, eggy fához kötik, és kegyetlenűl korbátsolják; ha szántszándékkal megölt valakit, a'kor meglövik, és a' nyakától elvágatott fejét karóra teszik ki. Több illyes, ha kevésbé véres büntetéseket is lehet Amerikában látni. Különös látás vólt, a' midőn 12—15 rendtartók ló háton, a' puskát hátakon tartván, a' fél mezítelen gonosztévőt jól meg korbátsolták. Eggy fiatal ember, a' ki se nem lopott, sem pedig nem ölt, hanem a' vidékben a' kitsapongásoknak szokását, — mellyet magával Európából hozott, akarta ki terjeszteni — nem ítéltetett ugyan halálra, hanem a' büntetés, mellyet reá a' rendtartók (a' kik eggyszer'smind bírák, törvényhozók, hóhérok, tömlötztartók) mondtak, sokkal figyelemre méltóbb, hogysem azt halgatással elmellőzhetném. Mezítelen lábokkal kelletett eggy

tövisekkel teljes mezőn neki átszaladni, és noha ez a' sétálás éppen nagy kínokat nem okozott légyen is; de a' fájdalom érzékeny vólt, és olly bádjadt lett a' bűnös, szaladása után, hogy több napokig nem mozoghatott. (F. A.)

Jó szokásra emlékeztetés.

A' hol még szokásban van éjjeli kerülő őröket = Wachter, vagy falusiasan ejtve baktereket — tartani, e'képpen szokták inteni a' népet: „A' tűzre vígyázzatok,
Hogy károkat ne valljatok."

Ezen foglalatosság, kivált nagyobb Városainkban megszűnvén, nem lessz talám felesleges emlékeztetni az emberiséget a'ra, hogy gyertyát, vagy métset lámpás nélkűl soha se vigyenek gyúladást kapható helyre. Londonban f. e. Május 22-dikén maga előtt nem tartva e' szabást valamelly ember, Barclay és Perkins urak sörfőző házánál, rettentő gyúlladást okozott. A' láng 100 lábnyi magosságú oszlopban ömelkedett fel az egész épületet födő 's már magában 110 lábnyi magosságú cupula tetején. A' nagy épület eggyik szögeletétől a' másikig nem vólt egyéb mint eggyetlen eggy tűz tetem. Két ezer hordó sört vontak fel a' pintzéből a' fetskendezők tőltögetésére 's még is tsak 11 óra tájban zabolázhatták meg a' gyúlladást melly 6½ órakor adta ki magát. „A' tűzre vígyázzatok,
Hogy károkat ne valljatok."

Különbfélék.

Midőn olvasná eggy Német Országi Professor az újságokban, hogy bizonyos angoly

menyasszony 6 millio forintot visz mátkájához, így kiálta fel: Valóban Claureni román az az Anglia.

Durango hegy barlangjaiban igen kitsiny vad kutyák találtatnak; patkány nagyságúak, 's ezeknek a' legveszedelmesebb ellenségeik. Angliába most bővséggel hordják 's a' házakban matskák helyett kezdik használni.

Jamaikában Watson Taylor birt legtöbb rabszolgákkal, rendesen 2542 sklávjai voltak, holott öszveséggel a' gyarmatban birtokos Pairek tsak 3314 rabszolgáknak voltak tulajdonossi. Esztendőnként fél mil. font sterling jövedelmet húzott Taylor; most már bankerott.

Hartfordban (éjszak Amerika) olly mikroskopiumot találtak fel, melly 3 miliószorta ha pedig igen tiszta idő van 4 miliószorta nagyobbaknak mutatja a' tárgyakat. Ezen mikroskopiumon eggy közönséges méhnek a' fulánkja 14 lábnyi hosszúságúnak látszik, és több száz 6—8 lábnyi kígyókat lehet észre venni két tsepp etzetben.

Perier 59 eszt. korában halt meg. 1819 óta szűnet nélkűl követ vólt az Alsó házban. Azon váltóház, mellynek ő vólt feje, eggy vólt a' frantzia országbeli leggazdagabbak közűl. Két fijának olly vagyont hagya, mellynek esztendei jövedelme $\frac{1}{4}$ milió forintra megyen ezüst pénzben.

Weithe János edinburgi fog orvos olly mesterséges kezet talált fel, mellyet éppen úgy lehet használni, mint a' természetest. Kést, villát lehet vele fogni, a' könyvet tartani, pennát készítni; eggy szóval ezen tagnak el-

vesztét egésszen kipótolja az említett találmány.

Az Oroszok e'képpen készítik a' portói bort: öszve kevernek 6 ittze gyümöltsbort, 2 ittze frantzia pálinkát és eggy drachma plánta gyantát; ezen eggyvelget bizonyos edényben jól be dugva tartják.

A' párisi „Bulletin de la societe geographique" bizonyos angoly által készített számolást foglal magában, melly szerént Amerikának még 4 századok lefolyta előtt három ezer milió lakosai lesznek. Természeti művei elegendők leéndenek a' temérdek élők tartására, a' kik beszélleni tsak angoly és spanyol nyelveken fognak.

Dr. Brinkley híres angoly tsillagvisgáló számos észrevételei után megmutatta, hogy nem megmérhetetlen távolyságra vagynak mi tőlünk az e'dig még tudva nem vólt messziségű tsillagok. Ezen jeles férjfiúnak számolása szerént a' lant tsillagzatban lévő Wega nevű első nagyságu tsillag 20 bilio 159,665 milio mértföldnyire van e' mi lakhelyünktől. A' boldogúlt Herschel és Brinkley püspök észrevételeik után világos, hogy a' Wéga átmérője három ezerszerte nagyobb mint a' napé, és a' mi nap systemánkból 2 bilió 659 milió mfdet foglal el.

Cuvier agyvelője, felbontzoltatásakor igen nagynak találtatott.

Rejtettszó.

Két tagból álló szó, éles kézbeli; fordítsd
Vissza fejét, gyermek kedveli játszva vele.

Jegyzet: A' 45-dik számbeli Rejtettszó: Bíró.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 47. Szám. Jun. 13-kán.

Örvendező versek,

mellyeket Méltóságos Kapos Mérei MÉREY SÁNDOR Úr, a' Méltóságos Királyi Tábla Elölülöje, ts. kir. Aranykultsos, Tettes Somogy Vármegye Fő Ispánja Ö Nagysága iránt viseltető legmélyebb alázatos tisztelete kinyilatkoztatására készitett ifjabb Halász Imre, Tek. Ns Pest Vármegye Esküdtje, midőn Ö Méltósága az említett T. N. Vármegyében Fő Ispányi székét ünnepiesen elfoglalná.

Mint a' sír porait fedező bús kupresz, aléltan,
Széljel szórva haját busonga az árva Igazság
Szent árnyéka kihalt édes fia néma halálán,
'S i g r a y á t siratá, hogy az ő jó lelke Somogynak
Nem lehet—a' mint vólt többé feje, gyámola, dísze.
„Hajh ne zokogj! ne zokogj—szóll eggy hang—hát Fejedelme
Nints Magyar Országnak? Nintsen ki ügyedre tekintsen?
'S e' megye nagy lelkű fiait hát kell szomorítnod?
Kikbe S z i g e t most is méltó gyásszába öröklik;
Z r i n y eleste miatt, ki miként Leoníd betses éltét
Adta hazájáért, kiomolt vérébe borúlván.
Elmene ő az igaz! nyúgodjon hamva! — de él még
Él a' drága Király! él fő Átlása Hazánknak,
A' ki nemes honnunk, 's vérrel szerzett javainkat
'S véle szabadságunk bőltsen fentartja magától.
Ő könyörűl rajtad bizonyossan árva Igazság!
Ő könyörűl! — de hiszen mit titkolom! Ő könyörűlt már

Jajjaidonn, téged szerető szívével, ama' nagy
MÉREYt adva neked mint Thrónusa kedvesit, a' kit
Ott Buda Pest nézd tsak mint idvezel: „Éljeni" által.
Őt neked adta ditső Átlásunk, 's árva Megyédnek;
Hogy legyen ott te veled Fő Ispán, hol hamuhodnak
A' hős Zríny kifolyt vér tsepjei drága hazánkért.
Melly kegyes áldását repülök hirdetni Somogyban"
Igy szólt a' lebegő Hír, hangja betőlti egésszen
Hunnia messzi terűlt Országát édes örömmel.—
Élj hát MÉREY! Nagy Magyaroknak Nagy Maradéka
Árpád népének méltó díszére sokáig;
Benned szép lélek díszlett már gyenge korodban
A' kit az érdemek illy fő méltóságra emeltek.
Tartsa meg a' Magyarok véd Istene drága Hazánkat!
Tartsa Királyunkat, ki alatt így fénylik az erkölts,
'S Téged MÉREY, a' Törvényben Képviselőjét,
Hogy betses élteddel légy dísze, reményje Somogynak!!

Perier Kázmér.

Perier Kázmér 1777-dik esztendei October hónapjának 12-dikén Grenoblében született. Az atyja, Perier Claude, kereskedő lévén, jól birta magát; a' többi között Grenoble szomszédságában lévő Vezille vár is az övé vólt, — a' hol gyülekeztek eggybe a' Daufinéhez tartozó Karok és Rendek 1789-dik esztendőben. Perier Kázmér a' lyoni collegiumban, melly az ott lévő oratoriumnál vólt, neveltetett fel, a' hol is a' tudományokban jelesen megkülömböztette magát. Még fiatal korában katona lett, 's ott szintúgy kitettszett ügyes maga viselete. Az 1799-diki és 1800-diki táborozásban jelen vólt, és éppen a' Geniekar Generalstabjánál tiszté lett,

a' mikor az atyja meghólt. Perier atyját tisztelte, a' ki polgár társainál nagy tiszteletben lévén, a' legtisztességesebb emlékezetet hagyta maga után. Utolsó rendelésében inkább kérés, mint parantsolatképpen fiának előterjesztette, hogy a' katonai szolgálatból lépne ki, és a' kereskedésre adná magát. Perier noha buzgóan katonáskodott, és minden kinézése a' lett légyen is; hogy a' ditsőség pályáján magasb léptsőre emeltethessék; — atyja utolsó kívánságának mindazonáltal eleget tenni, jobbnak tartván, a' katona szolgálatból elbotsáttatását vette, és testvérével Scipio Perierrel 1802-dik esztendőben Párisban eggy váltó házat állított, melly is ezen két testvérek okosságok, és belátások által nevezetessé lett; — nem különbben a' szorgalom fontos sikerét jól ösmérvén, eggyszer'smind fábrikai kereskedést űztek. Kristály köszörülőket, pamut fonóműveket, és tzúkorfőző helyeket állítottak. Perier Scipio Chaillotban általvette az öntőműhelyeket, mellyeket olly irányosan intézett, hogy azok egész Frantzia Országban a' legjobbak lettenek, és a' legpéldásabb mozgóműveket (machina) eszközlenek minden industriai ágakra nézve. Perier 1825-dik esztendőben Passyban a' régenten vólt klastromépületjében eggy nagy malom intézetet állított fel, a' hol nevezetes számú malmok gőz által hajtatnak. Ez az ő igyekezete eggy olly nagy városra, mint Páris, fontos következésű vólt, a' hol a' lisztnek gyakran felette nagy ára szokott lenni, a' midőn a' malmokban a' víz fogyatkozása, vagy a' szél nyugvása által

keveset, vagy a' szükséghez képpest éppen semmit sem őrölhetnek. Periernek a' kereskedési, és industriai tárgyakban bemutatott practicai tapasztalásán, és járatosságán kívűl a' finantziai tudományokban is alapos ösméretei vóltak. 1816-dik esztendőben a' status hitelét tárgyazó fontos kérdés vítatás alá kerülvén, Perier az idegen tartományokra nézve állapított status adósság rendszere ellen eggy hasznos értekezést írt. Ez az irománv nagy figyelmet gerjesztvén, többször nyomtattatott ki. Perier közönségesen dítsértetett, és mihelyest a' megkívántató élet idejét elérte vólna, azonnal a' kamarának tagja lett. 1817-dik esztendőben a' Seine nevű Departamentumnak választó collegiuma által a'nak deputatusának neveztetett, és az ólta a' követek házának mindég tagja vólt. A' finantziai kérdések' elhatározásában hathatós szavazatja vólt; és bátor vítatásai igen kimerítőleg vóltak intézve, és ő minden tsekélységet különösen megrostált: de velős, és virágos ékes szóllása által ezer magában száraz tárgynak olly kedvességet tudott szerezni, hogy még a' járatlant is lebilintselvén, figyelmét e're a' tárgyra fordította; melly tárgy egyébbaránt tsak értelmes, és a'ban tapasztalt férfiaktól szokott gondolóra vétetni.

Az újolag állított kormányozás Frantzia Országban tsak hamar általlátván a' Juliusi zenebona után, hogy tsak Perier az az eggyetlen eggy férfiú — a' ki fedhetetlen charaktere, szelíd maga alkalmaztatása, sok esztendei popularitása, személyes bátorsága, úgy szinte

jó lelki ismérete által képes lészen az anarchiának előnyomúlását hathatósan megakadályoztatni, őtet 1831-dik esztendei Martius hónapjának 13-dikán a' ministeriumi tanáts elölülőjének nevezte ki. Mit? és mennyit munkálkodott itten, — közönségesen tudva van, — mit? és mennyit szenvedett pedig, halála megmutatja; — akaratjának sikereltetését t. i. a' sok gántsok; és visszálkodások gátolván, — e' lett ama' lelki fájdalomnak kutfeje, a' melly a' lelkes, és indúlatos férfit, mint a' belső tűz, megemésztette. Neveltetése, gondolkodása módja, és kimivelődése; továbbá politikájának szemlélődő alapja a' Revolutio oldalára helyheztette őtet; — felvilágosodott esze, — ezen tanítások következéseit általhatván; a' valódi szükség, és az a' meggyőződés, hogy a' rend, és nyugodalom a' kereskedésre, és industriára olly elkerűlhetetlenűl megkívántató, mint a' világosság, és napfény a' plántákra nézve, — végre állandó, és tartós charaktere, melly a' Demagogusok és a' nép kegyetlenségét nem türhette, a' szoros értelemben vett monarchiai, sőt despotiai útra, és erőszakra ragadta őtet olly a'nyira, hogy ez a' nagy tiszteletre méltó halhatatlan férfiú a' békesség háborgatóitól Polignac, Franchet, és Mauguitn nevekkel tzímeztetett. De a' részre nem hajló historia, méltán siratván ezen férfiút, a' ki az igasságért hartzolni a' legméltóbb vólt, és lett vólna, — a' historia, mondom — el nem fogja tagadni ezen férfiútól azt a' bizonyság tételét, hogy ő, hibás basison ugyan, és majd egészen eltévesztett irány-

ban, a' jót, és igazat mindazáltal mindenkor őszintén akarta eszközleni; de fogja tovább a' historia mélyen sajnálni, hogy a' szüntelen tartott ellentállási vítatások közt kellett szép lelki erejének elenyészni.

A'nyi bizonyos: hogy ha a' nézőben gerjesztett tisztelet megadás, és részvétel a' tragicus character előadásának szükséges következése; a'kor Perier Kázmér, mint a' Juliusi revolutio drámájának legméltóbb, 's 's eggyetlen hősse tűnt el a' világ színpiartzáról. (F. A.)

Különbfélék.

Eggy berlíni híres orvos olasz országból magával olly butellia vizet hozott, mellynek ereje a' halálos sebesítéseknél is megállítja a' vért; és így ezután a' vérzés veszedelméről szó nem lehet, mivel ezen víz, ha a' verő ér széljel zúzatnék is, hathatósságát mutatja. Melly nagy dolgokat viszen végbe a' víz!

Bizonyos angoly útas, a' ki az eggyesűlt éjszak amerikai státusokról munkát adott ki, azt állítja, hogy ott már ezerre szaporodtak a' mértékletességi társaságok, és minteggy 2 millio tagjai vagynak. Olly befolyásaik vagynak már e'dig is ezeknek, hogy miattok ezer pálinkafőző-helyeket és három ezer kortsmákat kellett bezárni.

Az ember a' szerentsétlenségben mutatja leginkább ki erejét, a' szerentsében pedig gyengeségét. Dr Bürrow azt mondja, hogy ritkábban vezeti a' kereskedőt az esztelenség megbukásra, mint a' nagy váratlan nyereség.

Tsak kevesen tudhatják az Antili szigetek nevének eredetét. Columbus nem is sejdítette, hogy új földrészt fog feltalálni, tsak kelet Indiába vezető más útat igyekezett ő keresni, a' mellyre nézve mindég nyugotra tartott. Midőn Haytit és más szigeteket felfedezett, ollyanoknak tartotta azokat, mellyek a' tulajdonképpen való India előtt — ante illam — (Indiam) feküsznek. Az indus tenger felől pedig azt hitte, hogy Hayti háta megett kell azt keresni.

Gazdasági 's házi jegyzetek.

A' Sz. Jakab kolompérja azon tulajdonsága által ajánlja magát jó íze mellett, hogy ha Martzius végén vagy Aprilis elején elűltettetik, már Julius elején érett gyümöltsöt ád. Neve tsak érése idejétől származott, mellyben azt, hogy jó íze el ne enyésszék, a' földből fel kell szedni. Az illy korán érő kolompér e'képpen termesztethetik kétszer eggy esztendőben: az elűltetendő kolompér két részre választatik; eggyik része Aprilis elejéig a' földbe dugatik; a' másik pedig valamelly száraz padlazaton, hogy ki ne tsírázzon, széljel teríttetik. Jakab nap tájban az első termés kiszedetvén, helyjébe az eltett kolompér űltettetik, a' melly October vége felé rendszerént az első termésnél gazdagabb gyümőltsöt hoz. Az új termés e' másodszori űltetésre nem tzéleányos; a' mennyiben 4—6 hétig is elhever a' földben, míg ki tsírádzik.

A' meg nemesített gyümöltsfák eggyszerű leghirtelenebb szaporíttatások megtörténik

úgy, ha a' gyümöltsfa hajtása kolompérba szuratván, azzal eggyütt elűltettetik, hogy a' földből az ágnak csak csekély része lásson ki. A' kolompér a' hajtásnak elegendő és alkalmatos nedveket nyújtván, azt a' meggyökerezésre és nevekedésre készteti.

A' narantsnak és más némelly gyümöltsöknek magvaiban kéksavany foglaltatik, ez pedig az életnek veszedelmes emésztő mérge. Minthogy éppen olly hónapok folynak és jönnek, mellyekben a' gyümölts étel minden rendűeknél közönséges; nem lészen haszon nélkűl való eggy példát fel hozni óvás végett a' narants mag veszedelmes vólta tekintetéből: eggy olasz leány nem régen több naranttsal számos narants magot is, a' mint írják 40-et—megevett. Nyalakodása után eggy óra múlva már rosszúl érzé magát; 15 óra alatt pedig rángatódzások és nagy fájdalmak között életét veszté.

Hogy az öntött vas edényekben, míg újak, meg ne barnuljon az étel; meg kell azt vízzel tőlteni, 's nagyságához képest 'sírt is kell a' vízhez adni, majd a' vas edényt mind a'dig a' tűzön tartani, míg a' víz egésszen elpárolog, és csak a' zsír marad hátra. (Landw. Z.)

Rejtettszó.

Epen fő helyet adsz; fő nélkűl aljba taszíttasz.

Jegyzet: A' 46-dik számbeli Rejtettszó: Balta.

Igazíttás: A' közelebbi Haszn. Mul. első lapján a ma szerelmesen helyett olv. „árva szerelmese."

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 48. Szám. Jun. 16-kán.

Az írói életnek eggy neme Párisban.

Látjátok e' kis fa házat, melly evezőkkel ingattatik elé tova, 's tulajdonosát könnyen olly állapotba helyhezteti hogy reggel a' chaussée d' antinban lakjon, és a' marais-n háljon, ma az ötödik, hólnap a' tizedik kerületnek tagja legyen, a' mi igen könnyű, kivált ha valaki a' nemzeti őrnél lenni nem akar. Az ingó házban lakik a' varrónék Sevignéje, a' szakátsnék Cicerója, szóval eggy új Pellerin.

Plumé Úr (igy neveztetik nyilvános írónk) szerelmes levélből reggelezik, kérelem levélből ebédel, rendez-vousból vatsorál. Eggy újjontz levelkéje szüléihez fizeti meg fekete kávéját, 's eggy elhagyatott szerelmesnek szemrehányásai a' hivtelen árulóhoz pohárka rataffiáját.

Plumé Úrnak nagy híre van; verseket ugyan hevenyében tsinálni nem tud, de a'nál erősebb a' prózában. Egész sor emberek állanak ott, a' kik hozzá akarnak menni, — házában fájdalom tsak két személy tér el, de ez őtet éppen nem gátolja szüntelen kiáltani: uraim! asszonyaim! tessék belépni és leülni.

Most eggy szemérmes leányka lép be, és titkolódzó artzulattal 's tsak sugva szóll a' vándor íróhoz: szaporán, uram! eggy

tzúkor édes levelkét, — mondja meg neki, hogy ma estvéli nyóltz órakor a' Fontaine des Innocenshoz megyek. Jól van, értem, — visszonozza az író, — kedves gyermek, maga valami érzéssel tellyest, gyengédet akar, ugy é? — Igen ám, minél gyengédebb a'nál jobb, forgassa a' mint akarja, tsak hogy ugyan tsak szívére hasson! — Nagyon helyes, de mi árrút akar? Óh én nem vagyok szűk markú, ha a' levélke jól üt ki, tíz sous-t (1 sous 1 ½ kr.) adok. Tíz sous — no e'nyi árért tisztességes érzékeny lehet. Nevét alá tudja é írni? — Nem!

Mosolyogva néz írónk a' leányra, 's fogai közt dörmögi: ez semmit sem tanult, szép, szép! az illy embereket szeretem, illyennél eggy hozzám hasonlónak még tsak akad munkája, de ha mindenütt oskolákat állíttanak fel, hova lessz a' világ?

Megírta Plumé a' levelet, felolvasta előtte a' ki igen megelégedett vele, öszve hajtogatja, és kérdezi, mitsoda adresset írjon reá, a' kitsiny pirulva visszonozza: tsak ezt, ez elég „Károly Urnak!" Hogy? Elég Károlynak hívják? Menjen, kötődik velem — „Károly Urnak" ezt írja reá, — majd megkapja ő azt, tudja ő hová szoktam én leveleimet hordani. A' leány megfizet, elveszi levelkéjét, és sietve elszalad. Óh melly gyors az ember, midőn a' szerentsét megfogni reményli!

Utánna eggy ifjú paraszt lép be, a' ki még tsak két hónap óta tartózkodik Párisban, a' hol eggy Operatántzosnénál mint lokaj állott szolgálatba. Megszóllítja: kedves úr! írjon

eggy levelet anyámnak, és mondja meg neki, hogy ingekre és harisnyákra van szükségem, és az apám küldjön valami kis pénzt az ő tudta nélkűl, és a' nagy nénit igen köszöntöm, és hogy a' 'sebkendőim is már rongyollanak. — El ne felejtse megkérdezni, mit tsinál a' kis Fanchon, és a' tzipők is nagyon kellenek, mellyeket otthon felejtettem, és ha elmúlt é már az anyám asszony köhögése, és hány kölyke van az azornak, szépen foglalja ezt nekem mind össze, itt van 15 sous."

Plumé Úr elveszi a' pénzt, 's a'ból a' mit hallott, eggy mismást tsinál, de míg ír mindég jut valami eszébe e' természet jó fijának. „Ah még eggy derékra való is kell nekem, és mondja meg az anyámnak, hogy eggy igen jó háznál vagyok, de havi pénzemet még e'dig kinem kaptam, hanem hogy az asszonyom a' ki igen szép személy, nagyon barátságosan bán velem, és hogy az apámat igen köszönti."

A' fiú megkapja levelét, és viszi a' póstára. Utánna eggy szakátsné lép be borzasztó tekintettel, eggy még tsak félig koppasztott kappant tartva kezében, és — 30 soust vetvén az író asztalra — haragban fuldokló hangon mondja: „Szaporán uram! szaporán a'nak a' hívtelennek eggynehány sort fekete tentájából. Az átkozottat tegnap a' szőke Justinával láttam karőltve menni. Mondja meg neki, hogy köztünk mindennek vége, egészen vége van; menjen; ő tőle vigyen romlott gyomrának erősítő levest. Válassza a' legerősebb szavakat, zúdíttson reá mindent a' mi gorombát tud,

hadd lássa a' nyomorúlt, hogy eggy hozzám hasonló személy büntetlen meg nem sértődik."

Imé, mondja Plumé, kit a' 30 sous felelkesítvén eggy vonattal két sort írt tele, itt van a' levele, ezt ő nem fogja az ablakba tenni, véres könnyeket fog e' felett sírni, a'ról bizonyossá teszem. — Szép, felséges! kiált a' megsértett konyha asszony, elveszi a' levelet, 's a' félig koppasztott kakast ott felejti, mellyet az író tüstént asztalfiókjába lök.

A' dühös szerelmes elment, és Plumé úr betsukja házát, hogy reggelire menjen. „Jól megy biz ez," mondja magában, kezeit mosolygva dörgöli, „az embereknek mindég lesznek sérelmeik, és így nekünk is mindég lessz valamit írnunk, tsak az átkozott oskolák ne vólnának!"

Statistikai jegyzetek.

Londonnak hossza 6 szélessége 4 ½ frantzia mértföld. Van benne 424 Sz: eggyház és kápolna, 1650 oskola és 1100 más nevelő intézet, 763 könyváros, 352 könyvkötő, 450 könyvnyomtató, 360 olvasó szoba, 140 folyó írás, 2100 sütő, 1800 mészáros, 4300 kortsma, 200 serfőző ház, 15 köz ferdő, 580 patika 300 orvos, 1180 seborvos, 79 chemiai productumok fabrikája; — 42 tsizma kenőts fabrika, 2800 tsizmadia, 3900 szabó, 12 lovaglóhely, 390 kalapos, 490 gyöngyáros, 600 móditár, 131 jegyző, 1150 ügyvéd, 3480 alkudozó, 4500 lemásoló, 1560 kereskedő, 1600 tsereberélő; —60 pénzváltó, 125 mechanicus, 187 műszer, — és 24 fortepiano készítő,

170 késműves, 20 betűöntőműhely, 59 timár, 200 szűts, 320 átsmester, 200 építőmester, 190 hajóépítő, 102 kötélgyártó, 30 vasmatska műves, 64 vitorla fabrika, 10 hajószurok fabrika, 70 hajói szivattyú fabrika, 20 fát görbítő fabrika, 20 sróf fabrika, 520 bíztos, 25 tő fabrika, 13 mustár (vagy reptze) fabrika, 340 festőház, 410 rézmetsző intézet és m. t. 62 szappan főzőház, 115 dohány fabrika, 120 machina fabrika, 260 tzín fabrika, 26 ón fabrika, 13 mezei gazdasági eszközöket javító fabrika, 380 értz fabrika, 460 vas drótvonó műhely, 10 választó víz fabrika, 24 Indigo fabrika, 88 fejér ón fabrika, 6 terpentin olaj főző ház; 298 selyem szövő műhely, 80 szőnyeg fabrika, 38 krepp fabrika, 25 musselin fabrika, 39 gyapot fabrika (a' szövőhelyeket ide nem értve) 441 bodnár, 64 esztergályos, 822 szekér a' portékák Londonban ide 's tova és 1940 a' városból való kivitelekre, 150 játszóház, 2000 élelmesített leány és asszony, 25,000 világ leány, 12 politzai törvényszék, 51 törvény szála, 13 fogház, 49 adósak fogháza, 13 szinjátszó-hely, 93 vallásos vagy tudományos, és 78 jóltévő intézet, 62 kórház, és 63 tsipke szövőhely.

Hivatalos közlések szerént Orosz ország népessége 42,700,000, a' finnlandi Nagy hertzegségé 1,250,000, a' Lengyel Királyságé 4,050,000 öszvesen 49,000,000.

Georgia, Imiretia, Mingrelia, Tauria, Armenia, szóval a' Kaukastól délfelé és a' Terek torkolatjánál fekvő földek népessége,

mellyet meghatározottan még nem lehetett össze számítni, 1,200,000 lélekre tétetik.

A' katonaság 747,537 főből áll, 's a' Kozákok, Kalmukok, kóborló Baskírok és Samojedok is számszerént 6,000 ide foglaltatnak. — Siberia kóborló lakosainak száma, kik prémadót fizetnek 400,000-re megyen. A' papság közt van 6638 Mahomedanus Mollah, és 150 Tatár Láma.

Pétervárnak 1831-ben a' férfi nemből 316,211, az asszony nemből pedig 132,010 mindössze 448,221 lakosa vólt. Ezek közt 1924 pap, 42,904 nemes, 45,929 katona, 16,800 kereskedő, (3143 külföldi) 44,393 polgár, 11,796 kézmíves, 98,098 szolga a' nemesek házokban 's a' t. és 13,035 idegen.

A' Tréfáról.

Magyar közmondás ez: „Jó a' tréfa, de nem mindenkor hasznos:“ igaz is ez; mert gyakran a' tréfákból nagy veszedelmek, sőt Országok pusztíttási is származnak. Tudva vagyon sokaknál, mi történt Olasz Országban Patavium várossában két nagy familiából való atyafival; a' kik vatsora után már éjtszakának idején kimenvén az útszára sokféle dolgokról beszélgettek eggymással; az ég tiszta és tsillagos vala, feltekintvén azért az eggyik, és látván a' számlálhatatlan sok tsillagot mondá tréfából, és nevetve: „Óh melly boldog volnék, ha a'nyi ökröm volna, a' mennyi tsillagot látok az égen,“ — a' másik hasonlóképpen tréfából mondá: „Én pedig azt szeretném ha olly nagy és széles rétem volna, mint az

egész ég," — és fordúlván az öttséhez kérdezé: Hol legeltetnéd a'kor te ötsém a' te ökreidet? felelvén amaz, a' te réteden. Hát ha én nem engedném? Akaratod ellen is rá hajtanám. Mit? úgymond a' bátyja, akaratom ellen mernéd azt tselekedni? Merném felele a' másik. Igy kotzódván, és szórúl szóra menvén, mind a' kettő nagy haragra gerjede, és nem akarván eggyik a' másiknak engedni, a'nyira megdühösűlének, hogy kirántván a' tőröket azt eggyszer'smind eggymásba üték, és mind a' ketten halva lerogyának a' földre.

Hogy Országok romlása is követi néha a' tréfát, a'ra is van példánk. Guilielm angoly Királynak igen nagy potrohája vala, ez midőn eggykor megbetegedett, és betegségében való sínlődését Filep nevű Frantzia Király meghallotta: mondá ez tréfából: „Hadd feküdjék a' terhes; mert a' mint hasáról kitetszik, közel vagyon már a' gyermek szűléshez." Ezt a' tréfát midőn fülébe vitték Guilielmnek, a'nyira megharagudott, hogy boszonkodva mondaná: „Bízom az Istenben, hogy nem sokára felkelek gyermek ágyamból, és meglátogatom Frantzia Országot." — Mihelyest meggyógyúlt, roppant táborral ütött oda bé véletlenűl, 's azt tűzzel vassal pusztította. K. A.

Különbféléк.

Nem régen Angliában eggy kis szegény kunyhó rontatott le, mellyben bizonyos vén beteg asszony sok ideig egyedűl lakozott. Midőn a' munkások az ágyat helyéről elvették, eggyszerre tsak reájok rohan a' sok vad

méh. Szoros visgálat után két raj fészket találtak ott, 's télben ezek elegendő mézzel valának megrakva. Eszünkbe jut itt Shakespearnak azon mondása: hogy sok dolgok vagynak ollyanok az égen és földön, a' mellyekről mi nem is álmodunk.

A' téli Pál napot (Januarius 25-dikét) különös idő prófétának szokták tartani ama' deák versek szerént:

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni;
Si fuerint venti, designat praelia genti.
Si fuerint nebulae, pereunt animalia quaeque,
Si nix, si pluvia, designat tempora cara.

Rennie, angoly természetvisgáló, a' selyem ruhákat ajánlja különösen a' rossz kedv és szomorúság ellen; mert úgymond ez a' testbeli electricitas nem létéből származik; ezen fogyatkozást pedig a' selyem, mint nem conductor, meggátolja?.

Eggy kantoni újság írja, hogy Setschuen chinai tartományban 33 rossz prókátorok fogattak el és büntettettek meg keményen, mivel a' lakosokat holmi haszontalan perelkedésekre ingerlették.

Mese.

Találd ki a' nevem: vagyok ollyan szolga,
A' kinek naponként ritkán vagyon dolga;
De bezzeg nap után szolgálok fenn álva,
Mivel nem alhatom, elveszek szolgálva.

Kiss Antal Kaali Segéd.

Jegyzet: A' 47-dik számbeli Rejtettszó: Kalap.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 49. Szám. Jun. 20-kán.

Méltóságos Vajai Báró Vay Miklós Ur Ő Nagyságához, a' Császári 's Királyi Apostoli Felség Kamarássához, a' Méltóságos Királyi Törvényes Tábla Bárójához, T. N. Borsod Vármegye Fő Ispányi Helytartójához; midőn a' Mélt. Kir. Törvényes Tábla Bárójának ki neveztetnék.

Ditső Őseidnek érdemes Magzattya
  Nemes Lelkű VAY! ímé Hazánk' Attya
Jutalmazza méltán, a' miket érdemmel
  Tündöklő polgári virtusod érdemel:
A' Királyi Törvényszékhez kinevezvén
  Tégedet Bárónak, tsak érdemid nézvén.
Boldog az a' Nemzet! kinek Fejedelme
  A' jutalmat fénylő és ki tetsző Elme
'S virtusokhoz szabva, Népeinek javát
  Eszközli 's tiszteli a' Törvénynek szavát.
Elhúnyt Nagy Magyarok VAYak! nézzétek
  Ditső Unokátok mint siet felétek!
A' váratlan öröm könnyeitől nedves
  Szemekkel nézzétek MIKLÓSt! a' ti kedves
Unokátokat, milly' ékes koszorúval
  Keríti Homlokát, — az Érdem Tanúval.—

*

Meg tisztelt Hazafi! számos érdemeddel
  Szerzett hivatalod tehát már kezdjed el!

Kezdjed, folytasd, végezd Tisztedet békével
Míg e'től, e'nél is főbb Tisztség nem hív el.

*

Én a' ki Érdemid' e' tsekély versekkel
Idvezlettem, égek tiszta érzésekkel.

Császár Imre;
Keresztúti Ref. Predikátor.

Tudományos dolgok.

„Bimbók. Irta Szalay László. Buda-Pesten 1832."

E' munkának első könyve még 1831-ben megjelent; most a' második könyvvel bővítve ujolag lát világot. Ajánlva vagyon vásáros Naményi Báró Eötvös József Urnak.—Az ifjúi kor ezen zsengéje czímjének meg felel; a' kezdettől, az igyekezettől dítséretünket meg nem vonhatjuk. A' millyen szíves óhajtásunk, éppen ollyan reménységünk az, hogy a' bimbókat idővel jó illatú virágok végre pedig hasznos és ízes gyümöltsök is követik a' hazai literatura mezején. A' tsinos boríték, a' tiszta 's hibátlan nyomtatás, szóval már külseje a' könyvetskének minden kezdet kedvellőt úgyan, kivált pedig hazánk leányait méltán magához édesget.

Szép művek.

Hat Magyar Dal, Magyar Énekek, és Három Magyar Dallok, klavir kísérettel mint Spech János 30-ik 31-ik és 32-ik munkáji jelentek meg már régebben, és találtathatók Miller G. művészi kereskedőnél Pesten a' Nagy Híd útszájában, a' Theatrummal által ellenben. Az el-

sőnek ára 48 xr.; a' másodiknak 1 for.; a' 3-diknak 24 xr. pengő pénzben.

Tartalmok e' következő: 1.) A' külföldön nyomorogva; Ott a' hol én nevelkedtem;— Napok jönnek, napok mennek; Nem nyomhatván el tüzemnek, (Kisfaluditól.) — A' jövendőbeli szerető, (Kis Jánostól); Himfy Boldog szerelméből. 2.) A' kesergő Magyar (Csokonaitól); Felfogadtam száz meg százszor; Bó dog valék nyugalmamban; Szűntesd óh sors haragodat (Himfy); Paraszt dal (Csokonay), Erdőn mezőn zúgva dúl fúl (Himfy.) 3.) E'nyi tüzes gerjedelem (Himfy); A' páratlan keserve; A' béke (Kiss Jánostól.)

Delambre.

Delambre született 1749. Amiensben. Először nyelvek tanulására adta magát, többnyire minden élő nyelveket értett. Az astronomiához tsak 36 esztendős korában kezdett. Minekutánna Lalande munkájit jegyzésekkel gazdagította, e'nek barátja lett, 's büszkélkedve tartá ez Delambret legjobb munkájának. Alig fedezé fel Uranust Herschel, szakadatlan figyelemmel követte a'nak futását Delambre. Ámbár ezen bujdosó tsillag 8 eszt. alatt tsak kevés részét futotta meg a' 80 esztendőnél hosszabb pályának, mind e' mellett már 1790 táján elkészítette Delambre Uranus táblájit, mellyeket számlálásaikban még most is használnak a' tsillagvisgálók. Ezen tsillag, 's Jupiter és Saturnus futásinak tábláji, továbbá tudományos értekezései 's Jupiter hóldjai pályájának kiszámolásai olly nagy hírt

's nevet szerzettek neki, hogy köz akarattal bevétetett a' nemzeti intézetbe. Mechainnel 1792—1799-ig hasznos szolgálatokat tett az astronomiára nézve. 1802 Napoleontól a' tudományok főfelvígyázójává neveztetett ki, 's 1803 állandó titoknokká választatott a' mathematicai osztálytól; a' mikor Napoleon eggyszer'smind az Universitás kintstárnokává tette. Naptáblájit 1792. tette közönségesekké; 1806-ban pedig folytatott vi'sgálódásai következésében új tábláji jelentek meg. Jupiter hóldjainak táblájit új észrevételekkel gazdagítva 1817-ben adta ismét ki. 1807-ben a' College de Franceben Lalande helyjét foglalván el; itt készítette a' „Traité d' astronomie theoretique et pratique" tzímű jeles munkáját. Meghólt 1822-ben.

Gazdasági 's házi jegyzetek.

Az olaj megtisztíttattatik és az avasodástól megmentethetik e' következő módon: zavard öszve az olajat ugyan a'nyi forró vízzel tiszta edényben, keverd fel jól, 's két napig az elválás végett tsendes állapotban hagyd; e'kor a' forróvíz által a' romlásra készítő nyálkától meg tisztúlt olajat a' vízről vígyázva szűrd le.

Ha a' fris lóherével, lutzernával, vagy más leves fűvel jól lakott, a'nál fogva felfuvódott marhát bizonyoson meg akarod gyógyítani, adjál be a'nak eggy kanálnyi ammoniákot eggy pohár vízben felkeverve. A' felfuvódásnak jelei lassanként elenyésznek, és kevés idő múlva az állat előbbeni egésséges

állapotjába visszatér; a' mellyet azután bizonyos ideig könnyen emészthető eledellel kell tartani. (Landw. Z.)

Különbféék.

Augustus Császár idejében törvényre vonatott eggy öreg katona, a' ki útjában látván a' Császárt, kérte, hogy lenne segítségűl neki. A' Császár azonnal ki szóllított eggyet követői közűl, a' ki a' törvénybe idéztetett szegény öregnek pártyát fogná; megháborodott szívvel felkiálta e'kor az öreg: Ó Császár! mikor te az Actiumi ütközetben veszedelemben forogtál, nem kerestem en magam helyett mást, a' ki téged védjen, hanem önnön magam hartzoltam éretted.—Imé nézzed sebeimet. E'kor felfedezé a' seb helyeket mellyeket a' Császár életének megtartása közben kapott; elpirúlt e're a' Császár, és a' midőn az öreget meg nem jutalmazta vólna még, futott védelmére, a' kit is vádolóinak körmei közűl szerentsésen kimentett. (K. A.)

1809-dik eszt. tavaszán Sandermans úrnak Angliában Stohley-Hall nevű helységben eggy igen ritka szépségű ökre veszett el; mellynek nyomára minden keresés mellett sem akadhattak: 1811. Sept. 29 dikén Sandermans úr tisztartója azon rendelést kapta, hogy valamelly kőszén gödröt visgáltatna meg, mellyben több esztendőktől fogva eggy felyül észrevett forrás miatt nem lehete dolgozni. A' tisztartó némelly embereivel a' helyszinére ki ment, és úgy találta, hogy majd az egész víz elenyészett. Folytatván visgálásokat az elve-

szett ökröt is észrevették éppen úgy helyheztetve mintha inna. Álmélkodások sokkal nagyobbra nőtt, látván, hogy az ökör egészen kővé változott. Sandermans úr több ízben próbálta az ökröt helyjéből elmozdíttatni; de olly töredékeny vala az, hogy a' legtsekélyebb érintés is öszverogyással fenyegette.

A' kantoni kerületből múlt esztendei Dec. 22-dikéről e' következő hír érkezett: a' múlt héten Macaoba eggy figyelemre méltó ember jött. Neve Gutzlaff Károly, született burkus, és reformatus térítő; magaviselete által példát ád, mit tehet a' lelkesedés a' bátorságtól és önmegtagadástól támogattatva. O megveti az életnek gyönyörűségeit, és mindent a' mi foglalatosságait gátolja, elkerűl, álhatatosan hiszi magát azoknak teljesíttésére elhivottnak lenni. Ezen férjfiú négy hónapi utazásából, az evangyeliomot China legmeszszebb vidékeiben hirdetvén — Macaoba vissza tért, 's az öszvegyülekezett Brittusoknak eggy tsudálkozásra méltó beszédet tartott angoly nyelven, és ha az angoly nyelvben való járatosságáról lehetne következtetni (soha sem lévén ő Angliában) millyen mértékben van gyakorlása a' chinai nyelvben, a'kor bizonyosan a' legtökéletesebben kell neki azt tudni. Haljuk, hogy a' mostani nyughatatlan időkben Gutzlaff úr, mint számfeletti tolmáts felvétetett az angoly ügyviselő hivatalnál, hajlandók vagyunk pedig állítani, hogy ezen veszedelmes időpontban ügyesebb tagot nem választhattak. Gutzlaff úr figyelemre méltó jelentést hozott magával, t. i. hogy a' chinai

thronus örökösse az opiummal való szerfeletti élés által életét veszté, 's ez az oka, hogy ezen portéka későbben eltiltatott.

Eggy fiatal asszonyság, Laboullaye-Marillac Grófné a' Hotel-Dieu nevű ispotályban személyes szolgálatját ajánlotta nem régen Párisban az ottan lévő betegek körül; és valóban jó szívűséggel, szívreható buzgósággal, és a' legnemesebb segíttség nyújtással enyhíté az ott sínlődőknek fájdalmokat. Fájdalom! az illyféle tett ritkán tétetik nyilvánossá.

Astrakánban és Armeniában, a' hol igen űzik a' selyem művelést, közönséges vélekedés az, hogy a' selyem hernyók a' második bőrödzés után a' sárga színt nem szenvedhetik; a' honnan senki azokhoz sárga ruhában, vagy sárga kendővel, arany gyűrűkkel, vagy gyertya világgal nem közelít; mivel azon férgek az ő vélekedések szerént az említett szín miatt megsárgúlnak, megbetegűlnek, és eldöglenek.

Midőn a' híres természet visgáló Cuviert az orvosok halála előtt való napon felgyógyúlással bíztatták, így szóllott hozzájok: „jobban érték az anatomiához, mintsem nyavalyám állását megítélni ne tudnám, hátgerintzem veleje van érdekelve, 24 óráig sem élhetek."

Frantzia országban a' párisi érsek fizetése 40 ezer, — a' megyebeli érsekeké 15 ezer, — a' püspöké pedig 10 ezer frankra (minteggy ugyan a'nyi VCz. ft) határoztatott.

Borghese Camillo Hertzeg, a' ki 1775-ben született, 's felesége Paulina a' Napoleon

testvére vólt, a' múlt hónap 9-dikén Florentziában, minekutánna feleségét még 1825-ben elvesztette, minden maradék nélkűl meghólt.

Jackson Generális az éjszak amerikai eggyesűlt Statusok Praesidense Május 14-ikén tőltötte be 66-dik esztendejét.

Pensylvániában az idén minden Lotteriák megtiltattak és eltöröltettek.

Sheehant, eggy angoly újság tulajdonossát, nem régen befogtak azért, hogy az Alsó Ház kiküldöttsége titkos űlésének bizonyos tudósítását nyilvánossá tétette.

Londonban a' múlt hónap 30-dikán tartották a' Toriek Hertzeg Wellington előlülése alatt Pitt születése napjának ünnepét; de a' mellyen Peel úr meg nem jelent.

Ugyan azon napon hólt meg 67 eszt. korában a' híres parlamenti beszélő Mackintos, kit a' Burke ellen intézett „Vindicia Gallica" nevű munka is nevezetessé tett.

Május hónap első felében Párisban szokatlan hideg napok jártak. A' mire eggy elmés frantzia ezt jegyzé meg: „be állott a' tél Párisban, hogy a' heves nyarat elközelítesse."

Rejtett szó.

Negyed magammal lakomat
Dússá 's koldussá teszem;
Folyó leszek, kalapomat
Ha fejemből leveszem.

S. P.

Jegyzet: A' 48-dik számbeli Mese: Gyertya.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 50. Szám. Jun. 23-kán.

Versezet,

mellyet Nagyságos, és Fő Tisztelendő Lonovits Jósef úrnak, az Egri Érseki Megye Kanonokjának, az Erköltsi Tudomány, Pásztori Hivatal, Fentebb nevelés, 's Eggyházi Ékes szólás rendes Tanítójának 's a' t. midőn a' Tekintetes Királyi Táblának Praelátusává kegyelmesen kineveztetvén ezen hivatalába iktattatnék, kormányja alatti Eggyházi Nevendékség öröm 's hála zálogúl buzgóan szentelt.

Méltóra hintéd drága kegyelmedet
Dütső Királyunk Hunnia bölts Feje!
A' kit kerestél, megtaláltad,
Érdeme felhata thrónusodhoz.

A' hír dítsérvén ritka tökéllyeit,
Kürtölte már rég fénybe derűlt nevét,
Már a' Közönség Őt' szavalta
Rég, 's fejedelmi szavad reménylte.

Reménye jó vólt, nem hiú vólt szava, —
Elérte tzélját a' közös érzelem —
Győzött az erkölts fényje; mert azt
Meg koszorúzta kegyelmed; — Őtet

Választva méltán több ezerek közűl,
Mert Őt' kiváná a' Haza' szent ügye
A' rangra, mellyet nyert személye
Mennyei nagy hatalom kegyedből.

Üdvözlet honnunk' Nagy Fia Lonovits
Engedd szerényen zengeni lantomat,
Engedd öröm közt zeng'ni, a' mit
Benned az Ég, Haza, 's Királyunk

Betsűl, 's jutalmaz, tiszta erényedet.
A' fény setétben nem marad,; — érdemed
Kitűnt szemérmednek piruló
Leple alól, 's ragyog a' világban.

Derűlj, Magyarnak szép ege Hunnia!
Fejlődnek eggymást érve reményeid
A' béketéredben mosolygva
Fűz koszorút koszorús nevedre.

Nézzed tsak áldott magzatidat, miként
Buzognak a' jó, szép, 's nemesért; mi nagy
Lelkek kerengnek látkörödben,
Csillagi a' ígyönyörű jelennek.

Nézzed kegyelted' Lonovicsod' magas
Lelkét; tekintsed szíve' tuiajdonit
Miket találhatsz fel sokakban
Benne tsudálhatod egyesülve.

Böltset kívánsz? Őt' Mu'sa nevelte fel.
Erköltsöt? Ezt szép élete, és szava
Tanítja — ajkán méz folyamként
Ömledez a' nagy erény szivéből.

A' véghetetlent véve arány jelűl,
A' hit' virányán mennyig emelkedik,
És hinti köztünk a' reménynek
Magvait a' szeretet' körében.

Buzgalma fénylik mindenikűnk előtt,
'S a' rejtekekben látja az ég' Ura,
Miként törekszik vetni talpat
Mennybe vivő nagy arányzatunknak.

Szelíd szívének mennyei érzete,
Mint a' tavaszkor fejledező virág'
Illatja, felhat kellemébe
A' kegyelem magas udvarának.

Nem düts, — 's haszon vágy gőzze ragadja Őt'
A' nagyra, — ingert nem követ a' nemes —
A' nagyra termett szebb reménynek
Szárnyin emelkedik édenébe.

Ezer veszélyek közte se tsüggedez,
Feszűlve nézvén léte' arányira,
S' dűljön reá bár a' világnak
Romja; marad szíve rendületlen.

A'vagy derengjen léte' aranyszaka,
Nem lankad a' révpartig erénye — de
Mit kezde lantom' gyönge hangja
Pengeni? hah mire tére hurja?

Ki fesse méltán a' ragyogó napot?
Erköltsi fényed' zengeni merjem e
Nagy férfi? — lantom nem hat a'nyit,
Nem hat Horátz örökűlt kobozza.

Látá Királyunk érdemidet Dütső!
Látá Ferentzünk, 's fényt özönölt reád
Hogy öntse Nagyságos Személyed
Dísz sugárit viruló Hazánkra.

Ragyogj tehát nagy bajnoka a' nemes
Erénynek, e' nyílt pállya virányodon,
Ragyogj szerettünk! 's rád mosolygó
Hunnia' szép kegyeit fogadd el.

De mi, kik érzénk égi szerelmedet,
Haladva kormányodnak alatta a'
Szent tzélra, buzgóan ki öntjük
Színed előtt öröm érzetinket.

Cuvier.

Folyó esztendei Május hónapjának 14-ikén Cuviernek hirtelen, és váratlanúl történt halála által nemtsak Frantzia Ország; hanem a' világ felette nagy és hosszú időre kipótolhatatlan veszteséget tapasztalt; — mert Cuvier az Európában virágzó tudományok' dísze, és ékessége volt.

Báro Cuvier*) György Leopold Fridrik Dagobert 1769-dik esztendei Augustus hónap 25-ikén Mömpelgardban született, melly a'kor Vürtemberghez tartozott. Atyja katona tiszt volt, a' még igen fiatal Cuvier a' katonai szolgálatra gyenge lévén, falusi predikátornak szánta az atyja. A' stipendiumok elérése végett, hogy Tübingában tanúlhasson, kéntelen volt magát eggy próbatétel alá vetni, melly alkalmatossággal — Censora rossz akarója lévén, — elútasíttatott. Ezen igazságtalan bánás-mód olly a'nyira szembetúnt, hogy Hertzeg Fridrik Helytartó, Cuviert a' Stuttgartban lévő Károly nevű akademiánál ajánlván, őtet az által némű részben megvigasztalta. Itten főképpen a' törvényeket tárgyazó tudományoknak feküdt; de már a'kor is a' természet tudományokat kedvelte. — Az akademiából kilépvén, szüléinek mostoha állopotjok miatt kéntelenittetett eggy Normandiában lakozó Gróf Herecynél mint házi tanító keresni élelmét. Itten üres óráit tsak a'

---

*) Cuvier Napoleon által bárói rangra emeltetett.

természet-tudományoknak áldozta, és észrvén azt, hogy a' Zoologiában e'dig eggy átalán fogva sok hijánosságok lennének, és nevezetesen a' fűvész- és ásvány-tudományok igen hátra volnának; legelőször is a' tengeri állatokat vette visgálat alá, — mellyre a' közel lévő tenger legjobb alkalmatosságot nyújtott. Legelső munkája a' férgek számos osztályainak a' természethez szabott rendjét foglalta magában; — rövid, de világos módja, mellyel uj, és elmés gondolatjait ki tudta fejteni, — a' Zoologiába való értelmes bélátásai hirt 's nevet szerzettek néki, és a' párisi természet visgálók nagy figyelmet gerjesztettek iránta. Geoffroy St. Hilaire Párisba hívta, minden gyűjteményekhez útat tsinált ő néki, — mellyek azon híres természet-visgáló kormányja alatt voltak, és vele eggyütt több természet történeteket tárgyazó munkák kiadására kezet fogott. Néki köszönheti Cuvier, hogy 1795-dik esztendei Május hónapjában a' párisi középponti oskolában helyet nyert. Ugyan a'ban az esztendőben ezen intézetnek tagja lett. 1798-dikban írta a' „Tableau elementaire de l'histoire naturelle des animeaux" czímű munkáját, — mellynek következésében neve 's hire még Frantzia Országon kívűl is elterjedett, és nem sokára europai legelső Zoologusnak itéltetett.

Cuvier azután mint a' bontzolás tudományjának tanítója lépett fel, melly tudományt nemi neműképpen újjolag életre hozta. Mint előadó tanító szóbeli előadásának ritka adományját tüntette ki; — megfejtései olly

értelmesek valának, hogy még a' járatlan is megfoghatta azokat; — az igazi művelt tudósnak pedig új meg új belátásokat nyújtott hivatala; mivel ő eggyátaljában soha tárgyát oldalaslag érinteni nem szokta, hanem a' természet minden részeit magas pontjából tekintette, és fogta fel. 1800-dik esztendőben a' Frantzia Collegiumban Aubenton helyjét nyerte el. Napoleon Cuvier érdemeit nem sokára átlátván, és a' tudományokban megbizonyított járatosságát fontolóra vévén, — őtet a' nyilvános tanítást érdeklő tanátskozásokhoz meghívta, — a' holott is jeles elméjének különös jeleit mutatta ki. — Ezen tzélból Cuvier minden a' tszászári birodalomhoz tsatolt német, és hollandiai tartományokat beútazott. Ezen osztálynak bizonyos barátja, a'kor a' lübecki déák oskolában — mellyet meglátogatott Cuvier — tanúlván, — bizonyságot tesz a'ról, hogy Cuvier maga a' tanítványokat próba alá vetvén, a' régi nyelvekben, de főképpen a' régiség' remek munkáiban való járatossága, és mély tudományja által mindeneket álmélkodásra ragadott, bátor több esztendők óta a' fentebb érintett tudományoktól egészen különbböző tárgyakkal volt elfoglalva; — úgy szinte barátságos, serkentő, és szerény maga viselete miatt a' tanítók, és tanítványok különös jó indúlatját is megnyerte. Ezen útazásból vissza érkezvén, 1811-dik esztendőben a' Császárnak tudósítását beadta, — a' ki a' Német országi tudományos intézeteket a' legszebb fényre emelte. (Folyt. köv.).

Statistikai jegyzetek.

Szász Weimar Eisenach 232,704 lakosokat számlál. Ezek közűl 1831-ben születtek 7559-en; meghóltak pedig 5280 an. — 1816 óta 38,835-el szaporodott ezen N. Hertzegség népessége.

Würtembergnek St. adóssága közelébb 328,081 forinttal fogyasztatott, maradt még 27,232,172 ft adóssága.

Hivatalos feljegyzés szerént a' Hannoverai Ország Gyűlés felső Házának mostan 51; az alsónak pedig 75 tagjai vagynak.

Dánia hadi ereje így adatik elő a' legujabb hiteles közlések szerént: a' szárazon lévő 38,829, ú. m. a' gyalogság 31,026, a' lovasság 3,302, a' pattantyússág, 4,432, a' hadi földmérő osztály 21, 's a' fő tiszti kar 47 tagokból áll. Ezekhez járúl még az 59,000-ből állá polgári katonaság. A' katonákat a' koppenhági kadét és pattantyús oskolák formálják. Az elnyomorodott katonákról az Eckernfördei kórház gondoskodik. Fő erősségei a' koppenhági, kromborgi, korsoeri, fridrichsorti, friedrichsfeni, rendsburgi és nyburgi. Tengeri ereje 5 línea hajóból, 6 fregatból, 5 briggből, és 86 ágyúzó sajkából áll; mellyeken 580 ágyúk vagynak. Fő állás pontja a' hadi hajós seregnek a' koppenhági hadi kikötőhely; Fejei: eggy admiral; eggy aladmiral, 7 Contreadmiral; kik alatt 135 alsóbb tisztek vagynak. Tengeri kadét oskolája van Koppenhágában, mellyben az ifjakat 17 tanító neveli. A' királyi hajó építő műhelyben 22 mester, 3 hajós, és a' hajós seregnél 8 seborvosok számláltatnak.

Különbféléк.

Sehol sem találtatnak Európában olly sajnálásra méltó özvegyek, mint a' Szardini szigeten. Itt ugyan is mindeggyik földmívelő özvegye, férje temetésekor a' koporsó után köteles menni, tettetni magát, mintha fájdalmai miatt magán kívűl vólna, jajgatni, kiabálni, még a'kor is, ha meghólt férje hozzá éltében szerfelett kegyetlen vólt. Ha ezeket nem teszi az özvegy; rossz és érzéketlen feleségnek kiáltatik ki. A' temetőhelyen pedig olly jelenést kell nékie ki állani, melly némellyiknek életébe is kerűl. Mihelyt t. i. a' pap a' sírba eresztett koporsóra keresztet vét; azonnal megtámadják az özvegyet a' többi asszonyok, szemrehányásokkal tetézik, hogy férjét a' sírba temette, lökdösik, verik, úgy hogy magán segíteni éppen nem tud, kivált ha nehány haragos szomszédnéji vagynak. Ha a' próbán szerentsésen keresztűl esett; egész esztendőn által kéntelen azon ruhát hordani, melly férje temetésekor rajta vólt, ha szinte darabokra van is az szaggatva.

Londonban Május 4-dikén állíttatott fel a' Canning emlékoszlopa a' Palace-Yardon, a' Parlamenti ház előtt azon Alsóházhoz vezető úton, melly örök tanúja marad az ő politikai törekedéseinek.

Rejtettszó.

Négy betűm sebesen szalad,
Mikor kell, szagúldozik:
Kettőm elől lassan halad,
Két végsőm bőrt dolgozik.

Jegyzet: A' 49-dik számbeli Rejtettszó: Bólt.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai]'s Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 51. Szám. Jun. 27-kén.

Népdal.

Árka mellett a' szőlőnek
Hallom szavát Örzsikémnek;
Ott arat ő, ott énekel,
Tehene mellette legel.

Tehenének fűvet arat,
Ád az neki tejet, vajat;
Vajas pogátsát süt nekem,
Őt azért én megölelem.

Adj Örzsikém még tsókot is,
Szeretem a' pogátsát is:
Jó az, hogy ha vajas, tejes,
De jobb a' tsók, mert az édes.

Szeretsz Örzsim te engemet,
Szeretlek én is tégedet;
Ha adsz tsókot eggyet kettőt,
Adok érte tizenkettőt.

O. T.

Tudományos dolgok.

Kisfaludy Károly minden Munkái, öszveszedte Tóldy Ferentz, negyedik, ötödik és hatodik kötet. Budán, a' Magyar kir. Egyetem' betűivel 1831.

Ezen kötetekben az egész nemzet előtt éppen olly ösméretes, mint kedveltt, de fájdalom! korán elhunyt írónak színjátékai fog-

laltatnak; úgymint a' 4-ekben: A' kérők; A' pártütők; A' vígjáték; Mátyás deák; Mikor pattant nem hittem vólna, — az ötödikben: A' leány őrző; A' betegek; A' hűség' próbája; Kéntelen jószívűség; Szeget szeggel; a' hatodikban: Csalódások; A' fösvény; Áltudósok; Három eggyszerre; mind vígjátékok. Nagyobbak a' boldogúlt Kisfaludy Károly, az írói pályának mint ezen, úgy más nemeiben is szerzett érdemei, mintsem azokat méltóképpen dítsérhetnénk, soha nem hervadható borostyánt nyert ő a' literaturai kűzdésben; darabjai mint meg a'nyi értzoszlopok adják által nevét örök emlékűl a' késő maradéknak.

Somogy Vármegyének polgári ünnepje az 1832-dik esztendei Tavasz elején. Pesten, 1832. Esztergami K. Beimel Jó'sef betűivel.

Előadatnak itt környűlállásoson mind azon fényes szertartások, mellyekkel Méltóságos Kapos Mérei Mérey Sándor Úr, Ő Fels. Aranykultsos Híve 's a' t. Aprilis 29-dik és 30-dik napjain Somogy lelkes fiai által fogadtatott, mind pedig azok, mellyek Május 1-ső napján, midőn a' Tiszt. Méltóság, mint Fő Ispány Somogy Vármegyének kormányját általvette, történtek.

Grammatica Lingvae Hungaricae cum parallelismo inter orientales lingvas ducto. Pesthini apud Josephum Beimel, 1832. 1 for. 20 xr. c. m.

A' Nevendék papság számára van ugyan a' munka készítve: de a' midőn nyelvünknek

a' napkeletiekkel való atyafisága kétségbehozhatatlan igazság; akárki is haszonnal veheti azt kezébe.

Münz-Journal des Neunzehnten Jahrhunderts. Erstes und Zweites Heft. Ofen 1832 gedruckt mit kön. ung. Universitäts-Schriften.

Ezen pénz-gyűjteményt abc. renddel ki adja Andreits Uróz úr, a' kir. M. Univ. könyvnyomtató intézeténél a' napkeleti nyelvekre nézve corrector. Minden pesti vásárkor eggy füzet jelenik meg belőlle, míg a' tzélba vett tárgy egésszen ki nem meríttetik. A' példák leginkább felvilágosítják ezen jeles munka minéműségét: Abas persapénz (2 Mamudi vagy 4 Zangi); a' mi pénzünk szerént 37 $\frac{8}{16}$ xr. ezüstben. Bajocco, olasz pénz, (5 quatrini) a' mi pénzünk szerént 1 $\frac{1}{16}$ xr. ezüstben. Candarin, chinai pénz, 1 $\frac{2}{16}$ xr. Ecu frantzia pénz, 1 for. 7 xr. ezüstben; Fundullo, egyiptomi pénz, 3 for. 33 xr.; Half-Dollar, éjszakamerikai pénz, 1 for. 1 xr. a' mi pénzünk szerént. Láthatni ezekből, hogy a' munka nem tsak az európai, hanem az egész világon szokásban lévő pénznemeket is magában igyekszik foglalni. Haszna mi légyen, a' kereskedőségre, és más némelly osztályú emberekre nézve; könnyű általlátni. Eggy eggy füzet ára 1 for. pengőben.

Cuvier.

(Folytatása 's vége.)

1813-ik eszt.ben a' folyamodó levelek' főgondviselőjének (Requetenmeister) nevezte

őtet ki a' Császár a' Státus Tanátsban, és 18-dik Lajos valóságos Státus tanátsosi rangra emelte, először a' törvényhozás, és azután a' belső tárgyak' ügyelésére. De ezen kívűl Cuvier három Akademiának tagja volt; — és több alkalmatosságoknál mutatott ékes szóllása miatt a' frantzia Akademia is örömmel nevezte tagjának; — még ezen kívűl a' tudományokat kormányozó akademiának is állandó titoknokja volt, úgy színte minden Európában lévő tudományos eggyesűletektől betsületbeli diplomákat nyert. 1830-dik esztendő óta Frantzia Országnak Pairje lett, és a'nak előtte a' betsület rendjének főtisztje volt. De mind ezen olly különbbféle foglalatosságai közt is, magát szüntelenűl a' természeti tudományoknak szánta, mellyek olly különbbféle találmányokat köszönhetnek néki. — Ő az öszvehasonlító anatomiának előmozdítására a' párisi fűvész kertben eggy olly kabinetet állítván, mellynek párja nints, — az által örökös, és halhatatlan emlékezetet szerzett magának. — Irományjai köztt legnevezetesebbek: „Leçons d'anatomie comprée, melly Duméril és Duvernoy tanítványjai által adattatott ki, — azután „Recherches anatomiques sur les reptiles regardés encore comme douteux;" Memoires pour servir a l' histoire de l' anatomie des mollusques; „Histoire naturelle des poissous," ezeket Valenciennes nevű úrral eggyütt adta ki, — de tsak 8 kötetjei jöttek világosságra — az egésznek 16 kötetet kelletett magában foglalni. Mint a' tudományok akademiája titoknokjának kötelessége volt a'nak a'

halál által kiragadt tagjai felett halotti beszédeket tartani; mellyeket „Re cueil d' eloges historiques" czím alatt botsátott világ elejébe.

Cuviert a' tudományok minden ágaiban volt átalános kiterjedése különbböztette meg főképpen a' tudósok közt; mindent igazi pontjából szemlélt; és akárminek is lelkébe valódian behatni törekedett; — tsudálkozásra méltó ügyességgel birt; — a' természet tüneményeit nem eggyszerűen tekintette ő, hanem az egész természet fenséges tehetőségének öszveköttetésében. Sírja felett méltán mondta tehát róla Villemain: „hogy ő azon ritka halandók sorába tartozik, a' kiknek az Isten a' természet titkaiba mély bélátást engedett." A' tudományoknak minden ágaiban szélesen kiterjedtek ösméretei, és ha gondolóra vétetik, mit eszközlött főtudományjában, és hogy a' mellett minden nap státusi tárgyakkal volt elfoglalva, úgy a'nyira, hogy majd a' státus tanátsban, majd e'ben, vagy más osztályban kelletett dolgoznia; — a'kor megfoghatatlan bebizonyított munkássága. De a' legnagyobb mértékben birta azon adományt, mellyel hamar, és könnyen dolgozhatott, — a' mellett ama' ritka tulajdonsággal ditsekedett, hogy az időt foganatosan használta. A' társaságos életben Cuviernek igen kellemetes viselete tűnt ki, — felvilágosítást adott, de fennhéjázás nélkűl, — és főképpen tanítványjai, 's halgatói iránt legbarátságosabban viseltetett. Minden szombat estvén ösmerőseinek, és barátjainak szabad bémenetelt engedett, de leg-

gyakrabban idegen urak látogatták. Cuvier halála előtt eggynehány napokig jól érezte magát. Még hétfőn Aragóval azon javításokról értekezett, mellyeket különbbféle munkáival szándékozott tselekedni, és a' mellyekre eggy egész esztendőt akart fordítani; de ezt nem tehetvén, a' tudományokra nézve nevezetes hijányosság okoztatott; a' mennyiben munkáit legtökélletessebben utoljára dolgozta vólna ki. Noha betegsége igen súlyos vólt, de életének utolsó órájáig mindég eszén vala; úgy hogy midőn az orvos még reménységet nyújtott neki a' fellábadására, azt felelte: „én igen jól értem az anatomiát; tehát tudnom kell, hogy a' hátgerintzem veleje meg van sértve; e' szerént 24 óráig sem élhetek.“ — Csak ugyan az általa megszabott időre halálozott meg; de hólt testjének bontzolásakor hátgerintz veleje nem a' legrosszabb állapotban találtatott. Cuviert Párisban közönségesen siratják, és temetése az iránta mutatott szeretetnek, és tiszteletnek igen szívreható bizonysága vala. Ritka férjfiú érte el azt a' tiszteletet, hogy a' tudományok minden ágaiban lévő képviselők sírjánál jelen legyenek, és mindeggyik mint a' magáét vissza kívánja.

Cuviernek nevezetes jövedelme vólt, és a' mit neki a' státus meghatározott, azzal híven, és betsületesen gazdálkodott; ugyan is azért a' fizetésért eggy igen költséges könyvtárt, ritka természeti nevezetességeket, és gyűjteményt szerzett, és több szegény tanulókat ápolgatott. E' szerént fenséges charaktere nem engedvén pénzt gyűjteni; — hanem

azt a' köz jóra fordítva, — elszégyenített az által több státus zsugorikat; özvegyének semmit egyebet ditsőséges nevénél nem hagyott. Eggyetlen eggy leányja nem régen hólt meg.

Ritka eset.

Tek. Ns Fejér Vármegyében fekvő Rátz Almás nevezetű helységben e' f. e. Junius hónapnak 17-dik napján eggy Bognár György nevezetű házas zsellérnek Tóth Maris nevezetű 35 esztendős magos, erős termetű felesége, terhességének hetedik hónapjának közepén, eggyszerre 4 élő gyermekeket, 1 fiút és 3 leányt szűlt, kik a' Sz. Keresztségben Ádám, Éva, Juli, Kati nevet nyervén, ámbátor idejekhez képest elég nagyok 's elevenek vóltanak, négy eggymás után következendő napok alatt ismét, mind meg haltak; az annyok meg lehetős állapotban vagyon, 's lehet reményleni, hogy rövid idő alatt egészszen helyre áll; ezen asszonynak az első férjétől 8 gyermekei vóltanak, 's ezek közt eggyszer kettős, a' mostanival pedig már e'nek előtte négyet hozott e' világra. — Az illy közléseket örömest botsátja közre a' szerkeztetés.

Különbfélék.

Eggy angol Journal olly életmódot terjeszt elő, mellynél fogva a' vén és elgyengűlt emberek nem csak megtarthatják sokáig életeket, hanem állandó jó egességgel is ditsekedhetnek: azon mód szerént fölöstökömre kell venni 4 lat kenyeret és vajat; 8 lat kávét vagy theát; ebédig még lehet ezenkívűl

3 lat kenyeret és vajat; 8 lat theát, vagy más inni valót elfogyasztani; az ebéd áljon 2 lat kenyérből; 7 lat húsból; 6 lat finom borból, vagy serből. Az egész napi táplálat e' szerént 40 latból fog állani. A' tökéletes egésségű, vagy nehéz munkákat dolgozó személyeknek pedig 60 latnál többet enni és inni naponként azon diaeta szerént nem szabad.

Jun. 12-dikén indúlt kölni hírek szerént Scott Walter, a' ki két nappal előbb Fridrik Hertzeg nevű gőzhajón Rotterdámba indúlt, útközben guta ütés érte; a' minek következésében Nymwegenbe vitetett, 's ott tsak hamar bevégezte egyedűl a' literaturának áldozott életét. Szokása szerént kotsijában űlvén, olvasott, a' midőn hirtelen minden erejétől magát megfosztottnak érzette. Egyébbaránt rólla újabb tudósítások e' f. hónap 12-dikétől nem érkeztek. —

„Légy nyugodtan" szólla eggy gazdag pénzváltó vejéhez, a' ki mindég feleségének nem tűrhető maga viseletéről panaszkodott, „légy nyugodton, mondom; ha ő magát meg nem jobbítja, és még tsak eggy szó panaszt hallok is ellene, ki tagadom örökségemből. — Az öreg ember ezen időtől legkevesebb panaszt sem hallott leánya hibáji felől.

Mese.

Engem szűlt az anyám, de viszont én szűlöm anyámat:
Éltem bár szereted, hasznomat úgy veheted
Hogyha takarsz nyáron, 's eggyszersmind zárva melegtől
Őrzessz, mert fogadom, létem anyámnak adom.

K. A.

Jegyzet: Az 50-dik számbeli Rejtettszó: Agár.

HASZNOS MULATSÁGOK.

(A' Hazai 's Külföldi Tudósításokhoz.)

1832. 52. Szám. Jun. 30-kán.

Az igaz bölts.

Lásd a' búza kalász, melly büszkén néz fel az égre
Míg zöld; majd ha megért, földnek ereszti fejét.
Kérkedik éretlen kintsével az oskola gyermek,
Míg a' ritka eszű bölts megalázza magát.

Kastély és kunyhó.

A' hegyen eggy kastély fénylik, tornyokkal is ékes;
Vőlgybe szorúlt eggy kis nádkalibátska amott.
A' kastély' ura dús, de szívét száz gondok epesztik;
Tsendes lélekkel napjait éli emez.

Természet és nevelés.

A' természet adott elmét mindennek; amarra
Bőven tékozlott; e're kimélve jutott.
Ész ereinket okos nevelés lelkünkbe kifejti;
Benne magotska ha nints, senki sem óltja belé.

K i n t s.

Kintset sokfélét tudok; eggynek kintse aranyban
Áll; más vágyva sohajt kartsu leányka után.
Annak tsak hiu fény, bor emennek kintse; nekem meg
A' könyvek, 's eggy két tiszta szerelmű barát.

M ú l a n d ó s á g.

Mindenek a' múltnak mély örvénnyébe suhannak;
Imé a' nap alig tűnt fel, enyészni siet.
Mind elszenderedünk; de nyomot hagyni kiki törődjön,
Nem mint a' sajkák a' duna habjaiban.

M. A.

A' veszélyes találkozás.

(Scott Walter után.)

Duncan eggy bátor, kevély és merész charakterű Scótus 1746 ban a' Praetendens beütésében másokkal eggyütt munkás részt vett, és a' természetesség nyomai még mutatkoztak igen kedveltető artzvonásiban, éles, barna szemében. Hanem tagjai tehetetlenek valának törekedéseket gyámolítani, és hajlandósága ösztönit tellyesítni. Teste eggy felén látszottak még a' kész hegyi lakos izmosságai, a' másik felől olly nyomorúlt béna, hogy az útszán alig vántzoroghatott. Dunkant e' tehetetlen állapotra igen különös ok juttatá.

Husz eszt. elébb testvéreit Skótziában eggy messze terjedő hegysorokból, erdőkből, tavakból és hegyszakadásokból álló széles birtokban gazdálkodni segítette. Történt hogy eggy juh vagy ketske a' nyájból elsikkadt, és Dunkan meg nem elégedve juhászinak több tájakra lett kiküldésével, más felől maga is a' bolyongó után indúlt.

Nyomozása közben eggy meredek magas tsúttsára vezető keskeny és veszélyes gyalog útra tévelyedett, melly két láb széles, és olly köves, terhes és eggyszersmind félelmes vólt, hogy tsak eggy bátor léptű, kemény agyú Skót járhatta meg. Jobbról minteggy kőfal emelkedett fel a' meredek; 's balról szédítő mélységbe süllyede. Hanem Duncan, — majd Clan dalját dúdolva, majd lépései, midőn az út akadályjai különös előre vígyázatot kí-

vántak merészítve, — félelem nélkűl lépdelt előre.

E'kép a' meredeknek már több mint felére hatott fel, midőn a' közép útban, vagy inkább mondhatni levegőben eggy bika szarvast vett észre, melly ugyan azon gyalog úton a' sziklákról ellen irányban lefelé jött.

Ha Duncannak fegyvere vala, e' találkozás neki minden másnál kellemesb lett vólna; de ezen nyertességtől fosztva az öszvejövetel kivánatos éppen nem lehetett. Eggyik sem térhetett vissza, mert a' szarvas hézakot nem lelt a' szűk ösvényen megfordúlni, és ha Duncan visszafelé lódúlva hátat mutatott volna, megkellett győződve lenni, ez állat esmeretes szokásánál fogva, hogy ő minekelőtte a' visszavonúlás terhein túl leénd, szét zúzza. Azért mind ketten tsendesen állottak, és a' néma tétovázásban mindeggyik tér után látszott szemlélődni.

Utóbb a' nagy faju szarvas leszegé magas szarvait, — mint szokta, ha szorúltában a' kutyára 's vadászra készűl rohanni. Duncan az öszveütközés veszedelmét, mellyben a' legrosszabb esetre buknia kellett, megfontolván, lassan a' kőszál — mellyet elfoglalt — keskeny párkányjára, mint utolsó istápra terűlt, 's féltében meg sem mozdúlva, ne hogy a' vad, gyanakodó állatot felingerelje, így fekve várta mire fogná a' szarvas magát határozni.

Három négy óráig maradtak így e' helyhezetben eggy kőszál közepén, melly eggy Salvator etsetjére méltó, de embernek 's

szarvasnak — illy rendkívűl találván egymásra — elég tágas nem lehetett.

Végre a' szarvas elhatározva lenni látszott, hogy az útjában fekvő akadályt meggyőzze, 's e' szándékkal lassan és felette vígyázva közelített Duncanhoz. Elérvén a' Scótust, fejét lenyújtotta, mintha őt szorosan megvisgálni akarná, — a' mi alatt — a' hóhér vagy a' szilaj 's tsak a' Scotoknak saját vadász kedv, Duncan félelmén erőt kezde venni. Midőn az állatott olly biztosan közeledni látta, nem csak helyhezete veszélyeiről hanem azon közvetetlen, halgatólagi alkuról is, mellyre körülményei kötelezék, megfelejtkezett. Eggy kézzel az állat szarvát fogta meg, a' másikkal tőréhez kapott; de azon pillantatban leugrott a' bika a' meredekről, 's a' Scótot magával ragadta. Száz lábnál mélyebbre zuhantak le, 's a' közelebbi reggel ugyan azon helyen találtattak meg. A' szerentse, melly javainak nem mindég a' leglelkiesméretesebb osztogatója, úgy akará hogy a' szarvas alól esett, 's magát agyon ütötte, Duncan azonban életben megmenekedett ugyan, de tsak karja, lábszára és három oldaltsontja eltörtével.

Illy állapotban találták őt az állaton feküdve, 's így tette e' történet egész éltében bénává. Duncan viselete a' szarvas eránt kétség kívűl a' hitszegésnek eggy neme vólt, 's példa a' meglakolásra, ha némelly vadászat kedvellőt az olly veszélyes össze találkozás ne talán hasonló ön megfelejtésre tsábíthatná.

Elmés megtzáfolás.

Midőn Gróf Harrowby a' Reformbill ellen azon panaszát terjeszté elő a' többek közt, hogy az a' pairek legidősebb fiait kizárja az Alsó-Házból; és így megfosztja azokat azon szép tapasztalástól, mivelődéstől, mellyet e'dig a' status űgyeiben ott nyertek, hogy idővel a' Felső Háznak alkalmatos tagjai lehessenek: Lord Brougham így tzáfolá őtet meg: meg engedem a' nemes Grófnak, hogy az Alsó Ház kútfeje azon előösméreteknek, mellyekkel felkészűlve léptek e'dig a' tagok a' Felső Házba; de azt tagadom hogy a' reformbill keskenyítné az Alsó Házba juthatás útját, sőtt szélesebbé teszi azt. Példával fogom ezt megbizonyítni. Ösmérek eggy igen jeles fiatal embert; a' kit familiája tsak azért, hogy a' reformbillnek barátja vólt, vissza hívott az Alsó Házból. Mit tselekedett most a' nemes familiának fija? Eggy népes 's a' reformbillt támogató városhoz folyamodott, ez őtet követjének választá. (haljuk!) Mutato nomine de te! (tettszés) Tivertonból záratott ki a' nemes Lord (tudni kell, hogy Tiverton a' Gróf Harrowbyé) azon nemes Lord legidősebb fija vólt eggy atyának, a' ki, vagy a' kinek familiája őtet a' képviselőségtől megfosztá; azon atya vólt maga a' nemes Gróf (Harrowby), és azon hely, a' mellynél a' nemes Lord (a' fija) keresett menedéket, hogy politikai neveltetését az Alsó-Házban tökélletesíttse nem Tiverton vólt, (tetszés nem valamelly elhamvadott falu vagy mezőváros, (tetszés) hanem a' nagy Liverpool várossa.

Az ibolya.

Elégedetlenség szállá meg az ibolyát M** tájékán. Fityogva kérte tehát az éjkeleti szellőt, midőn az illatos kelyhei közt ledérkednék: „Boldog vándor! te könnyű szárnyaidon virágról virágra szállongasz egész hon' színén, — ó vígy el engem magaddal. Bájos szagommal törekszem itt rejtekemben magamat elárúlni, csakhogy szép kezekhez juthassak, Istenem! még is csak a' mezők lyánkái szaggatnak le, 's titkon adnak kedveseiknek, hol dobogó szívhez szorongattatva kell elhervadnom. Vígy engem, játszi szárnyas, fényesbb helyre, megúntam itt vonúltan élni." 'S felvevé szárnyára az éjkelet szellője a' kis elégedetlen magvát, 's P**ig hozá. De itt silány homokra jutott az előbbi barna földből. Keservesen hajtott ki, 's bánatjában elveszté szagát. Vissza vágyva sóhajtott e'kor a' kis bánatos gyakran: „Ah! mért lessz teherré a' boldogság is, ha eggy helyen kell azt sokáig éldegélni!" (Sz. D.)

Húsvét ünneplése Görög Országban.

Görög országban Húsvét napja a' szabad ég alatt ünnepeltetik. Eggy terepély olajfa illatos árnyékában hangzanak a' papok dítsérő énekei az ifjak és az egész kar által viszonoztatva. Sokszor olly énekeket zengenek, mellyek a' legrégiebb keresztény időkből valók. Illyent közlök itt a' leg fellengzőbb keleti írásmódjából: „Mindenható Isten! az ég formálja koronádat, mellyben a' nap millió

tsillagok fényjével sugárzik, mint eggy Zaphir körűl véve napkelet királyainak fejedelmi fejdiszében. Arany thronusra magasztaltatva, ezer boldog lelkek hódolnak szent akaratodnak legtsekélyebb intéseire. Lábaid érintik a' földet, 's a' te jobbod ki terjed a' sírontúli Oczeán határáig. Pillantásodra reszketnek a' legmagosbb hegyek, és remegnek a' tengerek az ő feneketlen örvényjekben. Halhatatlan valóság! szent és erős Isten! kinek remekműve az ég bóltja. Te! kit hirdet minden nyelv, világositsd és óltalmazd a' te fiaidat!

Különbféléк.

Nagy Britanniában van 58,000 szövőszék; ezek közűl mindeggyiken naponként 22 angol réf vászon vagy egyébb szövetik, és így naponként öszvesen 1,254,000, eggy minutában 1741, eggy héten 7,524,000, eggy hónapban 31,300,000 eggy eszt.ben pedig 376,200,000 réfet készítenek a' britanni szövőszékek. Ha már felvesszük, hogy esztendőnként eggy ember hat réffel beéri ezen készítményből; ki jő, hogy esztendőnként a' nagy britanniai szövő székek 62,700,000 embert ruházhatnak.

Kevéssel ez előtt Lenhamban meghólt eggy Honeywood Mária asszony, a' ki 367 maradékot hagya; t. i. 16 tulajdon fiait 's leányait, 114 unokát, 228-at a' harmadik és kilentzet a' 4-dik generatióból.

Lincolnban eggy „utolsó férjfiú" nevű társaság van. E'nek alkotásakor a' tagok eggy palatzk bort tettek fére jól bedugva, 's ez

mind a'dig fog őriztetni, míg tsak eggy tag lessz a' társaságban. Ez mint utolsó az övéi közt a' meghóltak egésségéért fogja kiüríteni e' nevezetes palatzkot.

Eggy kevély 's felfuvalkodott tudósotska megérkezvén valamelly faluba, a' fogadóba szállott, 's ott igen fenhangon parantsolt enni valót. A' fogadós éppen olly kevélyen felelt vissza. „Nem tudja az úr" — szólla most az útas — „hogy én két universitásban tanúltam?" „Jó uram!" — felele az árendás, — „nekem is vólt eggy borjúm, melly két tehenet szopott, a'nál nagyobb borjú lett belőle."

Az 1769-dik esztendő sok nagy és nevezetes férjfiakat hozott e' világra. Illyenek: Napoleon, Canning, Schiller, Cuvier, Chateaubriand, Scott Walter. Ugyan ezen esztendőben választatott pápává Ganganelli, XIV. Kelemen név alatt.

Eggy gyászolóval ösmerősse találkozván, kérdezte tőle kit gyászol? mit vesztett el? El nem vesztettem — felele a' gyászoló — semmit; hanem özvegyi állapotra jutottam.

Rejtett szó.

Két tagom, ha erős, négy első betűmmel
Munkál röviden 's így keresi kenyerét.
Tedd elől végem, így emlékűl él ezzel
Izrael, úgy nézvén mint szabadság jelét.
Első 's végső betűm hagyd el, 's mond röviden,
Mindennek vólt vagy van. Hányd szét az egészet,
Télben nyárban hordhatd, változást szenvedjen
Bár formája, neve még el nem enyészett.

D. P.

Jegyzet: Az 51-dik számbeli Mese: Jég.

Vége az 1832 első Félesztendőnek.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Mutató Tábla

a' Hasznos Mulatságokhoz

1832.

Első Félesztendőre.

I. A' Magyar nyelv.

1. *Dallok.*

	Lap.
Ellendal	105
Népdal	401

2. *Ódák.*

A' Fehérvári Fő Tiszt. Kanonok Urakhoz	9
Bútsúvétel Mélt. 's Fő Tiszt. Horváth János Úr Püspöki beiktatására	17
Gyászemlék Imre János Ur halálára	337
Gyászkönnyek Imre János Úr hamvaira	305
Málcsihoz Hollóssy Mihály	73
Málcsi Hollóssy Mihályhoz	129
Névnapi Tisztelet F. T. Némethy Jósef Urnak	185
Örömérzés Fels. Urunk I. Ferencz születése napján	97
Örvendező versezet T. Tisza Lajos Urhoz	329
Vécsey Károly Úr halálára	361
Versezet Nagys. 's Fő Tiszt. Lonovics Jó'sef. Urhoz.	393

3. *Epigrammák.*

Az igaz bölts Kastély és kunyhó Kincs Mulandóság Természet és Nevelés	439

4. *Nyelvvisgálás, M. nyelvbeli Értekezések, és M. Országi Intézetek, 's Tudományos Dolgok.*

Lap.

A' Magyar nyelv ügyében 5
A' magyar nyelv terjedése 163
Lavotta emléke 161
Jelesség 195

Tudományos dolgok.

A' bosszúló Lelkiesméret 273
A' mívelt érzékeny Társalkodás 11
A' szerencsétlenek 273
Az Atya szava 33
Az ezüst lakadalom 273
Az értelmes szarvas marha tenyésztő gazda és orvos 123
Bimbók 386
Calendariu Romanescu 19
Codex Diplomaticus T. VIII. V. I. 169. 345
Egyházi folyóírás 249
Grammatica Lingvae Hungaricae 402
Kisfaludy Károly minden munkái 4dik 5dik 6dik köt. 401
Leontina Román 28
Mezei Gazda 297
Mulattató 252
Münz-Journal 403
Orvositár 26 106 257
Rák könyvetske 353
Somogy Vármegye ünnepje 402
Tudományos Gyüjtemény 89 130 330
Vallási és egyházitár 170
Világ történetei Lassu által 193

II. Szép Tudományok és Mesterségek.

1. *Poesis.*

A' hir lakhelyének leirása 209
A' kolibri és a' méhek 143
Alsó Dabasi Halász László halálára 81
Az élet képe 122
Az ibolya 414
Az olajfa és a' nád 192
Az új esztendőre 3
Lórához 113
Öröm versezet' Mélt. Mérey Sándor Urhoz 321

Lap.
Örvendező versek Nagys. Reviczki Imre Urhoz 177
Örvendező versek Gr. Teleky Jó'sefhez 313
Örvendező versek M. Mérey Sándor Urhoz 369
Uj esztendőre T. Somsich Miklós Urnak 25
Vajai Báró Vay Miklós Urhoz 386

2. *Szép Mesterségek.*

Ehrenreich szépművei 145 225 322
Magyar dallok klavir kisérettel 386
Római Régiségek Budán 108
Tomolánál a' honni tört. második rajzolatja 345
Zrinyi Miklós hős halála 186
Walczerek 180

III. Természet Tudomány.

A' kő és fövény nyavalyáról 20
A' természetnek kimerithetetien gazdasága 155
Az ásiai tevékről 172
Az új-foudlandi kutyafaj 37
Csillaghullás 317
Csillagvisgálási közlések 205
Ejszak Amerikában az orvosi Tudomány előmentele 8
Ejszak Amerikai zőldharkály 267
Földből ütővillám 102
Kigyók 79
Köhögés 's melj fájás ellen 111
Kőrisfa 175
Legujabb tudósítás az 1832ben megjelenendő üstökös csillagról 83
Levegőikő 43
Mérges nyilak 175
Nyugot indiai kenyérfa 158
Tatár pézsma v. moskus termő állat 246
Tatu vagy panczél övű állat 151
Tengeri borju 201

IV. Kézi 's egyéb hasznos Mesterségek.

Kézművi nevezetesség 87
Nauraschi hajóépitő Indus 47
Nevezetes alkotmány 135

V. Házi, és mezei Gazdálkodás.

	Lap.
Az úgy nevezett mételyről	203
Figyelmeztetés a' mételyről	241
Gazdasági jegyzetek	102 223 262 294 318 325 388
Haj növesztő	176
Házi jegyzés	301
Kalap motsok füstje	176
Kitalálni a' lónak belső hályogját	30
Swaitzer sajt készitésnek legkönnyebb módja	79

VI. Új Találmányok, 's Felfödözések.

A' Bécsi Jégkármentő Intézet	49
Európai hajdankori nyomok Amerikában	233
Különös bátorságositó intézet	46
Levegővel töltött vánkosok	343
Párisi új karszék	71
Toro ujonnan feltalált város nyomai a' föld alatt	68
Uj találmány	63
Uj találmányi ajánlás	335

VII. Életirások.

Belliard Generalis életéből rövid kivonat	110
Brereton angoly tiszt. életéből valami	65
Canning életének rövid rajzolatja	34
Cuvier	396
Delambre	387
Delorme Marion	210
Farkas Jósef magyar táncz mester	204
Goethe	225
Gróf Gyulay Ignácz élete kivonatja	151
Gróf Harrowby	339
Lord Byron a' költő	113
Malibran Asszony	84
Perier Kázmér	370
Stipsics Jósef (Báró) életéből rövid kivonat	137
Sztáray Antal (Gróf) Generális	147
Verbőczi István	124

VIII. Különbbféle Értekezések.

		Lap.
A' beviteli tilalom és nagy vámok		92
A' földről geologiai tekintetben		99
A' háládatos olvasó		66
A' hüségtelen szolga		234
A' két testvér		125
A' kevélység megaláztatása		239
A' költözködés		289
A' kutya hűséges állat		308
Alba Herczeg a' Rudolstadti reggelizésen		252
Állati oskola		171
A' lelki ösméret ereje		57
Anyai szeretet		110
A' pénz	221	230
Ártatlan rab		182
A' szerelem irni tanit		357
A' szin megtsal		275
A' tréfáról		382
A' tzukor fogyasztásról		340
Az élet hosszuságának számitása érűtésből		54
Az irói életnek egy neme Párisban		377
Az Orosz első lándsás		41
A' vadász Hottentotta		299
A' veszélyes találkozás		410
Bande Noire		227
Egyiptom előmenetelére eggyik tsalhatatlan eszköz		51
Elbeszéllések (görögből Aelian után)	259	274
Elmés megczáfolás		413
Farkas szelidűlés		60
Franczia utazók		181
Franklin		348
György IV. és a' kéregető tanulók		95
Hajdani óriások		183
Hauser Gáspár		119
Hiú képzeletek a' másoknak tett szolgálatokért		15
Jó szokásra emlékeztetés		366
Kurirok		292
Legelső 'Sidó ügyvéd		78
Lord Chatam Károlynak végórái		91
Megszégyenűlt hizelkedő		55
Miért nints nemzeti játékszinünk		188
Napoleon név eredete		268
Némelly hires Componisták különösségei		284
Némelly állatoknak gyorsasága		358
Phokion nagy lelkűsége		231
Rendtartók		364
Sebes futók a' régieknél		78
Tofino		323
Turóczi olejkárosok Amerikában		283
Városi kő kirakás		306

IX. Historiai, Geographiai, és Statistikai Nevezetességek.

	Lap.
A' föld különbféle vallású lakosainak átnézése	244
A' föld legnagyobb 's legnevezetesebb folyói	29
A' föld legnépesebb 100 városai	331
A' kashemiri schawlok készitése	238
Algier és a' Beduinek	265
A' magyar törvények átnézése	140
Ancona	281
A' régibb világ korszerénti előbbmenetele	211
Árvaházak	220
Az angoly Parlament	154
Az emberi művelődés lépcsői	166
Életkor 's halandóság	168
Európai Tudományos Egyetemek	148
Európa népességének nevekedése	213
Európai uralkodó házak	98
Európában a tudományok és művészetek állapotja	165
Európa tartományjainak népességek	258
Éjszakamerikai Tudós társaságok	217
Franczia hadierő	134
Franczia Ország elsőbb századjai	198
Historiai egyvelgek 237	248
Kalkutta	229
Kelet-Indiának álapotja	61
Magyar Királyok uralkodásának életideje	137
Nagy Britania adossága	236
Némely találmányi jegyzések	191
Népességi nevezetesség Chinában	30
Páris és általjában Franczia Ország	189
Portugalliának elsőbb századjai	191
Portugalliában a' tudományok állapotja	86
Spanyol Országnak elsőbb századjai	218
Spanyol Országban a' művészetek és tudományok állapotja	109
Statistikai jegyzetek 86 214 380	399
Taganrok	269
Tudósitás a' Bourbon Hercz. végintézete felett tám. perről	153
Vélekedések az Amazonokról	150

X. Természet, 's Mesterségbeli Ritkaságok.

A' jávai mérges völgy	68
A' mechanika tsudái	355

Lap.

A' reszkető kőszirt 158
A' tolvaj barlang 156
Bécsi nagy szélvész 235
Cäeni kőeső Franczia Országban 127
Föld alatti tűz 7
Gyémántmalom 269
Hóldszivárvány 293
Knaresboroughi tsepegő forrás 134
Legnevezetesebb Echó 160
Madarak okossága 222
Más természeti különösség 45
Mechanikai nevezetesség 362
Óriási tekenősbéka 159
Természeti különösség 59
Természeti tsuda 80
Zirknicz tó Kárnióliában 237
Virág mutatás 315

XI. Nemzeti szokások, Régiségek, 's Helyirások.

A' köszöntés különbféle nemzeteknél 141
Aranjuez 76
Asiai szokások 276
Asszonyvásár 222
A' tánczoló Qväkerek 214
Bellevue 219
Különös vásár Angliában 333
Török betegségkori szokások 116

XII. Ritka Történetek, 's elmés Apróságok.

A' békéltető asztalos 63
A' férjhez menni kivánó leányok calculusa 344
A' fiatal asszony 48
A' házasodó angoly 301
Anagrammák 72
A' repűlő sárkány 56
Az elefánt erejének 's hűségének bizonysága 207
Az életben minden nyomon előforduló bosszuságok 332
Bútsú vétel 63
Ellenérzés 206
Etlen soká élés példája 24
Gondolatok 312
Hosszú élet példája 23
Hosszu hal, rövid köpenyeg 112

Lap.

Jeles mondások 40 47 72 80 88 119 239 262
Jó lövő 62
Késői költő tűz 64
Különbfélék 31 32 102 208 214 240 254 263 270
277 285 295 301 309 319 326 335 352
360 366 374 389 400 407 415
Lóvételbeli megtsalatás 71
Mértékletességi eggyesület 63
Nagy ehetés példája 79
Nevezetes ujság 62
Rafäel festése megtartja az özvegyet 316
Rettentő képzelő tehetség 46
Ritka házas pár 119
Szembe kötősdit játszik a' sors az emberekkel 31
Szerentsétlen öröm 96
Termékeny elme 55

XIII. Mesék, és Rejtettszavak.

1. *Mesék.*

Czirkalom 328. — Gyertya 392. — Jég 416. — London 248. — Nyelv 296.

2. *Rejtettszavak.*

Ádám 184. — Agár 408. — Balta 376. — Bárány 88. — Biró 368. — Bölt 400. — Bükköny 240. — Csiga 144. — Czél 232. — Ezék 64. — Gábor. 208. Halál 272. — Hatalom 192. — Határ 344. — Hónap 8. — Jég 320. — Kalap 384. — Kalapáts 72. — Kandalló 200. — Kár 312. — Kép 136. — Kiov 360. — Korsó 160. — Könyök 96. — Lakos 32. — Lengyel. 256. — Léva 16. — Lopótök 48. — Moháts 280. — Nadrág 152. — Nyakló 24. — Papiros 168. — Patkó 264. — Pénz 104. — Pest 112. — Sarju 56. — Sármány 336. — Sódér 40. — Szamár 216. — Szikra 176. — Török 128. — Törvény 304. — Vasmatska 80. — Vér 224.

HÍRADÁS.

Minthogy már annyi készületekkel bírok, hogy a'

Magyar Egyházi Beszédek' Gyűjteményét

elkezdeni 's megindítani tehetségemben áll; a' Magyar 's Erdély Országi püspöki megyéket 's az egész olvasó közönséget feltett és megígért szándékomnak teljesítéséről végre megnyugtathatom.

Az első kötettel a' jövő Novemberben tartandó Pesti Leopold - Vásárkor kedveskedhetem az azt megszerezni kívánóknak. Méltóztassanak akár aláírást akár előfizetést, a' mi a' nyomtathatásra kívánatosb, választván minél hamarább engem' költségtelen tudósítás által szándékjokról értesíteni, hogy a' nyomtatványok' számát az elkelhetésnek arányából bizonyosabban meghatározhassam. Erre nézve mély tisztelettel bátorkodom megkérni a' T. T. püspöki Intézeteket, 's azoknak Előjáróit, titoknoki vagy jegyzői Tisztviselőit, szintúgy a' Lyceumok' 's Seminariumok' Kormányozóit 's Tanítóit és Al Esperest Urakat; valamint a' főbb helyeken lakó nevezetesb könyvárosokat is mind az aláírásoknak, mind az előfizetéseknek elfogadására, egybeszedésére, 's minél előbbi béküldésére ide Pestre magamhoz, vagy Eggenberger, Hartleben, Müller, Wigand Könyvárosokhoz.

Egy egy Kötetnek ára színes borétékban nagy 8ad rétben tiszta nyomtató papirosra 1 fnt.; — íróra 1 fnt. 30 xr. — Velinre 2 fnt. pengő pénzben. — A' jövő kötetekre az előbbinek vételekor legalkal-

matosabb leszen rendszerint előrefizetni. A' kiadandó köteteknek kézhez szolgáltatása innen a' Pesti Vásárok' idején mindenkor legbiztosabban megeshetik az előfizetések' TT. Beszedőjihez. Az előfizetést 's az előfizetők' névlajstromát Beküldőknek a' tizedik példány köszönètűl ajánltatik.

Az 1828dik esztendőben tett felszólításomban 's jelentésemben előterjesztett alaprajz szerint lesz az egész elintézve. Tessék abból az együtt dolgozni kívánó társaknak, kiket ismét tisztelettel 's bizodalommal megkérek, útmutatást meríteni; és a' becses jutalomra a' beküldendő 's felveendő darabokért számot tartani.

Illyen fog lenni a' papiros, illyen a' nyomtatás is.

Költ Pesten Augustus 2kán 1831.

Szalay Imre, m.k.

a' Pesti Kir. Tud. Egyetemben a' lelki Pásztorkodás 's Egyházi Ékesszólás Tanítója.

Tudományos Hirdetés.

Az alább irt jelenti, hogy Az Értelmes Gyarkorlott, és Gondos Szarvasmarhatenyésztő Gazda, és Orvos czímü Munkája sajtó alatt vagyon, és abból az 1-ső Rész nem sokára, a' 2-dik mint utólsó Rész pedig Novemberi Vásár előtt jóval is készen lesz; és mind addig az Előfizetést 2 fl. 20 xjával Ezüstben el fogadja; utóbb az ára 3 Ezüst forint lesz.

Az Értelmes, Gyarkorlott, és Gondos Baromfitenyésztő jó Gazda Asszony, és Orvos czímü Munkája is sajtó alatt vagyon, és ezen közelgető Kisasszony napjáig nyomtatásban is készen lesz; boritékban kötve az ára egy ezüst forint. — Ezen könyvecske magában foglalja, a' szárnyas állatok' alkotó részeinek, és müszereik' foglalatosságainak leirását; a' Tyúkoknak, Gyöngy-Tyúkoknak, Pulykáknak, Páváknak, Lúdaknak, Kácsáknak, Galamboknak természeti leirását; gazdaságos tenyésztése módját; gondviselését; ivadékaiknak felnevelését; tojásaiknak sok ideig, való eltartását; külömbféle hizlalások módjait; a'

lúd-melj' felfüstölését; tollaiknak legjobb haszonvételét; betegségeiknek megismérését, és gyógyítását: végre a' szobában tartani szokott Éneklő Madarak' gondviselését, táplálását, és nyavalyáiknak gyógyítását.

Ajánla a' Gyümölcsfa-tenyésztését. 4 Részben az ára 1 fl. Ezüstben, és

A' Disznótenyésztését. Boritekba kötve az ára 40 xr. Ezüstben.

Pesten, Aug. 15-kén 1831.

LÁNGHY ISTVÁN.

M. ACADEMIA KÖNYVTÁRA